

INTERNATIONAL MAGAZINE

RNI No. 61816/95

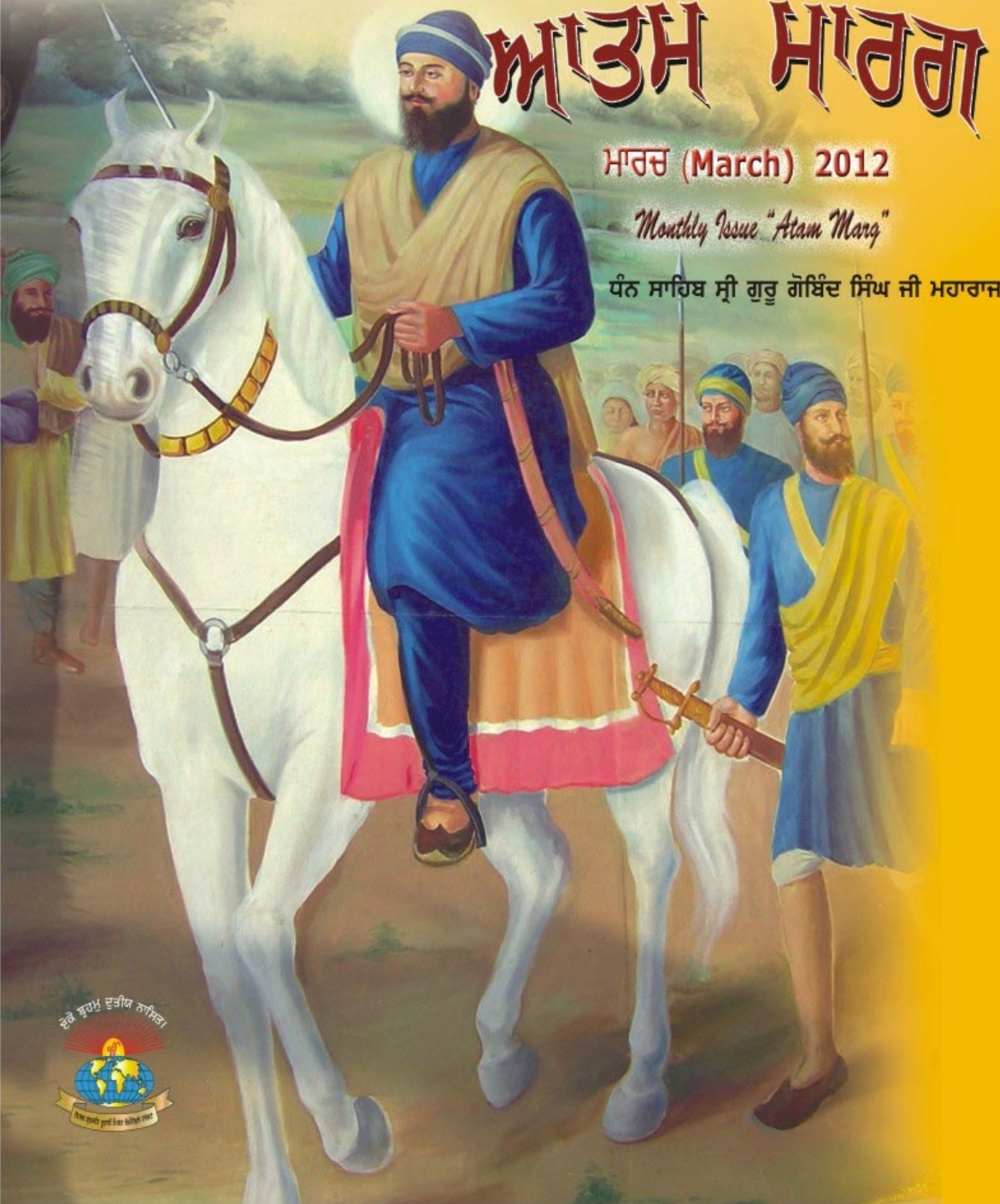
ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਮਾਰਚ (March) 2012

Monthly Issue "Atam Marg"

ਧੰਨ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਸਾਲ ਸਤਾਰਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ ਮਾਰਚ 2012
ਫਾਉਂਡਰ ਚੇਅਰਮੈਨ
ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਚੇਅਰਪਰਸਨ
(ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
200/-	2000/-	20/-
280/-	2080/-	(For outstation cheques)

Postal Address for 'ATAM MARG' Enquiry,
Money Order, Cheque and drafts in India :
ATAM MARG MAG. VISHAV G. R.
MISSION CH. TRUST, Ratwara sahib,
P.o. Mullanpur Garibdas, Distt. S.A.S. Nagar (Mohali)
140901, Pb. India

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

	Annual	Life
U.S.A.	50 US\$	500 US\$
U.K.	30 £	300 £
Aus.	80 \$	800 \$
Europ	50 Euro	500 Euro

Postal Address for 'ATAM MARG' Enquiry, Money
Order, Cheque and drafts from foreign to :
VISHAV GURMAT ROOHANI MISSION
CHARITABLE TRUST
Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib (Near
Chandigarh) P.O. Mullanpur Garibdas, Teh. Kharar,
Distt. S.A.S. Nagar (Mohali) 140901, Pb. India

Exemption U/S 80-G upto 31.03.2012 vide L. No.
CIT-II/CHD/80G/TECH/245/2008-09/823

Registration Under Foreign Contribution (Regula-
tion) Act 1976 R.No.115320023

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਿਤਾਬਾਂ
ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਨੰ.-

Head Office INDIA- (M) 94172-14391, 9417214379,
0160-2255002, Fax - 0160-2255009

U.S.A. - Baba Satnam Singh ji Atwal
Phone and Fax : 001-408-263-1844

Canada - Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 001-604-433-0408, Vancouver

Bhai Parmjit Singh Sandhu -
Cell: 001-7788389135, Vancouver

England - Bibi Gurbax Kaur /Jagtar Singh Jagi
Phone : 0044-121-200-2818
Fax : 0044-121-200-2879,

Raj Mobile : 0044-7968734058

For more information please visit us on internet at:-

Email : atammarg1@yahoo.co.in
http:# www.ratwarasahib.org, http # www.ratwarasahibmedia.org

1. ਸੰਪਾਦਕੀ 1
2. ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ 3
3. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ
4. ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਜੀ ਤੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ 16
5. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਪੁੱਠੀਆਂ
ਖੱਲਾਂ ਲੁਹਾਈਆਂ 42
6. ਕਿਵੇਂ ਕੁੜੇ ਤੁਣੇ ਪਾਲਿ 47
6. ਬੰਦਗੀ ਨਾਮਾ 55
7. ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ 58
8. ਸਿਹਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆਨ 61

ਸੰਪਰਕ ਨੰ. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ -	9417214391, 79
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ -	0160-2255001
ਗੁ. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ-	9417214386
ਅਖੰਡਪਾਠ ਬੁਕਿੰਗ ਸਬੰਧੀ -	
ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ -	9417214381
ਬੀ. ਐਡ ਕਾਲਜ	9417214382
ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਲੰਗਰ	9417214380
ਆਡੀਓ ਵੀਡੀਓ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ	9872814385, 9417214385
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ	0160-2255003
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ	0160-2255004
ਜਰਨਲ	9417214384

ਜਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਸਬੰਧੀ ਬੇਨਤੀ
ਹੈ ਕਿ ਕੰਪਿਊਟਰਾਈਜ਼ਡ ਸਿਸਟਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਾਲ ਬਾਅਦ
ਆਪਣੇ ਆਪ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਪੋਸਟ ਵਾਲੇ ਲਿਫਾਫੇ
ਤੇ ਆਪਣੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਰਿਨਿਊਵਲ ਡੇਟ ਚੈਕ ਕਰਕੇ ਮਨੀਆਰਡਰ
ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਜਾਂ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379
ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰਕੇ ਭੇਟਾ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤਾਂ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਕੋਲ
ਆਤਮ-ਮਾਰਗ ਰੂਹਾਨੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਰਵਿਘਨ ਪਹੁੰਚਦੀ ਰਹੇ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905
ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ
ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ
ਮੁਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲਾ ਐਸ.ਏ.ਐਸ
ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਨਿਰੋਲ ਰੂਹਾਨੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪੂਰੇ 17 ਸਾਲ ਦਾ ਸਫਰ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 17 ਸਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਨੁਭਵੀ ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਬਚਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਵਿੱਖ ਅੰਦਰ ਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਖਸ਼ੀ ਸੇਧ ਅਨੁਸਾਰ ਅਦਵੈਤ ਸਿਧਾਂਤ ਉੱਪਰ ਹੀ ਇਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਰਬ ਸਾਂਝੇ ਇਕੋ ਹੀ ਧਰਮ ਦੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉੱਪਰ ਸਦਾ ਇੱਕ ਹੀ ਧਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਹਬ-ਪੰਥ ਰਸਤੇ ਬਾਹਰ ਤੋਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਅੰਦਰ ਦੇ ਇੱਕ ਹੀ ਰਸਤੇ ਉੱਪਰ ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂਦੇ ਹੋਏ ਨਾਮ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਤੋਂ ਸੇਧ ਲੈ ਕੇ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮੱਤ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਇੱਕ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਧਰਮ ਵੀ ਇੱਕ ਹੀ ਹੈ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਲੇਖ ਬਹੁਤੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਬੁੱਧੀ ਕਬੂਧੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਸਬੁੱਧੀ ਜੀਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਹੀ ਸੁਖੈਨ ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਇੱਕ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਬਚਨ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣ ਕੇ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦਾ ਪਥ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਫਤਰ ਅਦਾਰਾ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਿਆਰ ਸਤਿਕਾਰ ਵਾਲੇ ਹਿਰਦੇ ਵੇਧਕ ਉਸਾਰੂ ਸੁਨੇਹੇ ਨਿੱਤ ਦਿਹਾੜੇ ਟੈਲੀਫੂਨ ਫੈਕਸ ਈਮੇਲ ਚਿੱਠੀ ਪੱਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਾਨ ਤਰੀਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਯੋਗ ਅਨੁਸਾਰ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਰੱਬ ਦੇ ਰਸਤੇ ਉੱਪਰ ਚਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਵਖਰੇਵੇਂ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖੇ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਦੇਸ਼ਾਂ, ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ, ਮਜ਼ਹਬਾਂ, ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੋੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹੀ ਅੰਦਰ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਅਚਾਰੀਆ ਨਾਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕੋਲੋਂ ਮੰਤਰ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰਮੰਤਰ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਕਿਵੇਂ ਅੰਦਰ ਵਸਦੇ ਨਾਮ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ ਇਹ ਸਾਰਾ ਮਾਰਗ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਦੇਸੀ ਸਾਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਚੇਤ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਰਮ ਫਲਾਸਫੀ ਦਾ ਵਿਖਿਆਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਰਲ ਸਖੈਨ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਗਰਾਂਦ ਪ੍ਰਥਾਇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਮਹੀਨਾ ਗੁਰ ਭਾਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਖਦਾਇਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹਰ ਰੋਜ ਵਾਗੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦਰਸਾਈ ਜੁਗਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਵੇਲੇ 3.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 9.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਸੰਗਰਾਂਦ ਦਾ ਦਿਹਾੜਾ ਮਨਾ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਜੀਵਨ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲਾ ਉਚਾ ਸੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਇਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਮਿਲੇਗਾ। ਲੜੀ ਵਾਰ ਚੱਲ ਰਿਹੇ ਲੇਖ ਦਾ ਅੰਤਮ ਆਖਰੀ ਭਾਗ ਜੋ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਵਿੱਚ ਛਪਦਾ ਤੁਰਿਆ ਆ ਰਿਹਾ 'ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਜੀ ਤੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ' ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਉਕਤੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੇ ਰਾਸਤੇ ਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। 'ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ' ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਰਚਨਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਕਿਤਾਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹੈ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਗਈ ਸੀ ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। 'ਬੰਦਗੀ ਨਾਮ' ਭਾਈ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਰਚਨਾਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੰਦਗੀ ਇਬਾਦਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਭੇਤ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹਨ ਲਗਤਾਰ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਰਚਨਾਂ 'ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ' ਜਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਫਰ ਤਹਿ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਜਨਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਹਸਪਤਾਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਆਰਮੀ ਦੇ ਰਿਟਾਇਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਮਾਂ ਕੱਢਦੇ ਹੋਏ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਹਰ ਆਏ ਗਏ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰੇਮੀ ਲਈ ਸਹੂਲਤ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਹਸਪਤਾਲ ਸਦਾ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਤੱਤਪਰ ਰਹੇਗਾ। ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅਨੇਕਾਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਲੱਗ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲਗ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਹੋਰ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸਾਂਝ ਵਧਾਇਏ ਆਪਣੇ ਮਿਤਰਾਂ, ਸਾਕਾਂ ਸੰਨਬੰਧੀਆਂ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਜਦਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੬
ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥ ਅੰਗ - ੨੮੯
ਕਿਸ ਹੀ ਕੋਈ ਕੋਇ ਮੰਝ ਨਿਮਾਣੀ ਇਕੁ ਤੂ ॥
ਕਿਉ ਨ ਮਰੀਜੈ ਰੋਇ ਜਾ ਲਗੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਹੀ ॥ ੧
ਅੰਗ - ੨੯੧

ਧਾਰਨਾ - ਤੂੰ ਪਰਬਤ ਮੇਰਾ ਓਹਲਾ ਜੀ,
ਵਾਰੀ ਵੰਞਾ ਘੋਲੀ ਵੰਞਾ।
ਹਉ ਵਾਰੀ ਵੰਞਾ ਘੋਲੀ ਵੰਞਾ ਤੂ ਪਰਬਤੁ ਮੇਰਾ ਓਲਾ ਰਾਮ ॥
ਹਉ ਬਲਿ ਜਾਈ ਲਖ ਲਖ ਲਖ ਬਰੀਆ
ਜਿਨਿ ਭ੍ਰਮੁ ਪਰਦਾ ਖੋਲਾ ਰਾਮ ॥
ਮਿਟੇ ਅੰਧਾਰੇ ਤਜੇ ਬਿਕਾਰੇ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਾ ॥
ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਭਾਣੀ ਭਈ ਨਿਕਾਣੀ ਸਫਲ ਜਨਮੁ ਪਰਵਾਨਾ ॥
ਭਈ ਅਮੋਲੀ ਭਾਰਾ ਤੋਲੀ ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਦਰੁ ਖੋਲਾ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਉ ਨਿਰਭਉ ਹੋਈ ਸੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਓਲਾ ॥
ਅੰਗ - ੨੮੦

ਧਾਰਨਾ - ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਹੋ ਹਰਿ ਭਾਏ,
ਤਿਨ ਕੀ ਕਥਾ ਨਿਰਾਰੀ ਰੇ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਆਪ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਸੰਤ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸਰਵਣ ਕਰ ਰਹੇ ਓਂ। ਬੜਾ ਕੁਛ ਆਪ ਨੇ ਸੁਣਿਆ, ਬਹੁਤ ਕੁਛ ਜਾਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਸੰਤ ਸਮਾਗਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਮਰ ਪੁਰਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਸਵਰਗਾਂ 'ਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਮੁੜ ਕੇ ਜੂਨੀਆਂ 'ਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਹਦੀਆਂ ਕਥਾ-ਕਥਾਵਾਂ ਸੰਤ ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਦੋ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਸਾਧੂ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਜਾਣ, ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਸ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਢੋਲੀਏ। ਬੜੇ ਜਗਿਆਸੂ ਬੈਠੇ ਨੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਲਗਨ ਹੈ ਪਰ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਰਿਹਾ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ। ਨਾ ਲੱਭਣ ਕਰਕੇ, ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਹੈ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਬੇ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਨਿਰਣੇਪੂਰਵਕ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ। ਸੋ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਲੱਭ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ

ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਓਂ। ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚੇ ਓਂ। ਸੱਤ-ਅੱਠ ਸੌ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਯੂ.ਪੀ ਵਲੋਂ ਆਏ ਹੋਂ। ਬੜਾ ਤਪ ਕਰਿਆ ਹੈ ਰਸਤੇ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਕਿੰਨੇ-ਕਿੰਨੇ ਘੰਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰ, 16-17-20-24 ਘੰਟੇ ਟਰੱਕ ਦਾ ਸਫਰ ਕਰਕੇ ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਂ, ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ, ਕਿ ਕੋਈ ਰਾਹ ਲੱਭ ਜਾਵੇ, ਕੋਈ ਸਾਨੂੰ ਚਾਨਣਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਕਹਾਣੀਆਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਨੇ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਲੈ ਕੇ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਓਂ। ਦੂਰ-ਦਰਾਜ਼ ਤੋਂ ਆਏ ਨੇ, ਮਾਲਵੇ ਤੋਂ, ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੋਂ, ਜੰਗਲ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਜਿਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਜਾਗ ਲਾਈ, ਬਾਬਾ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਚਾਉ ਉਠਿਆ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸੋਮੇ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਤਾਂ ਦੇਖੀਏ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ? ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ, ਲੰਗਰਾਂ 'ਚ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਵਰਤਾਅ ਰਹੇ ਨੇ। ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕ ਰਹੇ ਨੇ। ਕੁਛ ਐਸੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਐਧਰ ਓਧਰ ਘੁੰਮਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਮੈਂ ਇੱਕ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਟਰੱਕ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਵਾਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖੂਨ-ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੇ ਨਾਲ ਟਰੱਕ ਬਣਾਏ ਨੇ। ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲ ਦਾ ਸਫਰ ਕਰਕੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਝਿੜਕਾਂ ਸਹਿ ਕੇ, ਲੁੱਟਾਂ ਸਹਿ ਕੇ, ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਜੋਗੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਟਰੱਕ ਕੱਢੇ ਨੇ। ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੱਤ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਉਹਨੂੰ ਜੋ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਅੱਧ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਫਲ ਕਿੰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਮਨ ਚਿੱਤ ਲਾ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦੇ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ ਸੁਣਿ ਗਾਵਨਹਾਰੇ ਰਾਮ ॥

ਅੰਗ - ੫੪੬

ਕਈ ਕਰੋੜ ਜੱਗਾਂ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਫਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਇੱਥੇ ਘੁੰਮਦੇ ਨੇ, ਓਹ ਸੜਕ ਨੂੰ ਹੋ ਗਏ, ਓਧਰੋਂ ਆ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਤਪ ਹੈ, ਕੋਈ ਪੁੰਨ ਹੈ ਕੋਈ ਦਾਨ ਹੈ ਉਹ ਟਰੱਕ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਨੇ ਲੈ ਜਾਣਾ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੁਛ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਓ, ਕੁਛ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਵੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇ, ਕੁਛ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਭਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਕੱਲੇ ਓਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੋਂ ਦੁੱਧ ਭੇਜ ਰਹੇ ਨੇ, ਬੜਾ ਪਿੰਡਾਂ ਨੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ, ਚੀਨੀ ਦੀਆਂ ਬੋਰੀਆਂ ਘਿਉ ਦੇ ਟੀਨ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕੁਛ ਲਿਆ ਰਹੇ ਨੇ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਉੱਠ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੰਗਤ ਦੇ

ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਲੈ-ਲੈ ਕੇ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਫਲ ਤਾਂ ਮਿਲਣਾ ਤੁਹਾਡੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਸੁਣਿਆ, ਟਿਕ ਕੇ ਬੈਠੋ ਤੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ, ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਗਏ ਫੇਰ ਤੁਹਾਡਾ ਵੀ ਭਲਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਭਲਾ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਆਪਾਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇਨਸਾਫ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਂਕ ਵਿੱਚ ਪੈਸਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਪਾਸ ਜੇ ਚੈੱਕ ਕੱਟ ਕੇ ਦੇ ਦੇਈਏ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਹੜੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਕਮਾਈ ਇੱਥੋਂ ਹੀ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਸਰਵਣ ਕਰੋ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਜੋ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੁਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਨਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਿਉਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਹੈਗੇ ਤਾਂ ਪੰਜ ਤੱਤ ਦੇ ਹੀ ਪੂਤਲੇ। ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਹੀ ਨੇ। ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਪੁਸ਼ਾਦਾ ਛਕਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵੱਖੀਆਂ ਉਪਰ ਨੂੰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦੇ ਨੇ। 'ਅਲਪ ਆਹਾਰ' ਅਸੀਂ ਮੰਜਿਆਂ ਦੇ ਉਪਰ ਪਲਸੇਟੇ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਉੱਠ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। 'ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿੰਦ੍ਰਾ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਡੇ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਵਿੱਚ ਕੀ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸੁਣਾਇਆ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਸੁਣਾਏ ਨੇ। ਹੋਰਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਸੁਣਾਏ ਨੇ। ਸੋ ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਲਾਈਟ ਤੁਰੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਤੋਂ, ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਸੁਣ ਲਿਆ, ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਸੀ, ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ। ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ ਤੇ ਕੱਲ੍ਹ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ ਸੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ। ਜੀਵਨ ਐਨੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਨੇ ਕਿ ਸਮਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੇਚ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਜੀਵਨ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਦਸਦੇ ਹੀ ਜਾਈਏ ਸਾਲਾਂਬੱਧੀ ਤਾਂ ਵੀ ਨਾ ਮੁੱਕਣ।

ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ, ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸੇ ਲੜੀ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਮਹਾਤਮਾ ਹੋਏ ਨੇ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਜੇ ਜਾਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ ਤੇ ਆਪ ਓਸ ਧਰਤੀ 'ਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜਿੱਥੇ ਅੱਜ ਤੋਂ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਭਿਆਨਕ ਯੁੱਧ ਲੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਸੀ, ਖੂਨ ਦੇ ਨਾਲ ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਲਾਲ ਧਰਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕੁਰਸ਼ੇਤਰ ਦੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇਹਨੂੰ ਨਿਰਦਈ ਧਰਤੀ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ 45 ਲੱਖ ਬੰਦਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦਾ ਇੱਥੇ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਖੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਫੁੱਲ ਖਿੜਿਆ, ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਅੱਠ ਸੌ ਸੱਠ ਸਾਲ ਲੰਘਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਹਸਤੀ ਇੱਥੇ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। 1834 ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਿਆਮਗੜ੍ਹ ਪਿੰਡ ਹੈ ਜਿਲਾ

ਕੁਰਸ਼ੇਤਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤੇ ਉਥੇ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਆਲੌਕਿਕ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰੱਖਿਆ। ਹੋਣਹਾਰ ਬੜਾ ਸੀ, ਸੋਝੀ ਵਾਲਾ ਬੜਾ ਸੀ, ਨਿਰਭੈ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬੜੇ-ਬੜੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਜ਼ਿਲੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਬਾਣੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਾ, ਜ਼ਿਲੇ ਜਿੱਡਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਉਹ। ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਬਾਣੇਦਾਰ। ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਨਾ ਅਜੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲੋਚਾ ਹੀ ਜਾਗੀ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਭਾਵੇਂ ਨੌਕਰੀ ਜਿਹੜੀ ਸੀ, ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕੋਈ ਬੁਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਜੇ ਪੁਲਿਸ, ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰੇ। ਫੇਰ ਇਹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪਦਵੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਨੌਕਰੀ। ਸੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਸਾਧੂ ਅਜੇ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਇਕੱਠ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਆਏ ਨੇ ਚਲੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਬਚਨ ਸੁਣ ਲਈਏ, ਘਰਵਾਲੀ ਜਿਹੜੀ ਸੀ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸੋਝੀ ਸੀ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੰਮ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣੇ ਨੇ, ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਕਰੀਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ 'ਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦਾ ਜੋ ਅਸਰ ਹੈ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਸੁਣਿਓ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ਮਹਿਮਾ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਸੰਗ ਦੀ।

ਪਿੰਗੁਲ ਪਰਬਤ ਪਾਰਿ ਪਰੇ ਖਲ ਚਤੁਰ ਬਕੀਤਾ ॥

ਅੰਧੁਲੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸੁਝਿਆ ਗੁਰ ਭੋਟਿ ਪੁਨੀਤਾ ॥ ੧ ॥

ਮਹਿਮਾ ਸਾਧੂ ਸੰਗ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ॥

ਮੈਲੁ ਖੋਈ ਕੋਟਿ ਅਘ ਹਰੇ ਨਿਰਮਲ ਭਏ ਚੀਤਾ ॥

ਅੰਗ - ੮੦੮

ਜੋ ਤੁਰ ਨਾ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ, ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਪਿੰਗਲਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਤੁਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪਹਾੜ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਗਿਆਨ ਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਪ-ਤੋਲ 'ਤੇ ਉਚਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਉਹ ਮਹਾਂ ਵਿਦਵਾਨ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜੋ ਨੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੈ ਦਵੈਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿਹਦੇ ਨੇਤਰ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਅੱਖ ਬੰਦ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜਦੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਜਾਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ -

ਮਹਿਮਾ ਸਾਧੂ ਸੰਗ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ॥ ਅੰਗ - ੮੦੯

ਕਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਚਿੱਤ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਚਿੱਤ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਗਿਆ -

ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਭਇਆ ਜੈਸਾ ਗੰਗਾ ਨੀਰੁ ॥

ਪਾਛੈ ਲਾਗੋ ਹਰਿ ਫਿਰੈ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਕਬੀਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੬੭

ਫੇਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਿੱਛੇ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨੇਕ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਸੋਭਤ ਕਿਤੇ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਦੌਲਤ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜਾ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਜ਼ਰਾ ਹੈ ਰੇਤੇ ਦਾ ਸਾਰੇ ਜਹਾਨ ਦਾ ਸੂਰਜ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਬ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਸੋਭਤ ਕਰਕੇ ਖੁਦ ਵੀ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭੁੱਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਕਿ ਉਹਦੀ ਪਦਵੀ ਕਿੱਡੀ ਕੁ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹਦੀ ਅੱਖ ਹੀ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ ਆਪਾਂ ਦੇਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਆਪਣੇ ਸੱਪ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਹੋਵੇ ਕਦੇ ਆਦਮੀ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈ? ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਸੱਪ ਹੈ, ਹੁਣ ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਗਫਲਤ ਕਰੀ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਆ ਕੇ ਡੰਗ ਮਾਰਨਾ ਹੈ। ਜਿਹਨੂੰ ਰੱਬ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦਿੱਸ ਜਾਵੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਝਲਕਾਰਾ ਵੱਜਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਉਹ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿਤੇ? ਉਹਨੂੰ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿੱਥੇ ਉਹਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਹੋਏਗਾ ਤੇ ਉਹ ਭੁੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਨਾ ਦਿਨੇ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਭੁੱਲਦਾ ਹੈ, ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਔਖਿਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ ਉਹਨੂੰ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਕਿੱਡਾ ਕੁ ਹੈ। ਉਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਾਂਈਂ ਹੀ ਵਰਗੇ ਨੇ ਵਿਸਰੇ ਨਾ ਨਾਮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।

ਜਿਨ੍ਹਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ ॥

ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੁਲਿ ਸਾਂਈ ਜੋਹਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੭

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਰੂਪੁ ਹੈ ਖਾਸਾ॥

ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਰੋਂ ਕਰੋਂ ਨਿਵਾਸਾ॥

ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਤੇ ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਖਾਲਸਾ ਜਿਹਨੂੰ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ -

ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥

ਅਵਰੁ ਨ ਪੇਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੨

ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨੇਤਰਾਂ ਦਾ ਅੰਧਕਾਰ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਹਰ ਘਟ 'ਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਖਾਲਸਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਆਤਮਾ ਦਾ ਰਸ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਬਰਾਬਰ ਕੀਹਦੇ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਮੇਰਾ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਤੇ ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਐਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਵੈਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬੇਅੰਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੈ ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸਮਝ 'ਚ ਆ ਜਾਏਗੀ। ਇੱਕ ਦਰਖਤ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਮੈਂ

ਇੱਕ ਪੱਤੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਹ ਕੀ ਹੈ? ਤੁਸੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਰਖਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਨਾ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਪੱਤਾ ਹੈ। ਪੱਤਾ ਵੀ ਕਦੇ ਦਰਖਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਟਾਹਣੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾ ਲਿਆ। ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹੈ? ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਦਰਖਤ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਭਾਈ ਇਹ ਟਾਹਣੀ ਹੈ। ਤਣੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਹਿੰਦਾ, ਤਣਾ ਹੈ। ਜੜ੍ਹ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਇਹ ਜੜ੍ਹ ਹੈ। ਫਲ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਹਿੰਦਾ ਇਹ ਫਲ ਹੈ। ਦੂਰ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਜਦ ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਿ ਆਹ ਕੀ ਹੈ? ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕਹਿ ਦਏਗਾ ਕਿ ਇਹ ਦਰਖਤ ਹੈ। ਸਮੁੱਚਾ ਜਿਹੜਾ ਹੋਲ ਹੈ, totally ਜਿਹਨੂੰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ 'ਚ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਕੁਛ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਰਾ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ -

ਏਹੁ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤੁਮ ਦੇਖਦੇ

ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੯੨੨

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਲਿਆ।

ਆਦਮ ਕੇ ਖੁਦਾ ਤੁਮ ਮਤ ਕਹੋ, ਆਦਮ ਖੁਦਾ ਨਹੀਂ।

ਲੋਕਿਨ ਖੁਦਾ ਕੇ ਨੂਰ ਸੇ ਆਦਮ ਜੁਦਾ ਨਹੀਂ।

ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ। ਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਲਿਆ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਆਪਾ ਭਾਵ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਮੈਂ ਤੇ ਤੂੰ ਦੋ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ।

ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ

ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਕਰਾਰੀ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੬੩

ਮੈਂ ਵੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਜਾਓਗੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਐਨਾ ਨੇੜੇ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਮੈਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੋਵੇਂ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਲੋਕਿਨ ਵਿੱਚ ਕੰਧ ਬਣ ਗਈ ਹਉਮੈ ਦੀ। ਜਿਹਦੇ ਕਰਕੇ ਟੁੱਟਦੀ ਨਹੀਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਭਲਾ ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਕੌਣ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਰੱਬ ਰਹਿ ਗਿਆ ਇਹਦੇ 'ਚ। ਮੈਂ ਝੂਠੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਸਾਧੂ, ਗੁਰਸਿੱਖ, ਗੁਰਮੁਖ, ਸੰਤ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ, ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਨ, ਸੇਵਕ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੇਵਕ ਜੇ ਕਹੀਏ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਹਰਿ ਕਾ ਸੇਵਕੁ ਸੋ ਹਰਿ ਜੇਹਾ ॥

ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮਾਣਸ ਦੇਹਾ ॥

ਜਿਉ ਜਲ ਤਰੰਗੁ ਉਠਹਿ ਬਹੁ ਭਾਤੀ

ਫਿਰਿ ਸਲਲੈ ਸਲਲ ਸਮਾਇਦਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੭੬

ਜਿਵੇਂ ਲਹਿਰ ਉਠਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪਾਣੀ 'ਚ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਲਹਿਰ ਉੱਠੀ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ ਗਈ। ਟੋਭੇ ਦੀ ਲਹਿਰ ਉੱਠੀ, ਟੋਭੇ 'ਚ ਸਮਾਅ ਗਈ। ਬਾਹਰ ਤਾਂ

ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਤੇ ਮੈਂ ਦਾ ਇੱਥੇ ਖੇਲ੍ਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹਦੀ ਮੈਂ ਮਿਟ ਗਈ ਉਹ ਤੂੰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਸਾਧੂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸਾਧੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਸਿਰਫ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਪਾਸਾ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਾਧੂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਸੁੱਤੇ ਜਦ ਭਾਗ ਜਾਗਦੇ।

ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ

ਭੋਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ ॥

ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੋਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੪

ਸਾਧੂ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ, ਮਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅੰਧਕਾਰ ਸੁਖਿ ਕਬਹਿ ਨ ਸੋਈ ਹੈ ॥

ਰਾਜਾ ਰੰਕੁ ਦੋਊ ਮਿਲਿ ਰੋਈ ਹੈ ॥

ਅੰਗ - ੩੨੫

ਰਾਜਾ ਵੀ ਰੋਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗਰੀਬ ਵੀ ਰੋਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਨੇਰਾ ਪਿਆ ਹੈ, ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਤੁਰ ਕੇ ਚਾਹੇ ਰਾਜਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਗਰੀਬ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਠੋਕਰਾਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਨੇ। ਮਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਸਾਰੀ ਕਲ੍ਹਾ ਤੇ ਕਲੇਸ਼ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ ਆਦਮੀ ਦੁੱਖੀ ਹੈ, ਮਨ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਕਰਕੇ ਦੁੱਖੀ ਹੈ ਜੇ ਮਨ 'ਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਇਹਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇੱਕ ਤਾਂ ਉਹ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ ਸੁਰਤ ਕਰੋੜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ, ਕਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਹੈ, ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਜੰਮ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਫਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸੁਰਤ। ਸੁਰਤ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਐਸੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬਾਬਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ, ਉਹ ਜਦੋਂ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਠਾਣੇਦਾਰੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਗਏ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਦਮ ਤਵੱਜੋ ਦਿੱਤੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਬੰਦਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਬੰਦਾ ਵਿਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਜਾਣ ਦੇਣਾ। ਇਹ ਗਲਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਘੁੰਮਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਕੁੱਤਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਕਦੇ ਬਿੱਲਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਨੇ ਜਨਮ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੀਗਾ। ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਇਸਨੂੰ ਜਾਣ ਦੇਣਾ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੀ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਕਮਾਈ ਕਰੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਜੇ ਇਹ ਜਾਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਟਾਈਮ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਇਹਦਾ। ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਿੱਡੀ ਪਦਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਮਾਈ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਮਾਈ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਤਪਸਿਆ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਛਾਣ ਲਏ

ਆਉਂਦੇ ਹੀ, ਬਈ ਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ) ਦਸਵੀਂ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੀ, ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ, ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਹੀ 24 ਘੰਟੇ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਆਹ ਹੁਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਛੁੱਟੀ ਜਾਣਾ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਰਾਜਪੁਰੇ ਆ ਜਾਣਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ, ਰਾਜਪੁਰੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ, ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਗੱਡੀ ਆਉਣੀ ਉਸ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਚੁਾਵੇ ਉਤਰਨਾ। ਚੁਾਵੇ ਉਡੀਕੀ ਜਾਣਾ ਕਿ ਕੋਈ ਤਾਂਗਾ ਪਇਲ ਦਾ ਮਿਲੇ, ਪਇਲ ਦਾ ਤਾਂਗਾ ਮਿਲਿਆ ਭਾਅ ਨਾ ਬਣਨਾ। ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ, ਫੇਰ ਕਿਤੇ ਆਬਣੇ ਜਾਣਾ। 24 ਘੰਟੇ ਐਨੇ ਕੁ ਥਾਉਂ ਨੂੰ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਕੇ, ਸਕੂਲ ਛੁੱਟੀਆਂ ਸੀ। ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਵਾਸਤੇ ਆਗਿਆ ਮਿਲੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਬੜਾ ਸ਼ਾਹੀ ਲਿਬਾਸ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੜੇ ਅਮੀਰ ਘਰਾਣੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦੇ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੂਆ ਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਮਹਾਰਾਜ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ, ਇੰਚਾਰਜ ਸੀ ਲੱਸੀਖਾਨੇ ਦੇ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਹ ਗਾਰਡੀਅਨ ਬਣ ਗਏ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਰਦਾਰਾਂ 'ਚ ਆਪ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਸੀ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਮਹਾਰਾਜ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਦੇਖ ਲੈਣ ਕਦੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲੇ। ਜਿਸ ਬੰਦੇ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਨਾਉਂ ਪੁੱਛ ਲੈਂਦੇ ਸੀ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭੁੱਲਦੇ, ਨਾ ਉਹਦੀ ਸ਼ਕਲ ਨਾ ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ। ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਕਾਕਾ ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਕੀ ਹੈ? ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹੁੰਦੇ। ਮੈਂ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਣਾ ਕਿ ਐਨੀ ਦੁਨੀਆ ਰੋਜ਼ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ।

ਸੋ ਆਪ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ੌਂਕ ਜਾਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਜਨ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਸੋ ਆਪ ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪਾਸ, ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਇੱਕ ਦਮ ਤਵੱਜੋ ਦਿੱਤੀ। ਦੇਖਦੇ ਉਹ ਰੋਜ਼ ਸੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਰ ਐਨੀ ਤਵੱਜੋ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ। ਇੱਕ ਦਮ ਬੜਾ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਦੇ ਕੇ ਪਹਿਲਾ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਕਿ ਆ ਗਿਆ ਭਾਈ ਤੂੰ। ਬੜੀ ਦੇਰ ਲਾਈ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਉਣ ਤੱਕ। ਸਾਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਤਰਾਅਧਿਕਾਰੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਾਸ ਬੇਅੰਤ ਸਿੱਖ ਆਏ, ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ। ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆ ਗਿਆ ਭਾਈ! ਤੇ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ, ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਉਂ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਉਥੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਖੜ੍ਹੇ ਕਿ ਆਪਣੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ, ਉਥੋਂ ਉਸ ਰਸਤੇ ਵਲ ਨੂੰ ਚੱਲੇ, ਜਿਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਆ ਰਹੇ ਸੀ। ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ ਰੋਹੀ 'ਤੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੰਗਲ ਹੀ ਜੰਗਲ ਪਿਆ ਸੀ ਚਾਰੋਂ ਪਾਸੇ। ਗੈਰ-ਆਬਾਦ ਇਲਾਕਾ ਸੀ ਸਾਰਾ। ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਕੋਈ ਪਿੰਡ ਨਹੀਂ ਸੀ,

ਰਾਵੀ ਦਾ ਕੰਡਾ ਸੀ, ਝੱਲ ਸੀ, ਸਰਕੜੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸੀ ਬੇਅੰਤ ਸਰਕੰਡੇ। ਰਾਹ ਖਹਿੜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਭਦਾ ਤੇ ਆਪ ਘੋੜੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਿਆ ਬਾਬਾ! ਇੱਕ ਨਾਨਕ ਜੀ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇੱਥੇ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਆ ਭਾਈ! ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ। ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਰਸਤਾ ਜ਼ਰਾ ਭੁੱਲ ਭੁਲਾਈਆਂ ਵਾਲਾ ਹੈ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ। ਕਈ ਡੰਡੀਆਂ ਕਿਧਰੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਕਈ ਕਿਧਰੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਤੈਨੂੰ ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਹੀ ਲੈ ਚੱਲਾਂਗੇ। ਘੋੜੀ ਤੇਜ਼ ਚੱਲਦੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਸ ਵੇਲੇ 63-64 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਸੀਗੇ ਤੇ ਘੋੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੀ ਆਪ, ਜਦੋਂ ਘੋੜੀ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਦੌੜ ਕੇ ਅੱਗੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਤੇਜ਼ ਚੱਲਦੇ ਸੀ, ਦੌੜ-ਦੌੜ ਕੇ। ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਸੀ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਕਿ ਵਾਹ ਬਾਬਾ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਦੇਖ ਘੋੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਜਦੋਂ ਜਾ ਕੇ ਘੋੜੀ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਲੈ ਇੱਥੇ ਘੋੜੀ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈ ਤੇ ਆਹ ਜਲ ਹੈ ਇੱਥੇ ਧੂੜ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ ਉਤੇ। ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰ ਲੈ। ਆਹ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਆ ਜਾਈਂ, ਜਿਹਨੂੰ ਤੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਉਥੇ ਬੈਠਾ ਹੋਏਗਾ।

ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਾ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਆਸਣ 'ਤੇ। ਇਹ ਘੋੜੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਦੋਂ ਅੰਦਰ ਵੜਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਦੇਖਦੇ ਨੇ, ਪਛਾਣਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਬਾਬਾ ਜਿਹੜਾ ਆਇਆ ਸੀ ਇਹਦਾ ਭਰਾ ਹੀ ਹੋਵੇ ਹੋਰ। ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਸੀ ਗੁਬ-ਗੁ, ਜਦੋਂ ਨੇੜੇ ਗਏ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਅਜੇ ਧੂੜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਾਹੀ, ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ, ਲੱਤਾਂ ਤੋਂ। ਦੌੜੇ ਆਏ ਨੇ ਓਹੀ ਨੇ ਇਹ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਆ ਗਿਆ ਭਾਈ ਤੂੰ? ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਰੋ ਕੇ ਢਹਿ ਪਏ। ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਅਵੱਗਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਕੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਲਹਿਣਾ। ਭਾਈ! ਲਹਿਣੇਦਾਰ ਘੋੜਿਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਛ ਦੇਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਪੈਦਲ ਹੀ ਦੌੜਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਉਹਦੇ ਮੂਹਰੇ। ਤੂੰ ਹੁਣ ਲਹਿਣੇਦਾਰ ਆ ਗਿਆ। ਰਮਜ਼ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪਈ ਗੱਲ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ। ਭਾਈ! ਤੂੰ ਲਹਿਣੇਦਾਰ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਅਸੀਂ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤੇਰਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਖੁਸ਼ਮਦ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੌੜਨਾ ਕੰਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ) ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ (ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰੇਰੂ ਸਾਹਿਬ) ਸਾਰਿਆਂ ਵਲੋਂ ਧਿਆਨ ਹਟਾ ਕੇ ਇਧਰ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਆ ਗਿਆ ਭਾਈ ਤੂੰ? ਬੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਆਇਆ ਹੈ?

ਰਮਜ਼ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਲੇਕਿਨ ਜਾਗੀ ਹੋਈ ਰੂਹ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਮ ਝਰਨਾਟਾਂ ਦਿੰਦੀ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਚਲੀ ਗਈ। ਝਰਨ-ਝਰਨ ਹੋਵੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਕਿ ਹੈਂ ਮੈਂ ਕਦੇ ਆਇਆ

ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਨਾ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਲਿਆ ਹੈ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ, ਨਾ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਖਾਸ ਹਾਂ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਐਨੀ ਰਮਜ਼ ਮਾਰੀ ਹੈ। ਬਈ ਬੜੀ ਦੇਰ ਦੇ ਤੈਨੂੰ ਉਡੀਕਦੇ ਸੀ। ਆ ਗਿਆ ਤੂੰ।

ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੀ। ਆਪ ਮਿਲਦੇ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਲੋਂ ਧਿਆਨ ਹਟਾ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਆ ਗਿਆ, ਪੁਰਖਾ! ਬੜੀ ਦੇਰ ਲਾਈ ਹੈ ਤੂੰ ਆਉਣ ਨੂੰ। ਹੁਣ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੇਦਾਰੀ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕੰਮ ਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਸੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਆਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੱਲ ਕੀ ਕਹੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਚੰਗਾ! ਤੇਰਾ ਅਸੀਂ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਫੇਰ ਵੀ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਰਦੇ ਹੋਣ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਾਂ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਾਉਣੀ ਹੋਣੀ ਕਿਸੇ ਰਾਹਕ ਦੀ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ। ਗੱਲ ਨਾ ਸਮਝੇ। ਘਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਘਰਵਾਲੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਭੇਤ ਵਾਲੀ ਕਹੀ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ। ਬੀਬੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਚੰਦ ਕੌਰ ਸੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਹੈ ਉਹਨੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ। ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਗਏ, ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਸ਼ਰਮ ਆਪ ਚਲਾਇਆ। ਉਦੋਂ ਜਿਵੇਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਰਮਜ਼ ਮਾਰੀ ਹੈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਨਾ, ਸਾਧੂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੁਹਬਾਜੀ ਝੱਲਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਥੱਲੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦੇ।

ਜਾ ਕਾ ਕਹਿਆ ਦਰਗਾਹ ਚਲੈ ॥

ਸੋ ਕਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਲੈ ਆਵੈ ਤਲੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੮੯

ਜਿਹਦਾ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਦਰਗਾਹ ਵੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਮੂਲੀ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਗ੍ਹਾ ਥੱਲੇ ਲਿਆਵੇ। ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਏਂਗਾ। ਨਾ ਕੋਈ ਦਵਾਈ, ਨਾ ਕੋਈ ਲੈਣ ਨਾ ਕੋਈ ਦੇਣ। ਉਹ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੀਮਾਰ ਹਾਂ ਜੀ, ਕਹਿੰਦਾ, ਟੋਭੇ 'ਚ ਨਹਾ ਲੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ, ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਉਥੇ ਦਾ ਨਵਾਬ ਦਾ ਲੜਕਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ, ਉਹ ਬੀਮਾਰ ਹੈ, ਯੂਰਪ 'ਚ ਲੈ ਗਏ ਉਹਨੂੰ, ਉਥੇ ਰਾਜ਼ੀ ਨਾ ਹੋਇਆ ਵਾਪਿਸ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੋਲ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਚਾਰ ਬੰਦੇ ਚੁੱਕੀਂ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਆਹ ਕੀ ਚੁੱਕੀਂ ਆਉਂਦੇ ਓ, ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ ਨਵਾਬ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲੜਕਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਇਹਨੂੰ। ਕਹਿੰਦੇ ਤੁਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਪਾਖੰਡੀ ਹੈ। ਉਹ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬੈਠੇ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਥੇ ਦਰਿਆ 'ਚ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਆਪੇ ਨੱਠਿਆ ਆਉ। ਹੁਣ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਬਾਰੇ ਕਈ ਤਾਂ ਸਮਝ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਕਈ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਈ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੀ ਉਹ ਤਾਂ ਡੁੱਬ ਜਾਏਗਾ ਜੀ, ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕੁਛ ਵੀ। ਜਿਹਨੇ ਬਚਨ ਉਦੋਂ ਹੀ ਮੰਨ ਲਿਆ, ਉਹਦਾ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ

ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਹ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਦੇਖ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਨਵਾਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਠੀਕ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ। ਜਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਪਿੰਗਲਾ। ਹੁਣ ਡੁੱਬਣਾ ਹੀ ਸੀ ਉਹਨੇ। ਉਸਨੇ ਹੁੱਬਕੀ ਜਿਹੀ ਮਾਰੀ, ਇੱਕ ਦਮ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੱਠ ਕੇ ਆ, ਪਾਖੰਡ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੌੜਿਆ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਬਾਹਰ। ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਦਰਿਆ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿਓ, ਜਿਹਨੂੰ ਗਠੀਆ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਡੁੱਬ ਕੇ ਮਰ ਜਾਏਗਾ। ਉਹਦਾ ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ ਬੀਮਾਰੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਜਿਹੜਾ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਦੇਵਤਾ ਹੋਣਾ, ਉਹ ਵੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਐਨੀ ਛੇਤੀ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਕਿ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪੈ ਜਾਏ ਇਹਦੇ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਕੀਹਨੂੰ ਨਿਗ੍ਰਾ ਥੱਲੇ ਲਿਆਏ, ਉਹ ਤਾਂ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਧਾਰਨਾ - ਰੰਗ ਹਸਦੇ ਤੇ ਰੰਗ ਰੋਂਦੇ,

ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਰੱਖਦੇ ਸਾਧੂ।

ਰੰਗਿ ਹਸਹਿ ਰੰਗਿ ਰੋਵਹਿ ਚੁਪ ਭੀ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ॥

ਪਰਵਾਹ ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਕੇਰੀ ਬਾਝੁ ਸਚੇ ਨਾਹ ॥

ਅੰਗ - ੪੨੩

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਚਲਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਰਸਤੇ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ, ਪਾਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਅਟਕ ਦਰਿਆ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਟਕ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਜੇ ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਬੜਾ ਭਿਆਨਕ ਯੁੱਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹਦੇ 'ਚ ਜੇ ਖਾਲਸਾ ਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਲਾਹੌਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਐਸੀ ਅਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਗਈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਇਆ, ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਹੁਣ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਦਰਿਆ ਚੜ੍ਹਿਆ ਆਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੀ ਰਿਹਾ, ਨਾ ਉਤਰਿਆ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਫੌਜਾਂ ਤਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਲਖਈਆ ਬੇਅੰਤ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਮਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕੇਵਲ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿੱਛੋਂ ਫੌਜ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿਖਾਉਣੀਆਂ ਮਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੈ ਚਲੇ ਆਪਾਂ ਇਹਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ। ਕਿਉਂਕਿ ਹੈ ਤਾਂ ਭੈ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਚਾਕਰ ਬਣ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਹੋ ਕੇ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਖਵਾਜਾ ਖਿਜਰ! ਅਸੀਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਨੀ ਹੈ। ਗਿੱਟੇ-ਗਿੱਟੇ ਹੋ ਜਾ। ਉਛਲਦਾ ਦਰਿਆ ਥੱਲੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਹਾਥੀ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ ਲੈ ਹੁਣ ਐਨਾ ਚਿਰ 'ਚ ਫੌਜਾਂ ਲੰਘਾ ਲੈ। ਐਨਾ ਕੁ ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਲੰਘਾ ਲਈਆਂ, ਇੱਕ ਪਲਟਨ

ਰਹਿ ਗਈ, ਉਹ ਨਾਸਤਕ ਪਲਟਨ ਤਰਕ ਕਰੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਬਾਬੇ ਦੇ ਕਹੇ 'ਤੇ ਵੀ ਕਦੇ ਦਰਿਆ ਉਤਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦਰਿਆ ਕੀ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਹਨ੍ਹੇਰੀਆਂ ਰੋਕ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਅੱਗਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਬੁਝਾ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਵੀ ਤਾਰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲੰਘਦੇ। ਚਲੋ, ਚੰਗਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਆਖਰੀ ਅਸਟਪਦੀ ਜਦੋਂ ਆਈ, ਆਪ ਨੇ ਝੰਡੀ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰੀ ਤੇ ਅਸਟਪਦੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ, ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਤੋਰ ਲਿਆ। ਇਧਰੋਂ ਇਹ ਫੌਜ ਦਰਿਆ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਈ। ਓਧਰੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਅੱਧ 'ਚ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ ਓਡੀਓ ਛੱਲ ਆਈ, 80 ਬੰਦੇ ਰੁੜ੍ਹ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬਾਬਾ ਜੀ! 80 ਬੰਦੇ ਰੁੜ੍ਹ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ! ਭਰੋਸੇ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਸੀਗੇ ਤੇ ਕੁਛ ਖਵਾਜਾ ਖਿਜਰ ਨੇ ਬਲੀ ਵੀ ਲੈਣੀ ਹੋਈ। ਨਾਸਤਕ ਸੀਗੇ। ਦਰਗਾਹ ਵਾਲਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਦਰਿਆ ਨੇ ਵੀ ਮੰਨਿਆ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇਣ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੇ ਓਲਾਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਜਾਉ। ਜੋਤਸ਼ੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਇੱਕ ਨਹੀਂ, ਸੱਤ ਹੋਣਗੇ, ਸੱਤ। ਐਹੋ ਜਿਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਜ਼ਿਕਰ। ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬਾਰੇ, ਜਿੱਥੇ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਓਲਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ।

ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੀ ਇੱਥੇ ਕਾਲਕਾ ਹੁੰਦਾ, ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੀ ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ, ਲਾਹੌਰ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ) ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬਹੁਤ ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਸੀ, ਬੀਬੀਆਂ ਲਾਹੌਰ ਦੀਆਂ ਬੈਠੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਤੇ ਉਹਦੇ ਇਹ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸੀਗਾ ਤੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਨੇ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ। ਮੌਕਾ ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਇਹਦੇ ਵਿਆਹ ਹੋਏ ਨੂੰ, ਕੋਈ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਟੇਵੇ ਵਗੈਰਾ ਵੀ ਕਢਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਹਦੇ ਤਾਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਪਰ ਹੱਥ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇੱਕ, ਦੋ, ਤਿੰਨ, ਚਾਰ, ਪੰਜ, ਛੇ, ਸੱਤ; ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਵਿਗੜਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਬੱਸ, ਬੱਸ ਬਹੁਤ ਨੇ। ਉਹਦੇ ਸੱਤ ਪੁੱਤਰ ਹੋਏ।

ਹੁਣ ਐਡਾ ਅਖਤਿਆਰ ਰਾਜੇ ਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦਾ। ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਚਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਕੀ ਨਿਗ੍ਰਾ ਥੱਲੇ ਲਿਆਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀਬੀ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਤੇਰੀ ਥਾਣੇਦਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ, ਕੋਈ ਰਮਜ਼ ਮਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਗੱਲ ਕਹੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਵਗੈਰਾ ਤੂੰ ਕਰ ਦੇ ਖਤਮ, ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਤੂੰ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਨੇ। ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਦੁਨੀਆਦਾਰੀ ਵਾਸਤੇ। ਤੇਰਾ ਕੰਮ ਰੁਹਾਨੀਅਤ ਵਾਸਤੇ ਹੈ। ਕਦੋਂ ਆਏਂਗਾ, ਕਹਿੰਦਾ ਜੀ, ਛੇ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਆਵਾਂਗਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਨਾ ਆਇਆ ਸਿਰ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਮੰਗਾ ਲੈਣਾ ਹੈ ਅਸੀਂ। ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਲੰਘ ਗਏ, ਗੱਲ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਸਿਰ ਦੁੱਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ, ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦਵਾਈਆਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਿਰ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਰੋਟੀ ਹਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। ਕਰੀਏ ਕੀ। ਬੀਬੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਉਥੇ ਗਏ ਸੀ ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ।

ਜੋ ਜਨੁ ਨਿਰਦਾਵੈ ਰਹੈ ਸੇ ਗਨੈ ਇੰਦ੍ਰ ਸੇ ਰੰਕ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੭੩

ਕਹਿੰਦੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਟੋਲੂ ਲੈ -

ਲੋੜਾਂ ਵਾਲੇ ਹੈਨ ਘਨੇਰੇ ਲੱਭ ਕਿਤੋਂ ਬੋਲੋੜੇ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਚਾਹੀਦੀ ਹੋਵੇ, ਸੰਤੋਖੀ ਬੰਦੇ ਟੋਲੂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਲੱਭ ਪੈਣ ਵੇ ਬੋਲੋੜੇ ਚੁੰਮ ਤਿਨਾ ਦੇ ਜੋੜੇ।

ਜੇ ਐਸੇ ਬੰਦੇ ਲੱਭ ਪੈਣ, ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਨੂੰ ਚੁੰਮ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ। ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਜਾਓ, ਤੁਹਾਡੀ ਦਾਤ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਸੁਰਖਿਸ਼ਤ ਪਈ ਹੈ। ਸਮਾਂ ਆਏ ਤੇ ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣਗੇ। ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਗਿਆ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਆਪ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਆਪ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੇਰੀ ਅਮਾਨਤ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਤੈਨੂੰ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਜਾਹ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹੈ, ਤੂੰ ਉਥੋਂ ਲੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਥੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਇਕਾਂਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ। ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਦਾਤ ਦਿੱਤੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰਾ ਹੀ ਸੀ, ਤੇਲ ਵੀ ਸੀ, ਬੱਤੀ ਵੀ ਸੀ। ਕੇਵਲ ਜਗਮਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ। ਜਗਦੇ ਹੋਏ ਦੀਵੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਦੂਸਰਾ ਦੀਵਾ ਲਗ ਜਾਏ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਜਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ, ਮਸਤੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ, ਹਰ ਵਕਤ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਕੱਪੜੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ, ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਕਛਹਿਰਾ ਰੱਖਦੇ ਸੀ, ਸਿਰ ਦੇ ਉਤੇ ਇੱਕ ਭੂਰੀ ਰੱਖਣੀ। ਹਰ ਵਕਤ ਸਿਮਰਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਐਡੀ ਮਸਤੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿਓ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਸਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਪਿਆਰੇ ਬੇਖੁਦੀਆਂ ਦੀ ਬੂਟੀ
ਮੁਰਸ਼ਦ ਘੋਲ ਪਿਲਾਈ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਐਨੀ ਮਸਤੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਸੀ, ਅੰਨ੍ਹਾ, ਦਵਾਈ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਮੇਰੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ।

ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਈਤਹਿ ਉਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਮੋਹਿਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੪੦੭

ਮੇਰਾ ਮਾਲਕ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਸਤੀਆਂ ਨਾ ਹੋਣ ਫੇਰ?

ਸੋ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੁਰਤ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤੀ। ਬੈਰਾਗ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਰਮ ਫੇਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਵਿਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਿਹਨਤ, ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਲੰਘਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦਿਮਾਗੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਆਦਮੀ ਲੰਘਦਾ। ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਬੇਖੁਦੀ ਤੇ ਮਸਤੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਬਰਦਸਤ। ਬੇਖੁਦੀਆਂ ਕੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਮਸਤੀਆਂ ਕੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੋ ਕਦੇ, ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ।

ਸੋ ਆਪ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਕੋਈ ਵੱਡੇ ਅਮੀਰ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ 'ਚ ਆਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ। ਕਿ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਆ ਕੇ ਇੱਕ ਹੀਰਿਆਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਥਾਲ ਜਿੱਥੇ ਬੈਠੇ ਸੀ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਹੀਰੇ ਸੀ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਹੀਰੇ ਦਾ ਹੀ ਮੁੱਲ ਬੇਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੀਰਿਆਂ ਦਾ ਹਾਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਆਪ ਉਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਇੱਕ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਇਆ ਤੇ ਉਹਨੇ ਥਾਲ ਚੁੱਕਿਆ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ, ਚੁੱਕੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਇਹ ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤਲਾਸ਼ੀਆਂ ਲਵੋ, ਕੌਣ ਲੈ ਗਿਆ ਚੁੱਕ ਕੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਤਲਾਸ਼ੀਆਂ ਕਾਹਦੀਆਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈਂ ਤੂੰ। ਤੇਰਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ ਉਹ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਭੇਟ ਕਰ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇਈਏ ਨਾ ਦੇਈਏ, ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਲੋੜਵੰਦ ਆ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਤੂੰ ਵਿਚਾਲੇ-ਵਿਚਾਲੇ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ?

ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗਊਆਂ ਸੀ। ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਗਊਆਂ ਚੋਰੀ ਕਰ ਲਈਆਂ। ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦੇ ਬਲੋਚ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਗਊਆਂ ਹੱਕ ਕੇ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਪਛਾਣ ਲਈਆਂ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਡੇਰੇ ਦੀਆਂ ਗਊਆਂ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫੜ ਲਿਆ। ਉਹ ਫੜੇ ਹੋਏ ਚੋਰ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਸਮੇਤ ਗਊਆਂ ਦੇ ਲੈ ਆਏ, ਇਧਰੇ ਪਾਸੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਅੱਜ ਲੰਗਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਕਾਹਦਾ ਪਾਈਏ, ਗਊਆਂ ਤਾਂ ਚੋਰ ਲੈ ਗਏ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਕੁਛ ਬਚਿਆ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜੀ! ਕੱਟਰੂ ਬੱਛਰੂ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲੈ ਜਾਓ, ਖੁਰਾ ਦੇਖ ਲਓ। ਮਗਰ-ਮਗਰ ਲੈ ਜਾਓ, ਉਹ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਕੀ ਕਰਨਗੀਆਂ, ਇਹ ਵਿਚਾਰੇ ਕੀ ਕਰਨਗੇ। ਜਾਓ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਛੱਡ ਆਓ ਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਓਧਰ ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਗਊਆਂ ਘੇਰ ਲਈਆਂ ਤੇ ਏਧਰੋਂ ਇਹ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਅਖੀਰ ਡੇਰੇ ਫੇਰ ਆ ਗਏ ਮੁੜ ਕੇ। ਦੁੱਧ

ਕੱਢਿਆ, ਲੰਗਰ 'ਚ ਵਰਤਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਿਲਾਇਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਓ ਨਾ ਕੁਛ ਵੀ। ਇਹ ਗਰੀਬ ਨੇ ਵਿਚਾਰੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਆਇਆ ਚੈਕਿੰਗ ਕਰਨ, ਕਹਿੰਦਾ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੇ ਡੇਰੇ ਦੀਆਂ ਗਊਆਂ ਕੌਣ ਲੈ ਗਿਆ। ਕੀਹਦੀਆਂ ਗਊਆਂ ਨੇ? ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਨੇ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਭਾਈ! ਸਾਡੀਆਂ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਕੀਹਦੀਆਂ ਨੇ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਇੱਥੇ ਬੰਦੇ ਬੰਨ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਦੁੱਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪਿਲਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਮੇਰ ਕਾਹਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ, ਜਿਹੜੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਇਹ ਚੋਰ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਲੈ ਗਏ ਤੁਹਾਡੇ। ਆਹ ਫੜੇ ਨੇ ਬੰਦੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ-

ਚੋਰ ਸਾਧ ਸਭ ਬ੍ਰਹਮ ਪਛਾਨੈ।

ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਦੂਜਾ ਕੋਈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਹੈ ਇੱਕੋ ਹੀ। ਇਹ ਲੋੜਵੰਦ ਸੀ ਭਾਈ, ਇਹ ਤਾਂ ਲੈ ਗਏ। ਦੇ ਦਿਓ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਪੁਲਿਸ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਦ ਮੁਦਈ ਨਹੀਂ ਕੁਛ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗਊਆਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘਾ ਆਓ ਅਗਾਹਾਂ ਜਾ ਕੇ। ਫੌਜ ਤੋਂ ਲੰਘਾ ਆਓ। ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ, ਗਊਆਂ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਛੱਡਿਆ ਇਹ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਪਠਾਣ ਬੈਠ ਗਏ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਓਏ, ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਫਕੀਰ ਹੈ, ਦਰਵੇਸ਼, ਆਪਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਊਆਂ ਲਿਜਾ ਕੇ ਬਚਾਂਗੇ ਕਿ ਮਰਾਂਗੇ? ਚਲੋ, ਕਹਿੰਦੇ ਛੱਡ ਕੇ ਆਈਏ। ਵਾਪਸ ਫੇਰ ਛੱਡ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਲੈ ਜਾਓ। ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ ਜੀ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾਣੀਆਂ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਚੰਗਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀਹ-ਵੀਹ ਸੇਰ ਚੌਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਡਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਓ ਵਿਚਾਰੇ ਭੁੱਖੇ ਨੇ ਤੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਖਾ ਲੈਣਗੇ। ਸੋ ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਬੇਲੋੜਿਆਂ ਦੀ। ਇਹ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿੱਚ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੈਸਾ ਸਵਰਨ ਤੈਸੀ ਉਸ ਮਾਟੀ।

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ ॥

ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ ॥

ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ ॥

ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਓਗੁ ॥

ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ ॥

ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ ॥

ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ॥

ਤੈਸਾ ਰੰਕੁ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ ॥

ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ ॥

ਨਾਨਕ ਓਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੫

ਸੋਨਾ ਤੇ ਮਿੱਟੀ, ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ

ਪਕੜ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ। ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲੇ, ਆਪ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮਸਤੂਆਣਾ ਬਣਾਇਆ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਖਤ ਨੂੰ ਆਬਾਦ ਕਰਿਆ। ਉਥੇ ਆਪ ਆਬਾਦੀ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਸਰੋਵਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਚੱਲ ਰਹੇ ਨੇ, ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਦੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਨੇ। ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਕਮੇਟੀ ਸੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਕਿਉਂਕਿ ਤਖਤ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜੋ ਵੀ ਕੋਈ ਭੇਟਾ ਦੇਈ ਜਾਇਆ ਕਰੇ। ਸੰਤ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਕੋਈ ਵੀ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਰੇ ਸੰਤ ਹਿਸਾਬ ਰੱਖਣਗੇ। ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਹਿਸਾਬ ਰੱਖਦੇ ਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਪਰ੍ਹੇ ਨੂੰ ਧੱਕ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਲਓ ਭਾਈ, ਇਹਨੂੰ ਖਰਚ ਲਓ। ਹਿਸਾਬ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਰੱਖਦੇ ਨੇ। ਜੋ ਕੁਛ ਆਵੇ, ਵਸਤਰ ਆਉਣ ਕੋਈ ਆਉਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਜਾ ਭੇਰੇ ਕੋਲ ਡਹਿਆ ਹੁੰਦਾ। ਉਥੇ ਭੇਰਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਪਰ ਉਹਦੇ 'ਚ ਬੈਠਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੇ, ਬੈਠਦੇ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਹੀ ਸੀ। ਰੋਸ਼ਨਦਾਨ ਥਾਈਂ ਹੇਠਾਂ ਸੁੱਟੀ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਮੰਜਾ ਪਿਆ। ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੇ ਢੇਰ ਲੱਗ ਗਏ। ਜੋ ਵੀ, ਮਾਇਆ ਆਵੇ ਮਾਇਆ ਸੁੱਟਦੇ। ਜੋ ਕੁਛ ਆਵੇ ਉਹਦੇ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦੇਣ। ਕਮੇਟੀ ਆ ਗਈ, ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਐਨੇ ਸਾਲ ਦੇ ਓਂ ਇੱਥੇ, ਐਨੀ ਉਗਰਾਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਹਿਸਾਬ ਧਰਮਰਾਜ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ ਹਿਸਾਬ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ। ਹਿਸਾਬ ਕਾਹਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਆਹ ਇੱਕ ਚੋਲਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸਾਡੇ, ਆਹ ਕਛਹਿਰਾ ਹੈ। ਆਹ ਕਛਹਿਰਾ ਸਾਡਾ ਸੁੱਕਦਾ ਹੈ ਤਾਰ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਔਹ ਪਰਨਾ ਸੁੱਕਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ। ਆਹ ਚਾਬੀ ਕਿਸੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਲ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਲੈ ਲਿਓ, ਅਸੀਂ ਚੱਲੋ। ਕੋਈ ਵੀ ਪਕੜ ਨਹੀਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਕਮੇਟੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਨੇ, ਬੇਅੰਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪਈਆਂ ਨੇ।

ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ) ਨੇ ਦਬਲਾਨ ਬਣਾਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਂ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਆਇਆ ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਆ। ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ 138 ਸਾਲ ਦੇ ਹੋ ਕੇ, ਸਰੀਰ ਛੱਡਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਦੁਸ਼ਹਿਰੀ ਬਾਗ ਵਾਲੇ ਸੀ ਤੇ ਆਪ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਟਿਆਲੇ ਹੁੰਦਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾ ਦਿਓ, ਸ਼ਬਦ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਨਾਮਧਾਰੀ ਤੋਂ। ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਗੁੰਜਦਾ ਰਿਹਾ ਉਹ ਸ਼ਬਦ। ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਸੁਣਿਆ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ। ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਈ, ਹੁਣ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਮੱਧਮ ਪੈਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਦੀਵਾਨ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ ਲੈ ਆਇਆ। ਉਹ ਫੇਰ ਕਹਿ ਦਿਆ ਕਰਨ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾ ਦਿਓ। ਮੇਰੀ ਸਮਝ

ਵਿੱਚ ਨਾ ਪਵੇ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ 'ਚ ਵੀ ਲੈ ਗਏ, ਅਜੇ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਦਿਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਟਿਆਲੇ ਜਾਓ। ਜਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਗੱਡੀ 'ਚ ਬਿਠਾਲ ਲਿਆਓ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਿਆਰ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ, ਵਸਤਰ ਪਾਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਬੀਬੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸੀ। ਭਾਈ ਵਗੈਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖਦੇ ਬਹੁਤੇ। ਬੀਬੀਆਂ ਹੀ ਬੀਬੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਉਣ, ਵਸਤਰ ਧੋਣ। ਬਿਰਧ ਸੀਗੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਕੁਛ ਨਰਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਸੰਭਾਲ ਸਕਦੀਆਂ ਨੇ, ਭਾਈ ਅੱਕ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਜਦੋਂ ਗੱਡੀ ਆਈ, ਗੱਡੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬੀਬੀ ਕਦੇ ਬੈਠਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ। allowed ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਲੈ ਗੱਡੀ ਆ ਗਈ, ਬਹਿ ਜਾਓ, ਬਹਿ ਜਾਓ। ਕਹਿੰਦੇ ਅੱਜ ਆਪਾਂ ਚੱਲਣਾ ਹੈ ਸਾਧ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ। ਉਹ ਐਨੇ ਬਹਿ ਗਏ ਕਿ ਥਾਉਂ ਹੀ ਨਾ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਜੀ ਮੈਂ ਆ ਜਾਵਾਂਗਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਜਾ, ਮੂਹਰੇ ਬਹਿ ਜਾ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਥਾਉਂ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਮੂਹਰੇ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਇੱਥੇ ਬਹਿ ਜਾ, ਸਾਡੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਥੇ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ। ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਆਸ਼ਰਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਚਰਨ ਨਹੀਂ ਧਰਨੇ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਵੋ। ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਕਿੰਨੀ ਨਿਮਰਤਾ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ ਜਲ ਆ ਗਿਆ, ਗੱਲ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ। ਕਹਿੰਦੇ, ਐਨਾ ਨੀਵਾਂ ਹੋ ਕੇ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਘਰ ਲੁੱਟ ਲਿਆ। ਆਹੀ ਨੀਵਾਂਪੁਣਾ ਹੈ ਤੇਰੇ 'ਚ ਜਿਹਦੇ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਲਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਫੱਕਰ ਨੂੰ ਵੀ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਤੂੰ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅੰਦਰ ਆ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਪ ਆਪਣੇ ਦਸਤ-ਏ-ਮੁਬਾਰਕ ਦੇ ਨਾਲ, ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਉਣ ਲੱਗ ਗਏ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ, ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਭੇਰੇ 'ਚ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਲਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦੁੱਧ ਪੀਤਾ, ਅੱਧਾ ਬਚ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ, ਜਿਹੜਾ ਅੱਧਾ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਨਾ ਪੀਓ ਤੁਸੀਂ। ਐਨੀ ਨਿਮਰਤਾ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਹੰਝੂ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੱਕਰ ਲੁੱਟ ਲਿਆ! ਫੱਕਰ ਲੁੱਟ ਲਿਆ! 120 ਸਾਲ ਦੀ ਕਮਾਈ ਲੁੱਟ ਲਈ। ਰਮਜ਼ ਮਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਇੱਥੇ ਵੇਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਕਮਾਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਏ ਅਸੀਂ। ਤਖਤਪੋਸ਼ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤੇ, ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਿਆ, 'ਸੁੱਤੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਏ ਮੇਰੇ, ਮੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ।' ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਝੁਣਝੁਣੀ ਆਈ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇਹ ਹੁਣ ਗਿਰ ਜਾਣਗੇ। ਸੰਭਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ। ਮੈਂ ਹੱਥ ਲਾਇਆ। ਫੇਰ ਦੂਹਰੀ ਵਾਰੀ ਆਈ, ਤੀਹਰੀ ਵਾਰੀ ਆਈ। ਜਦੋਂ ਉਥੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਦੀਵਾਨ ਤੋਂ ਆ ਗਏ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸੀ, ਇੱਕ

ਮੈਂ ਸੀ, ਇੱਕ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸੀ। ਚੌਥਾ ਬੰਦਾ ਕੋਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤਾਂ ਉਥੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਲੰਘ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਛੱਤ ਥੱਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਦੇ ਪੈਰ ਰੱਖਿਆ। ਓਦਣ ਭੇਰੇ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪਲੰਘ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਐਨੀ ਝੁਣਝੁਣੀ ਕਿਉਂ ਆਈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਸ਼ਬਦ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਸਹਿ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਅੱਜ ਮੇਰੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਬਦ ਮੈਂ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ, ਬੜੀ ਦੇਰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਰਿਹਾ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਮੈਂ ਮਸਤੂਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣਿਆ। ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸਮਾਨ 'ਚ ਤਾਂ ਸੁਣਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਉਹਦਾ ਵਾਸਾ ਹੋਇਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅੱਜ ਹੋ ਗਿਆ, ਰੋਮ-ਰੋਮ 'ਚ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਮੇਰੇ ਸਮਾਏ ਗਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਜਿਹੜਾ ਅੰਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਸ਼ੇ 'ਚ ਲੰਘੇਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਗਏ, ਛੱਤ ਵੱਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਥਾਉਂ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਤੁਸੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਡੇ ਬੜਾ ਪਸੰਦ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਾਹਦੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਿਹਾ ਕਰਾਂਗੇ, ਤੂੰ ਹੋਰ ਬਣਾ ਲਈਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਜਾਣਾ ਕਿਤੇ ਵੀ, ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿਓ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ। ਬਾਹਰ ਆਏ ਤਾਂ, ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਆਹ ਤਾਂ ਦਬਲਾਨ ਦਾ ਆਸ਼ਰਮ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਹੁਣ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਬਾਬੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿ, ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲੈਣ। ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਣੀ, ਕੋਈ ਵੀ। ਸਿਵਾਏ ਕਛਹਿਰੇ ਤੇ ਪਰਨੇ। ਸਵੇਰੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਲੈਣੀ ਹੈ ਲੈ ਲਓ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਜਿਹੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੈ ਕੋਈ ਬੀਬੀ ਮੁਖੀ ਉਹਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਦਿਓ ਕਿ ਲੈ ਭਾਈ ਸਾਂਭ ਅਸੀਂ ਚੱਲੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ 120 ਵਿੱਘੇ ਦਾ ਸੀ ਉਹ ਆਸ਼ਰਮ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਤਾਂ 300 ਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਪਕੜ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਉਤੋਂ ਦਿਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕੰਮ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਅੰਦਰੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇ-ਲਾਗ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। 'ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨੁ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ ॥' ਇਹ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬਹੁਤ ਫੈਲੀ, ਆਪ ਕਾਬਲ ਵਲ ਲੰਘ ਗਏ। ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਮਸੀਤ 'ਚ ਚਲੇ ਗਏ, ਉਥੇ ਜੁੰਮੇ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੀ, ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਕਛਹਿਰਾ ਪਾਏ ਹੋਏ, ਸਿਰ ਦੇ ਉਤੇ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਭੂਰੀਆਂ, ਤਿੰਨ ਜਣੇ ਸੀ। ਉਹ ਨਮਾਜ਼ੀ ਖੜ੍ਹਾ ਉਹਨੂੰ ਧੱਕਾ ਮਾਰਨ - ਜਿਹੜਾ ਨਮਾਜ਼ੀ ਖੜ੍ਹਾ ਉਹਨੂੰ ਧੱਕਾ ਮਾਰੀ ਜਾਣ। ਸਾਡੇ ਹਲਚਲ ਪੈ ਗਈ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਿੱਚ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਮਾਜ਼ ਕਜ਼ਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਬੋਲਦੇ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹ ਹਟੇ, ਸਾਰੇ ਦੁਆਲੇ ਹੋ ਗਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਨਮਾਜ਼ ਕਜ਼ਾ ਕਰੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ? ਐਨੇ ਨੂੰ

ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੀ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਸੀਂ? ਮੈਂ ਕਹਿੰਦੇ, ਖੁਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਆਹ ਕੌਣ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਮੁਹੰਮਦ। ਆਹ ਤੀਸਰਾ ਕੌਣ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਰਸੂਲ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਇਹ? ਕਹਿੰਦੇ ਮਾਰੋ, ਕਾਫਰ ਨੇ ਇਹ। ਉਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਰਮਜ਼ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨੇ, ਪੁੱਛੋ? ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਧੱਕੇ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤੇ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਨਮਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੜ੍ਹਦੇ? ਕਹਿੰਦੇ ਨਮਾਜ਼ ਮੇਰੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਾਖੰਡ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਫਲਾਣੇ ਥਾਉਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇਰੀ ਸੁਰਤ ਫਿਰਦੀ?

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਿੱਜਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵਲੀ ਅੱਲਾਹ ਆ ਗਿਆ ਅੱਜ। ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਿਆ, ਮਹਿਲਾਂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਪੈ ਗਿਆ।

ਫੇਰ ਮੁਲਾਨਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਦੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਕਰੋ ਕਿ ਇਹ ਹੈ ਕੌਣ? ਇਹ ਹਿੰਦੂ ਹੈ, ਕੌਣ ਹੈ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖਾਣਾ ਅੱਜ ਇਕੱਠੇ ਖਾਣਾ ਹੈ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦਰਵੇਸ਼ ਵੀ ਵਿੱਚ ਖਾਣਾ ਖਾਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁੱਝ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇ ਖਾਏਗਾ ਤਾਂ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਾ ਜੇ ਨਹੀਂ ਖਾਏਗਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਤੂਰੇ ਲੈ ਲਏ ਕਾਫੀ ਸਾਰੇ, ਕੱਛਾਂ 'ਚ ਲੈ ਲਏ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਦੋ-ਦੋ, ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਫੜ ਲਏ, ਚਾਉਂ-ਚਾਉਂ ਕਰਦੇ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਸੀ, ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਸਾਰੇ। ਨੱਠ-ਨੱਠ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੇਕ 'ਚ ਮੂੰਹ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੀ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਹੀ ਜੂਠਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਆਓ ਖਾਈਏ, ਖੁਦਾ ਦੇ ਹੀ ਨੇ, ਇਹ ਵੀ ਮੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਨੇ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਮਜ਼ ਨੂੰ ਸਮਝ ਗਏ ਕਿ ਦਰਵੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਐਸੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਫਿਰਨ। ਦਸ ਸਾਲ ਫੇਰ ਟਰਕੀ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਰਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਧਰ ਆ ਗਏ ਵਾਪਸ। ਬੜੀ ਕਰਨੀ ਕਮਾਈ ਫੈਲ ਗਈ ਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਨੇ ਅੱਜ। ਆਪ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਓਸ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਸੰਤ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਉਥੇ, ਜਿਹਦਾ ਨਾਮ ਮੈਨੀ ਰਾਮ ਸੀ। ਬਹਿਰੰਗਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਇਹਨੂੰ। ਇਹ ਉੱਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਹਿੰਦਾ ਬਾਬਾ ਜੀ। ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਕਥਾ ਸੁਣਾਓ, ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਦੇ ਲੱਛਣ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕੀ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਮੈਂ ਸੁਣਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਕਥਾ ਸਰਵਣ ਕਰਾਈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ realize soul ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਸਮਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਦਵੈਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਨਾ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕੋਈ ਬੇਗਾਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਿਆਰ ਦਾ ਫਲ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਦਵੈਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਦਵੈਤ ਦਾ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਆਈ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਗਈ ਦੀ

ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਮੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਸੋਨਾ ਮਿੱਟੀ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸੋਨੇ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ, ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਸਾਧੂ ਜਾਣੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੰਤ ਜੀ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਸਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਨੇ। ਦੁੱਖ ਤੇ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਅੱਡ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ।

ਜੇ ਨਰੁ ਦੁਖ ਮੈ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਮਾਨੈ ॥

ਸੁਖੁ ਸਨੇਹੁ ਅਰੁ ਭੈ ਨਹੀ ਜਾ ਕੈ ਕੰਚਨ ਮਾਟੀ ਮਾਨੈ ॥ ੧ ॥

ਨਹ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹ ਉਸਤਤਿ ਜਾ ਕੈ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਭਿਮਾਨਾ ॥

ਹਰਖੁ ਸੋਗੁ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਆਰਉ ਨਾਹਿ ਮਾਨੁ ਅਪਮਾਨਾ ॥ ੧ ॥

ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਸਗਲੁ ਤਿਆਗੈ ਜਗੁ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਰਾਸਾ ॥

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਜਿਹ ਪਰਸੈ ਨਾਹਨਿ

ਤਿਹ ਘਟਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਵਾਸਾ ॥

ਗੁਰੁ ਕਿਰਪਾ ਜਿਹ ਨਰੁ ਕਉ ਕੀਨੀ

ਤਿਹ ਇਹੁ ਜੁਗਤਿ ਪਛਾਨੀ ॥

ਨਾਨਕੁ ਲੀਨੁ ਭਇਓ ਗੋਬਿੰਦੁ ਸਿਉ ਜਿਉ ਪਾਨੀ ਸੰਗਿ ਪਾਨੀ ॥

ਅੰਗ - ੬੩੩

ਆਪ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸੀਗੇ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਸਦਾ ਸੀ। ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸੰਗਤ ਤਾਂ ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਬੀਮਾਰ ਬੈਠੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਦੇ ਜਾਇਆ ਕਰੋ। ਸੰਗਤ ਨੇ ਦੇਖਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣਾ, ਇਧਰ ਦੇਖਣਾ-ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇਖਣਾ। ਬੀਮਾਰ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਲਾਈਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਬੀਮਾਰ ਰਾਜੀ ਹੋ ਕੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੇ ਓਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਕਰੋ। ਸਾਡੇ ਦੇਖਣ 'ਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਤੁਹਾਡੀ ਸੁਰਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਸੁਣਦੇ ਹੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਰਖਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਵਰਖਾ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਓਂ। ਤੁਹਾਡੇ ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜਿਹਦੇ ਉਤੇ ਤੁਸੀਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰੋਗੇ। ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਪਏਗੀ ਤੇ ਬੀਮਾਰ ਰਾਜੀ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ ਹੈ।

ਧਾਰਨਾ - ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੈਣੋਂ ਵਰਸੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਦੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਸਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਹਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੈ ਜਾਏਗੀ, ਉਥੇ ਬੀਮਾਰ ਵੀ ਰਾਜੀ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਮੰਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਵਾਲੇ ਸੁੱਧ ਖਿਆਲਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਆਪ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਏ ਨੇ, 22 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਮਸਤੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਹਰ ਵਕਤ। ਆਪ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਕੀ ਮੌਜ ਆਈ,

ਇੱਕ ਦਿਨ ਵੇਸਵਾ ਦੇ ਚੁਬਾਰੇ 'ਚ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਨੇ ਕਿ ਆਹ ਲਟਬੋਰਾ ਜਿਹਾ ਉੱਤੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਹ ਮਸਤ ਉਈਂ ਜਾ ਵੜਿਆ ਵੇਸਵਾ ਦੇ ਤੇ ਅੱਗੇ ਵੇਸਵਾ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਗਾਹਕ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਹ ਬੰਦਾ ਕਿਉਂ ਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹਨੇ ਨੇਤਰਾਂ ਵਲ ਦੇਖਿਆ। ਵੇਸਵਾ ਦੇ ਨੇਤਰ ਤਾਬ ਨਾ ਲਿਆ ਸਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਦੀ। ਇੱਕ ਦਮ ਥੱਲੇ ਗਿਰ ਕੇ, ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਹੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਆ ਗਈ। ਉੱਠ ਕੇ ਜਾ ਕੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ। ਚਰਨ ਫੜੇ ਹੋਏ, ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬੀਬਾ! ਐਨਾ ਕੀਮਤੀ ਮਾਨਸ ਜਨਮ, ਕੋਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਗਵਾਉਂਦੀ ਹੈਂ ਤੂੰ। ਇਹ ਤਾਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ। ਖਬਰਦਾਰ ਹੋ, ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਇਹ ਤੈਨੂੰ। ਇਹ ਤਾਂ ਤੂੰ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਸੀ। ਤੂੰ ਇਹ ਕਿਹੜੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਨੂੰ ਗਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਕੋਈ ਮਾਮੂਲੀ ਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਤੂੰ ਐਵੇਂ ਹੀ ਸਮਝਦੀ ਹੈਂ ਇਹਨੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵੀ ਲੋਚਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਹੜੀ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਲੋਚਦੇ ਦੇਵਤੇ,
ਉਹ ਦੇਹੀ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ ਪਿਆਰਿਆ।

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤਿ ਕਮਾਈ ॥
ਤਬ ਇਹ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਪਾਈ ॥
ਇਸ ਦੇਹੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਦੇਵ ॥
ਸੋ ਦੇਹੀ ਭਜੁ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੫੯

ਬੀਬਾ ਆਹ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਕਾਰਾਂ 'ਚ ਚਾਰ ਸਿੱਕਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਐਡਾ ਕੀਮਤੀ ਜਨਮ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈਂ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਤਾਬ ਨਾ ਲਿਆ ਸਕੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰੋੜਾਂ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ। 22 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੈ ਆਪ ਦੀ। ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਸੁੱਤੀ ਨੂੰ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ ਤੁਸੀਂ। ਮੇਰੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਏ, ਤੁਸੀਂ ਏਸ ਪਾਪ ਦੇ ਮੰਦਰ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ। ਹੁਕਮ ਕਰੋ ਮੈਨੂੰ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰੀ ਜਾਈਂ, ਹਟੀਂ ਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ। ਤੇਰੇ ਗਾਹਕ ਆਉਣਗੇ? ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਜੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾ ਦੇਈਂ। ਆਹ ਪਾਪ ਦੇ ਮੰਦਰ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਹ। ਵੇਚ ਦੇ ਇਹਨੂੰ। ਬਾਹਰ ਕੁਟੀਆ ਪਾ ਲੈ। ਬਾਹਰ ਕੁਟੀਆ ਪੁਆ ਦਿੱਤੀ। ਸੰਗਤ ਜੁੜਨ ਲੱਗ ਗਈ। ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤ ਹੋਈ ਉਸਦੀ। ਇੱਕੋ ਹੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਸਮਦਰਸੀ ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਰਸੀ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੩

ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲੇ ਨੇ ਤੇ ਇਹ ਸੰਤ ਮੈਨੀ ਰਾਮ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹਿਰੰਗਾ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਗੈਰ ਖਬਰ ਤੋਂ ਧੜੁਰਾ, ਸੰਖੀਆ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਘੋਲ ਲਿਆਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਇੱਕ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਸਾਧੂ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖੁ ਖਾਟੀ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੀ ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਸਾਧੂ ਤੇ ਬਿਹੁ ਨੂੰ ਵੀ ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਜਾਣਦੇ ਨੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਅੰਤਬਾਰਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਓ, ਸੰਤ ਜੀ! ਕਹਿੰਦਾ, ਆਹ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਗਿਲਾਸ ਹੈ। ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸੰਗਤ ਦਾ ਨਹੀਂ ਅੰਤਬਾਰਾ ਲਈ ਦਾ। ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਦ ਪੈ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਆਪਾਂ ਅੰਤਬਾਰਾ ਕੀਹਦਾ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਲਓ ਸਾਨੂੰ ਹੀ ਫੜਾ ਦਿਓ, ਇਹ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਗਿਲਾਸ ਲਈਂ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ ਤੂੰ, ਬਿਹੁ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈਗਾ ਤੈਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਲਗ ਗਿਆ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰੀ ਉਹਦੇ 'ਚ, ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ! ਇਹਦੇ 'ਚ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਲ 'ਚ। ਗਟ-ਗਟ ਕਰਕੇ ਪੀ ਕੇ, ਫੇਰ ਕਥਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ। ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਹਿਰ ਜਿਹੜੀ ਇੱਕ ਘੁੱਟ 'ਚ ਮਾਰ ਦੇਵੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਸੋ ਐਸੇ ਜੀਵਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਐਡੇ-ਐਡੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ ਇਸ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ, ਮਾੜੇ ਮੋਟੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ 'ਤੇ। ਤੇ ਫੇਰ ਕਿੰਨੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਜੀ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ-ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ।

ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਜਾਣਣ ਵਾਲਾ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠੇ, ਦੋ ਵੱਜੇ ਨੇ। ਸਾਰੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਚੁੱਪ ਚਾਂਦ ਛਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਰੋਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਕੁਰਾਹਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਦਰਦ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਜਦੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੀੜਾ ਹੋਈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਦੇਖ, ਆਹ ਦਰਦਨਾਕ ਆਵਾਜ਼ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ? ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਸੋਧ ਲੈ ਕੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗਿਆ ਕਿੱਥੇ ਤੇ ਬਾਹਰ ਸਹਿੰਸੀਆਂ ਨੇ ਕੱਪੜਾ ਲਾ ਕੇ ਸੜਕ ਦੇ ਉੱਤੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਉਥੇ। ਗੰਦਾ ਥਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਤੇ ਉਥੇ ਇੱਕ ਬੀਬੀ ਦੇ ਦਰਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਛਾਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਤੇ ਉਹ ਦਰਦ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੇਚੈਨ ਹੈ। ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ। ਹਾਏ-ਹਾਏ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲ ਭਾਈ? ਕਹਿੰਦੇ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਇਹਦੇ ਫੋੜਾ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਹਾਂ, ਨਾ ਕਿਤੇ ਇਲਾਜ ਕਰਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਨਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਹੈ, ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਉਹਨੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਭਜਨ ਆਪਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਖੀਏ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰੀਏ। ਚਲੋ, ਉਥੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਜਾ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨਹੀਂ ਬੀਬਾ ਤੂੰ ਸੰਗ ਨਾ ਕਰੀਂ। ਧਰਮ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਹੈਂ ਤੂੰ ਸਾਡੀ। ਦੱਸ ਕਿੱਥੇ ਤੇਰੇ ਦਰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੱਪੜਾ ਚੁੱਕ ਲੈ। ਕੱਪੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਤਾਂ ਛਾਤੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਉਤੇ ਫੋੜਾ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਮੂੰਹ ਲਾ ਕੇ ਪੀਕ ਖਿੱਚ ਲਈ ਸਾਰੀ। ਕੱਢ-ਕੱਢ ਕੇ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸਾਰੀ ਪੀਕ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ। ਵੈਸੇ ਹੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਛੁਹਣ

ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਸੋ ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਨੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਇਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਾਨਣਾ ਦੇ ਰਹੇ ਸੀ ਹਰ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ। ਅੱਜ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਜਗਿਆਸੂ ਆਇਆ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸੀ ਤੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲਈ ਤੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈ ਕੇ ਅੰਦਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕਰਿਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਉਹ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਸੀਂ ਪੁੱਛਦੇ ਹਾਂ, ਭਾਈ! ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨੇ ਆਹ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਪੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਕੀ ਜਾਣਾਂ ਮੈਂ ਕੌਣ, ਇਹੋ ਪੁੱਛਣ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਰਮਜ਼ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਰਮਜ਼। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਸਾਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਰਮਜ਼ ਮਾਰਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ (ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ) ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਦਸਵੀਂ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੇ ਕੇ ਹਟਿਆ ਸੀ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਾਡੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਅੱਠ ਮਾਘ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਹੈ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ। ਦੂਰੋਂ ਤਾਂ ਕਰੇ ਸੀ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਿਆਂ 'ਤੇ, ਲੇਕਿਨ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰੇ ਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚਾਉ ਕਿ ਚਲੋ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਏ। ਮੈਂ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ, ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਹੀ। ਜਿੱਥੇ ਸੁਣਨਾ ਉਥੇ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾਣਾ। ਪਰ ਐਸੀ ਗੱਲ ਸੀ ਕਿ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਬਜਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਹਰ ਵਕਤ ਖਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਿਆ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਲੈ ਗਏ। ਦੂਰੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਕਰ ਲਏ ਹੁਣ ਕਾਹਨੂੰ ਭੀੜ ਕਰਨੀ ਹੈ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਭੀੜ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਬੇਬੇ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਗਈ ਤੇ ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਉੱਠ ਕੇ ਆ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੀ, ਚੱਲ ਤੂੰ ਅੰਦਰ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਏ। ਕਹਿੰਦੀ, ਨਾ ਤੂੰ ਅੰਦਰ ਚੱਲ। ਮੈਂ ਗਿਆ ਨਾ। ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਆ ਗਈ। ਫੇਰ ਕਿਹਾ, ਫੇਰ ਨਾ ਮੈਂ ਗਿਆ। ਤੀਜੀ ਵਾਰੀ, ਬੇਬੇ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕੀ ਗੱਲ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਏ ਤੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕਹਿੰਦਾ ਜਾਓ ਲਿਆਓ। ਉਹਨੇ ਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਅੰਦਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ। ਅਜੇ ਮੈਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ ਮੈਂ। ਸਕੂਲ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਮੈਂ ਆਇਆ ਸੀ, ਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਸਵਾਲ ਸੁਣਿਆ ਨਾ ਕਦੇ ਪਤਾ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਜਿੰਨੀ ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਸੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਚੁੱਪ ਕਰੋ ਤੁਸੀਂ ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਤੂੰ ਦੱਸਿਆ ਨਾ

ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਜੀ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਐਨੀਓ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਇਹ ਦਸ ਸਕਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਹੋਰ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਤਿੰਨ ਮਿੰਟ ਲੰਘ ਗਏ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੱਸਿਆ ਨਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਨੂੰ ਦਸਣਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਣਾ ਆਉਂਦਾ? ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਦੱਸਣ ਲੱਗਿਆ, ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਨਾਉਂ ਤਾਂ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਮੇਰਾ। ਇਹ ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਜੇ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ ਹੀ ਨਾ ਰੱਖਦੇ ਫੇਰ? ਫੇਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ? ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਇਸ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸੀਗਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ.....। ਤੁਸੀਂ ਐਉਂ ਕਰੋ ਜਿਵੇਂ ਭੋਣੀ ਘੁੰਮਾਈਦੀ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਡੋਲ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਆਖਰੀ ਲੱਜ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸਿਰਾ ਹੈ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਓ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਉਹ ਹਾਂ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਕੁਛ ਬਣਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਦੱਸਣਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਸੋ ਇਹ ਸਵਾਲ ਸੀ ਬੜਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ ਸਾਰੇ ਤੇ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ। 45 ਮਿੰਟ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਫੇਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਮੈਂ ਜਦ ਖੋਲ੍ਹੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਲੱਗਿਆ ਕੁਛ ਪਤਾ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਪਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਕੁਛ ਤਾਂ ਲੱਗਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਐਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਜੋਤੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕਿਰਨ ਅੱਡ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਫਰ ਤਹਿ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਗੱਲ ਫੜ ਲਈ ਤੂੰ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਸਾਡੀ ਜੁਬਾਨ 'ਚ, ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਜੁਬਾਨ 'ਚ, ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਜੁਬਾਨ 'ਚ ਇਹਨੂੰ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਜੀਵ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦੇ, ਬਾਕੀ ਆਤਮਾ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਇੱਕ ਕਦਮ ਹੈ ਪੁੱਟ ਲੈ ਜੇ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਪੁੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਪੁੱਟ ਲਏਂ ਤਾਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਕਈ ਜਨਮਾਂ 'ਚ ਪੁੱਟ ਲਏਂ ਤਾਂ ਵੀ। ਇੱਕ ਕਦਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਪੁੱਟ ਲੈ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਜਾਗੀ ਹੋਈ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਸਮਝ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਆਤਮਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

*ਨਾ ਮੈਂ ਆਦਮ ਹਵਾ ਦਾ ਜਾਇਆ
ਨਾ ਮੈਂ ਮੁਲਕ ਅਰਾਬੋਂ ਆਇਆ
ਨਾ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪਉਣ ਬੁਲਿਆ
ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਮੈਂ ਕੌਣ?*

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ? ਆਹੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪੁੱਛਣ ਆਇਆ ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਿਸਮਾਦ ਦੀ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਤਮ ਜਗਿਆਸੂ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਗੁਣ ਨੇ, ਰਜੋ ਗੁਣ, ਤਮੋ ਗੁਣ, ਸਤੋ ਗੁਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਤੂੰ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈਂ।

ਤਿੰਨ ਸਰੀਰ ਨੇ ਸੂਖਸ਼ਮ, ਸਥੂਲ ਤੇ ਕਾਰਨ। ਇਹ ਤਿੰਨਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ, ਤਿੰਨ ਅਵਸਥਾ ਨੇ। ਜਾਗ੍ਰਤ, ਸੁਪਨ, ਸਖੋਪਤ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਤੂੰ ਤੁਰੀਆ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਪੰਜ ਕੋਸ਼ ਨੇ, ਅੰਨਮਯ ਕੋਸ਼, ਪ੍ਰਾਣਮਯ ਕੋਸ਼, ਮਨੋਮਯ ਕੋਸ਼, ਵਿਗਿਆਨਮਯ ਕੋਸ਼, ਅਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦਾ ਸਾਥੀ ਤੂੰ ਆਤਮਾ ਹੈਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹੈਂ, ਰੂਪ ਪਛਾਣ ਆਪਣਾ।
ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੧

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਤੂੰ ਸਾਖੀ ਹੈਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹੈਂ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਸੂਖਸ਼ਮ ਸਰੀਰ, ਨਾ ਕਾਰਨ ਸਰੀਰ, ਨਾ ਸਥੂਲ ਸਰੀਰ। ਇੱਕੋ ਹੀ ਮਿੰਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ, ਮਾਇਆ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬਚਾ ਕੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੋ ਇਹ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇਣਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਕਮਾਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਇੱਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਫੌਜਾਂ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। 75 ਹਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਲੱਖ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਫੌਜ ਚੜ੍ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਤੋਪਾਂ, 150 ਤੋਪ ਨਾਲ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਵਲ ਨੂੰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਥੋਂ ਉੱਠ ਖੜ੍ਹਦੇ ਨੇ, ਤੋਪਾਂ ਚਲਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਪੁਰਜਾ-ਪੁਰਜਾ ਹੋ ਕੇ ਕੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਆਹ ਕੀ ਮੈਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਿਸਿਆ ਅੱਜ। ਫੇਰ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਓਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰੇ, ਫੇਰ ਆ ਗਿਆ। ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਆ ਗਏ। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਅੱਜ ਮੈਂ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਹੋਇਆ ਹਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰੋ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੱਸੋ ਕੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਸੁਰਤੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੀ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਫੌਜਾਂ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਨੇ, ਬੇਅੰਤ ਘੋੜੇ ਨੇ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤੁਸੀਂ ਚੁੱਪ ਕਰੋ ਬੈਠੇ ਓ। ਤੋਪਾਂ ਵਾਲੇ ਤੋਪਾਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਤਲਵਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ? ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੈਨੂੰ ਭਵਿੱਖਤ ਦਿਸ ਗਿਆ, ਇਹ ਭਾਣਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੈ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਚੜ੍ਹਨਾ ਹੈ ਤੇ ਆ ਕੇ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ, ਐਸ ਵੇਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੈ ਇਹ ਕਸਵੱਟੀ ਹੈ ਇਹ। ਪਰਚਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਆਪਾਂ ਸਾਬਤ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਉਹ ਵੈਰੀ ਨੇ ਵੈਰ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਾ ਦਿਸੇ ਬੇਗਾਨਾ ਜੀ,
ਨਾ ਕੋਈ ਵੈਰੀ-ਨਾ ਕੋਈ ਵੈਰੀ।

ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ॥
ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਨਾ ਕੋ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ
ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੯

ਕਹਿੰਦੇ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ! ਵੈਰੀ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਆਪਣਾ ਹੀ ਆਤਮਾ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਰੂਪਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਕੀਹਨੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਕਿਸ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਖੇਲ੍ਹ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਪੁਰਜੇ-ਪੁਰਜੇ ਉਡਦੇ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਚੰਗਾ ਤੂੰ ਚਲਿਆ ਜਾਹ ਯੂ.ਪੀ. 'ਚ। ਬਾਰਾਬੰਕੀ ਚਲਿਆ ਜਾਹ। ਓਧਰ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ। ਛੇਤੀ ਵਾਪਸ ਨਾ ਆਈਂ, ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਲੈਣ ਦੇ, ਭਾਣਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਤਣਾ ਹੈ। ਫੌਜਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ, ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ 26 ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਫੌਜਾਂ ਆ ਗਈਆਂ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਇੱਥੇ ਆਬਾਦੀਆਂ ਨੇ ਭਾਈ। ਇੱਥੇ ਪਰਜਾ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਏਗਾ। ਆਪਣਾ ਕੀ ਹੈ ਸਾਧਾਂ ਦਾ। ਚਲੋ ਬਿਆਸਾ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬੈਠੀਏ। ਬਿਆਸਾ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਫੌਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਆ ਕੇ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਇਧਰੋਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿਓ ਸਾਨੂੰ ਤੇ ਯੁੱਧ ਕਰੀਏ ਅਸੀਂ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦਾ ਨਾ, ਕੀਹਨੂੰ ਮਾਰੋਗੇ, ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰੋਗੇ? ਨਾ ਯੁੱਧ ਨਹੀਂ ਆਪਾਂ ਨੇ ਕਰਨਾ। ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਰੋਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਨੇ ਜਿਹਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਮਾਰੋਗੇ। ਇਹ ਵਿਚਾਰੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਲੜ ਰਹੇ ਨੇ। ਨਾ ਆਪਾਂ ਲੜਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਅਸੂਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਬੁਰੇ ਕਹਿੰਦੇ ਓ, ਬਾਣੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ -

ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਵਾਇ ॥
ਦੇਹੀ ਰੋਗੁ ਨ ਲਗਈ ਪਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੨

ਫਰੀਦਾ ਜੋ ਤੈ ਮਾਰਨਿ ਮੁਕੀਆਂ ਤਿਨਾ ਨ ਮਾਰੇ ਘੁੰਮਿ ॥
ਆਪਨੜੈ ਘਰਿ ਜਾਈਐ ਪੈਰ ਤਿਨਾ ਦੇ ਚੁੰਮਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੮

ਇਹ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਆਏ ਨੇ। ਅੱਗੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਾਲੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਹੁਣ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਏ ਨੇ, ਆਏ ਤਾਂ ਭਾਈ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਹੀ ਨੇ। ਭਲਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਦਸਦੀ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਦਸਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ, ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਨਾ।

ਦੇਖਿਓ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ ਤੁਸੀਂ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰੋ। ਮਹਿਮਾਨ ਆਏ ਨੇ ਆਪਣੇ, 75000 ਬੰਦ ਆਇਆ ਹੈ ਇਹ, ਬਾਕੀ ਜਿਹੜੇ 26000 'ਚੋਂ ਬਚਣਗੇ, ਆਪਣਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਨਾ। ਦੇਗੇ ਚਾੜ੍ਹੇ ਵੱਡੇ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਅੱਜ ਤਿਆਰੀ ਕਰੋ। ਸਾਰੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 46 ਤੇ)

ਭਾਈ ਮਨਸੁਖ ਜੀ ਤੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੬
ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥ ਅੰਗ - ੨੮੯
ਧਾਰਨਾ - ਕੋਈ ਨਾਉ ਨਾ ਜਾਣੈ ਮੇਰਾ,
ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਭ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਐ।
ਤੂੰ ਵਿਸਰਹਿ ਤਾਂ ਸਭ ਕੇ ਲਾਗੂ ਚੀਤਿ ਆਵਹਿ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ॥
ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਊ ਦੂਜਾ ਸੁਝੈ ਸਾਰੇ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ ॥ ੧ ॥
ਚੀਤਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਸਦਾ ਦਇਆਲਾ ਲੋਗਨ ਕਿਆ ਵੇਚਾਰੇ ॥
ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹੁ ਕਿਸ ਨੋ ਕਹੀਐ ਸਗਲੇ ਜੀਅ ਤੁਮਾਰੇ ॥ ੧ ॥
ਰਹਾਉ ॥ ਤੇਰੀ ਟੇਕ ਤੇਰਾ ਆਧਾਰਾ ਹਾਥ ਦੇਇ ਤੂੰ ਰਾਖਹਿ ॥
ਜਿਸੁ ਜਨ ਉਪਰਿ ਤੇਰੀ ਕਿਰਪਾ
ਤਿਸ ਕਉ ਬਿਪੁ ਨ ਕੋਊ ਭਾਖੈ॥
ਓਹੋ ਸੁਖੁ ਓਹਾ ਵਡਿਆਈ ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਮਨਿ ਭਾਣੀ ॥
ਤੂੰ ਦਾਨਾ ਤੂੰ ਸਦ ਮਿਹਰਵਾਨਾ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਰੰਗੁ ਮਾਣੀ ॥ ੩ ॥
ਤੁਧੁ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸਿ ਹਮਾਰੀ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਭ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਕੋਈ ਨਾਉ ਨ ਜਾਣੈ ਮੇਰਾ ॥
ਅੰਗ - ੩੮੩

ਧਾਰਨਾ - ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਓ ਸੁਹਾਗਣ ਸਈਓ,
ਕਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਰਾਵਿਆ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
ਦੂਰ-ਦਰਾਜ ਤੋਂ ਮੌਸਮ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ
ਸੰਗਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਭਾਵੇਂ ਬਾਰਿਸ਼
ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ
ਫੇਰ ਵੀ ਸੰਕੋਚ ਕੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ
ਬੋਲਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਿਆ। ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਕਰੋ, ਸਿੱਧੀਆਂ
ਧਾਰਨਾ ਨੇ, ਕੋਈ ਔਖੀ ਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਔਖੀ ਬਾਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ
ਭੁਲੇਖਾ ਲਗ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਵਰਤੋਂ 'ਚ ਆਉਣ
ਵਾਲੀਆਂ ਨੇ। ਸੋ ਪਿਛਲੇ ਕੋਈ ਅੱਠ ਸੱਤ ਦੀਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ
ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਮਨਸੁਖ
ਨਾਮ ਦਾ, ਲੰਕਾ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਗਿਆ। ਉਹਦਾ ਉਪਦੇਸ਼
ਸੁਣ ਕੇ ਉਥੇ ਦਾ ਰਾਜਾ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਸੀ, ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ
ਹੋ ਗਿਆ। ਐਨਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਐਨੀ ਖਿੱਚ
ਪਾਈ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਵਸੀਭੂਤ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪੰਜਾਹ
ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਸਨੇ ਸਨੇ ਉਸ ਰਾਜੇ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਹੁੰਚਦੇ
ਨੇ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਉਸਨੇ ਲਈ। ਜਦੋਂ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ
ਉਹਦਾ ਮਨ ਮੰਨ ਗਿਆ ਕਿ ਸੱਚਮੁੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ

ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਸਭ ਕੁਛ ਗੁਰੂ
ਦੇ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਡੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ।
ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਵਿੱਚ reservation ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਪਨ੍ਹਾ ਰੱਖਦੇ
ਹਾਂ, ਫਰਕ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ, ਵਿੱਥ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਲੈਂਦੇ-ਲੈਂਦੇ
ਸਭ ਕੁਛ ਹਾਂ ਕਿ ਆਹ ਵੀ ਮੇਰਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਆਹ ਵੀ ਮੇਰਾ
ਹੋ ਜਾਏ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ
ਪਿਆਰ ਦੀ ਰੀਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿਆਰ ਵਾਲਾ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ
ਕੁਛ ਲਿਆ ਕਰਦਾ। ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੁਭਾਅ
ਮੰਗਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਦੇ ਚਲੇ
ਜਾਣਾ। ਇੱਥੇ ਤੱਕ ਕਿ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵੀ ਸਾਰਾ ਵੇਚ ਦੇਣਾ।
ਜਦੋਂ ਵਿੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੀ
ਜੋ ਦਇਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ
ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।
ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝ
ਨਹੀਂ ਸਕੇ, ਆਪਣਾ ਆਪ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਆਸਰੇ 'ਤੇ
ਚਲਦੇ ਹਾਂ, ਆਪਣੀ ਹਿਕਮਤ, ਆਪਣੀ ਦਲੀਲ ਜੋ ਕੁਛ ਕਰਦੇ
ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ
ਬੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦਾ ਉਹ ਆਪ ਨੂੰ ਛੱਡ
ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

ਆਪੁ ਛਡਿ ਸਦਾ ਰਹੈ ਪਰਣੈ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਏ ॥
ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸੁਣਹੁ ਸੰਤਹੁ ਸੇ ਸਿਖੁ ਸਨਮੁਖੁ ਹੋਏ ॥
ਅੰਗ - ੯੨੦

ਜਿਹੜਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਗੁਰੂ 'ਤੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ
ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ। ਦੁੱਖ ਵੀ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ 'ਚ ਆਉਂਦਾ
ਹੈ, ਸੁੱਖ ਵੀ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ 'ਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਨਿੰਦਿਆ ਵੀ ਤੇਰੀ
ਰਜ਼ਾ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਸਤਤ ਵੀ ਤੇਰੀ ਰਜ਼ਾ 'ਚ ਆਉਂਦੀ
ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਤੈਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਠੀਕ ਹੈ -

ਭਾਵੈ ਧੀਰਕੁ ਭਾਵੈ ਧਕੇ ਏਕ ਵਡਾਈ ਦੇਇ ॥
ਅੰਗ - ੩੪੯

ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਧੱਕੇ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕੱਢਦਾ ਚਲਿਆ ਜਾਹ।
ਚਾਹੇ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰ ਲੈ। ਇੱਕ ਵਡਿਆਈ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇ
ਦੇ। ਜੇ ਧੱਕੇ ਵੀ ਮਾਰੇਗਾ, ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਸਮਝਾਂਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੀ
ਨਿਗ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਹਾਂ। ਐਨਾ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ
ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਹੀ ਧੱਕੇ ਮਰਵਾਏ। ਜੇ ਵਡਿਆਈ
ਕਰਾ ਦੇਵੇਗਾ, ਪਿਆਰ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਵੀ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ।
ਦੇਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ -

ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥
ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੋਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ, ਆਪਣਾ ਆਪ ਉਸਨੇ
ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ -

ਮਨੁ ਬੇਚੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਾਸਿ ॥

ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੬

ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਵੇਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ। ਉਹਦੇ ਕਾਰਜ ਸਾਰੇ ਹੀ ਰਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ -

ਅਚਿੰਤ ਕੰਮ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਭ ਤਿਨ ਕੇ

ਜਿਨ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੩੮

ਜਿਹਦਾ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ।

ਝਖੜੁ ਝਾਗੀ ਮੀਹੁ ਵਰਸੈ ਭੀ ਗੁਰੁ ਦੇਖਣ ਜਾਈ ॥ ੧੩ ॥

ਸਮੁੰਦੁ ਸਾਗਰੁ ਹੋਵੈ ਬਹੁ ਖਾਰਾ

ਗੁਰਸਿਖੁ ਲੰਘਿ ਗੁਰੁ ਪਹਿ ਜਾਈ ॥ ੧੪ ॥

ਜਿਉ ਪ੍ਰਾਣੀ ਜਲ ਬਿਨੁ ਹੈ ਮਰਤਾ

ਤਿਉ ਸਿਖੁ ਗੁਰੁ ਬਿਨੁ ਮਰਿ ਜਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੭੫੮

ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਆਰ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਮੱਛੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪੈ ਗਿਆ, ਇੱਕ ਸਕਿੰਟ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢੇ, ਤਤਫਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੀਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਸਿੱਖ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਰਜਾ ਵਿੱਚ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਆਪ ਸਭ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਰਸਤਾ ਦੱਸੋ ਜਿੱਥੋਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕਦੇ ਵਿਛੜਾਂ ਨਾ। ਆਪਣਾ ਵਿਛੋੜਾ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਜੇ ਕੋਲ ਰਹੀਏ ਤਾਂ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਬਾਤ ਯਥਾਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸੰਤ ਜਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜੇ ਉਥੇ ਰਹੇ ਫੇਰ ਤਾਂ ਵਿਛੋੜਾ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਗਲਤ ਸਮਝ ਲਵੇ ਕਿ ਸੰਤ ਸਰੀਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਭਾਈ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿਸੇ ਦਾ। ਇਹਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਅਵੱਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਓਂ, ਕਮ-ਸ-ਕਮ ਦੱਸ ਤਾਂ ਦਿਓ? ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ -

ਕਬੀਰ ਗੰਗ ਜਮੁਨ ਕੇ ਅੰਤਰੇ ਸਹਜ ਸੁੰਨ ਕੇ ਘਾਟ ॥

ਤਹਾ ਕਬੀਰੈ ਮਟੁ ਕੀਆ ਖੋਜਤ ਮੁਨਿ ਜਨ ਬਾਟ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੨

ਕਹਿੰਦੇ ਜਿੱਥੇ ਗੰਗਾ ਤੇ ਜਮੁਨਾ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਸੁੰਨ ਦਾ ਘਾਟ ਹੈ ਅਫੂਰ ਅਵਸਥਾ ਦਾ। ਜਿੱਥੇ ਈੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ, ਸੁਖਮਨਾ, ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਦਸਵੇਂ ਦੁਆਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਅਫੂਰ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਘਾਟ ਲੰਘ ਕੇ ਅਸੀਂ ਨਿਰਗੁਨ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਉਥੇ ਸਾਡੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਹੈ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਉਹਦਾ ਰਸਤਾ ਮੁਨੀ ਵੀ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ, ਰਿਸ਼ੀ ਵੀ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ, ਪਰ ਲੱਭਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੇ ਜਾਣ ਜਾਣ

ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਏ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਏਸ ਸਰੀਰ 'ਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ। ਜਿੱਥੇ ਸੰਤ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜੇ ਉਸਦੀ ਜਾਂਚ ਆ ਪਾਵੇ ਫੇਰ ਉਥੇ ਵਿਛੋੜਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਸੰਤ ਜਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿੱਜ ਘਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਚੌਥਾ ਪਦ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਥਿਰੁ ਘਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸੋ ਘਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। -

ਸੋ ਦਰੁ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰੁ ਕੇਹਾ ਜਿਤੁ ਬਹਿ ਸਰਬ ਸਮਾਲੇ ॥

ਅੰਗ - ੬

ਉਸ ਘਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਦ ਚਲੇ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਕਦੇ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ 'ਚ ਰਹੀਏ, ਮਾਇਆ 'ਚ ਰਹੀਏ, ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸੰਤ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਜਨ! ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਉਹਦੇ ਰਸਤੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ।

ਜੇ ਹੱਠ ਦੇ ਨਾਲ ਹੱਠ ਯੋਗ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਤਪ ਸਾਧਦੇ ਸੀ, ਧੂਣੀਆਂ ਤਾਪਦੇ ਸੀ, ਪੁੱਠੇ ਲਟਕਦੇ ਸੀ, ਘਾਹ ਫੂਸ ਖਾ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਰੋੜਾਂ ਦੀ ਸੇਜਾ ਵਿਛਾ ਕੇ ਸੌਂਦੇ ਸੀ, ਅੱਕ ਦਾ ਆਹਾਰ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੜਾ ਹੀ ਕਠਿਨ ਰਸਤਾ ਕੀਤੀ ਵਰਗਾ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ ਇਹ ਪਹੁੰਚਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਸੈਂਕੜੇ ਜਨਮ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਸਤੇ। ਦੂਸਰਾ ਆਪ ਨੇ ਬੜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕਸ਼ਟ ਯੋਗ ਹੈ। ਇਹ ਹੱਠ ਯੋਗ ਹੈ। ਕਸ਼ਟ ਯੋਗ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਸਤੇ ਦੇ ਭੇਤ ਦੱਸੇ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਹੁੰਚਣਾ ਜ਼ਰਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਸੁਖਾਲਾ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੱਠ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪਹੁੰਚਦਾ ਨਹੀਂ। ਪਿਛਲੇ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪ ਨੇ ਸਰਵਣ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਨੇ 24 ਸਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਘੋਰ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ ਐਨੀ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸਦਾ ਸਰੀਰ ਸੁੱਕ ਗਿਆ। ਕਾਵਾਂ ਨੇ ਮੁਰਦਾ ਸਮਝ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਆ ਕੇ ਠੂੰਗਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਲੇਕਿਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤਾਂ ਮਿਲਿਆ ਨਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਰਸਤਾ ਗਲਤ ਸੀ, ਲੰਮਾ ਰਾਹ ਸੀ ਤੇ ਫੇਰ ਉਸਨੂੰ ਸੋਝੀ ਪਈ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦੇਖ ਕਿ ਜਿਹਨੂੰ ਤੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ -

ਫਰੀਦਾ ਜੰਗਲੁ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਭਵਹਿ ਵਣਿ ਕੰਡਾ ਮੋੜੇਹਿ ॥

ਵਸੀ ਰਬੁ ਹਿਆਲੀਐ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਢੁਢੇਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੮

ਉਹ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਬਾਹਰ ਟੋਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਉਹ ਦਿਸਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਹੋਰ ਨੇ। ਉਹ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਝਾਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੇ ਇਹ ਬਾਹਰ ਝਾਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨਾ। ਇਹ ਬਾਹਰਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਸੁਣਦੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਅੰਦਰਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਕੰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਬਯ ਕੰਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਕੰਨ ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣ ਫੇਰ ਤੂੰ

ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਸੁਣ ਸਕੇਗਾ। ਉਹ ਰਸਨਾ ਹੋਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਉਸਦਾ ਸਵਾਦ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਨ ਰਸ ਜਿਸਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਮਾਣਦੀ ਹੈ ਉਹ ਰਸਨਾ। ਉਹ ਦਿਬਯ ਰਸਨਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਉਸਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਦਿਬਯ ਨਾਸਿਕਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੀ ਉਸਦੀ ਦਿਬਯ ਸਪਰਸ਼ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਉਹ ਦਿਬਯ ਸਪਰਸ਼ ਦੇ ਇੰਦਰੇ ਹਨ, ਬਾਹਰਲੇ ਇੰਦਰਿਆਂ ਦਾ ਸਪਰਸ਼ ਤੈਨੂੰ ਹਨ੍ਹੇਰੇ 'ਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਤੂੰ ਇਹ ਜਾਨਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬੜੇ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਾਇਆ ਤੇ ਫੇਰ ਸੁਖਾਲਾ ਰਸਤਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਜਨ! ਇੱਕ ਰਸਤਾ ਹੋਰ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦਰਖਤ 'ਤੇ ਫਲ ਲੱਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਉਡਾਰੀ ਮਾਰੀ ਤੇ ਉਸ ਦਰਖਤ 'ਤੇ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਕੀਤੀ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪੰਛੀ ਇੱਕ ਦਮ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਛੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੋਰ ਹੈ ਉਹ ਭਗਤੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਸੋ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਆਪ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਹਿਤਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਰਹਿਤਾਂ ਨੇ ਜਿਹਨੂੰ ਭਗਤ ਯੋਗ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਸੌ ਸਾਲ ਜੋਹਦ ਕਰੇ, ਤਪਸਿਆ ਕਰੇ, ਪੂਣੀਆਂ ਤਾਪੇ; ਸੌ ਸਾਲ ਜਲ ਧਾਰੇ ਕਰੇ, ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਰਹੇ, ਪੁੱਠਾ ਲਟਕਦਾ ਰਹੇ। ਇੱਕ ਘੜੀ ਜੇ ਭਗਤੀ ਕਰ ਲਵੇ ਸਾਢੇ ਚੌਵੀ ਮਿੰਟ ਸੌ ਸਾਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕਿੰਨਾ ਸੁਖਾਲਾ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਸੌ ਸਾਲ 'ਚ ਕਿਤੇ ਤਾਂ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਢੇ ਚੌਵੀ ਮਿੰਟ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੌ ਸਾਡੀ ਕਲਿਆਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬੜਾ ਹੀ ਸੁਖਾਲਾ ਰਸਤਾ ਦਸ ਕੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਰੱਖੋ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਿ ਅਭਿਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਕਿਸੇ ਗੁਣ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਕਿ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਮੈਂ, ਮੈਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਾਂ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪੈਸਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਅੰਧਕਾਰ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਨੇ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ, ਮੈਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਬੁੱਝ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਪ੍ਰੇਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਵੀ ਮਾੜੇ ਨੇ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਉਪਰ ਅਭਿਮਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਅੰਦਰਲੀ ਸੋਝੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵੀ ਅਭਿਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਨੀਵਾਂ ਸਮਝਣਾ ਹੈ ਤੇ ਨੀਵਾਂ ਸਮਝ ਕੇ -

ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਕਹਿੰਦੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਸਮਝ ਕੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ। ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਤਸੰਗ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰੋ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਇਕਾਗਰ ਹੁੰਦਾ। ਬਿਰਤੀਆਂ ਐਧਰ ਉਧਰ ਨੱਠੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ, ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਿਰੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਰਦੀ। ਇੱਕ ਬਰਤਨ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਧਾਰਾ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਬੋਤਲ 'ਚ। ਜੇ ਬੋਤਲ ਹਿੱਲੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਧਾਰ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਪੈ ਜਾਏਗੀ। ਉਹ ਹਿੱਲ ਜਾਏਗੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਚਿੱਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦੱਸੀ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ

ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਸ ਕਰੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ,
ਪਿਆਰਿਓ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ।

ਪੁਭ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਹੁ ਸੰਤ ਮੀਤ ॥

ਸਾਵਧਾਨ ਏਕਾਗਰ ਚੀਤ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੫

ਦੂਸਰਾ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਜਦੋਂ ਜਾਓ, ਬੜੇ ਸੁਖਾਲੇ ਰਾਹ ਨੇ। ਕੋਈ ਤਪ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਕੋਈ ਪੁੱਠੇ ਨਹੀਂ ਲਟਕਣਾ ਘਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ, ਜੰਗਲਾ 'ਚ ਨਹੀਂ ਘੁੰਮਣਾ, ਭੁੱਖੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ, ਪਾਣੀਆਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਖੜ੍ਹਨਾ, ਕਹਿੰਦੇ ਸਿਰਫ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਆਓ ਤੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਨਾ ਏਧਰ ਉਧਰ ਦੌੜਨ ਦਿਓ। ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਘੇਰ ਕੇ ਰੱਖੋ। ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਸਰਵਣ ਕਰੋ। ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰਨ ਕਰੋ ਤੇ ਜਦੋਂ ਵਾਰੀ ਆਵੇ ਗੱਜ ਵੱਜ ਕੇ ਬੋਲੋ। ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਬੈਠਾ ਹੈ ਉਥੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਬੋਲੋਗੇ ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਏਗਾ ਚਿੱਤ ਏਕਾਗਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸੌ ਪੁੰਮ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਣਨੀ, ਇਹ ਦੂਸਰੀ ਰਹਿਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਤੀਸਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਆਹ ਗੱਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਮਝ ਲੈਣੀ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਕੋਈ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹਦੇ 'ਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬਾਹਰ ਅੰਦਰ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਮੁੜ ਕੇ ਜੰਮਣ ਮਰਨ 'ਚ ਆਇਆ ਕਰਦਾ। ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗੈਰ ਹਾਜ਼ਰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਚੌਥਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਆਸਣ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅੰਦਰ ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਨ ਨਹੀਂ ਦੌੜਨ ਦੇਣਾ। ਇੱਕ ਰਸ ਹੋ ਕੇ ਬਿਰਤੀ ਲਾਉਣੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ। ਏਧਰ ਓਧਰ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦੇਣੇ। ਬੜੇ ਖਿਆਲ ਮਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਬੜਾ ਬਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਮੇਰਾ ਖਾਤਮਾ ਨਾ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਮਨ ਅ-ਮਨ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨਮਨੀ ਮਨ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰੀ ਮਨ ਮਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਜੀਵਨ ਮਿਰਤਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜੀਉਂਦਾ ਹੀ ਮੁਰਦਾ ਹੋ ਕੇ ਸਦਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ। ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਵੀ ਇਸਨੂੰ ਆਖਦੇ ਨੇ। ਸੌ ਮਨ ਡਰਦਾ ਹੈ, ਡਰਨ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਨੱਠਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਡੰਗਰ ਆਪਾਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕੁੱਤਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਹਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਸੰਗਲੀ ਦੇ ਹੀ ਚੱਕ ਮਾਰੀ ਜਾਏਗਾ। ਡੰਗਰ ਕਿੱਲਾ ਪੁਟੇਗਾ ਕਿ ਕਿਉਂ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਭਾਅ ਮਨ ਦਾ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਟਿਕਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਐਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਯਾਦ ਕਰਾਏਗਾ ਕਿ ਆਦਮੀ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਤੁਰੇਗਾ ਨਾਲੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਉਸ ਵੇਲੇ, ਫੇਰ ਵੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿੰਦਾ। ਸੌ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਭਾਈ! ਪੁੰਮੇਸ਼ਰ ਵਲ ਚਿੱਤ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਪੰਜਵਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ, ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ -

ਨਿੰਦਾ ਭਲੀ ਕਿਸੈ ਕੀ ਨਾਹੀ ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧ ਕਰੰਨਿ ॥

ਮੁਹ ਕਾਲੇ ਤਿਨ ਨਿੰਦਕਾ ਨਰਕੇ ਘੋਰਿ ਪਵੰਨਿ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੫

ਨਿੰਦਾ ਸੁਣਨੀ ਤੇ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨੀ ਦੋ ਤਰੀਕੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਐਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਾ ਕੇ ਫੇਰ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਕਰਾ ਲਈ ਦੋਵੇਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਭਾਗੀ ਨੇ। ਕਿੱਡਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ -

ਮੁਹ ਕਾਲੇ ਤਿਨ ਨਿੰਦਕਾ ਨਰਕੇ ਘੋਰਿ ਪਵੰਨਿ ॥

ਅੰਗ - ੭੫੫

ਘੋਰ ਨਰਕਾਂ 'ਚ ਵਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰੀ। ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਜਦੋਂ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਰਾਈ ਤਾਂ ਹੈ ਜਾਣ ਕੇ ਕਰਾਈ ਸੀ ਤੂੰ। ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਔਗੁਣ ਫਰੋਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਘਰ 'ਚ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖ ਕੇ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰ ਦਿਓ। ਔਗੁਣਾਂ ਦੇ ਉਤੋਂ ਅੱਖ ਮੀਚ ਲੈਣੀ ਕਿ ਨਾ ਭਾਈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਆਦਮੀ ਸਭ ਭੁੱਲਦੇ ਨੇ -

ਭੁਲਣ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੇ ਅਭੁਲੁ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੬੧

ਜੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ, ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਭੁੱਲ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹਨੇ ਭੁੱਲਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਕੌਣ ਬੰਦਾ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਜਿਹੜਾ ਔਗੁਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਔਗੁਣ ਚਿਤਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਦੇਖੇ ਕਿ ਮੇਰੇ 'ਚ ਕਿੰਨੇ ਔਗੁਣ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰੇਮੀਓਂ! ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣੋ -

ਕਰਨ ਨ ਸੁਨੈ ਕਾਹੂ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੪

ਹਟਾ ਦਿਓ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣਨੀ।

ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਰੂਪੁ ਨ ਪਏ ਨੇਤ੍ਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੭੪

ਕਹਿੰਦੇ, ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾੜੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਨਾ ਕਿਸੇ ਵਲ ਦੇਖੋ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੋ। ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾੜੇ ਥਾਂ ਚੱਲ ਕੇ ਨਾ ਜਾਓ। ਚੰਗੇ ਥਾਂ ਜਾਓ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਓ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ। ਸੋ ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਾਂਗੇ, ਫੇਰ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਭਾਵ ਟਿਕ ਜਾਏਗਾ। ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣਾ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਹਰ ਵਕਤ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਮੈਂ ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਬਦ 'ਚ ਮਨ ਟਿਕ ਜਾਵੇ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਟਿਕ ਜਾਵੇ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ, ਨਿਤਨੇਮ ਕਰਦੇ, ਭਜਨ ਕਰਦੇ, ਮਨ ਨੇ ਜੇ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ, ਜੇ ਢਾਈ ਮਿੰਟ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਸਮਾਧੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਛੋਟੀ ਕਿ ਧਿਆਨ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਉਹਨੂੰ ਧਿਆਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜੇ ਸਾਢੇ ਬਾਈ ਮਿੰਟ ਲਈ ਟਿਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਮਾਧੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿੰਨਾਂ ਸੁਖਾਲਾ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰਾਜ ਯੋਗ ਦਾ ਰਸ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰਮੁਖ ਸੁਖ ਫਲ ਪਾਇਆ ਜੀ,
ਰਾਜ ਯੋਗ ਰਸਿ ਰਲੀਆਂ ਮਾਣੇ।

ਦੇਖਿ ਪਰਾਈਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਭੈਣਾ ਧੀਆਂ ਜਾਣੈ।

ਉਸੁ ਸੁਆਰੁ ਉਸੁ ਗਾਇ ਹੈ ਪਰ ਧਨ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਣੈ।

ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਕੁਟੰਬੁ ਦੇਖਿ ਮੋਹੇ ਮੋਹਿ ਨ ਧੋਹਿ ਧਿਛਾਣੈ।

ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਕੰਨਿ ਸੁਣਿ ਆਪਹੁ ਬੁਰਾ ਨ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ।

ਵਡ ਪਰਤਾਪ ਨ ਆਪੁ ਗੁਣਿ ਕਰਿ ਅਹੰਮੋਉ ਨ ਕਿਸੈ ਰਵਾਣੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਪਾਇਆ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਰਸ ਰਲੀਆ ਮਾਣੈ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੈ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੨੯/੧੧

ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਜੋ ਵਰਤ ਵਰਤਾਵਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੂਰ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ, ਹਿੰਦੂ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਰੀਫ ਹੈ ਗਊ ਦੀ, ਗਊ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਾਹੇ ਹਿੰਦੂ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਸਿੱਖ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਸੂਰ ਤੇ ਗਊ ਹੈ, ਪਰਾਏ ਧਨ ਨੂੰ ਖਾਣਾ। ਪੁੱਤਰਾਂ, ਰਿਸ਼ਤੰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਡੁੱਬੇ ਨਾ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ, ਫਰਜ਼ ਪੂਰੇ ਕਰੇ ਲੇਕਿਨ ਡੁੱਬੇ ਨਾ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਰੱਖੋ। ਉਸਤਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰ, ਬੜੇ ਵਧੀਆ ਨੇ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਬਹੁਤ ਨੇ, ਆਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਔਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਗਿਣੇ। ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਸੰਸਾਰ ਤਾਂ ਕਹੋ ਠੀਕ ਹੈ ਮੈਂ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹਾਂ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਸਾਂਝ ਪੈਂਦੀ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਸਭ ਤੇ ਹਮ ਬੁਰੇ ਹਮ ਤਜਿ ਭਲੇ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਜਿਨਿ ਐਸਾ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਸੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੬੪

ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਭਲਿਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਜਿਹਨੇ ਐਸੀ ਗੱਲ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿ -

ਹਮ ਨਹੀ ਚੰਗੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥

ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਤਾਰੇ ਸੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੭੨੮

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਮਿੱਤਰ ਹੈ ਸਾਡਾ ਭਾਈ। ਜੇ ਮਿੱਤਰਾਂ 'ਚ ਰਲਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਚੰਗਾ ਨਾ ਸਮਝੋ। ਮਾੜਿਆਂ 'ਚ ਰਹੋ, ਗਰੀਬਾਂ 'ਚ ਰਹੋ -

ਨੀਚਾ ਅੰਦਰਿ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਨੀਚੀ ਹੂ ਅਤਿ ਨੀਚੁ ॥

ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਾਥਿ ਵਡਿਆ ਸਿਉ ਕਿਆ ਰੀਸੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੫

ਜਿਹੜੇ ਛੋਟਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਛੋਟੇ ਨੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਬੜਿਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ 'ਚ ਤਾਂ ਹੰਕਾਰ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਥੇ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਥਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਜੇ ਕਿਤੇ ਥਾਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ 'ਚ ਹੈ ਉਥੇ ਅਸੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸੋ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਜਿਹਨੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ

ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਾਈ ਨੀਵਾਂ ਸਮਝ ਕੇ ਰਹੇ, ਉੱਚਾ ਨਾ ਗਿਣਿਓ।

**ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਾ ਕੰਨਿ ਸੁਣਿ ਆਪਹੁ ਬੁਰਾ ਨ ਆਖਿ ਵਖਾਣੈ।
ਵਡ ਪਰਤਾਪ ਨ ਆਪੁ ਗੁਣਿ ਕਰਿ ਅਹੰਮੇਉ ਨ ਕਿਸੈ ਰਵਾਣੈ।**

ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਗਿਣੇ ਨਾ ਆਪ ਦੇ ਨੂੰ ਤੇ ਹਉਮੈ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਨਾ ਕਰੇ। ਐਵੇਂ ਨਾ ਕਰੇ।

**ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੁਖ ਫਲ ਪਾਇਆ ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਰਸ ਰਲੀਆ ਮਾਣੈ।
ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਟਹੁ ਕੁਰਬਾਣੈ॥**

ਕਹਿੰਦੇ ਐਸਾ ਜੋ ਰਸਤਾ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਉਹ ਰਸਤਾ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਦੇਖੋ ਕਿੰਨਾਂ ਸੁਖਾਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਰਸਤੇ ਬਹੁਤ ਨੇ ਪਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਸੁਖਾਲਾ ਹੈ। ਜੇ ਧੰਨੇ ਨੇ ਭਗਤੀ ਕਰੀ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ 'ਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆ ਗਿਆ? ਓਧਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਪਕਾਉਂਦਾ ਹੈ ਲੱਸੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੁਸੀਂ ਛਕ ਲਓ, ਕਿੰਨਾਂ ਕੁ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਸਵੇਰ ਦਾ ਬੈਠਾ ਦੁਪਹਿਰ ਤੱਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਪੁੱਤ੍ਰ ਹੋ ਕੇ ਲੱਸੀ ਵੀ ਪੀਤੀ ਤੇ ਰੋਟੀ ਵੀ ਖਾਧੀ। ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਭਗਤੀ ਕਰੀ, ਛੱਪਰ ਜਲ ਗਿਆ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਆਪ ਆ ਕੇ ਉਹਦਾ ਛੱਪਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

**ਗੋਬਿੰਦ ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਦਾ ਭੁੱਖਾ।
ਸਾਚੁ ਕਹੈ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ
ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ।**

ਭਗਤੀ ਕਿੰਨੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਭਾਉਂਦੀ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਪਰ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਨੌਂ ਦਰਜਿਆਂ 'ਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿੰਨ ਉਪਰਲੇ ਨੇ ਨੌਂ ਹੇਠਲੇ ਨੇ। ਸੋ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਭਗਤ ਨਵੈ ਪਰਕਾਰਾ
ਪੰਡਤ ਵੇਦ ਪੁਕਾਰਾ।**

ਨੌਂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਭਗਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ। ਕੋਈ, ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕੋਈ। ਲੇਕਿਨ ਭਗਤੀ ਦਾ ਜੋ ਸਾਧਨ ਹੈ ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਆ ਜਾਣਾ -

**ਮਨ ਰੇ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਨਿ ਬਿਚਾਰੇ ॥
ਜਿਹ ਸਿਮਰਤ ਗਨਕਾ ਸੀ ਉਧਰੀ ਤਾ ਕੋ ਜਸੁ ਉਰ ਧਾਰੇ ॥
ਅੰਗ - ੬੩੨**

ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਾਨਉ ਨਹੀ ਭਾਵੈ ਕਵਨ ਬਾਤਾ ॥ ਅੰਗ- ੨੧

ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਪਤਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਮਨ ਖੋਜਿ ਮਾਰਗੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੧

ਐ ਮਨਾ! ਤੂੰ ਖੋਜ ਕਰ। ਮਾਰਗ ਕਿਹੜਾ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਕਿਹੜਾ ਸੁਖਾਲਾ ਹੈ ਕੀਹਦੇ ਨਾਲ ਛੇਤੀ ਤੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਇੱਕ ਮਾਰਗ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ -

ਧਿਆਨੀ ਧਿਆਨੁ ਲਾਵਹਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੧

ਦੂਸਰਾ ਮਾਰਗ ਹੈ -

ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨੁ ਕਮਾਵਹਿ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਨ ਹੀ ਜਾਤਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੧

ਪਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਨੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ -

ਭਗਉਤੀ ਰਹਤ ਜੁਗਤਾ ॥

ਅੰਗ- ੨੧

ਬੜੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਭਗਉਤੀ ਹੈ।

ਜੋਗੀ ਕਹਤ ਮੁਕਤਾ ॥ ਤਪਸੀ ਤਪਹਿ ਰਾਤਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੧

ਤਪ ਜਿਹੜੇ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤਪ ਵਿੱਚ ਰੱਤੇ ਪਏ ਨੇ -

ਮੋਨੀ ਮੋਨਿਧਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੨੧

ਜਿਹੜੇ ਬੋਲਦੇ ਨਹੀਂ, ਚੁੱਪ ਕਰੇ ਹੋਏ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀ ਦਸ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਮਿਰਗ ਬੋਲਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ। ਉਹ ਚੁੱਪ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਦਵੀ ਤੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜੁਬਾਨ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਹਰੀ ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਜਦੋਂ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਆਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੜੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ-

ਮੋਨੀ ਮੋਨਿਧਾਰੀ ॥ ਸਨਿਆਸੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ॥

ਉਦਾਸੀ ਉਦਾਸਿ ਰਾਤਾ ॥ ੩ ॥

ਭਗਤਿ ਨਵੈ ਪਰਕਾਰਾ ॥ ਪੰਡਿਤੁ ਵੇਦੁ ਪੁਕਾਰਾ ॥

ਗਿਰਸਤੀ ਗਿਰਸਤਿ ਧਰਮਾਤਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੧

ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਰਹਿ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੈ, ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਲ ਕੇ, ਕਮਾਈਆਂ ਕਰਕੇ -

ਇਕ ਸਬਦੀ ਬਹੁ ਰੂਪਿ ਅਵਧੂਤਾ ॥ ਕਾਪੜੀ ਕਉਤੇ ਜਾਗੂਤਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੧

ਜਿਹੜੇ ਕੱਪੜੇ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ, ਨਗਨ ਹੀ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ -

ਇਕਿ ਤੀਰਥਿ ਨਾਤਾ ॥ ੫ ॥ ਨਿਰਹਾਰ ਵਰਤੀ ਆਪਰਸਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੧

ਇੱਕ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਨਾਹੁੰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਇੱਕ ਰੋਟੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। ਨਿਰਆਹਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਇਕਿ ਲੂਕਿ ਨ ਦੇਵਹਿ ਦਰਸਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੧

ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੱਥੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ, ਲੁਕੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਰਸਤੇ ਦਸਦੇ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ।

ਇਕਿ ਮਨ ਹੀ ਗਿਆਤਾ ॥

ਘਾਟਿ ਨ ਕਿਨ ਹੀ ਕਹਾਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੨੧

ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਈ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਹਾਉਂਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ

ਸਭ ਕਹਤੇ ਹੈ ਪਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੨੧

ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਰੱਬ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਈ ਕੋਈ ਹੀ ਬੰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਓ -

ਜਿਸੁ ਮੇਲੇ ਸੋ ਭਗਤਾ ॥ ੨ ॥

ਸਗਲ ਉਕਤਿ ਉਪਾਵਾ ॥

ਤਿਆਗੀ ਸਰਨਿ ਪਾਵਾ ॥

ਅੰਗ- ੨੧

ਕਹਿੰਦੇ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਸਭ ਕੁਛ ਛੱਡ ਕੇ।

ਨਾਨਕੁ ਗੁਰ ਚਰਣਿ ਪਰਾਤਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੧

ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਲਵੇ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ 'ਚ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਅੰਤਰਿ ਅਗਨਿ ਨ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਬੁਝੈ ਬਾਹਰਿ ਪੂਅਰ ਤਾਪੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੧੩

ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰ ਪੂਣੀਆ ਤਾਪਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਬੁੱਝਦੀ।

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਬਿਨੁ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵੀ ਕਿਉ ਕਰਿ ਚੀਨਸਿ ਆਪੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੧੩

ਇਹਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ, ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚੇਗਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਭਗਤੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਨੌਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਭਗਤੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਸਰਵਣ ਭਗਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਵੇਂ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਬੈਠੇ ਓਂ ਬਚਨ ਬੋਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਸ਼ਬਦ ਬੋਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਤੁਸੀਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣ ਰਹੇ ਓਂ। ਇਹ ਭਗਤੀ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਜਸ ਸੁਣਾਂ ਪਰ ਮੇਰੇ ਦੋ ਕੰਨ ਥੋੜ੍ਹੇ ਨੇ, ਮੈਨੂੰ ਕਰੋੜ ਕੰਨ ਦੇ, ਇੱਕ ਐਸਾ ਮਹਾਤਮਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਹਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕਰੋੜ ਕੰਨ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਜਸ ਬਹੁਤ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਕੰਨ ਦੇ -

ਕੋਟਿ ਕਰਨ ਦੀਜਹਿ ਪ੍ਰਭ ਪ੍ਰੀਤਮ

ਹਰਿ ਗੁਣ ਸੁਣੀਅਹਿ ਅਬਿਨਾਸੀ ਰਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੧

ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਆਰ ਸੀ, ਰੱਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ ਗੁਣ ਸੁਣਦੇ ਨੂੰ। ਸੋ ਕਰੋੜ ਕੰਨ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਹੋਰ ਦਿਓ। ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਲ ਜਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੇ ਮੇਰੇ 'ਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕੋਈ।

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਵੈ

ਕਟੀਐ ਕਾਲ ਕੀ ਫਾਸੀ ਰਾਮ ॥

ਅੰਗ- ੨੮੧

ਦੂਸਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ। ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਕਰਨਾ ਤੇ ਫਲ ਕਿੰਨਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ-

ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਕੀਰਤਨੁ ਪਰਧਾਨਾ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਪੀਐ ਲਾਇ ਧਿਆਨਾ ॥

ਆਪਿ ਤਰੈ ਸਗਲੇ ਕਲ ਤਾਰੇ

ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪਤਿ ਸਿਉ ਜਾਇਦਾ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੨੬

ਕੀਰਤਨ ਭਗਤੀ ਮਨ ਨੂੰ ਟਿਕਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸਰਦਾਰ ਭਗਤੀ ਗਿਣੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਲੱਖ ਜਿਹੜਾ ਦੇ ਦੇ।

ਲਾਖ ਜਿਹਵਾ ਦੇਹੁ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਮੁਖੁ ਹਰਿ ਆਰਾਧੇ ਮੇਰਾ ਰਾਮ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੦

ਮੇਰਾ ਮੁਖ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪੇ, ਮੈਨੂੰ ਲੱਖ ਜਿਹੜਾ ਦੇ ਦੇ -
ਇਕ ਦੂ ਜੀਭੋ ਲਖ ਹੋਹਿ ਲਖ ਹੋਵਹਿ ਲਖ ਵੀਸ ॥

ਅੰਗ - ੨

ਇਹ ਅਰਬਾਂ 'ਤੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਐਨੀਆਂ ਜੀਭਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇ ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਜਪਾਂ। ਤੀਸਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਸਿਮਰਨ ਭਗਤੀ। ਸਿਮਰਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਯਾਦ 'ਚ ਰੱਖਣਾ, ਹਰ ਵਕਤ ਯਾਦ 'ਚ ਰੱਖਣਾ। ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਿਮਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ,

ਪਿਆਰੇ ਸਿਮਰਉ ਸਿਮਰ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ।

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਮਹਾਰਾਜ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ, ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ, ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਵਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ, ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਤਕਲੀਫ ਨਹੀਂ ਦਸ ਰਹੇ। ਚਾਰੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਵਿਛੜ ਚੁੱਕੇ ਨੇ, ਮਾਤਾਵਾਂ ਵਿਛੜ ਚੁੱਕੀਆਂ ਨੇ। ਤਿੰਨ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਜੋ ਤਿੰਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਨਿਕਲੇ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਗਏ। ਲੋਕਿਨ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਉਲੁੰਭਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਇਹਨੂੰ ਸਖਾ ਭਗਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹਦੀ ਰਜਾ 'ਚ ਰਾਜੀ ਰਹਿਣਾ, ਜਿੱਥੇ ਰਾਜੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਦਾਸ ਭਗਤੀ। ਦਾਸ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਮੁਲ ਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਸਭਾਗਾ ॥

ਗੁਰ ਕੀ ਬਚਨੀ ਹਾਟਿ ਬਿਕਾਨਾ ਜਿਤੁ ਲਾਇਆ ਤਿਤੁ ਲਾਗਾ ॥

ਅੰਗ - ੯੯੧

ਗੁਲਾਮ ਸਮਝਣਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ। ਕੋਈ rewrad ਨਾ ਮੰਗਣਾ, ਕੋਈ ਮੰਗ ਨਾ ਰੱਖਣੀ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਲਾਮ ਦੀ ਮੰਗ ਕੋਈ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾਸਾ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਤੂੰ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਦਾਸੁ ਤੇਰਾ ਗੋਲਾ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੨

ਮੈਂ ਤਾਂ ਗੋਲਾ ਹਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੇਰਾ। ਸੋ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਛ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦੇਣਾ -

ਤੁਧੁ ਆਗੈ ਅਰਦਾਸਿ ਹਮਾਰੀ ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੩੮੩

ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਵੀ, ਮੇਰਾ ਸਭ ਕੁਛ ਤੇਰਾ ਹੈ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਰਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਤੇ ਫੇਰ ਪਰਾ ਭਗਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਫੇਰ ਅਪਰਾ ਭਗਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ

ਹੈ ਆਖਰੀ ਭਗਤੀ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਤੂੰ ਮੈਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਓਇ ਜੁ ਬੀਚ ਹਮ ਤੁਮ ਕਛੁ ਹੋਤੇ ਤਿਨ ਕੀ ਬਾਤ ਬਿਲਾਨੀ ॥

ਅਲੰਕਾਰ ਮਿਲਿ ਬੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾ ਤੇ ਕਨਿਕ ਵਖਾਨੀ ॥

ਅੰਗ - ੬੭੨

ਕਹਿੰਦੇ ਹੁਣ ਜਿਵੇਂ ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਸੀ, ਉਹ ਸੋਨਾ ਹੀ ਬਣ ਗਏ। ਗਹਿਣੇ ਪਏ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਬੈਲੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਕੀ ਕਹੇਗਾ ਜੌਹਰੀ, ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਜੀ ਸੋਨਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੋਨਾ ਹੀ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ 'ਚ ਆਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਰਾਜਨ! ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਗਤੀ ਕਰਾਂਗੇ, ਗੁਰੂ ਭਗਤੀ ਕਰਾਂਗੇ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਚ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੇ ਕਿੰਨਾ ਤਪ ਸਾਧਿਆ। ਸਰੀਰ ਸੁੱਕ ਗਿਆ। ਕਾਵਾਂ ਨੇ ਮੁਰਦਾ ਸਮਝ ਕੇ ਖਾਣਾ ਚਾਹਿਆ। ਫਰੀਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾ ਕਾਵਾਂ! ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਨਾ ਖਾਓ। ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾ ਛੋੜੋ, ਬਾਕੀ ਮਾਸ ਬੇਸ਼ਕ ਖਾ ਲਓ।

ਕਾਗਾ ਕਰੰਗ ਢਢੋਲਿਆ ਸਗਲਾ ਖਾਇਆ ਮਾਸੁ ॥

ਏ ਦੁਇ ਨੈਨਾ ਮਤਿ ਛੁਹਉ ਪਿਰ ਦੇਖਨ ਕੀ ਆਸ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੨

ਅਜੇ ਮੈਨੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ ਮੇਰੇ ਨੇਤਰ ਨਾ ਛੋੜੋ।

ਕਾਗਾ ਚੁੰਡਿ ਨ ਪਿੰਜਰਾ ਬਸੈ ਤ ਉਡਰਿ ਜਾਹਿ ॥

ਜਿਤੁ ਪਿੰਜਰੈ ਮੇਰਾ ਸਹੁ ਵਸੈ ਮਾਸੁ ਨ ਤਿਦੁ ਖਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੨

ਮਾਸ ਨਾ ਖਾ। ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਲੈਣ ਦੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਫਰੀਦ! ਕਿਹੜੇ ਰਸਤੇ ਪੈ ਗਿਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਰਸਤਾ ਬਹੁਤ ਦੇਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇਗਾ। ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸਦਾ ਹੈ -

ਫਰੀਦਾ ਜੰਗਲੁ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਭਵਹਿ ਵਣਿ ਕੰਡਾ ਮੋੜੋਹਿ ॥

ਵਸੀ ਰਬੁ ਹਿਆਲੀਐ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਢੁਢੋਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੮

ਤੇ ਤੂੰ ਜਾਹ, ਜਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਾਹ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਹਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ। ਗੁਰੂ ਭਗਤੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਅਜਮੇਰ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਵਾਜਾ ਬੁਖਤਿਆਰ ਕਾਕੀ ਨੂੰ ਮੁਰਸ਼ਦ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਬੜੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। 14 ਸਾਲ ਲਗਾਤਾਰ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਇਸਨੂੰ ਦੀਖਸ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਇਹਨੂੰ ਦੋ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕਰ ਦੇਈਏ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਦੇਈਏ ਲੇਕਿਨ ਕਸਵੱਟੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਬੇਅੰਤ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਅੱਗ ਦੱਬੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਪਾਣੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗ ਆਈ, ਸਰਦੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ, ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਅੱਗ ਤਾਂ ਬੁੱਝ ਗਈ, ਹੁਣ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂਗਾ। ਜੇ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ 'ਚ ਅੱਜ ਵਿਘਨ ਪੈ ਗਿਆ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨਰਾਜ ਹੋ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕੀ

ਕਹੇ। ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਅਖੀਰ ਕੰਬਲੀ ਦਾ ਝੁੰਭ ਮਾਰ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਵੇਸਵਾ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਬੀਬਾ! ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹੋ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਕੌਣ ਹੈਂ ਤੂੰ? ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਫਰੀਦ ਹਾਂ। ਕੌਣ ਫਰੀਦ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਖਵਾਜਾ ਦਾ ਮੁਰੀਦ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫਰੀਦ! ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿੱਥੇ ਆ ਗਿਆ। ਆਹ ਦੁਆਰੇ ਤੋਂ ਤਾਂ ਨਰਕਾਂ ਦਾ ਟਿਕਟ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਮੁਰੀਦਾਂ ਤੇ ਪੀਰਾਂ ਦਾ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਦੇਖ। ਬੇਟਾ! ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਹੈ। ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹੋ। ਅਖੀਰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲਵਾਇਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ। ਅੱਗ ਬੁੱਝ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਅੱਗ ਮਿਲਦੀ ਨਹੀਂ, ਉਹਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ, ਮੈਨੂੰ ਅੱਗ ਦੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬਹੁਤੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਫਰੀਦ! ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਹੈ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦੇ ਨਾਲ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬੀਬਾ! ਮੇਰਾ ਸਭ ਕੁਛ ਮੁਰਸ਼ਦ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਖੁਸ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਰਾਜ਼ੀ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਾਜ਼ੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਫੇਰ ਕੀਮਤ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਕੋਈ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅੰਗ ਕਟਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬੇਟਾ! ਜੇ ਅੱਗ ਕਹੇ, ਸਿਰ ਚਾਹੇ, ਸਿਰ ਵੀ ਮੈਂ ਕੱਟ ਕੇ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਅੱਗ ਦੇ ਦੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਫਰੀਦ! ਸਿਰ ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਅੱਖ ਦਾ ਡੋਲਾ ਕੱਢ ਕੇ ਦੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਛੁਰੀ ਲਿਆਓ ਭਾਈ। ਛੁਰੀ ਲਿਆਂਦੀ, ਪਲੇਟ ਲਿਆਂਦੀ, ਅੱਖ ਮੂਹਰੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਲਓ ਕੱਢ ਲਓ। ਕਹਿੰਦੀ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ, ਆਪ ਕੱਢ ਕੇ ਦੇ। ਅੱਖ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਡੇਰਾ ਨੀਂ ਜਿੰਦੇ, ਸਿਰ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ।

ਜਓ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥

ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥

ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥

ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੧੨

ਕਹਿੰਦੇ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰੀ ਛੁਰੀ ਲੈ ਲਈ। ਡੋਲਾ ਕੱਢ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਅੱਗ ਦਾ ਕੋਲਾ ਲਿਆ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਲਿਆ ਕੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ, ਅੱਖ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕੋਈ ਹਾਇ ਨਹੀਂ ਕਹੀ, ਕੋਈ ਸੀ ਨਹੀਂ ਕਹੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰੀ ਪੀੜਾ ਅੰਦਰ ਜਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਟੀਕੇ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਦਰਦ ਹਟ ਜਾਵੇ। ਬੇਅੰਤ ਦਰਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਡੋਲਾ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਕੇ ਆਪ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿਆ ਤੇ ਇੱਕ ਕੋਨੇ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਬੜੀ ਬਿਰਤੀ ਲੱਗੀ, ਬੜੀ ਬਿਰਤੀ ਲੱਗੀ, ਫੁਰਨਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਅੱਜ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਉੱਠੇ, ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਮੁਰਸ਼ਦ ਉਸਦਾ ਸਮਾਧੀ ਤੋਂ ਉਥਾਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਫਰੀਦ ਕਿੱਥੇ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਗੋਸ਼ੇ 'ਚ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਕੋਨੇ 'ਚ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਕੰਧ ਵਲ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਬੈਠਾ, ਗੋਸ਼ਾਨਸ਼ੀਨੀ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੁਲਾਓ ਉਸਨੂੰ। ਜਦੋਂ ਬੁਲਾਇਆ, ਦੇਖਿਆ ਕਹਿੰਦੇ, ਫਰੀਦਾ! ਅੱਖ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੂੰ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਲੋੜ ਸੀ ਕਿ ਫਰੀਦ ਆਪਣਾ ਆਪ ਜਾਹਰ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਮੁਰਸ਼ਦ! ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਗਿਆ, ਅੱਗ ਬੁੱਝ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਬੀਬੀ ਐਡੀ ਸਖਤ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਡੋਲਾ ਲੈ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਅੱਗ ਦਾ ਕੋਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮੁਰਸ਼ਦ ਘਟ-ਘਟ ਦਾ ਜਾਨਣਹਾਰ ਹੈ।

ਸਮਰੱਥ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ ਇਹਦਾ ਹੀ ਖੇਲੂ ਹੈ ਇਸੇ ਨੇ ਕਸਵੱਟੀ ਲਾਈ ਹੈ -

**ਕਬੀਰ ਕਸਉਟੀ ਰਾਮ ਕੀ ਝੂਠਾ ਟਿਕੈ ਨ ਕੋਇ ॥
ਰਾਮ ਕਸਉਟੀ ਸੋ ਸਹੈ ਜੋ ਮਰਜੀਵਾ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੯੪੮**

ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸਹਿ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਨਹੀਂ ਸਹਿ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਸਉਂਪ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣਾ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਕਸਵੱਟੀ ਸਹਿ ਲੈਂਦੇ ਨੇ, ਦੂਸਰੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਸ਼ਿਕਵੇ ਤੇ ਲਾਂਭੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕਹੀ, ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਫਰੀਦਾ! ਗਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਨੇ, ਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ। ਐਨੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ, ਪੱਟੀ ਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਸਵਾਈ ਅੱਖ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਉਠਿਆ ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਦਿਤਾ -

**ਜਿਸ ਨੇ ਦਇਆਲੂ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ
ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੩੦੬**

ਜੀਵ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਏਕਤਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਫਰੀਦ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਨਹੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ, ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਹੜੇ ਰਸਤੇ ਦੇ ਉਤੇ ੨੪ ਸਾਲ ਖੱਪ ਗਿਆ ਚਲਦਾ-ਚਲਦਾ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਰਸਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਰਾਜਨ! ਗੱਲ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਧੂਣੀਆਂ ਨੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਜੀਵ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੈਂ ਨੇ ਰੱਬ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਮੈਂ ਨੂੰ ਜੀਵ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਆਤਮਾ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹਦੇ 'ਚੋਂ ਜੀਵ ਭਾਵ ਜੇ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਪੇ ਆਪ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮੈਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਤੱਕ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ। ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਭਜਨ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਛ ਕਰਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਜੰਮਣ ਮਰਨ 'ਚ ਨਾ ਆਵੇ। ਉਹਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਜੰਮਣਾ ਹੈ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਮਰਨਾ ਹੈ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਜੰਮਦਾ ਤੇ ਮਰਦਾ ਹੈ,
ਹਉਮੈ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ।
ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥
ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ ॥
ਹਉਮੈ ਕਿਥਹ ਉਪਜੈ ਕਿਤੁ ਸੰਜਮਿ ਇਹ ਜਾਇ ॥
ਹਉਮੈ ਏਹੋ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਪਇਐ ਕਿਰਤਿ ਫਿਰਾਹਿ ॥**

**ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ ॥
ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਹਿ ॥
ਨਾਨਕ ਕਹੈ ਸੁਣਹੁ ਜਨਹੁ ਇਤੁ ਸੰਜਮਿ ਦੁਖ ਜਾਹਿ ॥**

ਅੰਗ - ੪੬੬

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਵੱਡਾ ਲੰਮਾ ਰੋਗ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਦਾਰੂ ਵੀ ਆਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੇ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਉਸ ਦਾਰੂ ਦਾ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਰਾਜੀ ਹੋ ਜਾਣ। ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਦਾਰੂ ਦੱਸ ਦਿਓ ਫੇਰ ਕੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦਾਰੂ ਹੈ ਨਾਮ -

**ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥
ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸੁਮੁ ॥
ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦੁ ॥
ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦੁ ॥**

ਅੰਗ - ੨੯੩

ਆਹ ਦੇਹੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਦਾਰੂ। ਪਰ ਇਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣਾ ਇਰਾਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਿਹਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਰੋਗ ਨਾਮ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਕੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਜੀਵ ਅੱਡ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿੰਨੇ ਆਪਾਂ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਸੀ ਸਾਰੇ। ਜੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅਗਾਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੀਗਾ। ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਇੱਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਹ ਹਉਮੈ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਭਾਵ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਜੀਵ ਸਮਝਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਇਸਨੂੰ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਇਹਦੀ ਬਿਰਤੀ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ। ਇਹਦੀ ਅੰਸ ਹੈ -

ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਰਾਮ ਕੀ ਅੰਸੁ ॥ ਅੰਗ - ੮੭੧

ਆਹ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ, ਮਾਇਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਹਨੂੰ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਰਲ ਗਿਆ ਤੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਪਾ ਲਈ ਮਿੜਤਾ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਭੁੱਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜੀਵ ਚੇਤਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਜੀਵ ਚੇਤਨ ਇਹਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਗਏ ਤੇ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ 'ਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਚੇਤਨ ਤੱਤ ਹੈ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਅਹੰਭਾਵ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਿਛੜ ਗਿਆ। ਇਹਦਾ ਜਦੋਂ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਮੈਂ ਦਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹਦਾ ਰੁੱਖ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਨੱਕ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਸੁੰਘਦਾ ਹੈ, ਕੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਜੁਬਾਨ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਨੂੰ ਤਾਂ ਗਿਆ ਭੁੱਲ। ਉਪਮਾ ਰਹਿਤ ਵਸਤੂ ਸੀ ਜਿਹਦੇ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿੰਨਾ ਸੁੰਦਰ, ਕਿੰਨਾ ਮਿੱਤਰ, ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰਾ। ਲੇਕਿਨ ਆਹ ਨੌਆਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ 'ਚੋਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਨਿਕਲਣ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

**ਧਾਰਨਾ - ਨਉ ਘਰ ਦੇਖਿ ਜੇ ਕਾਮਨਿ ਭੁਲੀ,
ਵਸਤ ਅਨੁਪ ਨਾ ਪਾਈ।**

ਨਉ ਘਰ ਦੇਖਿ ਜੁ ਕਾਮਨਿ ਭੁਲੀ ਬਸਤੁ ਅਨੁਪ ਨ ਪਾਈ ॥
ਅੰਗ - ੩੩੯

ਦੇ ਘਰ ਅੱਖਾਂ ਦੇ, ਦੋ ਕੰਨਾਂ ਦੇ, ਦੋ ਨਾਸਿਕਾ ਦੇ, ਇੱਕ ਜੁਬਾਨ ਦਾ, ਮਲਮੂਤਰ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਜੀਵ। ਬਾਹਰ ਹੀ ਬਾਹਰ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜੀ ਉਪਮਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਆਤਮ ਵਸਤੂ ਇਸਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ ਉਹ ਇਹਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਬਾਹਰ-ਬਾਹਰ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਬਾਹਰਲੇ ਹੀ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ
ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਕਰਾਰੀ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੬੩

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇ ਮੈਂ ਦੋਵੇਂ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਓ ਸਾਰੇ ਹੀ। ਦੋਵੇਂ ਇਕੱਠੇ ਹਾਂ ਲੇਕਿਨ ਵਿੱਚ ਹਉਮੈ ਪੈਣ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਛੋੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਡਾ। ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਤੋੜ ਸਕਦਾ।

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਤੋਰੀ ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਬਨਵਾਰੀ ॥
ਅੰਗ - ੧੨੬੩

ਬਾਕੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕਰਮ ਕਰ ਲੈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ੬੮ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲੈ, ਦਾਨ ਕਰ ਲੈ। ਹੋਰ ਜਪ ਕਰ ਲੈ, ਜਗ ਕਰ ਲੈ, ਲੇਕਿਨ ਇਹ ਮੈਂ ਆਦਮੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚੋਂ, ਅੰਤਸਕਰਣ 'ਚੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤਾਂ ਕਦੇ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਉਹਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਹ ਸਰੀਰ ਹੀ ਦੇਖ ਲਓ ਆਪਣਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਚਾ ਸੀ, ਫੇਰ ਜੁਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਫੇਰ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੱਥ 'ਚ ਰਹਿ ਗਿਆ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਬਚਪਨ ਵੇਲੇ ਸੀ, ਓਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਸੀ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹੁਣ ਹੈ। ਉਹਾ ਜਿਹਾ ਹੀ ਅਰਬਾਂ ਸਾਲ ਨੂੰ ਹੋਏਗਾ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਖਰਬਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ, ਉਹ ਬਦਲਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਦਲਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਮੌਹ ਪਾ ਲਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਉਹਨੂੰ। ਉਹਦੇ ਵਲ ਹੋਣਾ ਮਾਇਆ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਇਹ ਹੈ, ਤਾਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਸਲੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਆਹ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਐਸੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇੱਕੋ ਹੀ ਬੰਦਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ, ਉਹਨੂੰ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ ਦਿਸਦੇ ਨੇ। ਦਿਖੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਿਖੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੀਸ ਮਹੱਲ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਤਿਲਸਮ ਹੈ, ਜਾਦੂ ਹੈ ਮਾਇਆ ਦਾ। ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਧੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਮਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਪਿਓ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਇੱਕੋ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਰੇ ਖੇਲੂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੋ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਮੈਲ ਲੱਗਦੀ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਨਹਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲਹਿੰਦੀ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਨਹਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲਹਿਣੀ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰੀ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਨਾ ਜਾਣੀ,
ਤੀਰਥ ਭਾਵੇਂ ਨਹਾ ਲੈ ਸੈਂਕੜੇ।

ਤੀਰਥ ਨਹਾ ਲੈ, ਦਾਨ ਕਰ ਲੈ ਜਿੰਨਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਲੈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਕਰਮ ਕਰ ਲੈ, ਪੜ੍ਹ ਲੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ।

ਜਗਿ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ .....॥ ਅੰਗ - ੩੯

ਸਾਰਾ ਦੁੱਖ ਕਿਉਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਹਉਮੈ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ 'ਤੇ ਗਏ ਉਥੇ ਸਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਕਿ ਇੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਸੀ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਪਸਾਰਾ ਕਰਿਆ ਹੈ -

ਅਪਨੀ ਮਾਇਆ ਆਪਿ ਪਸਾਰੀ ਆਪਹਿ ਦੇਖਨਹਾਰਾ ॥
ਨਾਨਾ ਰੂਪੁ ਧਰੇ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਸਭ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਆਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੫੩੭

ਕਹਿੰਦੇ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਜੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਸੀ ਫੇਰ ਆਹ ਦੁੱਖ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਿਆ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਦੁਨੀਆ ਕਿੱਥੋਂ ਬਣ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਸੰਸਾਰ ਵੀ ਸੀਗਾ। ਜੀਵ ਵੀ ਸੀਗਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਵੀ ਸੀਗੀ। ਮਾਇਆ ਵੀ ਸੀਗੀ। ਤਿੰਨ ਸੀਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਲ ਮਿਲ ਖੇਲੂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਬਣਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਇੱਕੋ ਹੀ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਅੱਖਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ੧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ, ਇੱਕ ਫੇਰ ਸੀ, ਇੱਕ ਹੁਣ ਹੈ। ਫੇਰ ਵੀ ਜਦੋਂ ਭੂਤਕਾਲ, ਭਵਿੱਖਤ ਕਾਲ ਆਏਗਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਇੱਕ ਹੋਏਗਾ। ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੂਜਾ ਕਿੱਥੋਂ ਬਣ ਗਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਦਾ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਏਕੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ - ੨
ਪਿਆਰੇ ਦੂਜਾ ਕਾਰੇ ਕੂ।

ਕਤਹੂੰ ਸੁਚੇਤ ਹੁਇਕੈ ਚੇਤਨਾ ਕੋ ਚਾਰ ਕੀਓ,
ਕਤਹੂੰ ਅਚਿੰਤ ਹੁਇਕੈ ਸੇਵਤ ਅਚੇਤ ਹੋ॥
ਕਤਹੂੰ ਭਿਖਾਰੀ ਹੁਇਕੈ ਮਾਂਗਤ ਫਿਰਤ ਭੀਖ,
ਕਹੂੰ ਮਹਾਂ ਦਾਨ ਹੁਇਕੈ ਮਾਂਗਿਓ ਧਨ ਦੇਤ ਹੋ॥
ਕਹੂੰ ਮਹਾਰਾਜਨ ਕੋ ਦੀਜਤ ਅਨੰਤ ਦਾਨ,
ਕਹੂੰ ਮਹਾਰਾਜਨ ਤੇ ਛੀਨ ਛਿਤ ਲੇਤ ਹੋ॥
ਕਹੂੰ ਬੇਦ ਰੀਤ, ਕਹੂੰ ਤਾ ਸਿਉ ਬਿਪ੍ਰੀਤ,
ਕਹੂੰ ਤ੍ਰਿਗੁਨ ਅਤੀਤ ਕਹੂੰ ਸੁਰਗੁਨ ਸਮੇਤ ਹੋ॥ ਤ੍ਰ੍ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਬਿੱਤ

ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮ ਆਪਿ ਉਪਰਿ ਲੇਖੁ ਭਿ ਤੂੰ ॥

ਏਕੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਦੂਜਾ ਕਾਰੇ ਕੂ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਕਹਿੰਦੇ ਗੋਰਖਨਾਥ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਸੀ ਇੱਥੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੋਈ। ਨਾ ਕੋਈ ਮਾਇਆ ਸੀ, ਨਾ ਜੀਵ ਸੀ। ਇਹ ਸਭ ਉਹਦੇ ਹੁਕਮ 'ਚ ਹੋਏ ਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਫੇਰ ਦੁਖੀ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੰਸਾਰ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ -

ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੫

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਓ, ਸਾਰੇ ਰੋਗ, ਸਾਰੇ ਵਿਘਨ, ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਸਭ ਚਿੰਬੜ ਜਾਣਗੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਲਓ, ਚਾਨਣੇ 'ਚ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ -

ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ

ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਦੁਖਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੯੪੬

ਕਹਿੰਦੇ, ਦੁੱਖ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਖਾਤਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ

ਨਾਮਿ ਵਿਸਰਿਐ ਦੁਖੁ ਪਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੯੪੬

ਨਾਮ ਨੂੰ ਭੁੱਲਣ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਹੈ ਇਹ ਸੰਸਾਰ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਰਮ ਹੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ-

ਜਗਿ ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ਮਲੁ ਲਾਗੀ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੩੯

ਦੇ ਬਣ ਗਿਆ, ਇੱਕ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਜੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਸਮਝਦਾ ਫੇਰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਣਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਨਾ ਹੀ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਤੇ ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਦਾ। ਉਹ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਨੇ, ਤਨੋ ਮਨੋ ਸਮਝਦੇ ਨੇ।

ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਸੋਇ ॥

ਅਵਰੁ ਨ ਪੇਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ ॥

ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੨

ਉਹ ਦੂਸਰਾ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ। ਇੱਕੋ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇਖਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਉਹ ਦੂਜਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਦੇਖਣ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਲ ਲੱਗ ਗਈ ਮਨ ਨੂੰ। ਇਹ ਮੈਲ ਲੱਗ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਬਣਿਆ। ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਪੜਦਾ ਪੈ ਗਿਆ ਅਨੰਦ ਦਾ। ਅਗਿਆਨ ਦਾ। ਦੂਸਰਾ ਪੜਦਾ ਪੈ ਗਿਆ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਬੁੱਧੀ ਦਾ, ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ; ਤੀਸਰਾ ਪੈ ਗਿਆ ਮਨ ਦਾ, ਫਰਨੇ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ; ਚੌਥਾ ਪੈ ਗਿਆ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ। ਪੰਜਵਾਂ ਪੜਦਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਸਰੀਰ ਦਾ। ਐਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਓ ਚਾਨਣਾ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਟ ਦਾ ਬਲਬ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਗਜ਼ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਚਾਨਣਾ ਘਟ ਗਿਆ। ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਫੇਰ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਕਾਗਜ਼ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਦਿਸਦਾ ਤਾਂ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਹੋਰ ਘਟ ਗਿਆ। ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਕਾਗਜ਼ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਟਿਮਟਿਮਾਉਂਦੇ ਦਾ, ਲੇਕਿਨ ਲੁਕ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੁਰਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਚਾਨਣਾ। ਬਲਬ ਵਿੱਚ ਚਾਨਣਾ ਹੈਗਾ ਲੇਕਿਨ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਉਹ ਬਲਬ ਨੂੰ ਜਲਦੇ-ਜਲਦੇ ਨੂੰ ਟੱਬ ਦੇ ਥੱਲੇ ਮੂਧਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਕਿੱਥੋਂ ਦਿਸਣਾ ਹੈ ਹੁਣ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਪੜਦਾ ਆ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਆਤਮਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਅਸੀਂ ਪੜਦੇ ਪਾ

ਲਏ ਹਉਮੈ ਦੇ, ਐਨਾ ਪਾ ਲਏ ਕਿ ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਚੇਤਾ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਮੈਂ ਦਾ ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ -

ਮਲੁ ਹਉਮੈ ਧੋਤੀ ਕਿਵੈ ਨ ਉਤਰੈ ਜੇ ਸਉ ਤੀਰਥ ਨਾਇ ॥

ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਦੁਣੀ ਮਲੁ ਲਾਗੀ ਆਇ ॥

ਅੰਗ - ੩੯

ਜਿੰਨੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਪ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੰਜਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਚੱਕਰ ਹੋਰ ਵਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਲ ਪਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ -

ਪੜਿਐ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਪੁਛਹੁ ਗਿਆਨੀਆ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੩੯

ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲਓ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਮੈਲ ਉਤਰ ਗਈ, ਐਨੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ? ਉਹ ਤਾਂ ਆਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਐਨੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਜਬ ਲਗੁ ਜਾਨੈ ਮੁਝ ਤੇ ਕਛੁ ਹੋਇ ॥

ਤਬ ਇਸ ਕਉ ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੮

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਹ ਕੰਮ ਕਰਿਆ, ਮੈਂ ਦਾਨ ਕਰਿਆ, ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਤਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ, ਮੈਂ ਜੇ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਆਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦਾ ਨੁਕਸ ਕਿੰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ-ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਬ ਇਹ ਜਾਨੈ ਮੈ ਕਿਛੁ ਕਰਤਾ ॥

ਤਬ ਲਗੁ ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਮਹਿ ਫਿਰਤਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੮

ਜੰਮਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਮਰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਸੋ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਖੜਕ ਹੈ। ਰੌਲਾ-ਗੌਲਾ ਹੈ, ਭੁਚਾਲ ਹੈ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਮਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਖੜਕੁ ਹੈ ਖੜਕੇ ਖੜਕਿ ਵਿਹਾਇ ॥

ਹਉਮੈ ਵਡਾ ਰੋਗੁ ਹੈ ਮਰਿ ਜੰਮੈ ਆਵੈ ਜਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੫੯੨

ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੰਮ ਪੈਂਦਾ ਹੈ; ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੰਮ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਹਉਮੈ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹਾਦੇਉ ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਰੋਗੀ

ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਾਰ ਕਮਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੫

ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਵੀ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਵੀ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਵੀ; ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਅੱਡ ਹੋਏ ਹੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਭਾਵਨਾ ਆ ਗਈ।

ਜਿਨਿ ਕੀਏ ਤਿਸਹਿ ਨ ਚੇਤਹਿ

ਬਪੁੜੇ ਹਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋਝੀ ਪਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੫

ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪੇ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਤੂੰ ਆਹ ਕਮਲ ਫੁੱਲ 'ਚੋਂ ਪੈਦਾ

ਹੋਇਆ ਹੈ, ਲੱਤ ਮਾਰੀ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਦੇ। ਜਿਉਂ ਡੁੱਬਿਆ, 36 ਯੁੱਗ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦਾ ਹੀ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। 43 ਲੱਖ, 20 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਦੀ ਚੌਕੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨੌਂ ਚੌਕੜੀਆਂ ਕਰ ਲਓ। ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਸਾਲ ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮੀ ਗਿਆ। ਅਖੀਰ ਤੰਗ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਹੈ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੇ। ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ, ਫੇਰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਵੀ ਰੋਗੀ ਨੇ ਭਾਈ। ਜੇ ਸੋਝੀ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹੈ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ! ਬਿਮਾਰੀ ਹੋਰ ਹੈ, ਇਲਾਜ ਹੋਰ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਇਲਾਜ ਦੀ ਦਵਾਈ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਹਉਮੈ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਤੇ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਇਹ ਦਵਾਈ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ। ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਇਹਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹਦੀ ਦਵਾਈ ਕੀ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਇਹਦੇ ਦਵਾਈ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜੇ ਇਹਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਫੇਰ ਇਹ ਜੰਮੇ ਮਰੇਗਾ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਉਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ 'ਨਾਮ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਸੁਣ ਮੇਰੇ ਮਨਾ! ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ.....॥

ਅੰਗ - ੫੩੮

ਕਹਿੰਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ। ਮਿਲਦਾ ਕਿੱਥੋਂ ਹੈ?

.....ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਏ ਰਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੫੩੮

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੱਤ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਓ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਹਉਮੈ ਮਾਇਆ ਬਿਖੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ

ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬਿਖੁ ਲਹਿ ਜਾਏ ਰਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੫੩੮

ਹਉਮੈ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਬਿਹੁ ਹੈ, ਮਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ। ਜੇ ਮਿਲ ਗਿਆ ਨਾਮ ਫੇਰ ਇਹ ਬਿਹੁ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਸੁਰਤ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਮੇਰਾ ਘਰ, ਆਹ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ, ਆਹ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ, ਆਹ ਮੈਂ, ਆਹ ਮੇਰਾ, ਆਹ ਦੇ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ। ਜੇ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾ ਇਸਨੂੰ -

ਧਾਰਨਾ - ਮਨ ਭੋਲਿਆ! ਹਉਮੈ ਸੁਰਤ ਵਿਸਾਰ।

ਐਨਾ ਭੋਲਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੈਂ-ਮੈਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ ਬਿਮਾਰੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੈਨੂੰ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ -

ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸੁ ਮਾਹਿ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੬

ਵੱਡੀ ਲੰਮੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ, ਇਹਦਾ ਇਲਾਜ ਸੋਚ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ਼ਾਮੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਸੋਚ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਇਸ ਸੁਰਤ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇਂ।

ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਬੀਚਾਰਿ ਮਨ ਗੁਣ ਵਿਚਿ ਗੁਣੁ ਲੈ ਸਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੬੮

ਪੰਜ ਭਰਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਪਹਿਲਾ ਭਰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭੇਦ ਭਰਮ। ਭੇਦ ਭਰਮ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੋਰ ਹਾਂ, ਰੱਬ ਹੋਰ ਹੈ। ਇਹ ਕਦੋਂ ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਰੱਬ ਹੀ ਹੈ ਸਾਰੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਕਹੇਗਾ ਜੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਏ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੇ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਕਹੇਗਾ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਏਕੋ ਏਕੁ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਈ ਹਉਮੈ ਗਰਬੁ ਵਿਆਪੈ ॥

ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਏਕੁ ਪਛਾਣੈ ਇਉ ਘਰੁ ਮਹਲੁ ਸਿਵਾਪੈ ॥

ਅੰਗ - ੯੩੦

ਹੈਗੇ ਤਾਂ ਹਉਮੈ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਰੱਬ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਫੇਰ ਆ ਕੇ ਗੱਲ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ ਜੀ ਇਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਅੱਡ ਹੈ। ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਫਰਕ ਹੈ ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਭੇਦ ਭਰਮ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਤੈਨੂੰ ਪਿਆ ਹੋਇਆ। ਤੂੰ ਇਸ ਭਰਮ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ। ਦੂਸਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਰਤੱਤੁ ਭਰਮ, ਉਹ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਨਿਕਟਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੀਵ ਭਾਵ ਨੂੰ। ਉਹ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪੁੰਨੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪਾਪੀ ਹਾਂ। ਆਹ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਤੀਸਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸੰਗ ਭਰਮ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਬਿਲੋਰ ਪਿਆ ਹੈ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ। ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਫੁੱਲ ਰੱਖ ਦਿਓ ਉਹਦੇ 'ਤੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਲਕੁਲ ਲਾਲ ਨਜ਼ਰ ਆਏਗਾ, ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਫੁੱਲ ਰੱਖ ਕੇ ਦੇਖ ਲਿਓ। ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਜਦ ਚੇਤਨਤਾ ਆਈ, ਬੁੱਧੀ ਆਈ, ਉਸ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਾਲਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਗੋਰਾ ਹਾਂ ਮੈਂ ਦੁਖੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸੁਖੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਹਿੰਦੂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਈਸਾਈ ਹਾਂ; ਮੈਂ ਬਣ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਦਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਮਨ ਨੂੰ। ਇਹਨੂੰ ਸੰਗ ਭਰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਚੌਥਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਵਿਕਾਰ ਭਰਮ, ਉਹ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਰੋੜਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਇਹ ਹੋਰ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਨੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਨੇ -

ਏ ਨੇਤ੍ਰਹੁ ਮੇਰਿਹੋ ਹਰਿ ਤੁਮ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਧਰੀ

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੇਖਹੁ ਕੋਈ ॥

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਦੇਖਹੁ ਕੋਈ ਨਦਰੀ ਹਰਿ ਨਿਹਾਲਿਆ ॥

ਏਹੁ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤੁਮ ਦੇਖਦੇ

ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੯੨੨

ਸੋ ਇਹ ਵਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਆਪੇ ਹੀ ਇੱਕ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਵਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵੀ ਸਤਿ ਹੈ। ਆਹ ਭਰਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਹ ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਸਦਾ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਰਹਿਣਾ। ਅਰਬਾਂ ਖਰਬਾਂ ਸਾਲ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਅਰਬਾਂ ਖਰਬਾਂ ਸਾਲ ਤੱਕ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ

ਹਰਨ ਭਰਨ ਜਾ ਕਾ ਨੇੜ ਫੇਰੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੪

ਇਕ ਅੱਖ ਫੁਲਕਾਰੇ 'ਚ ਸਭ ਕੁਛ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਆਪੇ ਆਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਆਪ ਹੈ ਹੁਣ ਵੀ ਆਪ ਹੈ, ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਆਪ ਹੋਏਗਾ -

ਆਦਿ ਪੂਰਨ ਮਧਿ ਪੂਰਨ ਅੰਤਿ ਪੂਰਨ ਪਰਮੇਸੁਰਗ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੫

ਸਾਇੰਸ ਵਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਨੁਕਤਾ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ ਜਿਹਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਦੇ। ਇਹਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨਿਰਗੁਣ ਹਸਤੀ ਸੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ Big Bang ਹੋਇਆ, ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੋਈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਓਅੰਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਤੋਂ ਓਅੰਕਾਰ। ਉਹਦਾ ਧੱਕਾ ਵੱਜਿਆ।

ਜਬ ਉਦਕਰਖ ਕਰਤ ਕਰਤਾਰਾ।

ਪ੍ਰਜਾ ਧਰਤ ਤਬ ਦੇਹ ਅਪਾਰਾ।

ਧੱਕਾ ਵੱਜ ਗਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਸੰਸਾਰ ਰਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਿੰਨਾ ਰਚ ਦਿੱਤਾ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਾਇੰਸ ਵਾਲੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਖਿੱਚ ਜਿਹੀ ਪੈ ਗਈ, ਉਲਟਾ ਚੱਕਰ ਚੱਲੇਗਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਨੁਕਤਾ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਛੋਟਾ, ਐਨਰਜੀ ਵੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਹ ਵੀ convert ਹੋ ਕੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, nothing ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਸਤਿ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਇੱਕ ਖੇਲ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਮੌਜ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜਾ ਭਰਮ ਭੇਦ ਹੈ ਉਹਦੀ ਨਿਵਰਤੀ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰਛਾਵਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਦੋ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਸੂਰਜ। ਹੈਗਾ ਇੱਕੋ ਹੀ। ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਆਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੀਵ ਭਾਵ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਵੱਖਰਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਆਹ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ ਬੇਅੰਤ ਗਹਿਣੇ ਪਏ ਹੋਣ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਕੀ ਨੇ ਸੋਨਾ ਹੀ ਨੇ ਸਾਰੇ। ਪਾਣੀ ਦੇ ਉਤੇ ਲਹਿਰਾਂ ਉੱਠ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਉਹ ਕੀ ਹੈ ਸਾਰਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸੁਰਤ ਭੁੱਲ ਜਾ। ਆਹ ਹਉਮੈ ਵਾਲੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਤੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾ। ਲੇਕਿਨ ਐਨੀ ਸੁਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਹਦਾ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਹੁੰਦਾ ਓਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਹਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ ਨਾਮ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ-

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਜਪੁ ਹਉਮੈ ਖੋਈ।

ਤੇ ਸੋਝੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਵਸ ਜਾਵੇ ਤੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ, ਜੇ ਨਾਮ ਹੋਏਗਾ ਹਉਮੈ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗੀ। ਜੇ ਹਉਮੈ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਨਾਮ ਹਉਮੈ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ -

ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ ਦੁਇ ਨ ਵਸਹਿ ਇਕ ਠਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੬੦

ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਦੋਂ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਿਆ,
ਹਉਮੈ ਵਾਲਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ।

ਨਾਮ ਤੇ ਹਉਮੈ ਨਹੀਂ ਇਕੱਠੇ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਹਉਮੈ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਲੇਖੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਸੇਵਾ ਨ ਹੋਵਈ ਤਾ ਮਨੁ ਬਿਰਥਾ ਜਾਇ ॥

ਹਰਿ ਚੇਤਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤੂ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੬੦

ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰ। ਫੇਰ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਟੋਲ੍ਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ। ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਮੰਨ। ਜਦੋਂ ਮੰਨ ਲਏਗਾ -

ਮੰਨੇ ਕੀ ਗਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਜੇ ਕੇ ਕਹੈ ਪਿਛੈ ਪਛੁਤਾਇ ॥

ਕਾਗਦਿ ਕਲਮ ਨ ਲਿਖਣਹਾਰੁ ॥ ਮੰਨੇ ਕਾ ਬਹਿ

ਕਰਨਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੋਇ ॥

ਜੇ ਕੇ ਮੰਨਿ ਜਾਣੈ ਮਨਿ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੩

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਨੇ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਕਮਾ।

ਹੁਕਮੁ ਮੰਨਹਿ ਤਾ ਹਰਿ ਮਿਲੈ

ਤਾ ਵਿਚਹੁ ਹਉਮੈ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੬੦

ਜੇ ਕੁਛ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਭ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ 'ਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਵੀ ਮੰਦਾ ਵੀ। ਤੂੰ ਰਜਾ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾ, ਸੁਰ ਨਾਲ ਸੁਰ ਮੇਲ ਦੇ। ਫੇਰ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਨਿਕਲ ਜਾਏਗੀ -

ਹਉਮੈ ਸਭੁ ਸਰੀਰੁ ਹੈ ਹਉਮੈ ਓਪਤਿ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੬੦

ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਸਭ ਹਉਮੈ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਉਮੈ ਵਡਾ ਗੁਬਾਰੁ ਹੈ ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਬੁਝਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੬੦

ਗੁਬਾਰ ਹੈ, ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ -

ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਤਿ ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ ॥

ਸਬਦੁ ਨ ਸੁਣਈ ਬਹੁ ਰੋਲ ਘਚੋਲਾ ॥

ਅੰਗ - ੩੧੩

ਰੋਲਾ-ਘਚੋਲਾ ਮਚਾਇਆ ਪਿਆ ਹੈ ਇਸ ਰੋਗ ਨੇ।

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਿਆ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੬੦

ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਹਉਮੈ ਹੈ ਓਨਾ ਚਿਰ ਭਗਤੀ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਲਏਗਾ ਇਹ। ਨਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬੁੱਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜੀਉ ਬੰਧੁ ਹੈ ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਆ ਹਉਮੈ ਗਈ

ਤਾ ਸਚੁ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਆਇ ॥

ਸਚੁ ਕਮਾਵੈ ਸਚਿ ਰਹੈ ਸਚੇ ਸੇਵਿ ਸਮਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੫੬੦

ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲ ਗਿਆ ਫੇਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹਉਮੈ ਦੀ ਪੀੜ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਾਏ ਹਾਏ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਸਪਤਾਲ ਭਰੇ ਪਏ ਨੇ, ਜੇਲ੍ਹਖਾਨੇ ਭਰੇ ਪਏ ਨੇ। ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਉਹਦੇ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਰੋਗ ਲਗਦੇ ਨੇ -

ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਪਾਈਐ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੩੬

ਸੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਦੋਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਹੁਣ ਦੱਸ ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਹਠ ਕਰਨੇ, ਜਪ ਕਰਨੇ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਕੀ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇਗਾ? ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਇਹ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ।

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਉ ਨ ਪਾਈਐ ਬੁਝਹੁ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥

ਨਾਨਕ ਪੂਰੈ ਭਾਗਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਪਾਏ ਜੁਗ ਚਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੬੪੯

ਸੋ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹਨੇ ਪਿਆਰ ਪਾ ਲਿਆ ਜਿਹਨੂੰ ਨਾਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਬਾਹਰੋਂ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਨਾਮ ਮਿਲਣਾ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ। ਬਾਹਰੋਂ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ। ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਦੇਣਾ ਹੈ ਉਹਨੇ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਨਾਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਹੈ। ਬੰਦਾ ਪਿਆਸਾ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਕਹੇ ਕਿ ਧਰਤੀ 'ਚ ਪਾਣੀ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਕੀ ਸੁਖ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਉਹ ਤਾਂ ਪਿਆਸਾ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਪਾਣੀ ਕੱਢਦਾ ਨਹੀਂ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸੋ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਬੋਰ ਕਰਿਆ, ਬੋਰ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਲੀ ਪਾਈ, ਫੇਰ ਉਤੇ ਨਾਲ ਪਾਈ, ਫੇਰ ਰਿਫਲੈਕਸ ਵਾਲ ਲਾਇਆ, ਫੇਰ ਮੋਟਰ ਫਿੱਟ ਕਰੀ, ਬਟਨ ਦੱਬਿਆ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰੀ ਜੁਗਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ। ਜੇ ਬਾਹਰੋਂ ਪਾਣੀ ਪਾਓ, ਫੇਰ ਉਹ ਪਾਣੀ ਜਦੋਂ ਕੱਢਦੇ ਹਾਂ ਜਿੰਨਾਂ ਪਾਣੀ ਪਾਇਆ ਓਨਾਂ ਸੂਟਾ ਮਾਰ ਕੇ ਪਾਣੀ ਅੰਦਰਲਾ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਏਗਾ। ਫੇਰ ਪਾ ਦਿਓ, ਫੇਰ ਪਾ ਦਿਓ। ਡੂੰਘਾ ਪਾਣੀ ਹੈ ਪੰਜ ਸੱਤ ਵਾਰ ਪਾਉਣ ਤੇ ਪਾਣੀ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਬਟਨ ਦੱਬੋਗੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪਾਣੀ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਏਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਨਾਮ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਪਿਆ ਹੈ ਇਹ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਬਾਹਰੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਫੇਰ 'ਨਾਮ' ਨਾਲ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਜਪਦਾ ਹੈ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਤਾਂ ਅੰਦਰਲੇ ਨਾਲ ਤੱਕ ਇਹ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਉਹ ਦਾਰੂ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹਨੂੰ ਨਾਮ ਅਉਖਧ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਨਾਮ ਅਉਖਧੁ ਜਿਹ ਰਿਦੈ ਹਿਤਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੯

ਜਿਹਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਦਵਾਈ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈ ਗਿਆ, ਉਹਨੂੰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ -

ਤਾਹਿ ਰੋਗੁ ਸੁਖਨੈ ਨਹੀ ਆਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੯

ਉਹਨੂੰ ਰੋਗ ਸੁਖਨੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਨਾ ਆਧੀ, ਨਾ ਬਿਆਧੀ, ਨਾ ਉਪਾਧੀ, ਨਾ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਉਹਦੇ ਆਉਂਦੇ। ਜੇ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਵੀ ਰੋਗੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰ ਰੋਗੀ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨ ਰੋਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਸਰੀਰ ਰੋਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਦਵਾਈ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਦਵਾਈ ਰੱਖੀ ਹੈ -

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ ॥

ਗੁਰ ਪੂਰੈ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੯

ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦੇਵੇ ਕਿ ਇੱਥੇ ਪਈ ਹੈ ਇਹ ਦਵਾਈ। ਆਹ ਇਹਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ।

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ ॥

ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੁਖੁ ਨ ਥੀਆ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੯

ਫੇਰ ਉਹਨੇ ਸੰਜਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਿੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਮਾਰਨਾ ਨਹੀਂ, ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਨਾ ਸਰੀਰ ਨਾਲ, ਨਾ ਮਨ ਨਾਲ, ਨਾ ਬਚਨ ਨਾਲ, ਨਾ ਬੁੱਧੀ ਨਾਲ, ਨਾ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਸਤਿ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣਾ ਹੈ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਜੋ ਬਚਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣਾ। ਫੇਰ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਧੀਰਜ ਹੋਵੇ, ਖਿਮਾ ਹੋਵੇ, ਬ੍ਰਹਮਚਰੀਆ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲ ਹੋਵੇ, ਫੇਰ ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿੰਦਾ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਖਾਣਾ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਸੌਣਾ ਮਰਿਆਦਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੀਵਨ ਫੇਰ ਨਿਤਨੇਮ, ਸੰਤੋਖ ਮਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਹੋਵੇ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਨਾ ਕਰੇ, ਚੁਗਲੀ ਨਾ ਕਰੇ, ਈਰਖਾ ਨਾ ਕਰੇ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਸੰਜਮ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਡਾਕਟਰ ਦਵਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨਾਲ ਪਰਹੇਜ਼ ਵੀ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੱਟਾ ਨਾ ਖਾਈਂ, ਆਚਾਰ ਨਾ ਖਾਈਂ, ਆਹ ਸਿਰਕਾ ਨਾ ਖਾਈਂ, ਫਲਾਣੀ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਖਾਈਂ, ਤਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਾ ਖਾਈਂ, ਫੇਰ ਤੇਰਾ ਅਲਸਰ ਦਾ ਫੋੜਾ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸੰਜਮ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕੱਢ ਲਿਆਏਗਾ ਕਦੇ। ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਪੜ੍ਹੋ। ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਸੰਜਮ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ ॥

ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੁਖੁ ਨ ਥੀਆ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੯

ਸੋ ਉਹ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ। ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਈ ਥਾਂ ਦੱਸੋ ਕਿ ਇੱਥੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।

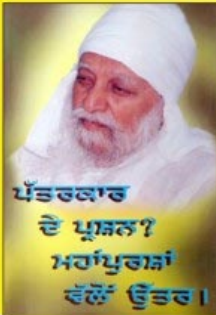
ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲੇ ਜੰਤੁ ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸੁਨਨ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ॥

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 37 ਤੇ)

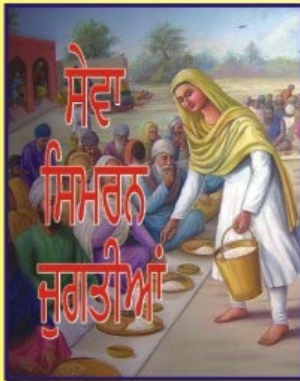

ਪੱਤਰਕਾਰ
ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ?
ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ
ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰ।

ਪੱਤਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ? ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਤਰ

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਨੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪ੍ਰਚਾਰ ਫੇਰੀ ਅਧੀਨ 1997 ਵਿੱਚ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਨਾਲ ਕਿਤੀ। ਸ. ਸੁਖਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖੈਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘਰ ਉਥੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਖਬਾਰ ਅਵਾਜ਼-ਏ-ਕੌਮ ਦੇ ਐਡੀਟਰ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਵਾਲ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਬੀਤੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਚਲ ਰਹੇ ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਜਿਵੇਂ ਰਤਵਾੜੇ ਨਾਲ 'ਸਾਹਿਬ' ਕਿਉਂ ਲੱਗਿਆ? ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ? ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰ ਦਿਤੇ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਅੰਕਿਤ ਹਨ।

ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ

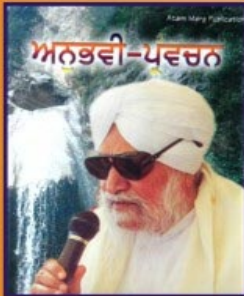

ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਕਿਤਾਬ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜੀਨ ਵਿੱਚ ਲਗਤਾਰ ਪਿਛਲੇ 17 ਸਾਲ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਜੁਗਤੀਆਂ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਲੜੀ ਵਾਰ ਲੇਖ ਛਪਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ 'ਜੀਵਨ-ਮਨੋਰਥ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਜੈਸਾ ਸੰਗ ਤੈਸਾ ਰੰਗ, ਅਮਰ ਸ਼ਹੀਦ, ਅਬ ਮੈ ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੋ, ਤਿਨਿ ਤਿਆਗੀ ਮਾਇਆ., ਸੰਸਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਵਿਸਾਖੀ, ਗੁਰ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਾਇਗਾ ਸਕਹੁ ਤ ਲੇਹੁ ਬਹੋਰਿ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੁ ਹੈ ਜਪੁ ਹਉਮੈ ਖੋਈ, ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਕੁੰਜੀ ਗੁਰ ਸਉਪਾਈ, ਪ੍ਰਭ ਸਿਮਰਤ ਕਛੁ ਬਿਘਨੁ ਨ ਲਾਗੈ, ਦੋਸ ਕਰੰਮਾ ਆਪਣਿਆ, ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਦੁਖੜੇ, ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ (ਤਿੰਨ ਭਾਗ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਪੁਸਤਕ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਪੰਧਾਉਆਂ ਵਾਸਤੇ ਪੜ੍ਹਨੀ ਬਹੁਤ ਜਰੂਰੀ ਹੈ।

ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ

ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਕਿਤਾਬ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜੀਨ ਵਿੱਚ ਲਗਤਾਰ ਪਿਛਲੇ 17 ਸਾਲ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਤਨ ਦੇ ਅਸਲੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਲੜੀ ਵਾਰ ਲੇਖ ਛਪਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ-ਮਨੋਰਥ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਜੈਸਾ ਸੰਗ ਤੈਸਾ ਰੰਗ, ਅਮਰ ਸ਼ਹੀਦ, ਅਬ ਮੈ ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੋ, ਤਿਨਿ ਤਿਆਗੀ ਮਾਇਆ, ਸੰਸਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਵਿਸਾਖੀ, ਗੁਰ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ, ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਾਇਗਾ ਸਕਹੁ ਤ ਲੇਹੁ ਬਹੋਰਿ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੁ ਹੈ ਜਪੁ ਹਉਮੈ ਖੋਈ, ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਕੁੰਜੀ ਗੁਰ ਸਉਪਾਈ, ਪ੍ਰਭ ਸਿਮਰਤ ਕਛੁ ਬਿਘਨੁ ਨ ਲਾਗੈ, ਦੋਸ ਕਰੰਮਾ ਆਪਣਿਆ, ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਦੁਖੜੇ, ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ (ਤਿੰਨ ਭਾਗ), ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਪੁਸਤਕ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਪੰਧਾਉਆਂ ਵਾਸਤੇ ਪੜ੍ਹਨੀ ਬਹੁਤ ਜਰੂਰੀ ਹੈ।

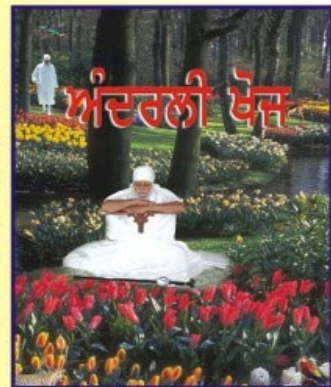

ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ

1985-90 ਵਿੱਚ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜੱਥੇ ਰੋਪੜ ਜਿਲ੍ਹੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਵੇਰੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿਖੇ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਈ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਅਰਦਾਸ ਹੁਕਨਾਮਾ ਉਪਰੰਤ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸਮੇਂ ਮੁਤੱਬਿਕ ਹੁਕਨਾਮੇ ਦੇ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵ ਦੀ ਵਿਅਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਸੇ ਹੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਤਬਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਕਿਤਾਬ 'ਚਉਥੇ ਪਹਿਰ ਸੁਬਹਿ ਕੈ' 'ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ' 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ' ਇਸੇ ਲੜੀ ਨੂੰ ਅਗੇ ਤੋਰ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹ ਪੁਸਤਕ 'ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ' ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਉਪਰੰਤ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਗੁਣੇ ਭੇਤ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹਨ।

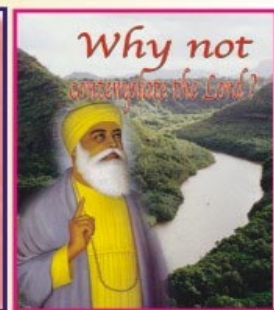
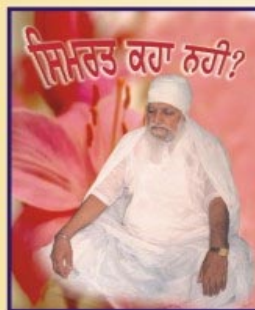
ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਦੇ ਉਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਅਨੁਭਵ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ-ਪ੍ਰਵਚਨ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਚਾਰੇ ਜਿਹੜੇ ਟਰਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ ਅਨੇਕਾਂ ਅਡੀਓ ਅਤੇ ਵੀਡੀਓ ਫਿਲਮਾਂ ਸੰਭਾਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਗੁਰ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ, ਸਾਈਂ ਨਾਮ ਅਮੋਲ, ਮਹਿਮਾਂ ਸਾਧੂ ਸੰਗ ਕੀ....., ਮਨ ਬੈਰਾਗੀ ਹੋਇ ਅਤੀਤਾ, ਮਾਧਵੇ ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਭੁਮੁ ਐਸਾ.....II, ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ, ਅਭੇਦ ਪੁਰਸ਼ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ, 'ਸ਼ਾਹੋਂ ਵਿਛੜਿਆ ਵਣਜਾਰਾ ਲੁਟ ਲਿਆ ਪੰਜਾ ਚੋਰਾਂ ਨੇ', ਸਾਧ ਬਚਨ ਅਟਲਾਧਾ, ਗੋਬਿੰਦ ਭਉ ਭਗਤ ਦਾ ਭੁਖਾ, ਕਲਿਜੁਗ ਨਾਮੇ ਕੀ ਵਡਿਆਈ, ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ, ਭਗਤ ਨਾਮ ਦੇਵ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਹੇਠ ਅਨੁਭਵੀ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਪ੍ਰਵਚਨ ਜਨ ਸਮੂਹ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ।

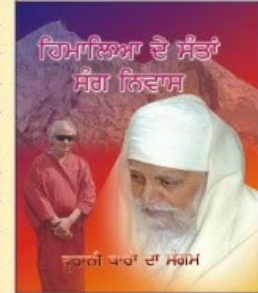
ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀ?

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਖੋਲਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੀ ਡਾਇਰੀ ਵਿੱਚ ਅੰਕਿਤ ਕਰੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਵੀਡੀਓ ਅਡੀਓ ਕੈਸਟਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤਾਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਪੁਸਤਕ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 'ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀ?', ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ, ਦਾਸ ਅਨਿੰਨ ਮੇਰੇ ਨਿਜ ਰੂਪ, ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ, ਆਵੈ ਅੰਤੁ ਨ ਭਜਿਆ ਜਾਈ, ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ, ਜਿਸਨੋ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ, ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ, ਐਸੇ ਸਹਾਈ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮ, ਦੂਰ ਦੇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਤੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਆਪ ਪ੍ਰਵਚਨ ਆਏ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਵਾਸਤੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹਨ।

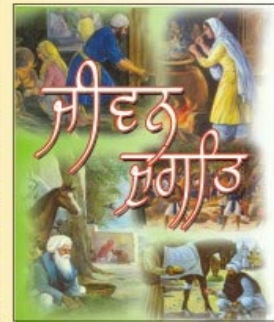
‘ ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ ’

ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਅਨੁਭਵ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ - 1. ਹਿਮਾਲਿਆ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਿੱਖਿਆ- ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ, ਗੁਰੂਦੇਵ - ਭੁਵਾਲ ਸੰਨਿਆਸੀ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਦ ਚਿੰਨ੍ਹ 2. ਗੁਰੂਦੇਵ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਿੱਖਿਆ- ਸਮਰਪਣ ਯੋਗ, ਗੁਰੂਦੇਵ ਵਲੋਂ ਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ, ਘੋਰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਰਾਤ ਟੁਕਨਾ, ਹੜ ਵਾਲੀ ਨਦੀ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨਾ, ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੂੰ ਦਖਸ਼ਣਾ, ਇਕੱਲਾਪਨ, ਮਾਇਆ, ਕੌੜੇ ਸੱਚ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮਿੱਠੀ ਮੋਹਰ, ਆਪ-ਮੈਨੂੰ ਵਾਇਆ ਰੱਖ ਕੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਸਰਾਪ ਰੂਪੀ ਵਰਦਾਨ, 3. ਸਵੈ ਗਿਆਨ ਦਾ ਮਾਰਗ - ਸਵੈ ਗਿਆਨ ਇਕ ਮਾਤਰ ਸਾਧਨ, ਸਤਿ ਗਿਆਨ - ਦੁਖ ਨਿਵਾਰਕ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ, ਸ਼ਹਿਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਲਈ ਮੰਤ੍ਰ, ਮੰਤਰ ਦਾ ਦੁਰਉਪਯੋਗ, ਮੇਰੀ ਤਾੜਨਾ, ਅਦਭੁਤ ਤੰਤ੍ਰ ਦੀ ਸਾਧਨਾ, ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਚੋਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਇਕ ਅੱਗ ਉਗਲਣ ਵਾਲੇ ਸਵਾਮੀ ਜੀ, ਇਕ ਅਦਭੁਤ ਰਹੱਸਮਈ ਯੋਗੀ, ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ ਗੁਰੂ, ਇਕ ਸਦਾ ਨਵੀਨ ਸਾਧੂ, 4. ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ - ਹਉਮੈ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਅਰਥ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਅਣਸਮੱਦਾ ਹੋਕਾਰ, ਅੰਤਰ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਮੈਂ ਸੰਪੂਰਣ ਹਾਂ, ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਪੁਰਨਤਾ, ਪੁਸ਼ਪਘਾਟੀ ਦੇ ਇਕ ਸੰਤ, 5. ਭੈ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਾ - ਭੂਤ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ, ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਡਰ, ਮੈਂ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਗੁਫਾ ਵਿਚ, 6. ਆਤਮ ਤਿਆਗ ਦਾ ਪਥ, ਮੇਰੇ ਸਮੱਸਤ ਰੂਪੀ ਨੋਤਰ, ਇਕ ਵੇਸਵਾ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਅਨੁਭਵ, ਇਕ ਖੂਨੀ ਦਾ ਪਰਿਵਰਤਨ, ਤਿਆਗ ਦਾ ਇਕ ਪਾਠ, ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਸੁਆਦ ਲਵੋ ਤੇ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਰਤਨ ਜਾਂ ਅੰਗ, ਸਵਾਮੀ ਬਣ ਕੇ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ, ਨਿਰੰਤਰ ਸਖਤੀ, ਕੰਕਰਾਂ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਤੇ ਨਿਵਾਸ, ਤਿਆਗ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਲੋੜ, ਕੀ ਮੈਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?, ਅਧਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਤਿਬੱਧਤਾ ਦੀ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ, ਇਕ ਦਰਦਮਈ ਪ੍ਰਯੋਗ, ਸੰਸਾਰਕ ਅਕਰਸ਼ਣ, ਦੋ ਦਿਗੰਬਰ ਸਾਧੂ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪਰ੍ਹੇ, ਭੁਫ ਗੁਆਉਣਾ ਹੀ ਭੁਫ ਪਾਉਣਾ ਹੈ, 7. ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਮਾਰਗਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ, ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹਿਲਾ ਸੰਤ, ਹਥੇਲੀ ਉਤੇ ਦਿਲ ਅਤੇ ਸਜਲ ਨੋਤਰ, ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬੰਧਨ, ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ, ਟੈਗੋਰ - ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਵਿਜੈ, ਨਵੀਨ ਇਤਿਹਾਸ, ਮਹਾਂਰਿਸ਼ੀ ਰਮਣਾ, ਸ੍ਰੀ ਆਰਬਿੰਦੋ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ, ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਲਹਿਰ, ਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸ਼ਾਖਾ, ਭਾਰਤੀ ਵਿਲੱਖਣੀ ਦੀਆਂ ਸੰਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ, ਸਿਮ, 8. ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭੂ - ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਇਕ ਈਸਾਈ ਸੰਤ, ਇਕ ਈਸਾਈ ਸੰਤ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ, ਈਸਾ ਹਿਮਾਲੀਆ ਤੋਂ, ਈਸਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਯਹੂਦੀ ਧਰਮ ਵਿਚ ਯੋਗ, ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ, 9. ਇਲਾਹੀ ਰੱਖਿਆ - ਸ਼ਰਣ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਾਹਾਂ, ਦੇਵ ਲੋਕ ਵਿਚ ਰਾਹ ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ, ਹੰਸਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਇਕ ਨਾਸਤਿਕ ਸੁਆਮੀ, ਮੌਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ, 10. ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ਕਤੀ - ਰੋੜ ਉਤੇ ਦਿਤੀ ਗਈ ਸਿੱਖਿਆ, ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਕਰਨਾ, ਮੇਰਾ ਗਧਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?, ਉਹ ਦੂਸਰਾ ਗੋਪੀਨਾਥ ਕੌਣ ਸੀ?, ਇਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਨਾਲ ਅਨੁਭਵ, 11. ਅਰੰਗ ਹੋਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ - ਅਰੰਗ ਹੋਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾ ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਅਨੁਭਵ, ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਰੰਗਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ, ਅਰੰਗ ਹੋਣ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕ ਤਰੀਕੇ, ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਇਕ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿਚ ਚਿਕਿਤਸਾ, ਗੁਰੂਦੇਵ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ, 12. ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ - ਗੁਰੂ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਿਮਾ ਹੈ, ਇਕ ਰੌਦਾ ਭੁੱਤ, ਮੇਰੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਦੀ ਤਸਵੀਰ, ਕੀ ਕੋਈ ਅਨੰਤ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ?, ਅੱਧਾ ਇਥੇ ਅੱਧਾ ਓਥੇ, ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੇ ਇਕ ਡੁਬਦੇ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ, ਸ਼ਕਤੀ ਪੱਥ - ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਪਰਮ ਪਾਵਨ ਤਿੱਬਤ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਪਰਮ ਗੁਰੂਦੇਵ, ਪੜਦਾ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਤਿਆਗੀ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਭਾਲ), 13. ਜੀਵਨ ਮਿਤ੍ਰ ਤੇ ਕਾਬੂ - ਜਿਮਟਾ ਤੇ ਮਰਨਾ ਕੇਵਲ ਦੋ ਕਾਮ (,) ਹਨ, ਮਰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ, ਮਿਤ੍ਰਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਾਸ, ਮੇਰੇ ਗੁਰੂਦੇਵ ਦਾ ਸਰੀਰ ਛੱਡਣਾ 14. ਪੱਛਮ ਦੀ ਯਾਤਰਾ - ਇਕ ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖਣਾ, ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਕਾਇਆ ਕਲਪ, ਪੂਰਬ ਤੇ ਪੱਛਮ ਦੇ ਤਰੀਕੇ, ਸਾਡੀ ਪਰੰਪਰਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਹੇਠ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਭੇਦ ਖੋਲੇ ਹਨ।

ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ

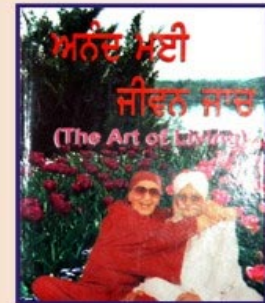
800 ਪੇਜ ਦੀ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਰਤਵਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਈ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਵਰ ਕਾਜ ਤੇਰੇ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਾਮ, ਬਾਹਰਿ ਭੀਤਰਿ ਏਕੋ ਜਾਨਹੁ, ਸਾਕਾ ਸਰਹਿੰਦ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਦੀਪਾ-ਭਾਈ ਨਰਾਇਣ ਦਾਸ-ਭਾਈ ਬੁੱਲਾ, ਹਰਿਕੀਰਤ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਹੈ, ਵਡ ਜੋਧਾ ਬਹੁ ਪਰਉਪਕਾਰੀ, ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਹਾਤਮ, ਵਿਸਾਖੀ, ਜੁਗਤੀ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ, ਵਿਚ ਦੁਨਿਆ ਸੇਵ ਕਮਾਇਐ, ਜਪੁਉ ਜਿਨ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਗੁਰੂ....., ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਜਨੁ ਆਇਆ ॥, ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ, ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ, ਤਬ ਹਮ ਜਨਮ ਕਲੂ ਮਹਿ ਲੀਆ, ਭੋਗੇ ਬਿਨ ਭਾਗੇ ਨਹੀ ਕਰਮ ਗਤੀ ਬਲਵਾਨ, ਮਹਿਮਾ ਸਾਧੂ ਸੰਗ ਕੀ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ॥, ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਈ ਊਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਵੈਦ ਸੁਜਾਨ ਰਾਇ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼, ਜਉ ਸੁਖ ਕਉ ਚਾਹੈ ਸਦਾ ਸਰਨਿ ਰਾਮ ਕੀ ਲੋਹ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ - ਹਰਿਦੁਆਰ ਫੇਰੀ, ਸ੍ਰੀ 108 ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ, ਨਾਮ ਤੇ ਸੇਵਾ, ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ, ਚਮਕੌਰ ਦਾ ਸਾਕਾ, ਜੋ ਜੋ ਸਰਣਿ ਪਰੈ ਸਾਧੂ ਕੀ ਸੋ ਪਾਰਗਰਾਮੀ ਕੀਆ, ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਗੀਆ, ਪ੍ਰਭ ਇਹੈ ਮਨੋਰਥ ਮੇਰਾ, ਰੇ ਚਿਤ ਚੇਤਿ ਚੇਤ ਅਚੇਤ, ਮਨ ਨੂੰ ਜਿਤਣਾ, ਕਬਹੂ ਜੀਅੜਾ ਉਭਿ ਚੜਤੁ ਹੈ, ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਬਹੁਤੇ ਜੁਗ ਹਾਰਿਓ, ਮਿਟੀ ਪੁੰਧੁ ਜਗਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਆ।, ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਟਿ ਉਧਾਰਦਾ, ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਤੂ ਕਉਨੁ ਕਹਾ ਤੇ ਆਇਓ ॥, ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ, ਸਾਈ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ਜੈਸੀ ਕਲਮ ਫੁੜੀ ਹੈ ਮਸਤਕਿ, ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਰਤੇ ਕੀਆ ਬਾਤਾ, ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥, ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਣਿ, ਕਲਜੁਗ ਮਹਿ ਕੀਰਤਨੁ ਪਰਧਾਨਾ ॥, ਮੁਖਹੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਭੁ ਕੋ ਕਰੈ, ਏਕ ਏਕੁ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਈ, ਅਉਖੀ ਘੜੀ ਨਾ ਦੇਖਣ ਦੇਈ, ਕੋਟਨ ਮੈ ਨਾਨਕ ਕੋਉ, ਏਕ ਚਿਤ ਜਿਹ ਇਕ ਛਿਨ ਧਿਆਇਓ, ਸਾਧਸੰਗਿ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕਰੇ ਸੇਵਾ ॥, ਭੋਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈ ਜੋਗਿਆ, ਕਬੀਰ ਸਭ ਤੇ ਹਮ ਬੁਰੇ, ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਬਹੁਤੇ ਜੁਗ ਹਾਰਿਓ, ਸਾਚੇ ਸਾਹਿਬਾ ਕਿਆ ਨਾਹੀ ਘਰਿ ਤੇਰੇ ਅਉਖੀ ਘੜੀ ਨ ਦੇਖਣ ਦੇਈ, ਕਈ ਕੋਟਿਕ ਜਗ ਫਲਾ, ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ, ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਜੇ ਕੋ ਮਾਗੈ ॥, ਹਰਿ ਧਨੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੈ ਵਤੈ ਕਾ ਬੀਜਿਆ, ਕੋਈ ਜਨੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਦੇਵੈ ਜੋਰਿ, ਇਛਾ ਪੂਰਕੁ ਸਰਬ ਸੁਖਦਾਤਾ, ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਤਨ ਕੀ, ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੂਲਾ ਵੀਸਰੈ, ਲਾਗੀ ਹੋਇ ਸੁ ਜਾਨੈ ਪੀਰ ॥, ਇਸ ਕਾ ਬਲੁ ਨਾਹੀ ਇਸੁ ਹਾਥ ॥, ਅਬ ਕਲੂ ਆਇਓ ਰੇ ॥, ਮਨਮੁਖੁ ਦੁਖ ਕਾ ਖੇਤੁ ਹੈ, ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥, ਮਨਮੁਖੁ ਦੁਖ ਕਾ ਖੇਤੁ ਹੈ, ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਹੇਠ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਭਰਪੂਰ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਸਰੇ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਕਦਾ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠ ਇਸ ਦਾ ਸੰਕਲਨ ਸੰਪੰਨ ਹੋ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਆਤਮਕ ਰਾਸਤੇ ਦੇ ਪੰਧਾਉਆਂ ਵਾਸਤੇ ਪੇਸ਼ ਹੈ।

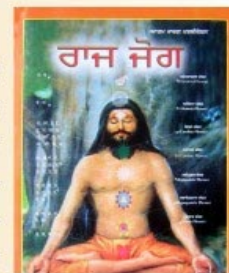
ਅੰਨਦ ਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ

ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿੱਚੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਆਪਾ ਚੀਨਟਾ, ਸੱਚਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉ ਕੇ ਆਦਤਾਂ ਬਦਲਣੀਆਂ, ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਸੰਪੂਰਣ ਕਰਨਾ, ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ, ਇਛਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉਚੇ ਉਠ ਕੇ ਸੰਸਕਾਰ ਸੁਧਾਈ ਕਰਨੀ, ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਯਾਦਾਸ਼ਾਤ, ਅਨੁਭਵੀ ਅਤੇ ਬੌਧਿਕ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ, ਆਪਣੇ ਚਕਿਤਿਸਕ ਬਣਨਾ ਸਿਖੋ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਤੇ ਆਤਮ-ਮਾਰਗ, ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਹੇਠ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾਇਆ ਹੈ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਲਾਹਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ।

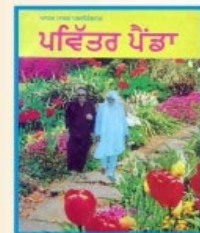
ਰਾਜ ਜੋਗ

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਇਹ ਪੁਸਤਕ 'ਰਾਜ ਜੋਗ' ਵਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕੇਵਲ ਸ਼ਾਸ ਹੀ ਕਿਉਂ?, ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਬਹੁਮੁਖੀ ਸੁਭਾਅ, ਬ੍ਰਹਮੰਡੀ ਸੁਆਸ, ਸੁਆਸਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣਾ, ਸੁਆਸ ਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਛਾਤੀ, ਸੈਲੂਲਰ ਸੁਆਸ ਗਤੀ, ਫੇਫੜੇ ਅਤੇ ਖੂਨ ਦਾ ਦੌਰਾ, ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਯੰਤਰ ਵਿਗਿਆਨ, ਸ਼ਾਸ ਲੈਣ ਦਾ ਸੁਭਾਅ, ਨਾਸਕ ਕ੍ਰਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ, ਚਿਪ-ਚਿਪਾ ਕੰਬਲ, ਨੱਕ ਧੋਣ ਲਈ ਹਦਾਇਤਾਂ, ਲੈਟਰੈਲਿਟੀ, ਨਾੜੀ ਸ਼ੋਧ, ਹਵਾ ਦੀ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਰੁਕ ਦੇਣਾ, ਨਾਸਿਕ ਕ੍ਰਿਆ ਤੇ ਅੰਗ ਸਾਸ਼ਤਰ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਅਤੇ ਨਾੜੀ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਇੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ, ਸੁਖਮਨਾ, ਜਲ ਨੇਤੀ, ਸੂਤਰ ਨੇਤੀ, ਇਕ ਸਾਰ ਡਾਇਵਰਸਮੈਟਿਕ ਸੁਆਸ ਲੈਣੇ, ਸ਼ਵ-ਆਸਨ, ਮੱਕਰ ਆਸਨ, ਰੇਤ ਦਾ ਬੈਲਾ ਰੱਖ ਕੇ ਸੁਆਸ ਲੈਣੇ, ਨਾੜੀ ਸ਼ੋਧਮ, ਕਪਾਲਭਾਤੀ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਭਾਸ਼ਤਰਿਕ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਉਜਾਈ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਭਰਮਾਰੀ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਸੀਤਲੀ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਸਿਤਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਸੂਰੀਆ ਭੇਦਨਾ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਸੂਰੀਆ ਭੇਦਨਾ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਮੂਰਛਾ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਪਲਾਵਿਨੀ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਕੁੰਭਕ, ਬੰਨ੍ਹ ਲਗਾਉਣੇ, ਜਾਲੰਧਰ ਬੰਨ੍ਹ, ਉਦਿਆਨ ਬੰਨ੍ਹ (ਪੇਟ ਨੂੰ ਉਪਰ ਚੁਕਣਾ), ਮੂਲ ਬੰਨ੍ਹ, ਮੁਦਰਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਮੁਦਰਾ, ਗਿਆਨ ਮੁਦਰਾ, ਧਿਆਨ ਲਗਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸੁਆਸਾਂ ਲਈ ਸਤਰਕ ਰਹਿਣਾ, ਸੁਖ ਆਸਨ, ਸੁਆਸਤਿਕ ਆਸਨ, ਸਿੱਧ ਆਸਨ, ਪਦਮ ਆਸਨ, ਮੈਤਰੀ ਆਸਨ, ਵਜਰ ਆਸਨ - ਗੋਡੇ ਮੂਧੇ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠਣਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਹੇਠ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਰੱਖੇ ਹਨ।

ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਰਚਨਾ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ' ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਰੋ ਉਪਨਿਸ਼ਦ, ਨਚਿਕੇਤ ਦੀ ਚੋਣ, ਖਜ਼ਾਨਾ, ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੀ ਖੋਜ, ਮੱਤ ਦੀ ਸਿਖਿਆ, ਮਨੋਰਥ ਭਰਪੂਰ ਜਿਊਣਾ, ਬੰਧਨ ਜਾਂ ਸੁਤੰਤਰਤਾ, ਸੁਧੀਨਤਾ ਦਾ ਮਾਰਗ, ਅਭਿਆਸ, ਅਭਿਆਸ, ਅਭਿਆਸ, ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ, ਜੀਵਨ - ਇਥੇ ਤੇ ਅੱਗੇ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ), ਕਾਲ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣਾ, ਮੌਹ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਣਾ, ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ?, ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਹੇਠ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਬਾਰੇ ਭਰਪੂਰ ਜਾਣ ਕਾਰ ਦਿਤੀ ਹੈ।

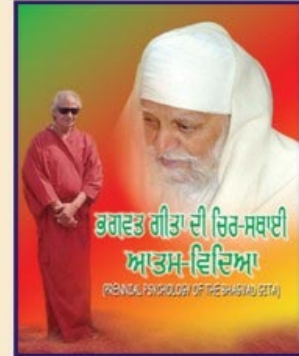
ਵਿਦੇਸ਼ ਯਾਤਰਾ ਸਮੇਂ ਦੇ 'ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ'

ਅਮਰੀਕਾ ਪ੍ਰਚਾਰਫੇਰੀ ਅਧੀਨ 1998 ਵਿੱਚ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਚਰਨ ਪਾਏ। ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਅਮਰੀਕਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਖੇ ਵਿਚਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਆਪ ਜੀ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਵਿੱਚ ਛਪਦੇ ਲੜੀ ਵਾਰ ਲੇਖ 'ਵਿਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਚਾਰ ਫੇਰੀ' ਅਧੀਨ ਲਗਾਤਾਰ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਸਮੇਂ ਛਪੇ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰੋਇਆ ਹੈ।

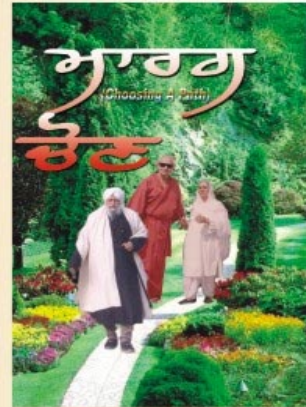
ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੀ ਚਿਰ-ਸਥਾਈ ਆਤਮ-ਵਿਦਿਆ

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਅਮਦਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੇ ਅਰਜਨ ਵਿਚ ਹੋਏ ਇਹ ਬਚਨ ਸਾਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੀ ਫਿਲੋਸਫੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਇਹ ਫਿਲੋਸਫੀ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤੀ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਵੋ ਕਿ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਗੀਤਾ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਗੁਪਤ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਇਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਹੈ ਅਨੰਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਅਨੰਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਨੰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਗਿਆਨ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਲਗਨ ਵਾਲੇ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ

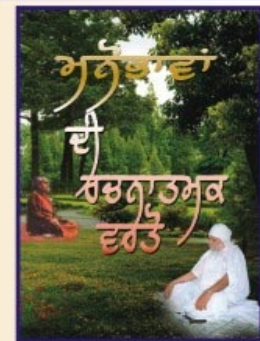
ਮਾਰਗ ਚੋਣ

ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਅੰਦਰ ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ 'ਕਿਉਂ?', ਮਾਰਗ ਚੋਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ, ਦੋ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ, ਭੌਤਿਕ ਸਰੀਰ - ਆਤਮਾ ਦਾ ਵਸਤਰ, ਮਨ-ਮਿੱਤਰ, ਮਨ-ਸ਼ਤਰੂ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ, ਅੰਦਰ ਜਾਨਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ, ਗਿਆਨ ਮਾਰਗ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਮਾਰਗ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਣੋ, ਅੰਦਰ ਦੇ ਕਰਮ, ਅਪਰਾ ਵਿਦਿਆ - ਪਰਾ ਵਿਦਿਆ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ, ਪ੍ਰਤੱਖ-ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਗਿਆਨ. ਭਗਤੀ ਯੋਗ, ਸੰਵੇਗਾਂ ਦਾ ਸਰੋਤ - ਚਾਰ ਮੂਲ ਮੁੱਢ, ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸਤ ਧਾਰਮ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਚਿੰਨ, ਸੱਚੇ ਭਗਤ, ਕਰਮ ਯੋਗ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਡੀਊਟੀ ਕਰਨੀ, ਡੀਊਟੀ ਆਪਣੇ ਲਈ ਦੂਸਰਿਆਂ ਲਈ, ਸੰਸਾਰਕ ਵਸਤੂਆਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਿਆਣੇ ਫਲ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਰਮ ਯੋਗ, ਅੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਸੰਪੰਨਤਾ, ਪਿਆਰ ਸਮਰਪਣ ਹੈ, ਚੌਰਾਸੀ ਦੇ ਗੋੜ, ਅਨੇਕਤਾ ਵਿੱਚ ਏਕਤਾ, ਤਿੰਨ ਸਰਵ-ਵਿਆਪਕ ਗੁਣ, ਸੋਚਣੀ, ਕਰਨੀ, ਕਥਨੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣਾ ਸਿਖਣਾ, ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਤੇ ਚਿੰਤਨ ਮਾਰਗ, ਯਮ, ਨਿਯਮ, ਸਵਾਧਿਆਏ, ਆਸਨ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਪ੍ਰਤੀਹਾਰ, ਮੈਡੀਟੇਸ਼ਨ, ਇਕਾਗਰਤਾ, ਸਮਾਧੀ, ਲੈਅ ਯੋਗ : ਇਕ ਰੂਪ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਰਗ, ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਯੋਗ - ਮੂਲ, ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਰਗ, ਹਠ ਯੋਗ ਰਾਹੀਂ ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਜਾਗਰਣ ਕਰਨੀ, ਸੁਸ਼ਮਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ, ਭਰਾਮਰੀ ਕੁੰਭਕ, ਕੇਵਾਲਾ ਕੁੰਭਕ, ਅਨਾਹਦ ਨਾਦ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਜਾਗਰਣ ਕਰਨੀ, ਮੰਤਰ ਯੋਗ, ਤੰਤਰ ਯੋਗ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁੰਡਲੀਨੀ ਜਾਗਰਣ ਕਰਨਾ, ਅੰਦਰ ਦੇ ਚੱਕਰ, ਤੰਤਰ ਫਿਲੋਸਫੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਸੰਪਰਦਾਇ, ਮਿਸਰਾ ਸੰਪਰਦਾਇ, ਸਮਾਇਆ ਸੰਪਰਦਾਇ, ਸਿਰੀ ਵਿਦਿਆ, ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼, ' ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ

ਡਾ ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕ 'ਮਨੋ ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ' ਵਿੱਚ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ, ਇਕ ਨਵਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਤਦਰੂਪਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਪਰਿਵਰਤਨ, ਅਭੇਦਤਾ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ, ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਨੁਭਵ ਤੱਕ, ਪ੍ਰੇਰਣਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਸੁਭਾਅ, ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਨੁਭਵ, ਜੀਵਨ ਲੀਲਾ, ਖੇਡ ਦੇ ਯਥਾਰਥ, ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆਉਣਾ - ਤਿਆਗ, ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰੀਕ੍ਰਿਆ, ਆਪਸ ਦੇ ਸਬੰਧ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਲੀਲਾ. ਅੰਤਮ ਲੀਲਾ, ਸ੍ਰੀ-ਆਤਮਾ, ਮਖੌਟੇ ਦੇ ਪਿਛੇ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀਤ੍ਵ, ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਬਾਰੇ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾ, ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਅਨਿੱਖੜਤਾ, ਸੰਵੇਗਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ. ਮੂਲ ਪ੍ਰਵਿਰਤਕ ਪ੍ਰੇਰਣਾਵਾਂ, ਇੱਛਾ, ਈਰਖਾ, ਡਰ, ਲੋਭ, ਉਦਾਸੀ, ਅਭਿਮਾਨ, ਨਖੇਦੀ ਸੰਵੇਗਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ, ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸੰਵੇਗ - ਇੱਛਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸੰਵੇਗ - ਇੱਛਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਖਿਮਾ, ਨਿਆ ਦੀ ਭਾਲਣਾ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖਿਮਾ ਕਰਨਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਖਿਮਾ ਕਰਨੀ, ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦਿਤੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਹਸਪਤਾਲ ਦੀ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ੁਰੂਆਤ

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਤਨ ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਵੱਡਾ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਅਨੇਕਾਂ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗ ਗ੍ਰਹਿਤ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ‘ਸੂਰ ਬੀਰ ਬਚਨ ਕੇ ਬਲੀ’ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਬਚਨ ਕਰ ਦੇਣਾ ਕਿ ਜਾ ਭਾਈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇਰਾ ਦੁਖ ਦਰਦ ਦੂਰ ਕਰਨਗੇ। ਜੇ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇਣ ਲੱਗੀਏ ਤਾਂ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਅਨੇਕਾਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕੋਈ ਰੋਗ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਪ੍ਰੇਮੀ

ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਕੋਲ ਆਇਆ। ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖੋ ਮੈਂ ਇਸ ਰੋਗ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ। ਅੱਜ ਵੀ ਉਹ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਇੱਕੋ-ਇਕ ਬਚਨ ਦੁਆਰਾ ਸਰੀਰਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਪਰਮ ਪੂਜਯ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ‘ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਹਸਪਤਾਲ’ ਦੀ ਸ਼ੁਭ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਹੁਣ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਮਿਤੀ 26 ਜਨਵਰੀ 2012 ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਅਤਿ-ਅਧੁਨਿਕ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਲਗਾ ਕੇ ਆਰਮੀ ਦੇ ਰਿਟਾਇਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸੇਵਾ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਅਤੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਰਹਿ ਰਹੇ ਅਨੇਕਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਮਾਈਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਇਹ ਹਸਪਤਾਲ ਇੱਕ ਵਰਦਾਨ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬੇਨਤੀ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਐਲੋਪੈਥੀ ਅੰਗਰੇਜੀ ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਹਰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਯੂਰਵੈਦਿਕ ਦੇਸੀ ਦਵਾਈਆਂ ਟਰਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ ਫਰੀ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਲੋੜਵੰਦ ਮਰੀਜ਼ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨ ਜੀ।

ਆਰਮੀ ਦੇ ਏਅਰ ਕਮਾਂਡਰ, ਕਰਨਲ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਸਪਤਾਲ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਈ ਹੈ।

‘ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਹਸਪਤਾਲ’

ਸਮਾਂ :- ਹਰ ਰੋਜ ਸਵੇਰੇ 9.00 ਤੋਂ 3.00 ਤੱਕ

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਮਾਹਰ ਡਾਕਟਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਰੀਜਾਂ ਦੀ ਚੈਕਅਪ ਕਰਨਗੇ :-

1. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਏਅਰ ਕਮਾਂਡਰ	(ਬੁੱਕਵਾਰ)	(ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਐਰੋ ਸਪੇਸ ਮੈਡੀਸਨ)
2. ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਏਅਰ ਕਮਾਂਡਰ	(ਮੰਗਲਵਾਰ)	(ਫਿਜੀਸ਼ਨ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ)
3. ਡਾ. ਕਰਨਲ ਐਨ ਕੇ ਭਾਟੀਆ	(ਸ਼ਨੀਚਰਵਾਰ)	(ਦਿਲ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ)
4. ਡਾ. ਪ੍ਰੋ. ਬਿਮਲਾ ਭਾਟੀਆ	(ਸ਼ਨੀਵਾਰ)	(ਫਿਜੀਕਲ ਥੈਰੇਪੀ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਇਲਾਜ)
5. ਡਾ. ਕਰਨਲ ਐਸ ਕੇ ਪਾਲ	(ਸੋਮਵਾਰ)	(ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ)
6. ਡਾ. ਕਰਨਲ ਜੇ ਲੂਬਰਾ	(ਬੁੱਧਵਾਰ)	(ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ)
7. ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	(ਮੰਗਲਵਾਰ)	(ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ)
8. ਡਾ. ਜੇ ਐਸ ਗੁਜਰਾਲ	(ਵੀਰਵਾਰ)	(ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ)
9. ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	(ਵੀਰਵਾਰ)	(ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ)
10. ਡਾ. ਬਰਗੋਡੀਅਰ ਐਮ. ਐਲ ਕਟਾਰੀਆ	(ਬੁੱਧਵਾਰ)	(ਮੈਡੀਸਨ, ਸਰਜਰੀ, ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਰੇਡੀਓਲੋਜੀ)
11. ਡਾਕਟਰ ਸੇਠੀ	(ਵੀਰਵਾਰ)	(ਪਾਥੋਲੋਜੀ ਅਤੇ ਕੋਸਲਿੰਗ)

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਫਰੀ ਲੈਬੋਰਟਰੀ ਟੈਸਟ ਮੌਜੂਦ ਹਨ -

1. ਸ਼ੂਗਰ ਟੈਸਟ, 2. ਲੀਵਰ ਫੰਕਸ਼ਨ ਟੈਸਟ, 3. ਕਿਡਨੀ , 4. ਲਿਪਿਡ ਪਰੋ ਫਾਈਲ, 5. ਐਚ ਬੀ, 6. ਟੀ ਐਲ ਸੀ, ਡੀ ਐਲ ਸੀ, ਈ ਐਸ ਆਰ, 7. ਗਠੀਆ ਦਰਦ ਦੇ ਟੈਸਟ, 8. ਬਲੱਡ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਟੈਸਟ, 9. ਪਿਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ ਆਦਿ, 10. ਬਲੱਡ ਗਰੁੱਪ, 11. ਐਕਸ-ਰੇ, 12. ਈ ਸੀ ਜੀ, 13. ਦੰਦਾ ਦਾ ਚੈਕ ਅਪ, 14. ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਚੈਕ ਅਪ, ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹਸਪਤਾਲ ਦੀ ਲੈਬ ਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਸਭ ਤੇ ਵੱਡਾ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ

ਬੀਬਾ ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਕੌਰ (ਐਡਵੋਕੇਟ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ)
ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ਆਗਮਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕਲਜੁਗ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਹਨੇਰੀ, ਝੂਠ ਦਾ ਬੋਲ ਬਾਲਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਅੰਦਰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੂਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। 'ਕਲਜੁਗਿ ਰਬੁ ਅਗਨਿ ਕਾ ਕੂੜੁ ਅਗੈ ਰਥਵਾਹੁ॥' ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਸਮੇਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਸੋ ਉਸ ਭਿਆਨਕ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਵੀ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਕਿਣਕਾ ਵੀ ਕਿਤੇ ਨਜ਼ਰ Frustration ਐਨਾ ਤਨਾਅ ਜਿੰਦਗੀ

ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਵੀ ਬੇਖਬਰ ਹੋਇਆ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਸਚੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਜਤ, ਸਤ, ਮਤ ਵਡਿਆਈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਰਣੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਪਰੀ ਪੂਰਨਤਾ ਬਖਸ਼ੀ। ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਨਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੀ ਕਿਹਾ ਨਾਨਕ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਡਾਢਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਮੁਰਸ਼ਦ ਤੇ ਮੁਰੀਦ ਦਾ ਜੋ ਪਰ ਬਹੁਤ ਕਰੜੀ ਘਾਲਣਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਿੱਖ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦੀ ਗੱਲ ਪਤ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਹਲਤ ਪਲਤ ਰਾਖੀ ਔਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਿਤੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਕਸਵਟੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਜਾਂ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਕਸਵਟੀ ਤੇ ਕੋਣ ਖਰਾ ਜੀ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਦੇ ਕੇ ਲਾਜ ਵੀ ਰੱਖਦਾ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਦੇਖਿਆ, ਪਰ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਉਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦੋਨੋਂ ਬੇਟਿਆਂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਵੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਘਟ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਪੂਜਯ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਬਹੁਤ ਉੱਚ ਕੋਟਿ ਦੇ ਉਦਾਸੀਨ ਮਹਾਤਮਾਂ ਹੋਏ, ਜੋ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਵੀ ਸਾਧੂ ਹੀ ਹੋਏ। ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬਚਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਕਮਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਪਾਰਉਤਾਰਾ ਹੋ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਰਗਾਹ ਚ' ਜਗ੍ਹਾ ਉਹਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਚ' ਉਹੀ ਸਮਾਉਂਦਾ ਜਿਹੜਾ ਬਚਨ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਘਾਟੀ ਹੈ। ਪੈਂਡਾ ਬਹੁਤ ਬਿਖੜਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਕਦਮ ਬਿੜਕ ਜਾਏ। ਪੈਰ-ਪੈਰ ਤੇ ਗਿਰਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਚੋਂ ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੱਢਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਚਾਹੇ ਉਹ ਮਾਤਲੋਕ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਪ੍ਰਲੋਕ ਹੋਵੇ।

ਸੋ ਪੂਰੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਚ' ਪਨਾਹ ਮਿਲ ਜਾਣੀ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਚ ਮੁਬਾਰਕ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੋਈ ਕਿਰਪਾ ਹੋਰ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਸੋ ਅਜ ਦਾ ਜੋ ਦੌਰ ਹੈ ਉਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਬਿਖਮ ਹੈ। ਡਰਾਉਣਾ ਹੈ। ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ, ਝਗੜੇ, ਬੇਲੋੜੀਆਂ ਗਰਜਾਂ, ਮਨ ਤਨ ਦਾ ਖਿੰਡਾਅ। ਸੋ ਐਸੇ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰ ਚੋਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਾਹਿਬ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ, ਆਪਣੇ ਚਰਨੀ ਲਾ ਲੈਣ, ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸਹਾਈ ਹੋ ਕੇ ਪਤ ਰੱਖਣਾ। ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਔਖੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖਣ।

ਫਰਵਰੀ 2012 ਦੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਅੰਕ ਨੰਬਰ 28 ਤੇ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇਕਰ ਉਦਾਸੀਨ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਦਾਰਾ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਿਖਤੀ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬੇ ਭੇਖੁ ਬਣਾਇਆ ਉਦਾਸੀ ਕੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ॥

ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ

ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਐਸੀ ਚ' ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆ। ਸੋ ਐਸੇ ਭਿਆਨਕ ਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀ ਅਤੇ ਪਤ ਦੇ ਰਾਖੇ ਬਣੇ। ਵਡੇ ਦੀ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਥਨੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਦਿਤੀ। ਸਿਖ ਨੂੰ ਕਥਨੀ ਕਰਣੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ। ਤਦੇ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਭ ਤੇ ਵੱਡਾ ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਵੇ ਨਾ, ਮੁਰੀਦ ਦੀ ਰਾਖੀ ਨਹੀਂ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਹੈ, ਦੀ ਕੜੀ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਤੁਰਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਆਪ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਕਸਵਟੀ ਬਹੁਤ

ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੇਣ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਲਗਾਈ ਗਈ। ਐਨਾ ਉਗਰ ਰੂਪ ਭਜਾ ਦਿਤੇ। ਉਹ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਜੀ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਕਮੀ ਸੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਉਤੱਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਸਵਟੀ ਤੇ ਕੋਣ ਖਰਾ ਉਤਰ ਸਕਦਾ ਹਨ। ਜੇ ਸਾਹਿਬ ਕਸਵਟੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਮੁਰੀਦ ਦੀ ਔਖੇ ਪੈਂਡਿਆਂ ਤੋਂ ਲੰਘਾ ਲੰਘਾ ਕੇ ਕਸਵਟੀ ਤੇ ਖਰੇ ਉਤਰੇ। ਮਗਰ

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਆਗਾਸ ਪਾਤਾਲ ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲ ਆਕਾਰ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੪

ਜਿੰਨੇ ਆਕਾਰ ਦਿਸਦੇ ਨੇ ਸਭ ਨਾਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕਾਇਮ ਨੇ -

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਪੁਰੀਆ ਸਭ ਭਵਨ ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਸੰਗਿ ਉਧਰੇ ਸੁਨਿ ਸੁਵਨ ॥

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸੁ ਆਪਨੈ ਨਾਮਿ ਲਾਏ ॥

ਨਾਨਕ ਚਉਥੇ ਪਦ ਮਹਿ ਸੋ ਜਨੁ ਗਤਿ ਪਾਏ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੪

ਜਿਹਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਪਛਾਣੋ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਹਾਂ ਜਾਂ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸਰੀਰ ਹਾਂ ਜਾਂ ਮੈਂ ਕਾਰਨ ਸਰੀਰ ਹਾਂ। ਤਿੰਨ ਸਰੀਰ ਨੇ ਆਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ, ਨਾ ਤੂੰ ਇਹ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੈਂ 25 ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਾਲਾ। ਨਾ 19 ਤੱਤਾਂ ਵਾਲਾ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸਰੀਰ ਹੈਂ, ਨਾ ਤੂੰ ਕਾਰਨ ਸਰੀਰ ਹੈ ਖਿਆਲ ਦਾ, ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਸਰੀਰ; ਨਾ ਤੂੰ ਮਨ ਹੈਂ, ਨਾ ਬੁੱਧੀ ਹੈਂ, ਨਾ ਤੂੰ ਚਿੱਤ ਹੈਂ, ਨਾ ਤੂੰ ਮੈਂ ਹੈਂ, ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਕੀ ਹੋਇਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਰਗੀ ਹੀ ਜੋਤ ਹੈਂ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ।

ਧਾਰਨਾ - ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹੈਂ,

ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ।

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣ ॥

ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੧

ਕਿੰਨਾ ਸਾਫ, ਇਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਕਮਾਉਣਾ, ਆਹ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਕਮਾ ਲਓ ਕਿ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਸੂਖਸ਼ਮ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕਾਰਨ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪੰਜਾਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਣ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਮਨ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਬੁੱਧੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਚਿੱਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਅਹੰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹਾਂ, ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਮੇਰਾ।

ਜਦੋਂ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਯਾਦ ਰੱਖ।

ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੧

ਗੁਰੂ ਮੱਤ ਦੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਨਸ਼ੇ ਨੂੰ ਮਾਣ। ਕਿੰਨਾ ਨਸ਼ਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਨਸ਼ਾ ਉਤਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹਰ ਵਕਤ ਹੀ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਚੜ੍ਹੀ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤ,

ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ-ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ।

ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ ਨਾਨਕਾ-ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ ਨਾਨਕਾ।

ਪੋਸਤ ਮਦ ਅਫੀਮ ਭੰਗ ਉਤਰ ਜਾਇ ਪਰਭਾਸ।

ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਹੁਣ ਪੀ ਲਓ, ਅੱਠ ਦਸ ਘੰਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੋੜ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਲੋਕਿਨ

ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ ਨਾਨਕਾ, ਚੜ੍ਹੀ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤ।

ਕਹਿੰਦੇ 'ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ' ਇਹ ਤਾਂ ਨਸ਼ੇ ਨੂੰ ਮਾਣ ਫੇਰ ਤੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝ ਕੇ ਕਿ ਮੈਂ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹਾਂ।

ਪੰਚ ਤਤੁ ਮਿਲਿ ਕਾਇਆ ਕੀਨੀ ॥

ਤਿਸ ਮਹਿ ਰਾਮ ਰਤਨੁ ਲੈ ਚੀਨੀ ॥

ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਰਾਮੁ ਹੈ ਆਤਮ

ਹਰਿ ਪਾਈਐ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਾ ਹੇ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੩੦

ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਰਾਮ ਦਾ ਰਤਨ ਆਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾ ਦਿੱਤਾ।

ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਸਰਬ ਮਹਿ ਪੇਖੁ ॥

ਪੂਰਨ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭ ਏਕੁ ॥ ਅੰਗ - ੮੯੨

ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਤਮਾ ਜਾਣ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੈ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੀ ਬਦਲਣੀ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਬੁੱਲਿਆ! ਬੁੱਲਾ ਗਿਆ ਅਨਾਇਤ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੋਲ। ਉਹ ਪਿਆਜ਼ ਲਾ ਰਹੇ ਸੀ ਪੁੱਟ ਕੇ। ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ, ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਮਹਾਤਮਾ ਮੌਜ 'ਚ ਆਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਭਾਈ ਕਿਵੇਂ ਆਇਆ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਖੁਦਾ ਮਿਲਣਾ ਹੈ, ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ, ਕੀ ਨਾਉਂ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਬੁੱਲਾ ਹੈ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ। ਕਹਿੰਦੇ -

ਬੁੱਲਿਆ! ਰੱਬ ਨੂੰ ਕੀ ਪਾਉਣਾ।

ਓਧਰੋਂ ਪੁੱਟਣਾ ਐਧਰ ਲਾਉਣਾ।

ਕਹਿੰਦੇ ਮਨ ਹੀ ਬਦਲਾਉਣਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਨਾ ਸਮਝ ਇਹਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਮਝ ਲੈ ਕਹਿੰਦੇ ਰੱਬ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਤੈਨੂੰ ਭੇਤ ਦੀ ਦਸਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਨਕਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਤੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਸੋ -

ਆਤਮ ਰਾਮੁ ਸਰਬ ਮਹਿ ਪੇਖੁ ॥

ਪੂਰਨ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਪ੍ਰਭ ਏਕੁ ॥ ਅੰਗ - ੮੯੨

ਐਨਾ ਹੀ ਯਾਦ ਰੱਖ ਲਓ ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ 'ਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪੂਰਨ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਵੀ ਪੂਰਨ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਵੀ ਪੂਰਨ ਹੈ। ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਰਤਨੁ ਅਮੋਲੁ ਰਿਦੇ ਮਹਿ ਜਾਨੁ ॥

ਅਪਨੀ ਵਸਤੁ ਤੂ ਆਪਿ ਪਛਾਨੁ ॥ ਅੰਗ - ੮੯੨

ਰਤਨ ਅਮੋਲ ਜਿਹੜਾ ਆਤਮਾ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਰਿਦੇ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਆਪਣੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪੇ ਪਛਾਣ ਲੈ ਲੋਕਿਨ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ -

ਜਿਨੀ ਆਤਮੁ ਚੀਨਿਆ ਪਰਮਾਤਮੁ ਸੋਈ ॥

ਏਕੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬਿਰਖੁ ਹੈ ਫਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਈ ॥ ਅੰਗ - ੪੨੧

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ, ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਰੱਬ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਐਸਾ ਫਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਸਾਂਈ ਹੀ ਵਰਗੇ ਨੇ ਵਿਸਰੇ ਨਾ ਨਾਮੁ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।

ਜਿਨ੍ਹਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੋਹਿਆ ॥

ਭੇਦ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈ ਜੋਹਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੭

ਸਵਾਲ ਹੈ ਇਹਦੇ 'ਚ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੇ, ਆਪਣੇ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੇ ਉਹ ਕੀਹਦੇ ਵਰਗੇ ਨੇ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਭੇਦ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈ ਜੋਹਿਆ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੭

ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਰਗੇ ਨੇ। ਪਦਵੀ ਕਿੰਨੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ -

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ ॥

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੩

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ॥

ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ ਮੋ ਮਹਿ ਤਸ ਮਹਿ ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥

(ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ ਚੋ)

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਤਮਾ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ, ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਉਹ ਖਾਲਸ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, pure ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਨੀ ਆਤਮੁ ਚੀਨਿਆ ਪਰਮਾਤਮੁ ਸੋਈ ॥

ਏਕੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਰਖੁ ਹੈ ਫਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹੋਈ ॥ ਅੰਗ - ੪੨੧

ਕਿਹੜਾ ਬਿਰਖ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਬਿਰਖ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਫਲੁ ਜਿਨੀ ਚਾਖਿਆ ਸਚਿ ਰਹੇ ਅਘਾਈ ॥

ਤਿੰਨਾ ਭਰਮੁ ਨ ਭੇਦੁ ਹੈ ਹਰਿ ਰਸਨ ਰਸਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੪੨੧

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਿਨਹੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੂਰਾ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੇਦ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ। ਉਹਦੇ ਵਰਗੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਣਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਵਨਾਭ! ਨਾਮ ਦਾ ਮਾਰਗ, ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਦਾ ਮਾਰਗ, ਮੁਖ ਭਗਤੀ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਿਮਰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਲਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਿਵੇਂ ਰੀਠਿਆਂ ਨਾਲ ਲਿਖਦੇ ਨੇ, ਫੇਰ ਮਾਲਾ ਨਹੀਂ ਫੇਰਦਾ ਫੇਰ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਚੱਲ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਮਾਲਾ। ਫੇਰ ਰਸਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬੋਲ ਕੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਕੀਰਤਨ ਕਰੀ ਜਾਓ ਬੋਲੀ ਜਾਈ, ਸੋ ਵਾਰੀ ਬੋਲੀ ਜਾਓ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਜੀਭ ਤੇ ਬੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਕਹਿ ਦਿਓ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਨਾ ਫਲ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੁੱਲ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਰਸਨਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹਿੱਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅੰਦਰ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਬੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹਿਲਦੇ ਰਸਨਾ ਹਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾਮ ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫਲ ਸੋ ਗੁਣਾਂ ਹੋਰ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਸੋ ਗੁਣਾਂ ਹੋਰ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਾਭੀ 'ਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰਾ ਬਾਣੀ 'ਚ, ਪਸੰਤੀ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੋ ਗੁਣਾਂ ਫਲ ਹੋ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਾਹਰ

ਲੱਖ ਵਾਰੀ ਕਹੋ ਬੋਲ-ਬੋਲ ਕੇ ਉਥੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਕਹਿ ਦਿਓ ਕਿੰਨਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਫਲ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਨੱਕ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ ਇੱਥੇ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇੱਥੇ ਚਿੱਤ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਇਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪੇ ਸੁਣਨ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਮੈਨੂੰ ਦਸਦੇ ਨੇ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਆਹ ਨਾਮ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਿੱਥੋਂ ਆਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੁਹਾਡਾ ਨਾਮ ਪੱਕ ਗਿਆ ਪ੍ਰੇਮੀਆ। ਤੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਪੇ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਆਵਾਜ਼ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਹਰਹਟ ਭੀ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਬੋਲਹਿ ਭਲੀ ਬਾਣਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੨੦

ਪਹਿਲਾਂ ਘੁੰ-ਘੁੰ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਲੱਕੜੀ ਦੇ ਹਲਟ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਵੀ ਤੂੰ-ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਫੇਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਹੈ ਇੱਕੋ ਜੋਤ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ ਜੋਤ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਬਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫੇਰ ਜਾਨਵਰ, ਪੰਛੀ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ ਇਹ ਵੀ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਗਦੇ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਮ ਹਰੀ ਦਾ ਜਪਦੇ,

ਸਾਰੇ ਵਣਾਂ ਦੇ ਪੰਥੇਰੁ।

ਜੋ ਬੋਲਤ ਹੈ ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਪੰਥੇਰੁ

ਸੁ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਜਾਪਤ ਹੈ ਨਹੀਂ ਹੋਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੬੫

ਸੋ ਬਿਰਤੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ 'ਤੇ। ਨਾਮ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ, ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਦਾ ਮਾਰਗ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਉਸਨੇ। ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਿਰਤੀ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਇਆ। ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ 'ਚ ਵਾਸਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਸਨੂੰ ਗਗਨ ਮੰਡਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਨਿਜ ਘਟ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜਾ ਮਨ ਸੀ ਰੁਕ ਗਿਆ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ। ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਨਿਜ ਘਰ 'ਚ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਿਜ ਘਰ ਓ ਵਾਸਾ ਹੋ ਗਿਆ,

ਮਨ ਧਾਵਦਾ ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਥੰਮਿਆ।

ਮਨ ਥੰਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਕਿੱਥੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਆਪਣੇ ਘਰ 'ਚ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਇਹ ਹਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ, ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਇਹ ਬਾਹਰ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਸਤਿਗੁਰ ਮਿਲਿਐ ਧਾਵਤੁ ਥੰਮਿਆ

ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਸਿਆ ਆਏ ॥

ਅੰਗ - ੪੪੦

ਜਦੋਂ ਪੂਰਾ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਗਿਆ ਇਹ ਮਨ ਧਾਵਦਾ ਹੋਇਆ

ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ।

ਨਾਮੁ ਵਿਹਾਝੇ ਨਾਮੁ ਲਏ ਨਾਮਿ ਰਹੇ ਸਮਾਏ ॥ ਅੰਗ - ੪੪੦

ਹੁਣ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇਖਦਾ। ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ, ਇੱਕ ਲੜੀ 'ਚ ਪਰੋਤੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਧਾਵਤੁ ਥੰਮਿਆ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਆ ਦਸਵਾ ਦੁਆਰੁ ਪਾਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੪੪੧

ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਦਸਵਾ ਦੁਆਰ ਹੈ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥
ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥
ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥
ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥
ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੯੪੭

ਉਹ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਯੋਗ ਕਰਕੇ। ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਾਧਨ ਕਰਕੇ। ਉਥੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਕੀ ਹੈ -

ਤਿਥੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੋਜਨੁ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਉਪਜੈ
ਜਿਤੁ ਸਬਦਿ ਜਗਤੁ ਥੰਮ੍ਰਿ ਰਹਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੪੪੧

ਉਥੇ ਨਾਮ ਦਾ ਭੋਜਨ, ਰਸ ਹੈ ਉਥੇ ਨਾਮ ਦਾ ਤੇ ਸਹਿਜ ਧੁਨ ਉਪਜ ਰਹੀ ਹੈ ਨਾਮ ਦੀ। ਉਹ ਸਬਦ ਦੀ ਧੁਨ ਉਥੇ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਓਅੰਕਾਰ ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਕਰਿਆ ਸੀ। ਯਾਨਿ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ ਗਿਆ।

ਤਹ ਅਨੇਕ ਵਾਜੇ ਸਦਾ ਅਨਦੁ ਹੈ ਸਚੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਏ ॥
ਅੰਗ - ੪੪੧

ਉਥੇ ਸੁੰਨ ਮੁੰਨ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ। ਉਥੇ ਤਾਂ ਵਾਜਿਆਂ ਦਾ, ਰਾਗਾਂ ਦਾ, ਸਾਜਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਨਹੀਂ।

ਤਿਥੈ ਨਾਦ ਬਿਨੋਦ ਕੋਡ ਅਨੰਦੁ ॥ ਅੰਗ - ੭

ਕਰੋਤਾਂ ਅਨੰਦ ਨੇ ਉਥੇ, ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ -

ਤਹ ਅਨੇਕ ਵਾਜੇ ਸਦਾ ਅਨਦੁ ਹੈ ਸਚੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਏ ॥
ਇਉ ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰਿ ਮਿਲਿਆ

ਧਾਵਤੁ ਥੰਮਿਆ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਸਿਆ ਆਏ ॥ ਅੰਗ - ੪੪੧

ਜਿਹੜਾ ਨਿੱਜ ਘਰ 'ਚ ਵਸ ਗਿਆ ਉਹਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ, ਇੱਕੋ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਬੜਾ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਯੁੱਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਯੁੱਧ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਘੇਰਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਰਸਦ ਅੰਦਰੋਂ ਮੁੱਕ ਗਈ, ਪੱਠੇ ਮੁੱਕ ਗਏ, ਘੋੜੇ ਮਰਨ ਲੱਗ ਗਏ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ

ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਉਬਾਲ-ਉਬਾਲ ਕੇ ਪੀ ਲਏ। ਦਰਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਛਿੱਲਾਂ ਲਾਹ ਕੇ ਰਗੜ-ਰਗੜ ਕੇ ਪੇਟ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਲਈਆਂ। ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਮਹਾਰਾਜ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦੇਖਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਆਹ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਪੱਤੇ ਭਾਈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤੇਰੇ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਿਆ। ਇਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਬੜਾ ਲੰਮਾ ਘੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਥੱਕ ਗਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੋ ਟੁਕ ਫੈਸਲਾ ਕਰੀਏ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ। ਅੱਗੇ ਜਿੰਨੇ ਹੱਲੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਉਤੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰੋਪੜ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁਗਲ ਖਾਨ ਨਾਮ ਦਾ ਜਰਨੈਲ ਉਹਨੇ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਕਿ ਅੱਜ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਵਾਂਗਾ, ਜਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਾਂਗਾ। ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਸੈਨਾ ਲੈ ਕੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਓਧਰੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ, ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਦੇ ਹੇਠ 'ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੇ ਏਕ ਲੜਾਓ' ਤਬੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕਹਾਉਂ।' ਕਿਉਂਕਿ ਬਲ ਸਾਰਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਆਪਣਾ ਨਿਜ ਬਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਨਿੱਜ ਬਲ ਵਾਲੇ ਹਾਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਲ ਵਾਲਾ ਜਿੱਤ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਦੇ ਉਤੇ ਸਿਰ ਤਲੀ 'ਤੇ ਧਰ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਅੱਗੇ ਵੱਧ-ਵੱਧ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੜਾ ਭਿਆਨਕ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸ ਯੁੱਧ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮੁਗਲ ਖਾਨ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਮਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਹੁਣ ਜ਼ਖਮਾਂ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਏਗਾ, ਮਰਨ ਦਿਓ ਇਹਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤਾ ਪਛਤਾਵਾ ਇਹਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਵੇ। ਸ਼ਾਮ ਹੋ ਗਈ, ਬਿਗਲ ਵੱਜ ਗਿਆ, ਪਾਲਕੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ, ਆਪਣਿਆਂ-ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਚੁੱਕੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਲਾਈਟਾਂ ਮਚੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਦੇਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਸਿੰਘ ਵੀ ਚੁੱਕ ਰਹੇ, ਉਹ ਵੀ ਚੁੱਕ ਰਹੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਉਥੇ ਲੜਾਈ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਫੇਰ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਓ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਤੁਹਾਡਾ ਬੰਦਾ ਆਹ ਸਹਿਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਓ।

ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਵੇਂ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ ਭਾਈ ਦੱਸੋ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ। ਨਾਲ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਹੈ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਜਾਸੂਸ ਹੈ। ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਸਾਡਾ ਭੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਹੈ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮਸ਼ਕ ਚੁੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸਨੇ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਗਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮੁਗਲ ਫੌਜ ਦਾ, ਪਹਾੜੀ ਫੌਜ ਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਸੀ ਫੇਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਸੁੱਟਦੇ ਹਾਂ ਇਹ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਫੇਰ ਤਕੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮੁਰਸ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਫੇਰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੌਣ ਹੈ? ਕੀ ਨਾਉਂ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਘਨਈਆ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ।

ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਜਾਓ ਸਾਡੇ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ ਉਸਨੂੰ।

ਡੇਰੇ ਗਏ, ਡੇਰੇ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਕਰਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਤਾਂ ਅਜੇ ਆਏ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਮੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ 'ਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਰਾਤ ਹਨੇਰ ਘੁੱਪ ਪਿਆ ਹੈ, ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਲੇਕਿਨ ਦੂਰ ਇੱਕ ਆਵਾਜ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੂੰਹੀਂ ਤੂੰਹੀਂ ਮੋਹਿਨਾ - ੨

ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਸੋਧ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਉਸੇ ਮੁਗਲ ਖਾਨ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਸਿਰ ਪੱਟ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੁਰਛਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ, ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚੂਲੀਆਂ ਭਰ-ਭਰ ਕੇ, ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਮੁਗਲ ਖਾਨ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕੌਣ? ਜਰਨੈਲ ਸੀ, ਫੇਰ ਵੀ ਰੋਹਬ ਦਾਬ ਸੀ। ਘਨਈਏ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਅਧਨਾ ਜਿਹਾ ਸਿੱਖ। ਕਹਿੰਦਾ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਿੱਖ? ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਓ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਪੁਣ ਕਰਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਾਂ ਜਿਉਂਦਾ ਜਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਕੇ ਲੈ ਜਾਣਾ। ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਿੱਤਰ ਨੇ -

ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ॥

ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੯

ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਾ ਦਿਸੇ ਬੇਗਾਨਾ ਜੀ, ਨਾ ਕੇ ਬੈਰੀ ਨਾ ਕੇ ਬੈਰੀ।

ਬਿਸਰਿ ਗਈ ਸਭ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ॥

ਜਬ ਤੇ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਮੋਹਿ ਪਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਨਾ ਕੇ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬਿਗਾਨਾ

ਸਗਲ ਸੰਗਿ ਹਮ ਕਉ ਬਨਿ ਆਈ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੯

ਕਹਿੰਦੇ ਮੁਗਲ ਖਾਨ! ਸਾਡਾ ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਬੈਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਭ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੈ ਦੂਜਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਭਾਈ ਘਨਈਆ! ਇਹ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ, ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਆਵ-ਏ-ਹਿਆਤ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਦੇਖ ਦੂਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਮੂਲ ਦੂਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਿਆਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਪਾਣੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਮੈਂ ਉਹਦਾ ਖਾਦਮ ਬਣਦਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਵੀ ਮੈਲ ਤੂੰ ਕੱਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਨੀ ਬਾਤ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਆ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਫੜ ਲਿਆ। ਮਸ਼ਕ ਪਰ੍ਹੇ ਮਾਰੀ ਵਗਾਹ ਕੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੋਲ ਲੈ ਆਏ।

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਬਾਹਾਂ ਕਿਉਂ ਫੜੀਆਂ ਨੇ ਇਹਦੀਆਂ? ਛੱਡੋ ਇਹਨੂੰ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਭਾਈ ਘਨਈਆਂ ਤੇਰੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਆਈ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਔਗੁਣਾਂ ਦੇ, ਸਦਾ ਹੀ।

ਤੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਸੀ ਮੁਗਲਾਂ ਨੂੰ?

ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ।

ਫੇਰ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਸੀ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ।

ਫੇਰ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਇਆ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜ।

ਫੇਰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕੀਹਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਸੁਗੰਧ, ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਮੋਤੀਆ ਮੇਰਾ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮੇਰੇ ਸੁਰਮਾ ਪਾ ਕੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ -

ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੋਰ ਬਿਨਾਸੁ ॥

ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੰਤ ਭੋਟਿਆ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੩

ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋ ਗਈ -

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਓ ਨੈਣ ਖੋਲ੍ਹੇ 'ਤੇ

ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਦਿਸਿਆ।

ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਤੂੰਹੀਓਂ ਦਿਸਿਆ।

ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਈਤਹਿ ਉਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ

ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਮੋਹਿਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੪੦੭

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਤੂੰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੁਰਮਾ, ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਮੇਰੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚ ਪਾਇਆ ਹੈ ਦਿੱਬਯ ਨੈਣ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ। ਤੂੰ ਲੁਕਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਪੜਦਾ ਕਰੀਂ। ਭਰਮ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਦੂਰ ਹਾਂ ਪਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਾਂ 'ਚ ਹੈਂ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਬਗੈਰ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜੇ ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਪਾਣੀ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਐਨੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਉੱਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ, ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਗੁਰਸਿੱਖਾ! ਨਿਹਾਲ! ਨਿਹਾਲ! ਨਿਹਾਲ। ਤੇਰਾ ਤੇ ਮੇਰਾ ਹੁਣ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਬਣ ਗਿਆ।

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ।

ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਹੋਂ ਕਰੋਂ ਨਿਵਾਸ।

ਧਾਰਨਾ - ਮੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ ਮੇਰੇ ਹੀ ਬਣ ਗਏ ਜਿਹੜੇ।

ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਹ ਖਾਲਸਾ ਪਦਵੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਤੇ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਭਾਈ

ਘਨਣੀਆ! ਆਹ ਲੈ ਪੱਟੀਆਂ, ਆਹ ਮਲ੍ਹਮਾਂ, ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰੇ ਜ਼ਖਮਾਂ 'ਤੇ ਮੱਲ੍ਹਮ ਵੀ ਲਾਈਂ, ਪੱਟੀਆਂ ਵੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਤੇ ਜਲ ਵੀ ਪਿਲਾਈਂ। ਜਾਹ, ਗੁਰੂ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ 'ਚ ਬਰਕਤ ਪਾਵੇ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹਨੂੰ ਨਿਜ ਘਰ ਦਾ ਵਾਸਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਸੁਰਤ ਪਹੁੰਚੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਬਦਲ ਗਈ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰ ਕੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੈ, ਜਿਧਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਇੱਕੋ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਸਰਗੁਨ ਨਿਰਗੁਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਆਪਿ ॥
ਆਪਨ ਕੀਆ ਨਾਨਕਾ ਆਪੇ ਹੀ ਫਿਰਿ ਜਾਪਿ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੦

ਭੇਦ ਚੁੱਕਿਆ ਗਿਆ, ਇੱਕੋ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਧਾਰਨਾ - ਧਰਤ, ਪਾਤਾਲ ਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਜਿੱਧਰ ਦੇਖਦਾਂ,
ਤੈਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਨਾ ਦਿਸੇ।

ਸੋ ਅੰਤਰਿ ਸੋ ਬਾਹਰਿ ਅਨੰਤ ॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਭਗਵੰਤ ॥
ਧਰਨਿ ਮਾਹਿ ਆਕਾਸ ਪਇਆਲ ॥

ਸਰਬ ਲੋਕ ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ॥
ਬਨਿ ਤਿਨਿ ਪਰਬਤਿ ਹੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ॥

ਜੈਸੀ ਆਗਿਆ ਤੈਸਾ ਕਰਮੁ ॥
ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਬੈਸੰਤਰ ਮਾਹਿ ॥
ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸੇ ਸਮਾਹਿ ॥

ਤਿਸ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨਹੀ ਕੇ ਠਾਉ ॥
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੪

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ -

ਮੈ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਪੇਖਿਓ ਦੂਜਾ ਨਾਹੀ ਰੀ ਕੋਉ ॥
ਖੰਡ ਦੀਪ ਸਭ ਭੀਤਰਿ ਰਵਿਆ ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸਭ ਲੋਉ ॥

ਅੰਗ- ੨੩੫

ਸੋ ਬੱਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ। ਅਵਸਥਾ ਉੱਚੀ ਹੋ ਗਈ, ਨਿੱਜ ਘਰ 'ਚ ਵਾਸਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੀ ਹਾਲਤ ਦਸਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਬਜਰ ਕਪਾਟ, ਮਿਲ ਕੇ ਪੂਰਿਆਂ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ।

ਹੁਣ ਕੋਈ ਥਾਂ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਸੁਹਾਵਣੇ ਹੋ ਗਏ, ਹਰ ਥਾਂ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਖੇੜਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਏ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਤਿਸੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਸੀ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਕਿੰਨੇ ਉੱਚੇ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੇ ਸੀ, ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ ਤੋਂ ਐਸੇ ਉੱਚੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਨਿਜ ਘਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਉਥੇ ਬੜਾ ਸਮਾਂ ਰਹੇ, ਸਾਰਾ ਟਾਪੂ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਉਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਨਾਮ ਧਰੀਕ ਸਿੱਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਸੱਤ ਟਾਪੂਆਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਹਿ ਕੇ ਰਾਜੇ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਐਸਾ ਲਿਖਿਆ

ਹੈ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿ ਐਨੀ ਸੰਗਤ ਇੱਕਠੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਵੀਹ ਮਣ, ਉਥੇ ਦਾ ਮਣ ਡੇਢ ਸੇਰ ਦਾ ਸੀ। ਵੀਹ ਮਣ ਲੂਣ ਰੋਜ਼ ਰਸੋਈ 'ਚ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ, ਪੰਦਰਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਾ ਰੋਜ਼ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਨਾ ਰਿਹਾ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਲ ਨਾ ਜੁੜਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਮਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ -

ਇਹ ਠਹਿਰਨ ਜਾਂਚ ਨਾ ਜਾਣਦਾ,
ਲੰਘ ਗਿਆ ਨਾ ਮੁੜ ਕੇ ਆਂਵਦਾ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ।

ਛਿਨ-ਛਿਨ ਕਰਕੇ ਸਮਾਂ ਕਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਅੱਜ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਸੰਸਾਰ ਜਲਦਾ ਬਲਦਾ ਹੈ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਰੁਕੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਸੋ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਮਨ ਬਣਾਓ ਤੇ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਬੜੀ ਬਾਤ ਲੱਗੀ ਕਿ ਹੈਂ ਇਹ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਐਡੀ ਦੂਰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਭਰਮਣ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਏਗਾ, ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਾਂਗੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੇ ਜਾਨਵਰ ਵੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥
ਬੁੰਦ ਵਿਹੁਣਾ ਚਾਤੁਕੇ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥
ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੋਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥
ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥
ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੮

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਹ ਜਾਨਵਰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰਹਿਣਾ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਹੇ ਓਂ, ਕਦੋਂ ਵਾਪਸ ਆਓਗੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਇਹ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਇੱਕੋ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਦੱਸੀਂ ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਕਦੋਂ ਹੋਣਗੇ ਦੀਦਾਰੇ।

ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੇ ਨਾਲ, ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੋਂ ਸੁਣਦੇ ਸੀ, ਸਾਡਾ ਮਹਾਰਾਜਾ! ਬੈਰਾਗ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਸਤਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਬਹੁਤ ਸਿੱਕਾਂ ਸਿੱਕਦਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪ ਆਏ, ਥੋੜ੍ਹੇ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪ ਜਾ ਰਹੇ ਓਂ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਫੇਰ ਵੀ ਮੇਲਾ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ, ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸੋ ਮਿਲਾਵਾ ਸਰੀਰ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਮਿਲਾਵਾ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ -

ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਦੁਇ ਕਾਰ ਚਲਾਵਹਿ ਲੇਖੇ ਆਵਹਿ ਭਾਗ ॥

ਅੰਗ - ੨

ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੋਂ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡਾ ਨਿੱਜ ਘਰ ਹੈ। ਉਥੇ ਫੇਰ ਸਦਾ ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ ਉਥੇ ਫੇਰ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਸੋ ਬਾਕੀ ਜੋ ਸਰੀਰ ਦਾ ਮੇਲ ਹੈ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 63 ਤੇ)

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਪੁੱਠੀਆਂ ਖੱਲਾਂ ਲੁਹਾਈਆਂ

ਪ੍ਰੋ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਡੂੰਗਰ

ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ

(ਅਮਰ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਖਲਕੱਟ-ਬਾਰਨ)

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ, ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨਿਵੇਕਲਾ, ਵਿਲੱਖਣ, ਅਸਚਰਜਮਈ, ਲਾ-ਮਿਸਾਲ ਅਤੇ ਹੈਰਤ ਅੰਗੇਜ਼ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਯੋਧਿਆਂ, ਅਣਖੀ ਸੂਰਬੀਰਾਂ, ਮਹਾਨ ਵੀਰਾਂਗਣਾਂ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਮੁਜੱਸਮਿਆਂ, ਮਹਾਨ ਅਤੇ ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ, ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਅਤੇ ਭੁਜੰਗੀਆਂ ਦੀ ਕੌਮ ਭਾਵੇਂ ਉਮਰ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਮਨੁੱਖੀ ਅਕਲ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਲਾ-ਮਿਸਾਲ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚਤਮ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨ-ਮੱਤਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਅਰਦਾਸ ਦੌਰਾਨ ਯਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਵੀਚਾਰਧਾਰਾ 'ਅਪਨਾ ਬਿਗਾਰਿ ਬਿਰਾਨਾ ਸਾਂਝੈ' ਹੱਕ ਸੱਚ ਲਈ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਕਰਨ, ਪਰਉਪਕਾਰ, ਤਿਆਗ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਫਿਲਾਸਫੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਹੇ ਅਧਰਮ, ਜਬਰ, ਜੁਲਮ, ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ, ਅੱਤਿਆਚਾਰ, ਬੇ-ਇਨਸਾਫੀ ਅਤੇ ਅੰਨ੍ਹੀ ਲੁੱਟ ਖਸ਼ੁੱਟ ਵਿਰੁੱਧ ਜੂਝਣ ਲਈ ਇਉਂ ਪਰੇਰਿਆ -

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੋਲਣ ਕਾ ਚਾਉ॥

ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ॥ ਅੰਗ - ੧੪੧੨

ਇਸ ਮਾਰਗ ਦੇ ਪਾਂਧੀ ਲਈ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਰੱਖੀ -

ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ॥

ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ॥ ਅੰਗ - ੧੪੧੨

ਇਸ ਵੀਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਰੀ ਜਬਰ, ਜੁਲਮ, ਅੱਤਿਆਚਾਰ, ਬੇ-ਇਨਸਾਫੀ, ਲੁੱਟ ਖਸ਼ੁੱਟ ਅਤੇ ਰਾਜਕੀ ਧੱਕੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ। ਬਾਬਰ ਨੂੰ ਜਾਬਰ ਕਿਹਾ। ਭਾਰਤ ਉੱਤੇ ਉਸਦੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਡੱਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਏਮਨਾਬਾਦ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਸਖਤ ਅਲੋਚਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਜਮ ਰੂਪੀ ਗਰਦਾਨਿਆਂ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਵੀ ਉਲਾਂਭਾ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ -

ਆਪੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਈ ਕਰਤਾ ਜਮੁ ਕਰਿ ਮੁਗਲੁ ਚੜਾਇਆ ॥

ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕਰਲਾਣੈ ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦੁ ਨ ਆਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੩੬੦

ਬਾਬਰ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਕੱਟੀਆਂ, ਚੱਕੀਆ ਪੀਸੀਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਫਕੀਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 'ਭੈ ਕਾਹੁ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ' ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਿੱਤਾ ਕਰਾਇਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਤੱਤੀਆਂ ਤਵੀਆਂ ਉੱਤੇ ਬੈਠ 'ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਦਾਰਥੁ ਨਾਨਕੁ ਮਾਂਗੈ॥' ਨੂੰ

ਚਿਤਵਦਿਆਂ 'ਤਪਤਿ ਮਾਹਿ ਠਾਘਿ ਵਰਤਾਈ' ਦਾ ਭਾਣਾ ਵਰਤਾਇਆ ਅਤੇ ਅਡੋਲ ਚਿਤ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਲਈ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਹਿਤ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਅਨੋਖੀ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। 'ਤਿਲਕ ਜੰਝੂ ਰਾਖਾ ਪੁਭ ਤਾਕਾ॥ ਕੀਨੋ ਬਡੋ ਕਲੂ ਮਹਿ ਸਾਕਾ॥' ਹਾਲਾਂਕਿ ਤਿਲਕ ਜੰਝੂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਤੀ। ਪਰੰਤੂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣੇ, ਤਸੱਦਦ ਕਰਨਾ, ਜ਼ੋਰ ਜਬਰੀ ਧਰਮ ਤਬਦੀਲ ਕਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰਨਾ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਡੱਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿੱਤ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾ ਲਈ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਹਿਤ ਆਪਣਾ ਮਹਾਨ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਸਰਬੰਸ ਹੀ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਸਿੰਘਾਂ, ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਅਤੇ ਭੁਜੰਗੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰਧਾ, ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੋਨੋਂ ਸਮੇਂ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਮਨ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਖਲਕੱਟ ਪਿੰਡ ਬਾਰਨ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਟਿਆਲਾ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਚਾਰ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪੁੱਠੀ ਖੱਲ ਲਾਹ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਸ਼ਮਸ ਤਬਰੇਜ਼ ਜਿਸਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਮਖਦੂਮ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ਮਸੁਦੀਨ ਸੀ। ਇਹ ਗਜ਼ਨੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਬਜ਼ਾਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਇਹ ਉਦੋਂ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਹਿਰ ਮੁਲਤਾਨ ਆ ਵੱਸਿਆ। ਇਹ ਸੂਫੀ ਫਕੀਰ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਮਜ਼ਹਬੀ ਮੌਲਾਣਿਆਂ ਨੇ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸ਼ਮਸੁਦੀਨ ਅੱਠ ਹੱਲ ਹੱਕ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਕਮ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਪੁੱਠੀ ਖੱਲ ਲਾਹ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਸ਼ਹੀਦ ਸ਼ਮਸੁਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਹੋਏ ਹਨ ਜੋ ਤਬਰੇਜ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ। ਇਹ ਖੁਦਾ-ਪ੍ਰਸਤ ਸੰਤ ਸੀ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਇਸਨੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਢੰਗ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮੁਰਦਾ ਜੀਉਂਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਅਪਰਾਧ ਕਾਰਨ ਵਕਤ ਦੇ ਹਾਕਮ ਅਲਾਉਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਇਸਦੀ ਪੁੱਠੀ ਖੱਲ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਕਰਦਿਆਂ ਪੁੱਠੀ ਖੱਲ ਲਾਹ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਮੌਲਾਨਾ ਰੂਮੀ ਇਸੇ ਸੰਤ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ (ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼, ਪੰਨਾ 158) ਤੀਸਰਾ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਉਪਰੰਤ ਹੋਰ ਕਈ ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ ਹਾੜ ਸੂਦੀ ਪੰਚਮੀ, ਸੰਮਤ 1791 ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਨੂੰ ਪੁੱਠੀ ਖੱਲ ਲਾਹ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ

ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ -

*ਪਹਿਲੇ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕੇ ਤਾਈਂ ਕਾਜ਼ੀ ਫਤਵਾ ਦੀਏ ਸੁਣਾਈ।
ਤਿਸੇ ਗੈਰਮ ਜਲਾਦਿ ਆਇ ਬੰਦ ਬੰਦ ਦੀਏ ਜੁਦਾ ਕਰਾਏ।
ਪੀਛੇ ਸਿੰਘ ਗੁਲਜ਼ਾਰੇ ਕੇਰੀ ਪੁੱਠੀ ਖੱਲ ਲਾਹੀ ਬਿਨ ਦੇਰੀ।*

ਚੌਥੇ ਲਾਸਾਨੀ ਸ਼ਹੀਦ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਬਾਰਨ ਨੇੜੇ ਪਟਿਆਲਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੁਗਲ ਮਾਜਰਾ ਸੀ। ਇਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੱਸੋਂ ਮੁਗਲਾਂ ਅਰਥਾਤ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਘਰ ਰਾਮਦਾਸੀਏ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਬੰਧ ਵੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਰਾਮਦਾਸੀਏ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੀ। ਆਪ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਕਿਰਤੀ ਪਰਿਵਾਰ ਸੀ। ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਮੇਤ ਪਰਿਵਾਰ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਤੇ ਅਡੋਲਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ ਕਥਨੀ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸੂਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਕਵੀ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

*ਧੰਨ ਉਨ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਜਿਨ ਕਰ ਸਾਕਾ ਤਜੇ ਪਰਾਨ।
ਰਹੇ ਨਾਮ ਇਸ ਕਰਮ ਕਾ ਹੈ ਜੱਗ ਆਵਨ ਜਾਨ।
ਸ਼ਹੀਦ ਜੈ ਸਿੰਘ ਖਲਕੱਟ ਹੁਏ ਵੋਹ ਹੈ ਮਹਾਂ ਮਹਾਨ।*

ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇ ਕੇ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ਪਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜਗਤ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਬਾਹਿਆ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

*ਸੂਰਾ ਸੇ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ਜੁ ਲਰੈ ਦੀਨ ਕੇ ਹੇਤਾ॥
ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿ ਮਰੈ ਕਬਹੂ ਨ ਛਾਡੈ ਖੇਤਾ॥*

ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਵੀ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣ ਲੱਗੇ। ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਧਾਰਨੀ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਪ੍ਰਤਿ ਪੂਰੇ ਸਮਰਪਿਤ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ, ਰਹਿਤਵਾਨ ਅਤੇ ਤਿਆਗ ਦੀ ਮੂਰਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਨ। ਆਪ ਸੱਚੀਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਮਿਤ ਦਸਵੰਧ ਕੱਢਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਸਨ - ਭਾਈ ਕੜਾਕਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਖੜਕ ਸਿੰਘ। ਆਪ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਦਾ ਨਾਮ ਬੀਬੀ ਧੰਨ ਕੌਰ ਸੀ। ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਉਂਕਿ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਾਣਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਬਾਰੇ ਕਥਾਵਾਂ ਸੁਣਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਅੰਦਰ ਪੂਰਾ ਖਾਲਸਾਈ ਜੋਸ਼ ਅਤੇ ਜਜ਼ਬਾ ਭਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ, ਨਿਤਨੇਮੀ, ਆਚਾਰ, ਵਿਹਾਰ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸੂਰੇ ਰਹਿਤਵਾਨ ਖਾਲਸਾ ਸਨ। ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ 'ਇਨ ਗਰੀਬ ਸਿਖਨ ਕਉ

ਦੇਉਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ। ਯਹ ਯਾਦ ਕਰੋਂ ਹਮਰੀ ਗੁਰਿਆਈ॥' ਦੋਹਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਨਿਤ ਨਵਾਂ ਜੋਸ਼, ਜਜ਼ਬਾ, ਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਭਰਦੇ ਰਹੇ।

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਰੰਗੀਲਾ ਦੀ ਮੌਤ ਅਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਕਮਰ ਦੀਨ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਨੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਯਤ ਨਾਲ ਗਿਲਜ਼ਿਆਂ, ਗਾਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਜਹਾਦੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਸੰਨ ੧੭੫੩ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਉਤੇ ਦੂਜਾ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਹੌਰ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਰਹੰਦ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਬਦਾਲੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਰਨੈਲ ਅਬਦੁੱਸ ਸਮੱਦ ਖਾਨ ਨੂੰ ਸਰਹੰਦ ਦਾ ਫੌਜਦਾਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਬਦੁੱਸ ਸਮੱਦ ਖਾਨ ਅਤਿ ਦਰਜੇ ਦਾ ਜਨੂੰਨੀ, ਜ਼ਾਲਮ ਅਤੇ ਨਿਰਦਈ ਹਾਕਮ ਸੀ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਜ਼ਾਲਮਾਨਾ ਕਰਤੂਤਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਕੀ ਅਤਿਆਚਾਰ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਸਰਹੰਦ ਛੱਡ ਕੇ ਦੁਰੇਡੇ ਜਾ ਵਸੇ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ। ਉਪਰੰਤ ਇਹ ਜ਼ਾਲਮ ਸਰਹੰਦ ਦਾ ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਸੂਬੇਦਾਰ ਬਣਦਿਆਂ ਹੀ ਇਹ ਆਪਣੇ ਕੋਤਵਾਲ ਨਿਜ਼ਾਮਉਦੀਨ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਤਲੋਗਾਰਤ ਕਰਦਾ ਮੁਗਲ ਮਾਜਰਾ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਆਰਜ਼ੀ ਕਚਹਿਰੀ ਲਾ ਲਈ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸੂਬੇਦਾਰ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਖੂਹ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਪਠਾਨ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਕੜ ਕੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਬਦੁੱਸ ਸਮੱਦ ਖਾਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖਿੜ ਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੂਰੇ ਰੋਹਬ ਅਤੇ ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਕੜਕਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਕੇ ਆਏ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ? ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਲੰਘਣ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਲੀਨ ਸਨ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਇਕ ਮਨ ਇਕ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰ-ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਸ 'ਤੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੇ ਹਕੂਮਤੀ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੰਗਾ ਮੈਂ ਪਟਿਆਲੇ ਜਾ ਕੇ ਤੇਰੀ ਤੇਰੇ ਗੁਰੂ-ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਬਿਰਤੀ ਵੇਖਾਂਗਾ ਅਤੇ ਤੈਨੂੰ ਸਮੇਤ ਪਰਿਵਾਰ ਸਜ਼ਾ ਦਿਆਂਗਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਇਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਾਮਾਨ ਅਸਬਾਬ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪਟਿਆਲੇ ਪਹੁੰਚਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਢੋ-ਢੁਆਈ ਦੇ ਸਾਧਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਕੋਤਵਾਲ ਨਿਜ਼ਾਮਉਦੀਨ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦੱਸੋ ਕਿ ਇਸ ਅਸਬਾਬ ਬੋਝੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕੀ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕੋਈ

ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਸਾਮਾਨ ਸਿਰ ਉਤੇ ਚੁੱਕਣ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਆਂਚ ਆਵੇ। ਕੋਤਵਾਲ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਕਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੱਗ ਬਗੋਲਾ ਅਤੇ ਲਾਲ ਪੀਲਾ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜ਼ਿੰਦ ਕਰਨ ਉਤੇ ਕੋਤਵਾਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਬੇੜੇ ਵਿੱਚ ਸੂਬੇਦਾਰ ਦਾ ਹੁੱਕਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੂਰੇ ਸਹਜਿ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਚੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਮੈਂ ਹੁੱਕਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਾਂਗਾ। ਜਵਾਬ ਸੁਣ ਕੇ ਕੋਤਵਾਲ ਦੇ ਸੱਤੀਂ ਕੱਪੜੀਂ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਸਿੱਖੜੇ ਦੀ ਛਮਕਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਖਲੜੀ ਉਥੇ ਦਿਓ। ਜ਼ਾਲਮ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਿਆ ਅਤੇ ਛਮਕਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਲਹੂ-ਲਹਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਹੁੱਕਾ ਸਿਰ ਉਤੇ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਮੰਨ ਜਾਵੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

*ਮਰਣੁ ਮੁਣਸਾ ਸੂਰਿਆ ਹਕੁ ਹੈ ਜੋ ਹੋਇ ਮਰਨਿ ਪਰਵਾਣੇ ॥
ਸੁਰੇ ਸੇਈ ਆਗੈ ਆਖੀਅਹਿ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਸਾਚੀ ਮਾਣੇ ॥*

ਅੰਗ - ੫੮੦

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੂਰੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਜੁਆਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਤਨ, ਮਨ ਅਤੇ ਧਨ ਸਭ ਕੁਝ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਚੱਲਣ ਦਾ ਅਹਿਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਅਦਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧੰਨ ਗੁਰਸਿੱਖੀ! ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ -

*ਕੁੱਠਾ, ਹੁੱਕਾ, ਚਰਸ, ਤੰਬਾਕੂ ਗਾਂਜਾ ਟੋਪੀ ਤਾੜੀ ਖਾਕੂ।
ਇਮ ਕੀ ਓਰ ਨ ਕਬਹੂੰ ਦੇਖੇ ਰਹਿਤਵੰਤ ਸੋ ਸਿੰਘ ਵਸੇਖੇ।*

ਫਿਰ ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੇ ਪੈਂਤੜਾ ਬਦਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਵਿੱਚ ਕੀ ਪਿਆ ਹੈ, ਜਾਨ ਨਾ ਗੁਆ, ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਧਨ ਦੌਲਤ ਨਾਲ ਮਾਲਮਾਲ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ, ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦੀ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਵੇਂ। ਤੈਨੂੰ ਮੌਤ ਉਪਰੰਤ ਵੀ ਜੰਨਤ ਮਿਲੇਗੀ, ਜਿਥੇ ਹੂਰਾਂ ਪਰੀਆਂ ਮਿਲਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਸਦਾ ਬਹਿਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਹੇਂਗਾ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੀ -

ਕਵਨੁ ਨਰਕੁ ਕਿਆ ਸੁਰਗੁ ਬਿਚਾਰਾ ਸੰਤਨ ਦੋਉ ਰਾਦੇ॥

ਅੰਗ - ੯੬੯

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਟੋਕ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦੀ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਮੌਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੋਚ ਸਕਦਾ ਹਾਂ, ਪਰੰਤੂ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹਰ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਅਟੱਲ ਹੈ, ਮੌਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਕਾਰਨ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ, ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ 'ਮਰਣੁ ਲਿਖਾਇ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਆਏ' ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ

ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਕਿਉਂ ਹੋਵਾਂ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਠੋਕ ਕੇ ਜੁਆਬ ਦਿੱਤਾ। ਆਪ ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਹੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸੇਵਕ ਦੀ ਬਹੁੜੀ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੇ ਮੈਂ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਕੇਸਾਂ ਸੁਆਸਾਂ ਨਾਲ ਨਿਭਾ ਸਕਾਂ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ 'ਮਨੁ ਨ ਡਿਗੈ ਤਨੁ ਕਾਹੇ ਕਉ ਡਰਾਇ॥' ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਅਤੇ ਅਡੋਲ ਸਨ। ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ-

*ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥
ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੇ ਪਾਸਿ ॥*

ਅੰਗ - ੧੧੦੨

ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਲਾਲਚ ਅਤੇ ਡਰਾਵੇ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਅਤੇ ਅਡੋਲ ਰਹੇ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸ਼ਮਸੁਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਤਬਰੇਜ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਨੂੰ ਪੁੱਠਾ ਟੰਗ ਕੇ ਇਸਦੀ ਪੁੱਠੀ ਖੱਲ ਲਾਹ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਓ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਸਮਾਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਹੋਰ ਕਦੋਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸਾਏ ਮਾਰਗ ਉਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਗੁਰਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਬਿਰਾਜਾਂ। ਜਲਦੀ ਕਰੋ। ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦਾਦਾ, ਪਿਤਾ, ਮਾਤਾ, ਮਾਮੇ, ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਪਿਆਰੇ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲਖਤੇ ਜਿਗਰ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਸਰਹਿੰਦ ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿਣਵਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਵਾ ਲਏ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਦਨਾ ਜਿਹਾ ਨਾਮਧਰੀਕ ਸਿੱਖ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਕਾਇਆ ਉਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੀ ਅਮਾਨਤ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਵਿਧਾਤਾ ਸਿੰਘ ਤੀਰ ਨੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

*ਦੀਨ ਮੰਨ, ਫੇਰ ਵੀ ਅੰਤ ਮਰਨਾ,
ਫੇਰ ਕਿਉਂ ਹੋਈਏ ਧਰਮਹੀਨ ਸ਼ਾਹ।
ਤੂੰ ਤਾਂ ਜੁਲਮ ਦੇ ਘੋੜੇ ਸਵਾਰ ਹੋਇਓ,
ਉੱਤੇ ਸੁੱਟ ਕੇ ਪਾਪ ਦੀ ਜ਼ੀਨ ਸ਼ਾਹ।
ਸਾਡੀ ਅੱਖ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਚੀਜ਼ ਕੋਈ,
ਇਹ ਜੋ ਜ਼ਰ, ਜੇਰੂ ਜ਼ਮੀਨ ਸ਼ਾਹ।
ਮੌਤ ਦਾ ਮੂਲ ਨ ਭੈਅ ਰਿਹਾ,
ਹੁੰਦੇ ਮੌਤ ਤੇ ਨਹੀਂ ਗਮਗੀਨ ਸ਼ਾਹ।*

ਜਦੋਂ ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸਿੰਘ ਡੋਲਦਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੁਗਲ ਮਾਜਰਾ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਦੋ ਕਸਾਈ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬੋਹੜ ਅਤੇ ਪਿੱਪਲ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕਾ ਕੇ ਪੂਰ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿਰ ਤੀਕ ਪੁੱਠੀ ਖੱਲ ਲਾਹ ਦਿਓ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਧੰਨ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਧੰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਿੰਘ ਅਡੋਲ ਰਿਹਾ, ਸੀ ਤਕ ਨਹੀਂ ਉਚਾਰੀ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜਾਮ ਪੀ ਲਿਆ। ਸਰੀਰ ਠੰਢਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੁਰਤੀ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਬਿਰਾਜੀ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ

ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ਦਸਵੀ, ਸੰਮਤ ੧੮੧੦ ਨੂੰ ਹੋਈ। ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਲਾਸਾਨੀ ਸੂਰਮਿਆਂ, ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਬਾਰੇ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਜੁਗ ਜੁਗ ਜੀਉਂਦੇ ਨੇ ਉਹ ਬੰਦੇ ਅਣਖ ਲਈ ਜੋ ਮਰਦੇ।
ਸੂਲੀ, ਚਰਖੜੀ, ਫਾਂਸੀ ਚੜ੍ਹ ਵੀ ਖਿੜ ਖਿੜ ਪਏ ਨੇ ਹੱਸਦੇ।

ਆਪਣਾ ਮੁਰਸ਼ਦ ਮਨਾਵਣ ਖਾਤਰ ਭੇਟ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਕਰਦੇ।

ਤਥਾ ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ -

ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੈ ਸੀਸੁ ਭੇਟ ਦੇਉ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਚੇ ਭਾਵੈ ॥
ਆਪੇ ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਭ ਦਾਤੇ ਨਾਨਕ ਅੰਕਿ ਸਮਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੧੪

ਸੂਬੇਦਾਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਘਿਨਾਉਣਾ ਜੁਲਮ ਕਰਕੇ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਗਰੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਸਮਾਧ ਬਣਾਈ ਗਈ, ਉਪਰੰਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਹੁਣ ਹਰ ਸਾਲ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਜੋੜ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਨਤਮਸਤਕ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਭੇਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ -

ਸ਼ਹੀਦੋਂ ਕੀ ਚਿਤਾਉਂ ਪੇ ਲਗੋਂਗੇ ਹਰ ਬਰਸ ਮੇਲੇ।
ਵਤਨ ਪੇ ਮਰਨੇ ਵਾਲੋਂ ਕਾ ਬਾਕੀ ਯਹੀ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋਗਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਸਗੋਂ ਮਹਾਨ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਦਰੁਸਤ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ -

ਸ਼ਹੀਦੋਂ ਕੀ ਕਤਲਗਾਹ ਸੇ ਕਿਆ ਬੇਹਤਰ ਹੈ ਕਾਅਬਾ।
ਸ਼ਹੀਦੋਂ ਕੀ ਖਾਕ ਪੇ ਤੇ ਖੁਦਾ ਭੀ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਤਾ ਹੈ।

ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਹਿਣ ਮੋੜ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਗੜੀ ਬਣਾ ਸੰਵਾਰ ਦਿਤੀ। ਸਾਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਉਤੇ ਮਾਣ ਅਤੇ ਗਰਵ ਰਹੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੀ ਤਕਦੀਰ ਅਤੇ ਤਸਵੀਰ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ। ਕਿਸੇ ਕਵੀ ਨੇ ਠੀਕ ਕਿਹਾ ਹੈ -

ਜਦ ਡੁੱਲ੍ਹਦਾ ਖੂਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ, ਤਕਦੀਰ ਬਦਲਦੀ ਕੌਮਾਂ ਦੀ।
ਰੰਬੀਆਂ ਨਾਲ ਖੋਪਰ ਲਹਿੰਦੇ ਜਦ,
ਤਸਵੀਰ ਬਦਲਦੀ ਕੌਮਾਂ ਦੀ।
ਜਦ ਚਰਬੀ ਵਲੋਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ, ਰੂਹਾਂ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਹੋ ਜਾਵੇ।
ਜਦ ਉਸਰੇ ਕੰਧ ਮਾਸੂਮਾਂ ਦੀ, ਡਿਗਦੀ ਹੋਈ ਕੌਮ ਖਲੋ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਵਿਚ ਤਾਂ ਰੱਤੀ ਭਰ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਅਤੇ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਅਤੇ

ਭੁਜੰਗੀਆਂ ਨੇ ਹੱਕ, ਸੱਚ, ਧਰਮ, ਇਨਸਾਫ, ਦੇਸ਼, ਕੌਮ, ਆਜ਼ਾਦੀ, ਗੈਰਤ ਅਤੇ ਅਣਖ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਨਿਵੇਕਲੀ, ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨਾਂ-ਮੱਤੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਪਰੰਤੂ ਅੱਜ ਜੋ ਸਾਡੀ ਦਸ਼ਾ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੱਲ ਝਾਤੀ ਮਾਰ ਕੇ ਦਿਲ ਕੰਬ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਨੌਜੁਆਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਬੜੇ ਹੀ ਖਤਰਨਾਕ ਮੋੜ ਉਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਤੇ ਬਹਿਰੂਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਅੱਜ ਨਸ਼ਿਆਂ, ਪਤਿਤਪੁਣੇ, ਮਾਦਾ ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆ, ਦਾਜ ਦਹੇਜ, ਵੇਹਲੜਪੁਣੇ ਅਤੇ ਮਾਯੂਸੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਨੌਜੁਆਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾਹੀਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ਼ੁੱਧ ਆਚਾਰ, ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਅਹਾਰ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਡੀ ਨੌਜੁਆਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਆਪਣੀ ਵਡੇਰੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਅੰਦਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੋਂ ਘਾਟ ਵੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਕਰਮ ਵਜੋਂ ਸਾਥੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਇਉਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ -

ਜਗਿ ਗਿਆਨੀ ਵਿਰਲਾ ਆਚਾਰੀ॥

ਜਗਿ ਪੰਡਿਤ ਵਿਰਲਾ ਵੀਚਾਰੀ॥

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੇ ਸਭ ਫਿਰੈ ਅਹੰਕਾਰੀ॥ ਅੰਗ - ੪੧੩

ਸਾਡੇ ਨੌਜਵਾਨ ਅੰਧੇਰਾ ਭਵਿੱਖ ਅਤੇ ਬੇ-ਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਕਾਰਨ ਚਿੰਤਤ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਮਹਾਨ ਵਿਰਾਸਤ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਤੇ ਕੋਰੇ ਹੋਣਾ ਵੀ ਦੁਖਾਂਤ ਹੈ। ਵਡੇਰੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਯੋਗ, ਰੋਲ ਮਾਡਲ ਭਾਵ ਮਿਸਾਲੀ ਜੀਵਨ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਵਡੇਰੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀਆਂ ਕਮੀਆਂ, ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ, ਦੋਗਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਦੌੜ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਮਹਾਨ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇਹ ਨੌਜੁਆਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਡੇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ "ਔਰਨ ਕਹਾ ਉਪਦੇਸਤ ਹੈ ਪਸੁ ਤੋਹਿ ਪ੍ਰਬੋਧ ਨ ਲਾਗੋ" ਵਾਲੀ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਾਂ, ਕਮੀਆਂ, ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਅਤੇ ਲਾਲਸਾਵਾਂ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਫੌਰੀ ਹੱਲ ਲਈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ, ਝੂਠੇ, ਪਖੰਡੀ ਸਾਧਾਂ, ਤਾਂਤਰਿਕਾਂ ਅਤੇ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਮਸਾਣਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਸਨੇ ਹੀ ਅਜੋਕੇ ਗੁਰੂ-ਡੰਮੂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨੌਜੁਆਨ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਸਨੇ ਹੀ ਅਜੋਕੇ ਗੁਰੂ-ਡੰਮੂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨੌਜੁਆਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖ ਸੁਣ ਕੇ ਜਿਥੇ ਅੰਦਰੋਂ-ਅੰਦਰੀ ਆਪਣੀ ਵਡੇਰੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਪ੍ਰਤਿ ਨਫਰਤ ਪਾਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਹ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਰਾਮ, ਉਚਾਟ ਅਤੇ ਮਾਯੂਸ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਫਲਸਰੂਪ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਨੌਜੁਆਨ ਲੜਕੇ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਮਾਰੂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਰਾਇਮ-ਪੇਸ਼ਾ ਜਿਹਾ ਕਿ ਚੋਰੀ, ਲੁੱਟ ਖਸ਼ੋਟ, ਦੜੇ, ਸੱਟੇ ਅਤੇ ਡਕੈਤੀ ਵਰਗੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੋਖਣ ਉੱਤੇ ਅਤਿ ਭਿਆਨਕ ਤਸਵੀਰ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕੀ ਸਿੰਘਾਂ, ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਅਤੇ ਭੁਜੰਗੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾ-ਮਿਸਾਲ ਅਤੇ ਮਹਾਨ

ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਝੰਜੋੜਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ? ਨੌਜੁਆਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਵਡੇਰੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਸਾਲੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਨੌਜੁਆਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਿਆਂ ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਹਾਨ ਵਿਰਸੇ, ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ, ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ, ਗੁਰ-ਮਰਿਆਦਾ, ਮਹਾਨ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਸਿੱਖ ਸਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂੰ ਕਰਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਸਰੋਤ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਕਿਰਤ ਸਭਿਆਚਾਰ ਪੈਦਾ ਅਤੇ ਪਰਪੱਕ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ ਹੋਣਗੇ, ਆਪਣੀ ਨੌਜੁਆਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਤੋਰਨਾ, ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ, ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਸਿੱਖ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਕਰਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ, ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਅਤੇ ਭੁਜੰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਕਬੀਰ ਮਰਤਾ ਮਰਤਾ ਜਗੁ ਮੁਆ

ਮਰਿ ਭੀ ਨ ਜਾਨਿਆ ਕੋਇ॥

ਐਸੇ ਮਰਨੇ ਜੋ ਮਰੈ ਬਹੁਰ ਨ ਮਰਨਾ ਹੋਇ॥ ਅੰਗ - ੫੫੫

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਨੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਜੋਸ਼, ਜਜ਼ਬਾ, ਬਲ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਅੰਦਰ ਬੜੇ ਮਾਣ

ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮਹਾਨ ਵਿਰਸੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮਿਲਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ -

ਸ਼ਹੀਦ ਕੀ ਜੋ ਮੌਤ ਹੈ ਵੋਹ ਕੌਮ ਕੀ ਹੱਯਾਤ ਹੈ।

ਹੱਯਾਤ ਤੋ ਹੱਯਾਤ ਹੈ ਵੋਹ ਮੌਤ ਭੀ ਹੱਯਾਤ ਹੈ।

ਅੱਜ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸੇਵਕ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਖ, ਮਾਪੇ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿੱਖ ਆਚਰਣ ਵਿੱਚ ਆਈ ਗਿਰਾਵਟ ਦੇ ਰੋਗ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਘੋਖਣ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਦਾਰੂ (ਇਲਾਜ) ਮਹਾਨ ਗੁਰ-ਉਪਦੇਸ਼ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਲੱਭ ਕੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਮਿਸਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਤਾਂ ਜੁ ਅਸੀਂ ਸਮੁੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਨੌਜੁਆਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸਹੀ ਰੋਲ ਮਾਡਲ (ਮਿਸਾਲੀ ਜੀਵਨ) ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕੀਏ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਕੌਮੀ ਭਵਿੱਖ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਉਜਲਾ ਬਣਾ ਸਕੀਏ। ਇਹੋ ਹੀ ਭਾਈ ਜੈ ਸਿੰਘ ਖਲਕੱਟ ਅਤੇ ਸਮੁੰਹ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਸਹੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਸੁਚੇਤ, ਸੱਜਰਾ ਅਤੇ ਚੇਤੰਨ ਨਾ ਹੋਏ ਤਾਂ ਅਵੇਸਲੇਪਣ ਕਾਰਨ ਨਤੀਜੇ ਅਤਿ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਅਤੇ ਮਾਰੂ ਸਿੱਧ ਹੋਣਗੇ। 'ਫਿਰ ਪਛਤਾਏ ਕਿਆ ਹੋਤ ਜਬ ਚਿਤੀਆ ਚੁੱਗ ਗਈ ਖੇਤ।'

(-----)

(ਪੰਨਾ 16 ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਆਉਣਗੇ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾਓ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾਉਣਾ ਹੈ ਪਿੱਛੇ ਛਕਣਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ। ਤੋਪਾਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਗੋਡੇ ਤੇ ਆ ਕੇ ਲੱਗੀ, ਪੱਟ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਂਹ 'ਚ ਲੱਗੀ। ਹੋਰ ਬਾਂ ਲੱਗੀ, ਬੜੇ ਹੀ ਜ਼ਖਮ ਹੋਏ-ਹੋਏ, ਖੂਨ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ। ਜੋਧ ਸਿੰਘ, ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੜਵਈ ਸੀ ਉਹ ਰੋਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਗੱਲ ਤੂੰ ਰੋਂਦਾ ਹੈਂ? ਕਹਿੰਦਾ, ਬਾਬਾ ਜੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਐਨੇ ਜ਼ਖਮ ਹੋ ਗਏ, ਖੂਨ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਰੀਰ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਰਿਹਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਤਮਾ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, ਇਵੇਂ ਮੈਂ ਸਾਖੀ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਖੇਲੂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਹੈ ਹੁਣ। ਭੁੱਲਿਓ ਨਾ ਸਾਡਾ ਬਚਨ ਜਦੋਂ ਫੌਜਾਂ ਆਉਣ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕਹਿਓ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕੋ। ਸੋ ਆਪ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਫੌਜਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿੰਨੇ ਕੁ ਬਚੇ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖੇ ਪੰਗਤਾਂ ਲਾਓ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕਾਈਏ ਤੁਹਾਨੂੰ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਤਾਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ, ਸਚਖੰਡ ਚਲੇ ਗਏ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀਆਂ ਦੇਗਾਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਲੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਦੇ ਨੇ, ਨਾਲੇ ਰੋਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਸਾਧੂ ਬਗੈਰ ਕਾਰਨ ਤੋਂ, ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਿੱਚ

ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੇ, ਕਿੰਨਾ ਅਸੀਂ ਜੁਲਮ ਕਰਿਆ, ਅੰਦਰ ਪਛਤਾਵਾ ਆ ਗਿਆ ਸਾਧਸੰਗਤ ਦੇ।

ਸੋ ਸਾਧੂ ਜਾਂਦੇ ਵੀ ਭਲਾ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਭਲਾ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਐਸੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਆਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਏ,

ਤਿਨ ਕੀ ਕਥਾ ਨਿਰਾਰੀ ਰੇ।

ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਏ ਤਿਨ ਕੀ ਕਥਾ ਨਿਰਾਰੀ ਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੮੫੫

ਨਿਆਰੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਸਾਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦੱਸ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਪੂਰਨੇ ਪਾ-ਪਾ ਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਆ ਕੇ ਦੁੱਖ ਵੀ ਸਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਬੜਾ ਕੁਛ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਓ। ਇੱਥੇ ਵੀ ਮਾਣ ਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਾਣ।

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ॥

ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਲੁਭਾਈਐ ॥

ਅੰਗ - ੨੬

ਸਮਾਂ ਹੁਣ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

(-----)

ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ?

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥ ਅੰਗ - ੨੫੯

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ
ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥ ਅੰਗ - ੨੬੯

ਅਪਨੀ ਮਾਇਆ ਆਪਿ ਪਸਾਰੀ ਆਪਹਿ ਦੇਖਨਹਾਰਾ॥
ਨਾਨਾ ਰੂਪੁ ਧਰੇ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ਸਭ ਤੇ ਰਹੇ ਨਿਆਰਾ॥ ਅੰਗ - ੫੩੭

ਸਰਗੁਨ ਨਿਰਗੁਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਆਪਿ॥
ਆਪਨ ਕੀਆ ਨਾਨਕਾ ਆਪੇ ਹੀ ਫਿਰਿ ਜਾਪਿ॥ ਅੰਗ - ੨੯੦
ਧਾਰਨਾ - ਪ੍ਰਭ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ਜੀ,
ਮੈਂ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ, ਮੈਂ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ - ੨

ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ॥
ਈਯੈ ਨਿਰਗੁਨ ਉਯੈ ਸਰਗੁਨ
ਕੇਲ ਕਰਤ ਬਿਚਿ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਨਗਰ ਮਹਿ ਆਪਿ ਬਾਹਰਿ ਫੁਨਿ ਆਪਨ
ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਕੇ ਸਗਲ ਬਸੇਰਾ ॥
ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਜਨੁ ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਇਆ
ਕਹ ਕਹ ਠਾਕੁਰ ਕਹ ਕਹ ਚੇਰਾ ॥ ੧ ॥
ਕਾ ਕਉ ਦੁਰਾਉ ਕਾ ਸਿਉ ਬਲਬੰਚਾ
ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਤਹ ਨੇਰਾ ॥
ਸਾਧ ਮੁਰਤਿ ਗੁਰੁ ਭੋਟਿਓ ਨਾਨਕ
ਮਿਲਿ ਸਾਗਰ ਬੁੰਦ ਨਹੀ ਅਨ ਹੇਰਾ ॥ ਅੰਗ - ੮੨੭

ਧਾਰਨਾ - ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਏ,
ਤਿਨ ਕੀ ਕਥਾ ਨਿਰਾਰੀ ਰੇ - ੨
ਹਰਿ ਕੇ ਸੇਵਕ ਜੋ ਹਰਿ ਭਾਏ ਤਿਨੁ ਕੀ ਕਥਾ ਨਿਰਾਰੀ ਰੇ ॥
ਆਵਹਿ ਨ ਜਾਹਿ ਨ ਕਬਹੂ ਮਰਤੇ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੰਗਾਰੀ ਰੇ ॥
ਅੰਗ - ੮੫੫

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਜੀ, ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ - 'ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।' ਇਕ ਉਹ ਨੇ ਹੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭਾਅ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ; ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਬੜਾ ਪਾੜ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭਾਏ ਹੋਏ ਜੋ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ, ਸਾਰੀ ਉਪਰੋਚਿਤ (ਰਵੱਯਾ), ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਦੂਸਰੀ ਆਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਨਿਆਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਮ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਿਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ - ਮੈਨੂੰ ਆਹ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਮੈਨੂੰ ਆਹ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਮੈਨੂੰ ਆਹ ਮਿਲ ਜਾਏ। ਜੋ ਨਿਆਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਹਰੀ ਦਾ ਸੇਵਕ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ - ਮੈਂ ਆਹ ਵੀ ਦੇ ਦੇਵਾਂ, ਆਹ ਵੀ ਦੇ ਦੇਵਾਂ,

ਆਹ ਵੀ ਦੇ ਦੇਵਾਂ, ਮਨ ਵੀ ਦੇ ਦੇਵਾਂ; ਕੁਛ ਨਾ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖਾਂ। ਜੋ ਕੁਛ ਮੈਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਛ ਦੇ ਦੇਵਾਂ। ਸੋ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - ਇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਕੜ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਗ੍ਰਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, detachment (ਤਿਆਗ) ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਦਾ ਰਸਤਾ ਜਿਧਰੋਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਓਧਰ ਨੂੰ ਹੈ; ਇਕ ਦਾ ਰਸਤਾ ਜਿਧਰ ਸੂਰਜ ਛਿਪਦਾ ਹੈ, ਓਧਰ ਨੂੰ ਹੈ। ਸੋ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਂਝਾ ਕੋਈ factor (ਮਾਰਗ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਅਗਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਦੀ ਬਾਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸੇਵਕ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਆਪਾਂ ਬਹੁਤ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਕਾਫੀ ਵੀ.ਡੀ.ਓ. ਫਿਲਮਾਂ ਇਕੋ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਨੇ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਪੀਰ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ' ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ; ਬਹੁਤ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਮੁਰੀਦ ਸਨ, ਬੜੀ ਮਾਨਤਾ ਸੀ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ - ਆਪਣੇ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦੀਆਂ। ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣ ਸਨ - ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ, ਸਮਾਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸੀ, ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਉਸ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਕੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਕੰਧ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਉਹ - "ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਭੈ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨਬੇ॥" (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ) ਏਥੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਤੁਅੱਸਬ ਨਾਮ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿੰਨਾਂ ਪਿਆਰ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਓਨਾਂ ਹੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਲੰਗਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੀ, ਇਕ ਲੰਗਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸੀ। ਸੱਚ ਦੀ ਖੋਜ ਦਾ ਮੁਤਲਾਸੀ ਸੀ। ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਸੱਚ ਦੇ ਨੇੜੇ ਘੁੰਮਦਾ ਸੀ। ਇਕ point (ਨੁਕਤਾ) ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਇਕ ਕਦਮ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਬਗੈਰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪੁੱਟਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਆਦਮੀ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਆਖਰੀ ਕਦਮ ਆਪ ਪੁੱਟ ਲਵੇ। ਉਹ ਜੋ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ - ਨਦਰੀ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ਦੀ, ਮਿਹਰ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸਮਾਏ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ veto power (ਹੋਣੀ ਬਦਲ ਸਕਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ) ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹਵਾ ਦੇਣ।

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪੀਰ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ; ਇਹੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ -

"ਮਹਾਰਾਜ! ਰੂਹ ਦਾ ਤੇ ਖੁਦਾ ਦਾ ਮੇਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ?"
"ਜਿਵੇਂ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਦਾ।"

ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਦਿਨ ਤਾਂ ਕਦੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਰਾਤ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

"ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ।"

"ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਸਮਝਿਆ ਹੈਂ, ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਹੈ ਬਾਤ।"

"ਖੋਲ੍ਹੋ ਕੇ ਦੱਸੋ ਮਹਾਰਾਜ! ਝੂਠ ਦਾ ਸੱਚ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ?"

"ਜਦੋਂ ਸੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਝੂਠ ਨਾਂ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਝੂਠ ਨਾਂ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣੀ। ਸੱਚ ਸੱਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਝੂਠ ਦੀ ਕੋਈ ਜੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਬੇ-ਬੁਨਿਆਦ ਚੀਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।"

"ਮਹਾਰਾਜ, ਅਜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ। ਇਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮੈਂ ਬੜੇ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਨੇ - ਚਿਲੇ ਕੱਟੇ, ਦਾਨ ਦਿਤਾ, ਸਾਧਨਾ ਕੀਤੀ, ਬੜੇ ਪਾਠ ਕੀਤੇ, ਤਪ ਕੀਤੇ।"

"ਇਹ ਤਾਂ ਤੂੰ ਝੂਠ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ।"

"ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਝੂਠ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ?"

"ਹਾਂ! ਜੇ ਝੂਠ ਦੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕਰੀਆਂ ਜਾਣ।"

"ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਖੋਲ੍ਹੋ ਕੇ ਸਮਝਾਉ।"

"ਬੁੱਧਸ਼ਾਹ! ਇਕ ਝੂਠ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ 'ਮੈਂ' ਕਹਿਨਾ ਹੈ; ਇਕ ਸੱਚ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਅੱਲਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਰਾਮ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਭਗਵਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਝੂਠ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਕੋਈ ਬੁਨਿਆਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੇਅੰਤ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨੇ। ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਵਿਚ ਰੱਸੀ ਪਈ ਹੋਵੇ, ਝੂਠ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਪ ਪਿਆ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਪ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਇਹ ਤਾਂ ਰੱਸੀ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਝੂਠ ਦਾ ਵਜੂਦ ਬਣ ਗਿਆ। ਝੂਠ ਉਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਹੁੰਦੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਅਣਹੋਂਦੀ ਕਰਕੇ ਦੇਖਣਾ ਤੇ ਅਣਹੋਂਦੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਕਰਕੇ ਦੇਖਣਾ। ਪਰਛਾਵਾਂ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ - ਚੰਦਰਮਾ ਦਾ - ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਘੜਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਕੱਲੇ-ਕੱਲੇ ਘੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚੰਦਰਮਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਡੰਡਾ ਲੈ ਕੇ ਘੜੇ ਭੰਨ ਦਿਤੇ; ਚੰਦਰਮਾ ਕਿਥੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ? ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਬਿੰਬ ਵਿਚ ਸਮਾਏ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਇਕ ਝੂਠ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਸੀ। ਸੋ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਇਹ 'ਮੈਂ' ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਨਸਾਨ; ਇਹ ਇਕ ਪਰਛਾਵਾਂ ਸੀ। ਸੋ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਇਹ 'ਮੈਂ' ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਨਸਾਨ; ਇਹ ਇਕ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੈ, ਇਕ ਮਨੋਤ ਹੈ; ਦਰਅਸਲ ਹੈ ਨਹੀਂ।"

"ਫਿਰ ਮਹਾਰਾਜ, ਏਥੇ ਹੈ ਕੀ?"

"ਨਿਰਾ ਸੱਚ। ਏਥੇ ਦੂਸਰਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ, ਆਪ-ਏ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸਨੇ ਇਹ ਪਛਾਣ

ਲਿਆ, ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਝੂਠ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੋਟੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਬੁੱਧਸ਼ਾਹ ਇਹ ਜੋ ਇਨਸਾਨ ਹੈ, ਇਹ 'ਮੈਂ' ਦਾ ਘੋਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ego (ਹਉਮੈ) ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। Ego (ਹਉਮੈ) ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਆਦਮੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਮੈਂ' ਹਾਂ। ਜਦੋਂ 'ਮੈਂ' ਮੰਨੇਗਾ ਤਾਂ 'ਮੈਂ' ਨੂੰ ਦੁਖ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਉਸਤਤਿ ਕਰੇਗਾ, 'ਮੈਂ' ਫੁੱਲੇਗੀ; ਕੋਈ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰੇਗਾ, ਮਾੜੇ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇਗਾ ਤਾਂ 'ਮੈਂ' ਦੁਖੀ ਹੋਏਗੀ, ਕਲਪੇਗੀ, ਲੜਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਿਉਂਕਿ 'ਮੈਂ' ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ - ਆਦਮੀ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

.....ਅਣਹੋਂਦਾ ਆਪੁ ਗਣਾਇਦੇ॥ ਅੰਗ - ੪੬੮

ਹੈ ਨਹੀਂ, ਲੇਕਿਨ ਐਵੇਂ ਹੀ ਇਕ ਝੂਠੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ - ਅਗਿਆਨੀ ਹੋ ਕੇ, ਤੇ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਨਹੀਂ ਇਹਦਾ ਛੁੱਟਦਾ; ਜੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਐਨੀ ਬਿਮਾਰੀ, ਐਨੀ ਤਕਲੀਫ - ਪੰਜ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ - ਅਵਿਦਿਆ, ਅਸਿਮਤਾ, ਅਭੀਨਿਵੇਸ਼, ਰਾਗ, ਦਵੈਸ਼ ਇਹਦੇ ਗਲ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮਣ ਦਾ ਦੁਖ, ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮਣ ਦਾ ਦੁਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ - ਕੇਵਲ 'ਮੈਂ' ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ; ਇਹਨੂੰ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। "ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ, 'ਮੈਂ' ਝੂਠੀ ਰੂਹ ਹੋਈ ਨਾ?" ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਜਿਹੜੀ ਝੂਠੀ ਰੂਹ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਜਿਹੜੀ ਸੱਚੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ। ਸੱਚੀ ਨੂੰ ਤੂੰ ਪਛਾਣ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ, ਕਹਿੰਦੇ, "ਬੁੱਧ ਸ਼ਾਹ! 'ਮੈਂ' ਛੱਡ ਦੇ। ਬਾਕੀ ਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ?" ਵੱਜਦ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ, ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰਾ ਜਗਿਆਸੂ ਸੀ। ਨੱਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇ ਦਿਤੀ, ਦੋ ਤੋਂ ਇਕ ਬਣਾ ਦਿਤਾ।

ਗਿਆਨ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - ਇਕ ਤਾਂ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਧੀ ਦੇ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਦੀ ਬਿਰਤੀ ਉਚੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਇਕ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ 'ਸੱਚ-ਮਈ ਜੀਵਨ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਸਚਹੁ ਓਰੈ ਸਭੁ ਕੇ ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਆਚਾਰੁ॥ ਅੰਗ - ੬੨

ਸੱਚ ਦੇ ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਦਾ ਜੋ ਜੀਵਨ ਹੈ, ਉਹ ਉਹਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ - ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ intellectual (ਦਿਮਾਗੀ) ਚੀਜ਼ ਨਾ ਰਹੀ, ਉਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਗਈ। ਸੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਬੜਾ ਕਾਰਜ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। 104 ਲਿਖਾਰੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 52 ਕਵੀ ਤੇ 52 ਲਿਖਾਰੀ ਸਨ; ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਧਰਮਾਂ ਦੀਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਾ ਰਹੇ ਨੇ। 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਵਤਾਰ' ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਵਿਸਥਾਰ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। 'ਰਾਮਾ ਅਵਤਾਰ' ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਉਤਰਾ ਰਾਮਾਇਣ ਹੈ - ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ, ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖੋ ਕਦੇ; ਕਿੱਡੀ ਇੱਜ਼ਤ ਹੈ ਉਸਦੇ ਅੰਦਰ - ਸੀਤਾ ਜੀ ਦੀ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾਂ ਉਪਰ ਲੈ ਗਏ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ, ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਇਸਨੂੰ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ 'ਅਵਰ ਵਾਸਨਾ ਨਾਹਿ ਪ੍ਰਭ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਕੇ ਚਾਇ।' ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧਰਮ ਦਾ ਜੋ ਕੂੜਾ ਬੱਦਲ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਢਕ ਕੇ ਦੁਖੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੁਕਾਰ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਅਸੀਂ ਦੁਖੀ ਹਾਂ, ਧਰਤੀ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਸਹਿੰਦੀ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਤੇ ਦਸਵੀਂ ਜੋਤਿ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਛ ਕੰਮ ਹੋਰ ਉਸ ਤੋਂ ਔਖਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਓਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੁਆਈਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਲੋੜ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਫੋੜੇ ਦਾ ਓਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਜੋ ਕੌਮ ਹੈ, ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੈ - ਸਾਰੇ ਦਾ, ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ undesirable elements (ਅਯੋਗ ਤੱਤ) ਸੀ, ਉਹ ਸੀ 'ਅਧਰਮ' ਦੀ ਕਿਰਿਆ। ਕੁਛ elements (ਤੱਤ) ਤਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਰਲਦੇ ਸੀ ਪਰ ਕੁਛ ਐਸਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦਾ ਇਲਾਜ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਫੇਰ ਵੀ ਸੱਚ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਉਪਦੇਸ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ -

ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ॥ ਅੰਗ - ੧੪੨੭

ਇਨਸਾਨ ਜੋ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹੈ। ਜੋ ਵੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹੈ। ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਛਾਣੇ। ਜਦੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਡਰ ਕਿਸ ਦਾ, ਤੇ ਡਰ ਕਿਸਨੂੰ ਦੇਣਾ, ਕਿਸ ਤੋਂ ਕੁਛ ਖੋਹਣਾ, ਕਿਸਨੂੰ ਸਤਾਉਣਾ। ਸੋ, ਇਨਸਾਨ ਗਿਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਅੰਧਕਾਰ 'ਚ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਜੋ ਹਕੂਮਤ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੋ ਸ਼ਾਸਕ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸੱਚ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦੇਵੇਂ ਰੋਂਦੀ ਜਨਤਾ ਸੀ, ਇਹਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ ਤੇ ਭੇਡਾਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਸਨ; ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣ ਲਗ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਆਵੇ ਕੋਈ ਜਾਵੇ, ਭੇਡਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਉੱਨ ਹੀ ਲਾਹੁਣੀ ਹੈ; ਚਾਹੇ ਆਪਣੇ ਹੋਣ, ਚਾਹੇ ਬਿਗਾਨੇ ਹੋਣ, ਸਾਥੋਂ ਤਾਂ ਪੈਸਾ ਖੋਹਣਾ ਹੀ ਖੋਹਣਾ ਹੈ - ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ।

ਸੋ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਜਨਤਾ ਬਹੁਤ ਥੱਲੇ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਧਰਮੀ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਜੁਰਅਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿ ਅਸੱਤਿ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾ ਸਕੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਆ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਵੇਲੇ ਕਿਵੇਂ ਇਨਸਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਦੁਆਪਰ ਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਵੇਲੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸੋਚ ਕੀ ਸੀ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ

ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਕਿਵੇਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ, ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਪਿਤਾ ਸੀ, ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਭਰਾ ਸੀ, ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਤੇ ਸ਼ਾਸਕ ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਸੀ? ਉਥੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਖੁੱਲ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਮਝ ਲੇ ਵਿਉਂਤਾਂ ਹੋਣ ਲਗ ਗਈਆਂ ਕਿ ਹੁਣੇ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਦਬਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਜੇ ਇਹ ਉਠ ਖੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਮੰਗਣਗੇ। ਸਾਡਾ ਜੋ ਜ਼ੋਰ ਜਬਰ ਹੈ, ਇਹ ਚੱਲਣਾ ਨਹੀਂ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਏਥੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮੇਦਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜੋ ਨਾਹਨ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ ਤੇ ਫਤੇ ਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ; ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਉਂ ਲੜਦੇ ਓ। ਲੜ ਕੇ ਬੰਦੇ ਮਰਦੇ ਨੇ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਫਰਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ - ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਰਾਜ ਕਰੋ; ਇਕ ਦੂਏ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਦਖਲ ਦਿੰਦੇ ਹੋ? ਤੁਸੀਂ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹੋ ਤੇ ਆਦਰਸ਼ਕ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਿਓ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਪੈਸਾ ਤੁਸੀਂ ਫੌਜਾਂ ਤੇ ਖਰਚ ਕੇ ਬਰਬਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਹੀ ਜਨਤਾ ਦੇ ਲਾਭ ਹਿਤ ਖਰਚੋ। ਦੋਏ ਸਮਝ ਗਏ। ਅਖੀਰ ਐਸਾ ਵਾਕਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿ ਭੀਮ ਚੰਦ, ਜਿਹਦੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਬੜੀ ਈਰਖਾ ਸੀ, ਉਹਦਾ ਲੜਕਾ ਰਾਜਾ ਫਤੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਵਾ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਤੰਬੋਲ ਭੇਜਿਆ। ਤਾਂ ਓਧਰ ਇਹ ਸਲਾਹ ਠਹਿਰੀ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਲੁੱਟ ਲਓ, ਸੁਗਾਤ ਨਾ ਲਓ; ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਖੋਹ ਲਓ। ਨੰਦ ਚੰਦ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤ ਲਗ ਗਿਆ। ਇਕ ਸੌ ਘੋੜੇ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਵਾਸਤੇ ਆ ਰਹੇ ਸੀ, ਉਹ ਵੀ ਖੋਹਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਿਆ। ਪਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਮਿਹਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਕਲ ਕੇ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਆ ਗਏ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਖਬਰ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਐਸ ਵੇਲੇ ਅਵੇਸਲੇ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਹਿਤ ਰਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪੁਰਅਮਨ ਵਾਤਾਵਰਨ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ! ਕੁਛ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਆਏ ਸਮਝੋ। ਏਧਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਾਸ 500 ਪਠਾਣ ਤੇ ਚਾਰ ਸਰਦਾਰ ਜੋ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਕਿਸੇ ਗਲਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੱਢ ਦਿਤੇ ਸੀ, ਉਹ ਪੀਰ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਰਖਾ ਦਿਤੇ। ਲੇਕਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਡੋਲਣ ਲਗ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਤਾਂ ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ - ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਸੀ - ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ, ਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਹੀ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ; ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਇਹ ਨਾਅਰਾ ਦਿਲੋਂ ਚਲਦਾ ਸੀ - 'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਕਾ ਭਲਾ।' ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ!, ਸਭ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰ। ਸੋ ਅਕਾਰਨ ਗੱਲ ਚੱਲ ਪਈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ - ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਕਿ ਜੋ ਅਕਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਚੰਗੇ ਬੰਦਿਆਂ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਭਾਗ ਸੁਭ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ; ਉਹਦੀ ਬੁੱਧੀ ਪੁੱਠੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ - 'ਹੋਣਹਾਰ ਹਿਰਦੇ ਵਸੀ, ਗਈ ਸਰੀਰਹੁੰ ਬੁਧਿ।' ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

ਧਾਰਨਾ - ਭਾਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਦੇ,
 ਖਹਿੰਦੇ ਨਾਲ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ - ੨, ੨.
 ਨਾਨਕ ਵੀਚਾਰਹਿ ਸੰਤ ਮੁਨਿ ਜਨਾਂ ਚਾਰਿ ਵੇਦ ਕਹਿੰਦੇ ॥
 ਭਗਤ ਮੁਖੈ ਤੇ ਬੋਲਦੇ ਸੇ ਵਚਨ ਹੋਵੰਦੇ ॥
 ਪਰਗਟ ਪਾਹਾਰੈ ਜਾਪਦੇ ਸਭਿ ਲੋਕ ਸੁਣੰਦੇ ॥
 ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਇਨਿ ਮੁਗਧ ਨਰ ਸੰਤ ਨਾਲਿ ਖਹਿੰਦੇ ॥
 ਓਇ ਲੋਚਨਿ ਓਨਾ ਗੁਣਾ ਨੋ ਓਇ ਅਹੰਕਾਰਿ ਸੜੰਦੇ ॥
 ਓਇ ਵੇਚਾਰੇ ਕਿਆ ਕਰਹਿ ਜਾਂ ਭਾਗ ਧੁਰਿ ਮੰਦੇ ॥
 ਜੋ ਮਾਰੇ ਤਿਨਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਸੇ ਕਿਸੈ ਨ ਸੰਦੇ ॥
 ਵੈਰੁ ਕਰਨਿ ਨਿਰਵੈਰ ਨਾਲਿ ਧਰਮਿ ਨਿਆਇ ਪਚੰਦੇ ॥
 ਜੋ ਜੋ ਸੰਤਿ ਸਰਾਪਿਆ ਸੇ ਫਿਰਹਿ ਭਵੰਦੇ ॥
 ਪੇਡੁ ਮੁੰਢਾਹੁ ਕਟਿਆ ਤਿਸੁ ਭਾਲ ਸੁਕੰਦੇ ॥ ਅੰਗ - ੩੧੭

ਸਾਰੇ ਸਾਧੂ, ਸਾਰੇ ਮੁਨੀ, ਸਾਰੇ ਭਗਤ, ਸਾਰੇ ਗੁਰਮੁਖ, ਚਾਰ ਵੇਦ, ਛੇ ਸ਼ਾਸਤਰ, ੨੭ ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ, ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ, ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ, ਤੌਰੇਤ, ਅੰਜੀਲ, ਜੰਬੂਰ, ਬਾਈਬਲ; ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੁੰਥ - ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ - 'ਭਗਤ ਮੁਖੇ ਤੇ ਬੋਲਦੇ ਸੇ ਵਚਨ ਹੋਵੰਦੇ।' ਜੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਬੋਲ ਦਿਤਾ, ਉਹ ਬਚਨ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਉਤੇ ਅਸੰਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ; ਸੰਤਿ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੰਤਿ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਸੰਤਿ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਜੋ ਬਚਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੱਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਗਉੜਾ - ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪੁੱਤਰ, ਤੇ ਭਾਈ ਆਦਮ ਬਰਾੜ ਦਾ ਪੋਤਰਾ। ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਦਾ ਜਨਮ ਗੁਰੂ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਭਾਈ ਆਦਮ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ, "ਬੋਲ ਭਾਈ ਆਦਮ! ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ?" ਹੁਣ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਈਂ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ - ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ, ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਹ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਸਾਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਸਾਡੀ ਸਿਹਤ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਸਾਡਾ ਫਲਾਣਾ ਕੰਮ ਹੋ ਜਾਏ। ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਸੰਤ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ; ਅੰਦਰੋਂ ਕੋਈ ਲਹਿਰ ਉਠ ਖੜ੍ਹੇ - ਆਪੇ ਹੀ; ਆਪੇ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਲਹਿਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਵਾਰਭਾਟਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜਦ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਲਾ ਸੀ ਅੱਜ, ਲੋਕਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਕੱਪੜੇ ਬਸਤਰ ਸਭ ਗਿੱਲੇ ਸੀ ਤੇ ਸਰਦੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ, ਇਹ ਧੂਣੀਆਂ ਕੀਹਨੇ ਲਾਈਆਂ ਨੇ ਭਾਈ? ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਇਕ ਆਦਮ ਬਰਾੜ ਹੈ - ਜੰਗਲ ਦੇਸ ਦਾ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬਠਿੰਡਾ, ਫਰੀਦਕੋਟ ਆਦਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ, ਮਾਨਸਾ ਬਗੈਰਾ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਦੇਸ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਭੋਲੇ-ਭਾਲੇ ਲੋਕ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਆ ਗਿਆ - ਭਾਈ ਆਦਮ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੱਸ ਦਿਤਾ -

ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਜੇ ਕੇ ਮਾਗੈ॥
 ਸਾਧ ਜਨਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੈ॥ ਅੰਗ - ੨੬੬

ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਗ ਜਾਵੇ। ਸੇਵਾ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਕਰੇ? ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦ ਤਾਈਂ ਉਹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਜਦ ਬਚਨ ਕਰ ਦੇਣਗੇ, ਫੇਰ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਸੋ ਭਾਈ ਆਦਮ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਆ ਗਿਆ - ਇਕ ਲੜਕੀ ਹੈ, ਆਪ ਹੈ ਤੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕਰੀ। ਇਕ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਦੋ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ। ਲੱਕੜੀਆਂ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਰੋਜ਼ - ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ। ਇਕ ਭਰਾ (ਬੇੜ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਭਰਾ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਪਾਣੀ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਲੰਗਰੋਂ ਨਹੀਂ ਛਕਦਾ ਕੁਛ ਵੀ। ਦੋ ਢਾਈ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ। ਨਿਹਚੇ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਤਾਂ ਦਿਆਲ ਹੋਏਗਾ, ਤਾਂ ਬਚਨ ਲਵਾਂਗੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੰਗਤ ਬਾਹਰ ਗਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਾਹਰ ਗਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਤੇ ਜਦੋਂ ਵਾਪਿਸ ਆਏ ਤਾਂ ਸਰਦੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ, ਕਣੀਆਂ ਪੈਣ ਲਗ ਗਈਆਂ, ਕੱਪੜੇ ਭਿੱਜ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ - ਲਾਂਗਰੀ ਨੂੰ, ਕਿ ਲੱਕੜ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਲੰਗਰ ਜੋਗੀ ਹੀ ਹੈ।" ਮਹਾਰਾਜ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ ਲੇਕਿਨ ਸੰਗਤ ਦਾ ਜੋ ਦੁਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਉਸ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਅੰਤਰ ਕੀ ਜਾਨਤ॥
 ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਕੀ ਪੀਰ ਪਛਾਨਤ॥ ਚੌਪਈ ਸਾਹਿਬ

ਗੁਰੂ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਦ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਆਏ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਚਾਨਣ-ਏ-ਚਾਨਣ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ ਸਾਰੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਇਹ ਕੀਹਨੇ ਐਨੀਆਂ ਧੂਣੀਆਂ ਲਾ ਦਿਤੀਆਂ?" ਸੇਵਾਦਾਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਕ ਆਦਮ ਨਾਮ ਦਾ ਬਰਾੜ ਜਾਤ ਦਾ ਇਥੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ ਲਿਆ-ਲਿਆ ਕੇ ਲੱਕੜੀਆਂ ਦੇ ਢੇਰ ਲਾਏ ਨੇ - ਸਾਰਿਆਂ ਡੇਰਿਆਂ ਦੇ ਅੱਗੇ; ਇਹ ਧੂਣੀਆਂ ਮਚ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਨਿੱਘ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੰਗਤ ਆਰਾਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਬਸਤਰ ਸੁੱਕ ਗਏ ਨੇ।" ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਭਾਈ ਆਦਮ! ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਹਾਂ; ਮੰਗ ਕੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਦਰ ਖੁੱਲ ਗਿਆ ਤੇਰੇ ਵਾਸਤੇ।" ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਆਦਮ ਸ਼ਰਮਾਅ ਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਵਡੇਰੀ ਹੋ ਗਈ, ਘਰ ਵਾਲੀ ਦੀ ਉਮਰ ਵੀ ਵੱਡੀ ਹੈ, 70 ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ; ਕਿਵੇਂ ਕਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇ ਦਿਉ। ਸ਼ਰਮਾਅ ਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਨਾਮ ਦਾ ਦੇ ਦਿਉ।"

ਕਹਿੰਦੇ, "ਨਹੀਂ, ਉਹ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕਰ ਜੋ ਲੁਕੇਈ ਬੈਠੈ, ਛੁਪਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਚੰਗਾ, ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਕਰੀ।" ਤਿੰਨ ਬਚਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬਚਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਤਿੰਨ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੇਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਉਭਰੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਲਹਿਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਜਵਾਰਭਾਟੇ ਵਰਗੀ - ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੀ। ਤੀਜੇ ਬਚਨ ਤੇ ਲੈ ਲਵੇ ਤਾਂ ਲੈ ਲਵੇ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਆਈਂ, ਤੇਰੀ ਮੰਗ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਈ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹਾਂ।"

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਆਏ, ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ। ਲੜਕੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, "ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਮੇਰੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਸੰਗਦੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ;

ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਵੀਰ ਦੇ ਦਿਉ।" ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ ਤੇ ਫੇਰ ਖੋਲ੍ਹੇ, "ਭਾਈ ਆਦਮ! ਤੇਰੇ ਤਾਂ ਸੱਤ ਜਨਮ ਤੱਕ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੇ ਲੇਖ ਐਸੇ ਹੀ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਨੇ ਪਰ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ। ਸਾਡਾ ਇਕ ਚੌਥਾ ਪੁੱਤਰ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਪੁੱਤਰ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਉਹ ਜਮਾਂਦਰੂ ਸਿੰਧ ਹੋਏਗਾ; ਉਹਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਨਾ ਕਰੀਂ, ਨਿਰਾਦਰੀ ਨਾ ਕਰੀਂ, ਉਹ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਆਏਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਰੱਖੀ।" ਸੋ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਪਰਵਾਨ ਸੀ - ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਸਿੱਖੀ-ਸੇਵਕੀ ਸਾਰੇ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਲੜਕਾ - ਭਾਈ ਗਉਰਾ - ਬੜੀ ਜ਼ਮੀਨ-ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ, 300 ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਹਰ ਵਕਤ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਬਾਕੀ ਪੈਦਲ ਸੀ। ਘੋੜਿਆ ਦਾ ਦਾਣਾ ਪੀਸਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਭਾਈ ਗੋਦੜੀਆ, ਚੱਕੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾਣਾ ਪੀਸਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਅਭੇਦ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਸਾਰੇ ਮਹਾਤਮਾ ਸੇਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਡਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋਵੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ, ਕੋਈ ਉਲਟ ਪੁਲਟ ਬਚਨ ਨਾ ਕਰ ਦੇਵੇ; ਕਿਉਂਕਿ ਜੁਬਾਨ ਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਪੁਭ ਜੀ ਬਸਹਿ ਸਾਧ ਕੀ ਰਸਨਾ॥ ਅੰਗ - ੨੬੩

ਸੋ ਇਹ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਕ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਘੁਰਨ ਲੱਗ ਗਏ, ਦੋ ਚਾਰ ਥੱਪੜ ਮਾਰ ਦਿਤੇ। ਤੇ ਇਹ ਚੱਕੀ ਚਲਾਉਂਦੇ-ਚਲਾਉਂਦੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਭਾਈ ਗਉਰਾ! ਇਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੈ; ਮਾਰ ਨਾ।" ਕਹਿੰਦੇ, "ਭਾਈ ਗੋਦੜੀਆ! ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰ।" ਕਹਿੰਦੇ, "ਬੜਾ ਆਫਰਿਆ ਹੋਇਐ।" ਹੁਣ - 'ਭਗਤ ਮੁਖੈ ਤੇ ਬੋਲਦੇ ਸੇ ਵਚਨ ਹੋਵੰਦੇ।' ਸੱਤਿ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ; ਹੁਣ ਅਫਰੇਵਾਂ ਹੋ ਗਿਆ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਲਿਟਣ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਹੱਥ ਪੈਰ ਠੰਢੇ ਹੋ ਗਏ, ਨਬਜ਼ ਮੁੜਨ ਲੱਗ ਗਈ, ਪਸੀਨਾ ਆ ਗਿਆ - ਮੱਥੇ ਦੇ ਉਤੇ; ਮਰਨ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਭਾਈ ਗੋਦੜੀਏ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ। "ਭਾਈ ਗੋਦੜੀਆ ਤੇਰੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਉਚਾਰਨ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਆਫਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਹੁਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ।" ਚਰਨ ਰੱਖ ਦਿਤਾ; ਚਰਨ ਛੂਹਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਅਫਰੇਵਾਂ ਉਤਰ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, "ਭਾਈ ਗੋਦੜੀਆ, ਤੇਰੀ ਜੁਬਾਨ ਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਮੌਜ ਕਰ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਮਸਤਕ ਨਿਵਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਤੈਨੂੰ।" ਹੁਣ ਗੋਦੜੀਆ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਘਰ ਵਾਲਿਆ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਾਡਾ ਪਿਤਾ ਐਡੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੁੰਦੇ - ਪਿਤਾ ਦੀ ਗੱਲ; ਸੰਸਾਰ ਜਾਣਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਹੀ ਬੱਚਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਬਾਤ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ। ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਮਾਮੂਲੀ ਆਦਮੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਮ ਲੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਅੱਜ - ਚੇਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ, ਸਰ੍ਹੋਂ ਪੱਕ ਗਈਆਂ, ਰੋਹੀ ਦਾ ਖੇਤ ਹੈ - ਰੇਤੇ ਦਾ, ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਪੂ ਤੂੰ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਸਰ੍ਹੋਂ ਪੁੱਟ ਲੈ; ਵੱਢਣੀ ਕੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਜੜ੍ਹੋਂ ਹੀ ਪੁੱਟੀ ਜਾਹ। ਸਵੇਰ ਦਾ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਾਮ ਹੋ ਗਈ, ਚਾਰ ਪੰਜ ਵੱਜ ਗਏ; ਨਾ ਪਾਣੀ ਆਇਆ, ਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਆਇਆ। ਨੂੰਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਭਾਗਾ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਮਨ 'ਚ ਦਰਦ ਹੋਵੇ - ਬਿਗਾਨੇ ਪਿਉ ਦਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੰਧਨ ਸਮਝਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਛੇਤੀ ਜਾਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਕੁਛ ਇਹਦੇ ਕੋਲ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ; ਇਹ ਜਿਉਂਦਾ ਕਿਉਂ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਭ ਮਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਕਾਉਂ ਖਾ ਕੇ ਜੀਮਿਆ ਹੈ, ਕਾਉਂ ਖਾਧੇ ਨੇ, ਇਹਦੀ ਉਮਰ ਵੱਡੀ ਹੋ ਗਈ। ਪਰ ਅੱਜ ਕੋਈ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜੋ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਆਗਿਆ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੀ ਸੇਵਾ ਹੀ ਮੇਰਾ ਪਰਮ ਧਰਮ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਉਪਰ ਲੈ ਜਾਏਗਾ। ਬਾਕੀ ਨਿਰਾਦਰ-ਏ-ਨਿਰਾਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾ ਪੁੱਛਿਆ - ਨਾ ਜਲ ਭੋਜਿਆ, ਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਭੋਜਿਆ। ਸ਼ਾਮ ਹੋ ਗਈ, ਹਾਲੋਂ ਬੇਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਥੱਕ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਪਛਾਣਣ ਵਾਲੇ ਆ ਗਏ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ, ਕਹਿੰਦੇ, "ਭਾਈ ਗੋਦੜੀਆ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਓ?" ਕਹਿੰਦੇ, "ਮੈਂ ਘਰ ਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟਦਾ ਹਾਂ।" ਕਹਿਣਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਘਰ ਦਿਆਂ ਦੀ ਸਰ੍ਹੋਂ ਹੈ, ਇਹ ਜੜ੍ਹੋਂ ਪੁੱਟਦਾ ਹਾਂ। ਬਚਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਇਕ ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਰ ਗਏ, ਜਿੰਦਰਾ ਲਗ ਗਿਆ ਘਰ ਨੂੰ। ਹੁਣ ਅਵਸਥਾ ਕੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦਾ, "ਚੰਗਾ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਮੌਜ ਹੈ; ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਖੁਲ੍ਹੇ ਫਿਰਾਂਗੇ।" ਅੱਗੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਕ ਮਾਈ ਨੇ ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਦਹੀਂ ਦੇ ਦਿਤਾ - ਬੜਾ ਮਿੱਠਾ ਦਹੀਂ, ਪਰ ਮਿਰਚਾਂ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਵਿਚ। ਪੁੱਛਣ ਲਗ ਗਈ, "ਬਾਬਾ ਜੀ! ਦਹੀਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਲੱਗਿਆ?" ਕਹਿੰਦੇ, "ਬੀਬੀ, ਦਹੀਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੁਆਦ ਸੀ, ਪਰ ਸੱਪ-ਲੜਨੀਏ! ਵਿਚ ਮਿਰਚਾਂ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।" ਹੁਣ 'ਸੱਪ ਲੜਨੀ' ਬਚਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਘਰ ਜਾਂਦੇ ਹੀ ਉਹਦੇ ਸੱਪ ਲੜ ਗਿਆ।

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਡਰੇ ਭਾਈ। ਕੋਈ ਐਸੀ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ 'ਸੰਤਨ ਸੇਤੀ ਮਸ਼ਕਰੀ ਕੁਲ ਡੋਬਣ ਕੀ ਰੀਤਿ।' ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮਸ਼ਕਰੀ ਕਰ ਲਓ, ਖਹਿਣ ਲਗ ਜਾਉ; ਡੁੱਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬੰਦਾ - 'ਭਗਤ ਮੁਖੈ ਤੇ ਬੋਲਦੇ ਸੇ ਵਚਨ ਹੋਵੰਦੇ। ਪਰਗਟ ਪਾਹਾਰੈ ਜਾਪਦੇ ਸਭਿ ਲੋਕ ਸੁਣੰਦੇ।' ਕਹਿੰਦੇ, ਪਰਗਟ ਨੇ; ਗੁਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ - 'ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਇਨਿ ਮੁਗਧ ਨਰ ਸੰਤ ਨਾਲਿ ਖਹੰਦੇ।' ਕੋਈ ਖਹਿ ਲਉ; ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜਿਹਨੇ ਵੀ ਅਵੱਗਿਆ ਕਰੀ ਹੈ, ਅਖੀਰ ਦੁਖੀ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਮਰੇ ਨੇ। ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਵੈਸੇ ਵੀ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਨੇ। 'ਓਇ ਲੋਚਨਿ ਓਨਾ ਗੁਣਾ ਨੋ.....'।

ਸੰਤ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਣ ਆ ਜਾਣ, ਔਗੁਣ ਨਿਕਲ ਜਾਣ, '.....ਓਇ ਅਹੰਕਾਰਿ ਸੜਦੇ॥' ਪਰ ਉਹ ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਸੜਦੇ ਨੇ - 'ਓਇ ਵੇਚਾਰੇ ਕਿਆ ਕਰਹਿ ਜਾਂ ਭਾਗ ਧੁਰਿ ਮੰਦੇ॥' ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਹੀ ਮੱਥੇ ਦੇ ਭਾਗ ਮੰਦੇ ਹੋ ਗਏ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਜੋ ਸ਼ੁੱਭ ਇੱਛਿਆ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। 'ਜੇ ਮਾਰੇ ਤਿਨਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਸੇ ਕਿਸੈ ਨ ਸੰਦੇ॥' ਕੀਹਦੇ ਜੋਗੇ ਨੇ? ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਸੇ ਜੋਗੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿਤੇ। 'ਵੈਰੁ ਕਰਨਿ ਨਿਰਵੈਰ ਨਾਲਿ ਧਰਮਿ ਨਿਆਇ ਪਚੰਦੇ॥' ਨਿਰਵੈਰ ਦੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਦੇ ਨੇ। 'ਜੇ ਜੇ ਸੰਤਿ ਸਰਾਪਿਆ ਸੇ ਫਿਰਹਿ ਭਵੰਦੇ॥' ਬਚਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਭਉਂਦਾ ਹੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਕਿਤੇ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ -

ਸੰਤ ਕਾ ਦੇਖੀ ਅਧ ਬੀਚ ਤੇ ਟੂਟੇ॥ ਅੰਗ - ੨੮੦

ਅਧ ਵਿਚਾਲਿਓਂ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਸੰਤ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਰਾਜ ਤੇ ਹੀਨ॥

ਸੰਤ ਕਾ ਨਿੰਦਕੁ ਦੁਖੀਆ ਅਰੁ ਦੀਨ॥ ਅੰਗ - ੨੮੦

ਦੁਖੀ ਅਰ ਦੀਨ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਰਾਜਸੀ ਪਦਵੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ - 'ਜੇ ਜੇ ਸੰਤਿ ਸਰਾਪਿਆ ਸੇ ਫਿਰਹਿ ਭਵੰਦੇ॥ ਪੇਡੁ ਮੁੰਢਾਹੁ ਕਟਿਆ ਤਿਸੁ ਡਾਲ ਸੁਕੰਦੇ॥' ਜੜ੍ਹ ਹੀ ਪੁੱਟੀ ਗਈ ਦਰਖਤ ਦੀ, ਹੁਣ ਡਾਲ ਕਿਥੇ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ? ਉਹ ਵੀ ਸੁੱਕ ਜਾਣਗੇ।

ਬਾਬਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਵਾਲੇ - ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸੰਗਤ ਹੁੰਮ-ਹੁੰਮਾ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ - ਪੂਰਨਮਾਸੀ, ਸੰਗਰਾਂਦ ਨੂੰ ਤੇ ਹੋਰ ਦੀਵਾਨ ਜਦ ਲਗਦੇ ਨੇ। ਕੋਲ ਇਕ ਨਾਸਤਕਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਸੀਗਾ - ਪਠਾਣਾਂ ਦਾ; ਬਹੁਤ ਹੰਕਾਰੀ ਸੀਗੇ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭੈ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ, ਸਗੋਂ ਲਗਦੇ ਸੀ - ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੜਾ ਇਕੱਠ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਲਾਹ ਕਰੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਬੈਠ ਕੇ, ਕਿ ਆਪਾਂ ਕਿਵੇਂ ਹਟਾਈਏ? ਕਹਿੰਦੇ, ਜਦੋਂ ਏਥੋਂ ਸੰਗਤ ਲੰਘਣ ਲੱਗੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਗਰ ਕੁੱਤੇ ਛੱਡ ਦਿਆ ਕਰੀਏ। ਕੁੱਤੇ ਬੜੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਸੰਗਤ ਨੇ ਆਉਣਾ, ਕੁੱਤੇ ਛੱਡ ਦੇਣੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੱਢਣਾ - ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ, ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ, ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ। ਬਚਾਓ ਕਰਨਾ, ਚੀਖ-ਚਿਹਾੜਾ ਹੋਣਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿਣਾ, ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਬੇਟਾ? ਮਹਾਰਾਜ! ਕੁੱਤੇ ਨੇ ਵੱਢ ਖਾਧਾ, ਕੁੱਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ, ਕੀ ਕਰੀਏ; ਜਦੋਂ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਹਾਂ, ਕੁੱਤੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਤੁਸੀਂ ਹੋਰ ਰਸਤਾ ਲੈ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਇਕ ਮੀਲ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ, ਓਧਰੋਂ ਆਉਣ ਲਗ ਜਾਉ। ਓਧਰ ਦੀ ਆਉਣ ਲਗ ਗਏ। ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਓਥੋਂ ਦੀ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਓਥੇ ਜਾ ਕੇ ਬਹਿ ਜਾਇਆ ਕਰਨ - ਕੁੱਤੇ ਲੈ ਕੇ। ਜਦ ਨੇੜੇ ਸੰਗਤ ਆਵੇ, ਫੇਰ ਛੱਡ ਦੇਣ।

ਫੇਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੋਲ ਅਰਦਾਸਿ ਕਰੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ, ਇਹ

ਹੁਣ ਉਥੇ ਵੀ ਕੁੱਤੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ! ਅਤਿ ਦਾ ਤੇ ਖੁਦਾ ਦਾ ਵੈਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚਲੋ, ਆਪਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਉਹ ਜਾਣੇ ਜਾਂ ਇਹ ਜਾਨਣ; ਆਪਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੋ। ਐਸੀ ਬੀਮਾਰੀ ਪਈ ਕਿ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਰਦ ਮਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਅਖੀਰ ਐਸਾ ਮੌਕਾ ਆਇਆ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਰ ਗਏ; ਇੱਕ ਬਚਾ ਬਚ ਗਿਆ। ਇਕ ਸਮਝਦਾਰ ਬੀਬੀ ਸੀ - ਨੌਜਵਾਨ; ਪੀਰਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਜਾਣਦੀ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ, ਸਾਡੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕਰਿਆ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੁੱਢ ਪੁੱਟਿਆ ਗਿਆ - 'ਪੇਡੁ ਮੁੰਢਾਹੁ ਕਟਿਆ ਤਿਸੁ ਡਾਲ ਸੁਕੰਦੇ॥' ਹੁਣ ਤਾਂ ਡਾਲ ਕੋਈ ਬਚਣਾ ਨਹੀਂ, ਸਭ ਸੁੱਕ ਜਾਣੇ ਨੇ। ਮੇਰਾ ਬੱਚਾ ਵੀ ਜਾਊ। ਬੱਚਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੀ, "ਬਾਬਾ ਜੀ! ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ। ਮਰਦਾਂ ਨੇ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ।" ਕਹਿੰਦੇ, "ਕੋਈ ਨਾ ਬੀਬੀ! ਬੀਜ ਬਚ ਗਿਆ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ - 'ਪੇਡੁ ਮੁੰਢਾਹੁ ਕਟਿਆ ਤਿਸੁ ਡਾਲ ਸੁਕੰਦੇ॥' ਸੋ ਉਹ ਖਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਜਿਹਦੀ ਬੁੱਧੀ ਪੁੱਠੀ ਹੋ ਜਾਵੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਭਾਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਦੇ,

ਖਹਿੰਦੇ ਨਾਲ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ - ੨, ੨

'ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਇਨਿ ਮੁਗਧ ਨਰ ਸੰਤ ਨਾਲਿ ਖਹੰਦੇ॥' ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਊ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮਿੱਤਰਤਾ ਦਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਹੱਥ ਵਧਾਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਉ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਉਲਟਾ ਵਿਹਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੰਤ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਉ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਕਰਦੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਰੀ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਆਪਣਾ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਕਰਦੇ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਸੁਖਦੇਵ ਮੁਨੀ ਜੀ - ਆਪ ਤੁਰੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਆਉਂਦੇ-ਆਉਂਦੇ ਇਕ ਪਾਣੀ ਦਾ ਛੱਪੜ ਜਿਹਾ ਦੇਖਿਆ - ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਟੋਆ। ਉਹਦੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬਿੱਛੂ ਜਦੋਂ-ਜਿਹਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ - ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲਈ, ਪਰ ਨਿਕਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ; ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਲ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਹੱਥ ਹੇਠਾਂ ਕਰਕੇ ਉਂਗਲੀ ਤੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਸੁੱਟਣ ਲੱਗੇ, ਉਹਨੇ ਡੰਗ ਮਾਰਿਆ। ਹੱਥ ਹਿੱਲ ਗਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਵਿਚ ਗਿਰ ਗਿਆ। ਦੂਸਰੀ ਉਂਗਲੀ ਤੇ, ਤੀਸਰੀ ਤੇ, ਚੌਥੀ ਤੇ; ਅਖੀਰ ਦਸਵੀਂ ਉਂਗਲੀ ਤੇ ਜਦ ਬਿਠਾਇਆ; ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੇ ਡੰਗ ਹੀ ਡੰਗ ਲੱਗ ਚੁੱਕੇ ਨੇ; ਕੋਈ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹਾ ਦੇਖਦਾ ਸੀ, ਕਹਿੰਦਾ, ਸੰਤ ਜੀ! ਇਹ ਤਾਂ ਮੂਰਖ ਹੈ, ਇਹ ਡੰਗ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਭਾਈ, ਮੂਰਖ ਹੈ ਇਹ; ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਹਾਂ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੇ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਅ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ - ਬੁਰਿਆਈ ਦਾ; ਅਸੀਂ ਨੇਕੀ ਦਾ ਕਿਉਂ ਛੱਡੀਏ! ਸੋ ਨੇਕੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣੀ -

.....ਅਪੁਨਾ ਗੁਨੁ ਨ ਗਵਾਵੈ॥ ਅੰਗ - ੨੨੦

ਮਹਾਤਮਾ ਆਪਣਾ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਗਵਾਇਆ ਕਰਦੇ, ਫੇਰ ਵੀ

ਭਲਾ ਲੋਚਦੇ ਨੇ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਦਿਤੀ; 30 ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਈ। ਏਧਰ ਜਦ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਜਿਹੜੇ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਨੇ ਰਖਾਏ ਸੀ; ਉਹ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਲਗ ਗਏ। ਬੰਦਾ ਆ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ। ਸਲਾਹ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਆਪਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਚੱਲੀਏ; ਕਿਉਂ ਲੜੀਏ? ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਭਾਈ ਨੰਦ ਚੰਦ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਦੁੱਗਣੀ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ, ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਥ ਨਾ ਛੱਡਣ; ਕਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਹਲੇ ਬੈਠਿਆਂ ਨੂੰ, ਤਨਖਾਹਾਂ ਲੈਂਦਿਆਂ ਨੂੰ। ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਕਰੇ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਔਖਾ ਮੌਕਾ ਆ ਬਣੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀ ਨਮਕ-ਹਲਾਲੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਣ।

ਨੰਦ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰੋ, ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀਦਾ ਹੁੰਦਾ; ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਕਾਲੇ ਖਾਂ ਸੀ - ਵੱਡਾ ਅਫਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ, ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸੀ - ਨਜ਼ਾਬਤ ਖਾਨ, ਹਯਾਤ ਖਾਨ, ਭੀਖਨ ਖਾਨ; ਇਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਘਰ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਛੁੱਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ, ਅਸੀਂ ਛੁੱਟੀ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਐਸੇ ਮੌਕੇ ਛੁੱਟੀ? ਜੰਗ ਹੋ ਹਟੇਗੀ, ਫੇਰ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਲਿਓ; ਇਹ ਤਾਂ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ, ਨਮਕ-ਹਰਾਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਮੌਤ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਓ, ਮੌਤ ਨੇ ਵੀ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ ਹੈ? ਜਿਥੇ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚਲੇ ਜਾਉ; ਉਥੇ ਹੀ ਆ ਜਾਉ। ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ, ਉਹ ਤਾਂ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ। ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਹਿ ਦਿਉ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਢਾਲਾਂ ਨਾਲ ਦੇਵਾਂਗੇ ਮੋਹਰਾਂ - ਜੰਗ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ - ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਲਉ ਗੁਰੂ ਡਰ ਗਿਆ, ਹਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਏਗੀ। ਆਪਾਂ ਇਹ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰੀਏ ਕਿ ਆਪਾਂ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਰਲੀਏ? ਖਜ਼ਾਨਾ ਲੁੱਟੀਏ ਗੁਰੂ ਦਾ; ਪਤਾ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਹੈ ਹੀ ਕਿ ਬੇਅੰਤ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਉਲਟੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਨੰਦ ਚੰਦ ਜੀ ਆ ਗਏ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕੋਲ। ਕਹਿੰਦੇ, "ਕਿਉਂ ਨੰਦ ਚੰਦ ਜੀ, ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ; ਕੋਈ ਆਇਆ ਜਵਾਬ?" ਜਵਾਬ ਕਾਹਦਾ ਆਉਣਾ ਸੀ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਉ -

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਵਾਰਾਂਗੇ ਜਾਨ ਆਪਣੀ,
ਔਖੇ ਵੇਲੇ ਸਾਥ ਛੱਡ ਗਏ - ੨, ੨.

"ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਨੇ ਆਗਿਆ ਕਰੀ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਬੜਾ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ, ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਐਡਵਾਂਸ ਲੈ ਲਓ; ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਤੇਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦੂਤ ਨੇ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਹੈ।"

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਬੁਲਾਓ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ।" ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਦੇਖੋ ਜਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਤੇ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਦਾ, ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਸੇ ਦੀ; ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਤੁਹਾਡੇ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਾਸਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨੌਕਰ ਰੱਖਿਆ - ਫੌਜ ਦੇ ਵਿੱਚ, ਤੇ ਹੁਣ ਸਵਾਮੀ ਭਗਤੀ ਤਾਂ ਨਾ ਹੋਈ। ਨਮਕ ਖਾਂਦੇ ਰਹੋ; ਨਾ ਤੁਸੀਂ ਸਵਾਮੀ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਤੇ ਨਾ ਨਮਕ-ਹਲਾਲੀ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਚ ਜਾਵਾਂਗੇ; ਮੌਤ ਤਾਂ ਛੱਡਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਕਿੱਥੇ ਭੱਜ ਕੇ ਬਚ ਜਾਓਗੇ; ਕਾਲ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲਕ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਨਮਕ ਹਰਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪਾਪ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰੂਹ ਦੋਜ਼ਖ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਸੜਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਰੂਹਾਂ ਸੜਨ ਦੋਜ਼ਖ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ,
ਲਾਅਨਤ ਸਾਰਾ ਜਗ ਪਾਵੇਗਾ - ੨, ੨.

ਨਮਕ ਹਲਾਲ ਨਾਥ ਕਾ ਕਰੀਐ॥
ਮਰਨ ਜੀਵਨ ਅਸਿਧੁਜ ਪਰ ਧਰੀਐ॥
ਸ੍ਰਾਮੀ ਕਹਿ ਜੋ ਰਨ ਮਧ ਤਿਆਗੈ॥
ਈਹਾ ਨਿੰਦ ਨਰਕ ਤਹ ਆਗੈ॥
ਤਾ ਕੋ ਮਾਸ ਗੀਧ ਨਹ ਲੇਹੀ॥
ਨਮਕ ਹਰਾਮ ਜਾਨ ਤਹਿ ਦੇਹੀ॥
ਆਗੈ ਸੁਰਗ ਨ ਈਹਾ ਜਸ॥
ਸਾਤ ਮੁਠੀ ਤਾਂ ਕੇ ਸਿਰ ਭਸ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ.ਪ੍ਰ.ਸੁ.ਗ੍ਰੰਥ

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, 'ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਜਾਣਦੇ ਓ ਕਿ ਨਮਕ ਹਰਾਮ ਜੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾਂ ਬੁਰਾ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਤਾਂ ਭਾਰ ਧਰਤੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਹਿਆ ਕਰਦੀ - 'ਨਮਕ ਹਲਾਲ ਨਾਥ ਕਾ ਕਰੀਐ॥ ਮਰਨ ਜੀਵਨ ਅਸਿਧੁਜ ਪਰ ਧਰੀਐ॥' ਮਰਨਾ ਜਿਉਣਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ - 'ਸ੍ਰਾਮੀ ਕਹਿ ਜੋ ਰਨ ਮਧ ਤਿਆਗੈ॥' ਜੋ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮਾਲਕ ਕਹਿ ਕੇ ਰਣ ਵਿੱਚੋਂ ਨੱਠਦਾ ਹੈ -

ਸੂਰਾ ਸੋ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ਜੁ ਲਰੈ ਦੀਨ ਕੇ ਹੇਤ॥

ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿ ਮਰੈ ਕਬਹੂ ਨ ਛਾਡੈ ਖੇਤੁ॥ ਅੰਗ - ੧੧੦੫

ਰਣ ਤਾਂ ਅਜੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੱਠਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਓ - 'ਈਹਾ ਨਿੰਦ ਨਰਕ ਤਹ ਆਗੈ॥' ਮੁੜ ਕੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਹੋ, ਮੌਕੇ ਤੇ ਨੱਠਦੇ ਓ, 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਸਵਾਮੀ ਭਗਤੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ - ਨਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਮਿਲੇਗਾ - 'ਤਾ ਕੋ ਮਾਸ ਗੀਧ ਨਹ ਲੇਹੀ॥' ਗਿਲਝਾਂ ਨੇ ਵੀ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ। 'ਨਮਕ ਹਰਾਮ ਜਾਨ ਤਹਿ ਦੇਹੀ॥ ਆਗੈ ਸੁਰਗ ਨ ਈਹਾ ਜਸ। ਸਾਤ ਮੁਠੀ ਤਾਂ ਕੇ ਸਿਰ ਭਸ॥' ਸਤ ਮੁਠਾਂ ਸੁਆਹ ਦੀਆਂ - ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚ, ਜਿਹੜਾ ਮਾਲਕ ਕਹਿ ਕੇ ਫੇਰ ਚਲਿਆ ਜਾਏ।"

ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਾਲੇ ਖਾਂ ਸਮਝਾਉਣ ਲੱਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ,

"ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ! ਉਦੋਂ ਕਿਹੜਾ ਵਕਤ ਸੀ ਸਾਡੇ ਉਤੇ? ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਰਾਣਾ ਸਾਨੂੰ ਪਨਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦਾ ਤੇ ਹੁਣ ਆ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡਦੇ ਓ? ਕਹਿੰਦੇ, "ਦੇਖ, ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਐਨਾ ਧਨ ਹੈ, ਜੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲਗ ਜਾਵੇ, ਸੱਤ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਤਾਂਈਂ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਦਾ।" ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, "ਪਾਪ ਕਿੰਨਾਂ ਹੋਏਗਾ?" ਕਹਿੰਦੇ, "ਤੂੰ ਗਲਤ ਖਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਵੀ ਰਲ ਜਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ - ਆਪਣੇ ਬੰਦੇ ਲੈ ਕੇ।" ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਦੇਖੋ, ਮੈਂ ਰੱਬ ਪ੍ਰਸਤ ਬੰਦਾ ਹਾਂ - ਖੁਦਪ੍ਰਸਤ; ਮੈਂ ਦੋਜ਼ਖ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦਾ ਹਾਂ, ਬਹਿਸ਼ਤ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ; ਪੈਰਿਬਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੋਜ਼ਖ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸੜਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ।" -

ਧਾਰਨਾ - ਦੋਜ਼ਖ ਨੂੰ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਧੋਖਾ ਜੇ ਦੇਵਾਂ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ - ੨, ੨.

ਨਿਮਕ ਹਰਾਮੀ ਬਨਿਕੈ ਮਰਨਾ॥

ਖੋਟ ਨਸੀਬ ਕਰਾਯੋ ਕਰਨਾ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ. ਪ੍ਰ. ਸੁ. ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੪੭੭੯

ਤੁਮ ਗੀਦੀ ਹੈ ਕਰਿ ਮਤਿ ਮੋਟੇ॥

ਦੋਜ਼ਕ ਹੇਤ ਸਹੇਰਯੋ ਖੋਟੇ॥

ਬੰਸ ਪਠਾਨ ਕਲੰਕਤਿ ਕੀਨਾ॥

ਅਵਗਤਿ ਮਰਹੁ ਅਜਸੁ ਜਗ ਲੀਨਾ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਪ੍ਰ. ਸੁ. ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੪੭੭੯

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਗੁਰੂ ਕਿੰਨਾਂ ਦਿਆਲੂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਬਾਂਹ ਫੜੀ ਤੇ ਹੁਣ ਮੌਕਾ ਪਏ ਤੇ ਨੱਠ ਜਾਈਏ? ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ - 'ਨਿਮਕ ਹਰਾਮੀ ਬਨਿਕੈ ਮਰਨਾ। ਖੋਟ ਨਸੀਬ ਕਰਾਯੋ ਕਰਨਾ॥ ਤੁਮ ਗੀਦੀ ਹੈ ਕਰਿ ਮਤਿ ਮੋਟੇ। ਦੋਜ਼ਕ ਹੇਤ ਸਹੇਰਯੋ ਖੋਟੇ। ਬੰਸ ਪਠਾਨ ਕਲੰਕਤਿ ਕੀਨਾ॥ ਅਵਗਤਿ ਮਰਹੁ ਅਜਸੁ ਜਗ ਲੀਨਾ॥' ਸਾਰਾ ਜੱਗ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤਾਂਈ ਸਾਡੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਿਆ ਕਰੂ।" ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਨਾ ਨਿੰਦਿਆ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਥੋਂ ਮਗਰੋਂ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਬੜੇ ਮਾੜੇ ਸੀ, ਨਮਕ ਖਾ ਕੇ ਹਲਾਲ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਨਾਲ ਕੇ ਰਲ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਦੱਸਿਆ, "ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਹੋਰ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ, ਇਕ ਕਾਲੇ ਖਾਂ ਡਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।" ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਿੱਖ ਭੇਜਿਆ, ਕਹਿੰਦੇ, "ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਕਹੋ, ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਸਾਥੀ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਆਪ ਵੀ ਜਾਵੇ।" ਸੋ ਉਹ ਗੁਰਸਿੱਖ ਕਾਲੇ ਖਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, "ਦੇਖੋ, ਖਾਨ ਸਾਹਿਬ! ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਥੀ ਚਲੇ ਗਏ; ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਆਏ ਸੀ, ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ; ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਹੁਣ ਚਲੇ ਜਾਓ।" ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, "ਸਿੱਖ! ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਹੈ - ਗੁਰੂ ਦਾ, ਉਹ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਨਖਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ਪਰ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਕੋਈ ਗੈਰਤ ਹੈ, ਕੋਈ ਅਸੂਲ ਹੈ; ਅਸੀਂ ਵੀ ਖੁਦਾਬੰਦ ਤਾਲਾ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਮਰਨਾ ਤਾਂ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ, ਪਰ ਇਹ ਕਲੰਕ ਖੋਟ ਕੇ ਜਿਹੜਾ ਮਰਨਾ

ਹੈ, ਇਹ ਮੈਂ ਮਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ -

ਧਾਰਨਾ - ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਬਣਨਾ ਨਮਕ ਹਰਾਮੀ,
ਸੀਸ ਵਾਰਾਂ ਆਪਣਾ - ੨, ੨.

ਮੈਂ ਨਹਿ ਬਨਿ ਹੋਂ ਨਮਕ ਹਰਾਮੀ॥

ਆਵਹੁ ਨਿਜ ਸੁਆਮੀ ਕੇ ਕਾਮੀ॥

ਲਰਿ ਕਰਿ ਮਰਿ ਕਰਿ ਭਿਸ਼ਤ ਸਿਧਾਵੇ॥

ਜੀਵਤਿ ਜੇ ਗੁਰ ਤੇ ਧਨ ਪਾਵੈਂ॥

ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਕਰਿ ਹੈਂ ਨਿਮਕ ਹਲਾਲ॥

ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਸੁਧਰਾਇ ਬਿਸਾਲ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁ. ਪ੍ਰ. ਸੁ. ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - ੪੭੮੧

"ਗੁਰਸਿਖਾ! ਜੇ ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ; ਮੈਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਮਕ ਖਾਧਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਿਆ ਜਾਵਾਂ?" ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਦੱਸਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ, ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ?" "ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੇਣੀ ਹੈਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕਦਾ; ਚਾਹੇ ਮੈਂ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਾਂ, ਚਾਹੇ ਮਰਾਂ। ਜੇ ਮੈਂ ਮਰਿਆ ਤਾਂ ਬਹਿਸ਼ਤ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਨੇ; ਜੇ ਮੈਂ ਜਿਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਪਏਗੀ, ਦਿਆਲਤਾ ਹੋਏਗੀ, ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਏਗੀ। ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਮੈਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਬਹਿਸ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਹੈ।" -

ਲਖ ਖੁਸ਼ੀਆ ਪਾਤਿਸਾਹੀਆ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ॥

ਅੰਗ - ੪੪

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਬਾਕੀ?" "ਮਹਾਰਾਜ! ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ।" ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਨਗਾਰੇ ਮੂਧੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ।" ਨਗਾਰੇ ਮੂਧੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬਹਾਦਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ, ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਬਣ ਗਏ। ਤੇ ਨਾਲ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ ਖਬਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ, ਉਹ ਤਾਂ ਚਲੇ ਗਏ, ਤੇ ਜਾ ਵੀ ਫਤਹਿਸ਼ਾਹ ਵੱਲ ਨੂੰ ਰਹੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਲ ਨਾਲ ਰਲ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਗੁਰਸਿੱਖੋ! ਇਹ ਚੀਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਨਾਗਣੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਧਨ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਇਹ ਨਾਗਣੀ ਮਾਇਆ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਲੜਦੀ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਮਾਇਆ ਹੋ ਕੇ ਨਾਗਣੀ ਲੜ ਗਈ,

ਮਨਮੁਖ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ - ੨

ਮਾਇਆ ਹੋਈ ਨਾਗਣੀ ਜਗਤਿ ਰਹੀ ਲਿਪਟਾਇ॥

ਇਸ ਕੀ ਸੇਵਾ ਜੋ ਕਰੇ ਤਿਸ ਹੀ ਕਉ ਫਿਰਿ ਖਾਇ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਈ ਗਾਰਤੁ ਤਿਨਿ ਮਲਿ ਦਲਿ ਲਾਈ ਪਾਇ॥

ਅੰਗ - ੫੧੦

"ਗੁਰਸਿੱਖੋ! ਇਹ ਮਾਇਆ ਨਾਗਣੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸਵਾਮੀ ਭਗਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੀ, ਨਮਕ ਹਲਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੀ, ਮਿੱਤਰ ਨੂੰ ਮਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੀ, ਪਿਉ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਫਰਕ ਪਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ; ਬੱਚਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਂ ਪਿਓ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਾਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪੈਸਾ ਟਕਾ ਆ ਜਾਵੇ।"

'ਚਲਦਾ'...../

ਬੰਦਗੀ ਨਾਮਾ

ਅਰਥਾਤ
ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ 'ਬੀਰ'

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੈ-ਵਿਰੋਧੀ ਖਿਆਲ

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਖਲ ਨਹੀਂ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ -

ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਆਪੇ ਆਪਿ ਸਦਾ ਸਦਾ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਜਾਪਿ ॥
ਅੰਗ - ੨੭੯
ਮਾਰੈ ਰਾਖੈ ਏਕੋ ਆਪਿ ॥ ਮਾਨੁਖ ਕੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ਹਾਥਿ ॥
ਅੰਗ - ੨੮੧

ਇਹ ਮਹਾਂਵਾਕ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਰਾਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਆਪੇ ਹੈ, ਇਕ ਪਾਸਿਓਂ ਉਹ ਕਰਵਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।

ਜੋ ਹਰਿ ਲੋੜੇ ਸੋ ਕਰੇ ਸੋਈ ਜੀਅ ਕਰੰਨਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੪
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹੋ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵ ਉਹੋ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਰਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ -
ਕਾਠ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਕਹਾ ਕਰੈ ਬਪੁਰੀ ਖਿਲਾਵਨਹਾਰੋ ਜਾਨੈ ॥
ਜੈਸਾ ਭੇਖੁ ਕਰਾਵੈ ਬਾਜੀਗਰੁ ਓਹੁ ਤੈਸੇ ਹੀ ਸਾਜੁ ਆਨੈ ॥
ਅੰਗ - ੨੦੯

ਇਨਸਾਨ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ਇਸਨੂੰ ਖਿਲਾਵਨ ਵਾਲਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੋਲੋਂ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰਵਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਹੋ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਸ ਗੱਲ ਉਤੇ ਵੀ ਖੂਬ ਜ਼ੋਰ ਹੈ ਕਿ ਐ ਇਨਸਾਨ, ਉਠ ਉਦਮ ਕਰ, ਮਿਹਨਤ ਕਰ, ਨੌਕ ਬਣ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ, ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਤੈਨੂੰ ਵਿਹਲੇ ਬੈਠਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਸਵਾਸ-ਸਵਾਸ ਉਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇ, ਹਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ, ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ, ਦਸਾਂ ਨਵਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣਾ ਨਿਰਬਾਹ ਵੀ ਕਰ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਵੀ ਵਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਕ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਵਿਹਲੇ, ਨਿਕੰਮੇ ਤੇ ਹੱਡ-ਹਰਾਮੀ ਬਣਨ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ।

ਉਦਮੁ ਕਰੇਦਿਆ ਜੀਉ ਤੂੰ ਕਮਾਵਦਿਆ ਸੁਖ ਭੁੰਚੁ ॥
ਧਿਆਇਦਿਆ ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਨਾਨਕ ਉਤਰੀ ਚਿੰਤ ॥
ਅੰਗ - ੫੨੨

ਸੁਣਿ ਸਖੀਏ ਮਿਲਿ ਉਦਮੁ ਕਰੇਹਾ ਮਨਾਇ ਲੈਹਿ ਹਰਿ ਕੰਤੈ ॥
ਅੰਗ - ੨੪੯

ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸੋਵਤ ਨਾਮ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੈ ਸਦ ਕਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੯
ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗਏ ਮਸਕਤਿ ਘਾਲਿ ॥
ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਕੇਤੀ ਛੁਟੀ ਨਾਲਿ ॥ ਅੰਗ - ੮
ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ ॥
ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੪੫
ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਸਿਮਰਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ॥
'ਮਨ ਅੰਤਰ ਕੀ ਉਤਰੈ ਚਿੰਦ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੫
ਸਿਮਰਉ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ ॥
ਕਲਿ ਕਲੇਸ ਤਨ ਮਾਹਿ ਮਿਟਾਵਉ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੨

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਉਕਤ ਦੋਹਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਉਤੇ ਖਾਸਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਸੱਚ ਦੇ ਖੋਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਸਲ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਦਿੱਕਤ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ -

ਘਾਲ ਨ ਮਿਲਿਓ ਸੇਵ ਨ ਮਿਲਿਓ ਮਿਲਿਓ ਆਇ ਅਚਿੰਤਾ ॥
ਅੰਗ - ੬੭੨

ਤਾਂ ਫਿਰ -

ਸੁਣਿ ਸਖੀਏ ਮਿਲਿ ਉਦਮੁ
ਕਰੇਹਾ ਮਨਾਇ ਲੈਹਿ ਹਰਿ ਕੰਤੈ ॥ ਅੰਗ - ੨੪੯

ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਜੇਕਰ ਸਾਡਾ ਕੀਤਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਜਤਨ ਕਰੀਏ, ਕਿਉਂ ਮੁਸ਼ੱਕਤਾਂ ਘਾਲੀਏ, ਕਿਉਂ ਮੱਥੇ ਰਗੜੀਏ, ਕਿਉਂ ਵੰਡ ਕੇ ਛਕੀਏ, ਕਿਉਂ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰੀਏ, ਸੇਵਾ ਦੀ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ?

ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਨ ਨਾਲ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਉਕਤ ਦੋਵੇਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਦੋ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਇਰੀ ਤੇ ਐਮ.ਏ. ਦੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਾਲਾ ਫਰਕ ਹੈ।

ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਪਾਸ ਮਰੀਜ਼ ਵੇਖਣ ਸਮੇਂ ਬੈਠ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬੜੀਆਂ ਅਜੀਬ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਭਾਸੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਟੱਟੀ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਟੱਟੀ ਆਉਣ ਦੀ, ਕਿਸੇ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਬਰਫ ਰੱਖਣ ਲਈ ਹਿਦਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਇਲਾਜ ਦਸਣਾ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਠੀਕ ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫਾਂ, ਬੀਮਾਰੀਆਂ, ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਭੀ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਦੇ

ਰੋਗ ਵੀ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਵੀ ਇੱਕੋ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਇਕ ਦਵਾਈ ਇਕ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਬੜੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਹੋ ਦਵਾਈ ਦੂਸਰੀ ਮਰਜ਼ ਵਾਲੇ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਅਸਰ ਰਖਦੀ ਹੈ ਕਈਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਸੰਖੀਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੋਬਰੇ (ਫਨੀਅਰ ਸੱਪ) ਦੇ ਜ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਅੰਜਕੱਲੂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਇੰਜੈਕਸ਼ਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਜਿਸਮ ਦੀਆਂ ਦਰਦਾਂ ਅਤੇ ਕਈ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਅਕਸੀਰ ਦਾ ਅਸਰ ਰਖਦੇ ਹਨ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਜਾਂ ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਸਵੈ-ਵਿਰੋਧਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਕਾਹਲੇ ਪੈ ਕੇ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਤਹਿ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਨਹੀਂ ਆਪਣੀ ਅਵਸਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਉਹੋ ਹੀ ਗਲਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਹੜੀ ਗਲਤੀ ਕਿ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਐਮ.ਏ. ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਰੇਗਾ। ਐਮ.ਏ. ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਬੀ.ਏ. ਪਾਸ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਹਿਲੇ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਤੇ ਨਿਰਾਸ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਚ ਦੇ ਖੋਜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅੰਤਮ ਸਚਾਈ ਸਬੰਧੀ ਗੱਲਾਂ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਉਸਨੂੰ ਮਾਯੂਸ ਕਰੇਗੀ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਅੰਤਮ ਖੋਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ -

ਨਹ ਕਿਛੁ ਜਨਮੈ ਨਹ ਕਿਛੁ ਮਰੈ ॥
ਆਪਨ ਚਲਿਤੁ ਆਪ ਹੀ ਕਰੈ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੧
ਜਾਂ

ਹਰਿ ਜਨੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹੋਇਆ ਨਾਨਕੁ ਹਰਿ ਇਕੋ।

ਪਰ ਇਹ ਮਹਾਂ ਸਚਾਈ ਪਹਿਲੀ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਖੋਜੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝ ਆਵੇ? ਉਸ ਦਾ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਹੀ ਇਸ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਜ਼ਾਇਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਖੋਜ ਵਲੋਂ ਨਿਰਾਸ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਛੇਕੜਲੀ ਪੌੜੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆਂ ਖੋਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਹੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਵਿਉਂਤ (programme & design) ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੱਤਾ-ਪੱਤਾ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਬਣਾਏ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ, ਆਪਣੀ ਘਾਲ, ਆਪਣੇ ਜਤਨਾਂ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿਚ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਜਾਂ ਹੱਥ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਦੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੁਮਕਿਨ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਜਾਂ ਤਕੀਏ ਵਿਚ ਵਿਹਲਾ, ਨਿਕੰਮਾ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਸ਼ਾਕਰ ਤੇ ਹੱਡ ਹਰਾਮੀ ਬਣ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ।

ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਭਾਣੇ ਦੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਬੜੀ ਡੂੰਘੀ ਸੱਚਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ

ਨਿਰਾਸ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਕ ਤਰੱਕੀ ਵਿਚ ਰੋੜਾ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਜਦ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਿਮਰਨ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਦੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਦਾ ਆਦੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਖੁਦ ਦੇਖੇਗਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਾਰ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਚਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਵੀ ਕਿਵੇਂ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਆਪ ਘੜ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜੀਵ ਨੂੰ ਫੁਰਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਔਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੀਵ ਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪਾਸਾ ਨਾ ਦਿਸਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੁਰਨਿਆਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੁਰਨਿਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੀ ਜੀਵ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਿਰਿਆ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ ਇਨਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਉਤਪਤੀ ਕਿਸੇ ਅਦਿਸ਼ਟ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੀਵ ਜੇ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਅਦਿਸ਼ਟ ਤੇ ਅਗੋਚਰ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਫੁਰਨਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਅਦਿਸ਼ਟ ਤੇ ਅਗੋਚਰ ਹਸਤੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਫੁਰਨਿਆਂ ਦਾ ਆਪ ਕਰਤਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬੁਲਬੁਲੇ ਤੇ ਤਰੰਗਾਂ ਹਵਾ ਦੇ ਛੋਹਣ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਤੋਂ ਇੰਜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁਲਬੁਲਿਆ ਤੇ ਤਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਹਵਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬੁਲਬੁਲੇ ਤੇ ਤਰੰਗਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਸਾਨ ਭਾਵੇਂ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਖਿਆਲ ਤਰੰਗਾਂ ਉਹ ਆਪ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਤਰੰਗਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਮਾਲੂਮ ਸੋਮੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਉਪਜਦੀਆ ਹਨ। ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਸੋਚਣ ਦਾ ਢੰਗ ਕੀ ਹੈ? ਜਦ ਇਨਸਾਨ ਕਿਸੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀ ਘਟਨਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ? ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਸੋਚਦੇ-ਸੋਚਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾ-ਮਾਲੂਮ ਸੋਮੇ ਤੋਂ ਇਕ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਇਨਸਾਨੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਤਰਜਮਾਨੀ ਉਸਦਾ ਦਿਮਾਗ ਕਰ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਦਮੀ ਕਹਿਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀ ਮੈਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੱਲ ਕਰ ਲੀਤੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਖਿਆਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨਾਮਾਲੂਮ ਪਾਸਿਓਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਨਸਾਨੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਤਰਜਮਾਨੀ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਤੇ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚੋਂ ਆ ਰਹੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇਵਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੇਵਲ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਘੜਦਾ ਜਾਂ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਟਾਈਪ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨ ਆਪ ਟਾਈਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੋ ਉਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਟਾਈਪ ਦਾ ਕੰਮ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਸਾਨੀ ਦਿਮਾਗ ਖੁਦ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੋਚ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਇਕ ਆਰਗਨ ਜਾਂ ਮਸ਼ੀਨ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਖਿਆਲ ਤਰੰਗਾਂ ਆ ਸਕਦੀਆ ਹਨ ਜੋ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬਿਰਾਜ ਰਹੀ ਪਰਮ-ਆਤਮਾ ਵਲੋਂ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾਣ। ਬ੍ਰਹਮ ਜਾਂ ਪਰਮ-ਆਤਮਾ ਵਿਚੋਂ ਫੁਰਨਿਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਇਨਸਾਨੀ ਦਿਮਾਗ ਕੇਵਲ ਇਕ ਵਸੀਲਾ ਹੈ।

ਜਦ ਅਸੀਂ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਫਿਤਰਤ ਨੂੰ ਸਮਝ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਬਚਨ -

ਜੋ ਹਰਿ ਲੋੜੇ ਸੋ ਕਰੇ ਸੋਈ ਜੀਅ ਕਰੀਨਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੪

ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਸੱਚ ਭਾਸਣਗੇ, ਅਤੇ ਜਦ ਅਸੀਂ ਅਭਿਆਸੀ ਬਣ ਜਾਈਏ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਇਹੋ ਘਟਨਾ ਵਰਤਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਚਾਈ ਉਤੇ ਪੂਰਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰ ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲੈਣੀ ਕੋਈ ਆਸਾਨ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਸਾਲਹਾ ਸਾਲ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੀ ਮਸ਼ਕ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਮਨ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪਾਂਧੀਆਂ ਦੇ, ਜੋ ਕਿ 95ਵੀਂ ਸਦੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਇਹੋ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਰੁਚੀ ਬਜਾਏ ਧਰਮ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਲ ਲਗਾਣ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਤੇ ਆਸਾਨ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਜਾਏ ਫਿਲਾਸਫਰ ਬਣਨ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸੀ ਬਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਔਣ ਦੀ ਸਬਰ ਤੇ ਸ਼ੌਕ ਨਾਲ ਉਡੀਕ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਮਸਲਿਆਂ ਦੀ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਸਮਝ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖ ਤੇ ਮਨਮੁਖ

ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੇਵਲ ਇਕੋ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਇਨਸਾਨ ਨੇ ਜੋ ਅੱਗੇ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਤੇ ਫੇਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ। ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਗਿਆਨ ਇਸੇ ਤਰੀਕੇ ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਧਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਸ਼ਖਸ ਗਿਆਨ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਹੈ, ਉਹ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ, ਉਸ ਸਬੰਧੀ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਅੱਗੇ ਕੀਤੀ ਪੜਚੋਲ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਸਮਝੇਗਾ, ਫਿਰ ਜਾਚੇਗਾ ਫਿਰ ਹਾਸਲ ਕਰੇਗਾ।

ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਗੀ ਜਾਂ ਰਾਗ ਸਬੰਧੀ ਲਿਖੀ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਵੇ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਰਾਗੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ।

ਗੁਰਮੁਖ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਔਂਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਤੋਲਦਾ ਤੇ ਜਾਚਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਮਲ ਕਰਕੇ ਆਤਮ ਗਿਆਨੀ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਕੋਈ ਰਾਗ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਰਾਗੀ ਪਾਸੋਂ ਰਾਗ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਇਛਿਆ ਪ੍ਰਗਟਾ ਕਰੇ, ਪਰ ਜਦ ਉਸਨੂੰ ਰਾਗੀ ਦਸੇ ਕਿ ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਕੁਲ ਸੱਤ ਸੁਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਰਾਗੀ ਦੇ ਬਚਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਆਖੇ ਕਿ ਸੱਤ ਸੁਰਾਂ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਸੱਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਗੀ

ਦੀ ਹਰ ਇੱਕ ਬਾਤ ਉਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰੇ ਤਾਂ ਉਹ ਰਾਗ ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ, ਜੇਕਰ ਕਰੇਗਾ ਵੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਨਾਲ।

ਗਿਆਨ ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਜਿਸ ਪਾਸ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਉਤੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਹ ਮੁੱਢਲੀ ਅਤੇ ਨਾ ਤੋੜੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਪਾਂਧੀ, ਗੁਰਮੁਖ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਬਚਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਦਦ ਤੋਂ ਕਿਪਾਲਤਾ ਨਾਲ ਇਕ ਦਿਨ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਕੇ, ਇਤਰਾਜ਼ ਤੇ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਮੁਖ ਤੇ ਮਨਮੁਖ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਫਰਕ ਇਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖ ਆਪਣੇ ਸੰਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜਿਗਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੰਕਿਆਂ ਜਾਂ ਭਰਮਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਵਾਸਤੇ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੇ।

ਗੁਰਮੁਖ ਉਹ ਨਹੀਂ, ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਕੇ ਜਾਂ ਭਰਮ ਉਤਪੰਨ ਹੀ ਨਾ ਹੋਣ। ਇਹ ਇਨਸਾਨੀ ਫਿਤਰਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਾਤ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰਮੁਖ ਵਿੱਚ ਉਡੀਕ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬੜੀ ਕਾਫੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੰਕਿਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰ ਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕਰਦਾ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦਸੇ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਫਤ ਦਾ ਸਦਕਾ ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਭ ਸੰਕੇ, ਸਭ ਭਰਮ ਦਾ ਸਦਕਾ ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਭ ਸੰਕੇ, ਸਭ ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋਏ ਦੇਖਦਾ ਹੈ।

ਮਨਮੁਖ ਵਿੱਚ ਉਡੀਕਣ ਦਾ ਮਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਮੇਰੇ ਭਰਮ ਜਾਂ ਸੰਕੇ ਨਵਿਰਤ ਹੋਣ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਾਂਗਾ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਐਸਾ ਕਰਨਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ। ਰਾਗ ਸਿੱਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਵਾਜ਼ ਦੀਆਂ ਕੁੱਲ ਸੱਤ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਘੱਟ ਜਾਂ ਵਧੇਰੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਸਿਸ਼ ਉਸਤਾਦ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਫਰਜ਼ ਕਰ ਲਵੇ ਕਿ ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਹੀ ਸੁਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਦ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਦਿਲ ਪਿਆ ਆਖੇਗਾ ਕਿ ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਸੱਤਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ, ਪਰ ਰਾਗ ਸਿੱਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਾਵੇ?

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਸਾਰਾ ਵਤੀਰਾ ਗਲਤ ਤੇ ਗੈਰ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸਹੀਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਕੁਝ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਕੋਰੇ ਦਾ ਕੋਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਆਤਮ ਸਾਇੰਸ ਸਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਕੀਤੇ ਸਾਰੇ ਇਨਸਾਨੀ ਤਜਰਬੇ ਦਾ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਘਾਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 64 ਤੇ)

ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ (PATH OF FIRE AND LIGHT) Vol. 1

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਸੂਰਜ, ਚੰਦ: ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਤੱਤਵਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ

ਸਵਰਓਦਿਆ-ਵਿਵਰਨ (Svarodya-Vivarana) ਇਹ ਇਕ ਗੁੰਝਾ ਭੇਦ ਭਰਿਆ ਗੁੰਝ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸੁਆਸ ਵਿਗਿਆਨ ਬਾਰੇ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਤੱਤਵਾਂ ਨਾਲ ਕੀ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਉਚਤਮ ਗਿਆਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਧਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੇ। ਕੇਵਲ ਉਹ ਜੋਗੀ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਹੀ ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੁੰਝ ਦਾ ਮੰਤਵ ਤੱਤਵਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਸਣੀ, ਇੱਥੇ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਇਸ ਗਿਆਨ ਦਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਤੱਤ ਕੱਢ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਧਕ ਤੱਤਵਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਵੀ ਯੋਗਾ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਲੈ ਸਕੇ।

ਇਹ ਗੁੰਝ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਲੰਕਾਰਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਗਿਆਨਵਾਨ ਹੀ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਚੰਦ ਸਵਰਗ ਤੋਂ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਚੱਕਰਾਂ ਤੇ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਗੁੰਝ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਯੋਗਾ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਠੀਕ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਚੰਦ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੈਂਦੇ ਹੋ। ਚੱਕਰਾਂ ਦੇ ਦੀਪ ਆਪਣੀ ਉਰਜਾ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਵੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਕ ਇਸਨੂੰ ਚੰਦ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਚਿਰਨਜੀਵਤਾ ਵਧੀ ਰਹੇ। ਇੱਕ ਸੰਪੰਨ ਗੁਰੂ ਹੀ ਇਸ ਗੁੰਝ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਗਿਆਨ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਇਕ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਬੱਧ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਸਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਵਸਥਾ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਹੀ ਸਵਰਓਦਿਆ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਲਾ ਹੈ, ਤੱਤਵਾਂ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੁਝ ਸਾਧਕ ਹੱਠ ਯੋਗ ਦਾ ਹੀ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸਵਰਓਦਿਆ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਸਵਰਓਦਿਆ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪਛਾਣ ਹੈ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ। ਜਿਹੜਾ ਸੁਆਸ ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਵਿੱਚ ਚਲਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਗਰਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸੁਆਸ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਵਿੱਚ ਚਲਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਠੰਡਾ ਮੰਨਿਆ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸੱਜੀ ਨਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਸੁਆਸ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਿੰਗਲਾ ਖੱਬੀ ਨਾਸ਼ੀ ਚੰਦ ਚੰਦਰ ਸੁਆਸ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਤਾ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੈ ਉਹ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਗਰਮੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਉਤੇਜਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਠੰਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੋਨੀਂ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਵਰਓਦਿਆ ਦਾ ਪੁਰਾਤਨ ਵਿਗਿਆਨ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਆਸ ਦੋਨੋਂ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਚਲਦੇ ਹਨ ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਤੇ ਇਕ ਨਾਸਿਕਾ ਹੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਿਰਿਆ ਸਾਧਾਰਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਾਸਿਕਾ ਦਾ ਅਦਲ ਬਦਲ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਪੰਜਾਹ ਮਿੰਟ ਤੱਕ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਥੇ ਇਹ ਦਸਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਅਦਲ ਬਦਲ ਕਦੀ ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ, ਕਦੀ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਦਾ ਅੰਤਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸਦੇ ਕਾਰਣ ਦੋਨੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਗੁਪਤ ਵੀ ਸਮੁੱਛੇ ਵੀ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਬਿਮਾਰੀ, ਸੁਭਾਅ, ਆਦਤਾਂ ਆਹਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੁਆਸਾਂ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਸੁਆਸ ਸੰਤੁਲਨ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਜੇਕਰ ਸੁਆਸ ਇੱਕ ਨਾਸਿਕਾ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਪੰਜਾਹ ਮਿੰਟ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਚੱਲੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਅਸੰਤੁਲਨ ਹੈ। ਇਹ ਠੰਡ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸੁਆਸਾਂ ਦਾ ਦੋਨੋਂ ਨਾਸਿਕਾ ਵਿੱਚੋਂ ਬਦਲ ਕੇ ਚਲਣਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਤਾਪਮਾਨ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਰਖਣਾ ਹੈ।

ਚੰਗਾ ਸੁਆਸਥ ਮਨੁੱਖ ਸਵੇਰੇ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਸਵੇਰ ਦੇ ਛੇ ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਇਸ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਕੋਈ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਪੰਜਾਹ ਮਿੰਟ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਤੋਂ ਦੂਸਰੀ ਬਦਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਪੂਰੇ 24 ਘੰਟੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਚਲਦਾ ਹੈ।

ਅਗਲੇ ਦੋ ਦਿਨ ਭਾਵ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਤੇ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਚੋਥੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੁਆਸ ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਗੇ ਭਾਵ ਪਿੰਗਲਾ ਤੋਂ ਪਰ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਸੱਜੇ ਤੋਂ ਖੱਬੇ, ਖੱਬੇ ਤੋਂ ਸੱਜੇ, ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚੱਲੇਗਾ ਹਰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਇਹ ਬਦਲੇਗਾ। ਫੇਰ ਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ, ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਤੱਕ

ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਪਿੰਗਲਾ ਦਾ ਬਹਾਅ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਵੇਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਫੇਰ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅਦਲ ਬਦਲ ਹੋਵੇਗੀ, ਇਹ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸੁਆਸ ਲੈਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹਰ ਕਾਸ਼ੀ ਜਨਮ ਰਾਸ਼ੀ ਦਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸੁਆਸ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਕਿ ਖੱਬੀ ਤੋਂ ਚੰਦ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਜਾਂ ਸੂਰਜ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ। ਚੰਦ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੋੜ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ 28 ਦਿਨ ਲਗਾਏ ਹਨ ਪਹਿਲੇ ਚੌਦਾਂ ਦਿਨ ਚੰਦਰਮਾ ਚਮਕ ਵਿਚ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਚੰਦਰਮਾ ਦਾ ਵਧਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਗਲੇ 14 ਦਿਨ ਹਨੇਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਦਰਮਾ ਦਾ ਘਟਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਦੋ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਅੰਦਰ ਚੰਦਰਮਾ 12 ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ ਹਰ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿਚ ਚੰਦਰਮਾ ਕੋਈ 60 ਘੰਟੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸੁਆਸ 31 ਵਾਰੀ ਬਦਲਦੇ ਹਨ, ਹਰ ਪੰਦਰਵਾੜਾ ਪੰਜ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਰ ਦਿਨ ਰਾਤ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਦਿਨ ਦੇ 12 ਘੰਟੇ ਰਾਤ ਦੇ 12 ਘੰਟੇ।

ਚਾਨਣ ਪੱਖ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਚੰਦਰਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਨੇਰੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਚੰਦਰਮਾ ਘਟ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਸੁਆਸ, Aries, Gemini, Leo, Libra, sagitarius and Aquarius ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਚੰਦਰਮਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਆਸ Tauas, Cancer, Virgo, Scorpio, Capricorn and Pisces ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਯਮ ਬਦਲਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਚੰਦਰਮਾ ਸੁਆਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਸੂਰਜ ਸੁਆਸ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

ਸੂਰਜ ਦੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੱਖਣੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਉਤਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ capricorn ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਤਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਉਦੋਂ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ gemni ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ cancer ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੱਖਣੀ ਦਿਸ਼ਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ Sagitarius ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਦਿਸ਼ਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਛੇ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵ ਦੋ-ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਕਰਕੇ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਪੁਰਾਤਨ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਰੁਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ। ਸੂਰਜ Pieces and Aries ਤੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਰੁਤੋਂ Cancer and Leo ਵਿਚੋਂ ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਰੁਤੋਂ Virgo ਤੇ Libra ਵਿਚੋਂ ਪੱਤਝੜ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ Scorpio ਤੇ Sagitarius ਵਿਚੋਂ ਜਿਸਨੂੰ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਰੁੱਤ Capricorn ਤੇ Aquarius ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਰੁਤੋਂ। ਉਤਰੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬਸੰਤ, ਗਰਮੀ, ਬਰਸਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੱਖਣੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੱਤਝੜ, ਸਰਦੀ ਤੇ ਮੱਧ ਰੁੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸੁਆਸਾਂ ਦੀਆਂ ਵੀ ਰੁੱਤਾਂ ਹਨ ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਆਸਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਦਸ਼ਾ ਹੈ। ਸਵੇਰੇ ਦੇ ਵੇਲੇ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਵੇਲੇ ਗਰਮੀ ਦਾ ਮੌਸਮ ਹੁੰਦਾ

ਹੈ। ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਰੁੱਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਵੇਲੇ ਪੱਤਝੜ ਹੈ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਰਦੀਆਂ, ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਮੌਸਮ ਦਾ ਮੱਧ।

ਇੱਕ ਸਵਾਰਾ ਜੋਗੀ ਦਾ ਸੁਆਸ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਫੇਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਨ ਚਲਦਾ ਹੈ ਸੁਆਸ ਆਪਣਾ ਚੱਕਰ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਚੰਦਰ ਸੁਆਸ ਭਾਵ ਇੜਾ, ਬੁੱਧਵਾਰ, ਵੀਰਵਾਰ ਤੇ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਨੇਰੇ ਪੱਖ ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਭਾਵ ਪਿੰਗਲਾ, ਸੂਰਜ ਸੁਆਸ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਵੇਰੇ ਫੇਰ ਮੰਗਲਵਾਰ, ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ ਅਤੇ ਐਤਵਾਰ। ਚਾਨਣ ਪੱਖ ਦੇ ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਸੁਆਸ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਵਿਚੋਂ ਹੋਣਗੇ ਭਾਵ ਇੜਾ ਦੇ ਸੁਆਸ ਹੋਣਗੇ। ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ ਦਿਨ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਗਲਾ ਸੁਆਸ ਹੋਣਗੇ ਭਾਵ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਕੇ ਘੋਖ ਕੇ ਹੀ ਯੋਗੀ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਸੁਆਸ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਢੁਕਵਾਂ ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਸਫਲ ਹੋਵੇ।

ਸਰੀਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਆਕਾਰ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹੈ -

ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡੇ ਸੋਈ ਪਿੰਡੇ ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਪਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੬੯੫

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੂਰਜ ਚੰਦਰਮਾ ਉਤਰ, ਦੱਖਣ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਤੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਵਿੱਚ ਚਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਹਨ ਇੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ, ਇਹ ਦਿਨ ਰਾਤ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਚੰਦਰਮਾ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਰਾਹੀਂ ਭਾਵ ਇੜਾ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਰਾਹੀਂ ਭਾਵ ਪਿੰਗਲਾ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਇੜਾ ਨੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਖੁਸ਼ਕ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਤੇ ਚੰਦ ਮੂਲਧਾਰ ਚੱਕਰ ਤੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਮੱਧਿਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਨਵਾਂ ਚੰਦਰਮਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਕੁੰਡਲਨੀ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਅਦਰਕੁੰਡ (adhara kunda) ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਸਾਧਕ ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਮਨ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਕੇ ਚੰਦਰਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੇ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੇ ਰਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਨਾ ਤਾਂ ਚੰਦਰਮਾ ਆਪਣਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਿੜਕੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੂਰਜ ਉਸਨੂੰ ਖੁਸ਼ਕ ਕਰੇ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਵਿਦਿਸ਼ਵਾਨ ਦੀ ਅਗਨੀ ਨਾਲ ਸੁੱਕਦਾ ਹੈ ਵਾਯੂ ਨਾਲ ਸੁੱਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੁੰਡਲਨੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੁਆਸਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲਾਵ ਨਾਸਿਕਾ ਅੰਦਰ ਦੀ ਚਿਪਚਪਾਹਟ ਦੇ ਕਾਰਣ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਸਿਕਾ ਵਿਚੋਂ ਸੁਆਸ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹੋਣ ਉਹ ਨਾਸਿਕਾ ਗਰਮ ਹੋ ਕੇ ਸੁੱਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਨਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਨਾੜੀ ਇਹ ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੁਆਸ ਇੱਕ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ

ਦੂਸਰੀ ਨਾਸਿਕਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲਦੇ ਹਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਆਸ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਇਹ ਲੱਗਭੱਗ ਨਾਭੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਨੱਕ ਤੋਂ ਕੋਈ ੧੬ ਉਂਗਲੀਆਂ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹਿੱਕ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਤੇ। ਤੀਸਰੇ ਥਾਂ ਤੇ ਇਹ ਕੋਈ ਨੱਕ ਤੋਂ ਅੱਠ ਉਂਗਲੀਆਂ ਦੀ ਚੌੜਾਈ ਤੋਂ ਹਿੱਕ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਮੱਧ ਤੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚੌਥੇ ਪੜਾਅ ਤੇ ਇਹ ਠੋਡੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਨੱਕ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪੰਜ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹਿਰਦੇ ਚੱਕਰ ਤੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਪਰ ਵਾਲੇ ਬੁੱਲ ਤੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਦੇ ਇਹ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਦੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇੱਕ ਹੋਰ ਚੱਕਰ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਹਿਲੇ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਲਈ ਸੁਆਸ ਨਾਸਿਕਾ ਦੇ ਥੱਲੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਚਲਦੇ ਹਨ, ਫੇਰ ਅਗਲੇ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਅਗਲੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਚਲਦੇ ਹਨ ਅਗਲੇ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਦੋਨੋਂ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਚਲਦੇ ਹਨ ਇਹ ਪਰਿਵਰਤਨ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਇੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ ਭਾਵ ਦੋਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਲ ਰਹੇ ਹੋਣ।

ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਠੀਕ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਵਰਓਦਿਆ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਸਿਖਿਅਕ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਨਾਸਿਕਾ ਦੀਆਂ ਤਾਲਪੂਰਨ ਦੇ ਉਠਾਣ ਨਾਲ ਜਾਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਦਲ-ਬਦਲ ਨਿਯਮਬੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਘੜੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਸਿਕਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਚਿਪਚਿਪੀ ਝਿੱਲੀ ਸਾਡੇ sympathetic nervous system ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕ੍ਰਿਆਵਿਧੀ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਗਤੀ ਨੂੰ ਨਿਯਮਬੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਹ ਉਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਲੇਟ ਕੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖੱਬੀ ਬਾਂਹ ਦੇ ਥੱਲੇ ਖੱਬੀ ਕੱਛ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਬਾਇਆ ਤਾਂ ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਵਿਚੋਂ ਸੁਆਸ ਚਲਣ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਸੱਜੀ ਕੱਛ ਨੂੰ ਦਬਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਵਿਚੋਂ ਸੁਆਸ ਬੰਦ ਹੋਵੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਣ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਅੰਦਰ ਸੋਜਿਸ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਗਲੇ ਕਰਕੇ ਨਾਸਿਕਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇ ਖੁੱਕ ਫਸ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਗਲੇ ਜਾਂ ਨਾਸਿਕਾ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਰੁਕਾਵਰ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਚਿਪਚਿਪੀ ਝਿੱਲੀ ਸੁੱਜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਤ ਦੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਵਜੇ ਤੋਂ ਦਿਨ ਦੇ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਵਜੇ ਤੱਕ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਚਲਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਕਤੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੱਕ ਪ੍ਰਾਣ ਰਕਤ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਰਕਤ ਨਾੜ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਤੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਰਕਤ ਨਾੜ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਅਸਤ

ਹੁੰਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਾਣ ਰਕਤ ਨਾੜੀ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੌਹ ਫੁਟਾਲੇ ਦੇ ਦਮੋਂ, ਪ੍ਰਾਣ ਰੀੜ ਦੀ ਹੱਡੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਸੂਰਜ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਸੂਰਜ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਸੂਰਜਧਾਰਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਠੀਕ ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਅਰੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਪ੍ਰਾਣ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਲਦੇ ਹਨ। ਨਖੇਧਾਤਮਕ ਲਹਿਰ ਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਲਹਿਰ ਪੂਰੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਵੈ ਇੱਛਾ, ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਬਦਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਤੇ ਨਖੇਧਾਤਮਕ ਦੀ ਲਹਿਰ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਕਿਸ ਹੱਤ ਤੱਕ ਕਿਸੀ ਸੀਮਾ ਤੱਕ। ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੀ ਵਾਸਤਵਿਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦਸਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਤੱਤਵ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਸਰੀਰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਰੋਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਵਿਗੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਰੱਖਣ। ਚਾਨਣ ਪੱਖ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ, ਚੰਦਰਮਾ ਦੀ ਨਾਸਿਕਾ ਭਾਵ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇੜਾ ਤੋਂ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਭਾਵ ਪਿੰਗਲਾ ਤੋਂ ਸੁਆਸ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇੜਾ, ਪਿੰਗਲਾ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸੁਆਸ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦੀ ਗਤੀ ਵਿਧੀ ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਪੱਕਿਆ ਭੋਜਨ ਉਦੋਂ ਹੀ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸੱਜੀ ਨਾਸਿਕਾ ਦਾ ਬਹਾਅ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਖੱਬੀ ਨਾਸਿਕਾ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਆਰਾਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਜਗਿਆਸੂ ਸੂਰਜ ਚੰਦਰਮਾ ਨੂੰ ਠੀਕ ਜਗ੍ਹਾ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਭੂਤ, ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸੌਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜੋਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਸੁਆਸ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇੱਕ ਨਾਸਿਕਾ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਣ, ਚੌਵੀ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਬਲ ਰਹਿਣ ਉਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਅਰੋਗ ਹੈ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤੱਕ ਰਹੇ ਤਾਂ ਸਮਝ ਲਵੋ ਕਿ ਕੋਈ ਨਾਸਿਕਾ ਦੋਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪ੍ਰਬਲ ਰਹੇ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸੁਆਸ ਨਾਭੀ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਨਾੜੀਆਂ ਦਾ ਨਾਭੀ ਵਲ ਜਾਂ ਜਿਸ ਵੀ ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਥੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਧੇਰੇ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸੁਆਸ ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਰਹਿਣ, ਭਾਵ ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਰਹਿਣਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਉਥੇ ਦੇ ਨਾੜੀ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਨਾੜੀ ਕੇਂਦਰ ਹਨ।

(-----)

ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ

ਗਾਜਰ

ਗਾਜਰ ਗੁਣਾ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਹੈ। ਗਾਜਰ ਨੂੰ ਵਿਟਾਮਿਨ ਅਤੇ ਨਿਊਟ੍ਰੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਮਿਨਰਲਸ ਬਹੁਤ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਗਾਜਰ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਟਾਮਿਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗਾਜਰ ਸਿਰਫ ਅੱਖਾਂ ਲਈ ਹੀ ਫਾਇਦੇਵੰਦ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਵੀ ਗਾਜਰ ਦੇ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਸੇਵਨ ਦੇ ਅਨੇਕ ਫਾਇਦੇ ਹਨ। ਗਾਜਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਤਰੀਕੇ ਹੇਠ ਦਿਤੇ ਹਨ -

- ਗਾਜਰ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਪੀਣ ਨਾਲ ਦਿਮਾਗੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ਗਾਜਰ ਦੇ ਰਸ ਅਤੇ ਉਬਲੀ ਗਾਜਰ ਖਾਣ ਨਾਲ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਈ ਫਾਇਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਘੱਟ ਆਉਣ ਤੇ, ਜਾਂ ਫੇਰ ਸਮੇਂ ਤੇ ਨਾ ਆਉਣ ਤੇ ਗਾਜਰ ਦੇ 5 ਗਰਾਮ ਬੀਜ ਨੂੰ 20 ਗਰਾਮ ਗੁੜ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਹੜਾ ਬਣਾ ਕੇ ਪੀਣ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਫਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਦਾ ਰੋਗ ਹੋਣ ਤੇ ਗਾਜਰ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਰਸ ਦਾ ਸੇਵਨ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ। ਇਹ ਵਰਤੋਂ ਚਸ਼ਮੇ ਦਾ ਨੰਬਰ ਘਟਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ਗਾਜਰ ਦਾ ਰਸ ਪੀਣ ਨਾਲ ਪਿਸ਼ਾਬ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹੈ।
- ਗਾਜਰ ਦਾ ਹਲਵਾ ਜਾਂ ਕੜਾਹ ਖਾਣ ਨਾਲ ਪਿਸ਼ਾਬ ਵਿੱਚ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਅਤੇ ਫਾਸਫੋਰਸ ਆਉਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੰਜਾ ਪਨ

ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆ ਰਹੇ ਬਦਲਾਵ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅੱਜ ਕੱਲ ਸਿਰਫ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬੀਬੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੇਸ ਟੁਟਣੇ ਅਤੇ ਗੰਜੇਪਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਣ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ। ਵੱਧਦੇ ਤਣਾਵ, ਨੀਂਦ ਦੇ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੀ ਕਮੀ, ਸੰਤੁਲਿਤ ਅਹਾਰ ਨਹੀਂ ਲੈਣੇ ਅਤੇ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਗੰਜੇਪਨ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਹੀ ਪੁਰਖਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਯਰਾਇਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਵਿੱਚ ਗੜਬੜੀ ਕਾਰਨ ਬਾਯਰਾਕਸਿਨ ਨਾਮ ਦਾ ਹਾਰਮੋਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਗੰਜਾਪਨ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਆਪ ਵੀ ਘੱਟ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਗੰਜੇਪਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਨੁਸਖਾ ਅਪਨਾਓ-

ਨੁਸਖਾ - ਕਲਸੀ ਸ਼ੋਰਾ 20 ਗਰਾਮ ਲੈ ਕੇ, ਕਾਗਜੀ ਨਿੰਬੂ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਪੀਸ ਲਓ। ਇਸ ਮਿਸ਼ਰਣ ਨੂੰ ਗੰਜੇਪਨ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਲਗਾਓ। ਦੋ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਧੋ ਕੇ ਨਾਰੀਅਲ ਦਾ ਤੇਲ ਲਗਾਓ ਇਹ ਸਸਤਾ ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਤਰੀਕਾ ਕਦੇ ਵੀ ਫੇਲ੍ਹ ਨਹੀਂ

ਹੁੰਦਾ। ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਬੀਬੀਆਂ, ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਕੇਸ ਘੱਟ ਹੋਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਮਿਸ਼ਰਣ ਨੂੰ ਲਗਾਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਆਮਲੀਕ ਰਸਾਇਣ ਲੈ ਆਓ, ਇਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਗਰਾਮ ਤੋਂ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਗਰਾਮ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਲਗਾਓ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਵੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਐਸੀਡਿਟੀ ਨੂੰ ਕਹੋ ਅਲਵਿਦਾ -

- ਭੁੱਖੇ ਪੇਟ ਨਾ ਰਹੋ। ਪੇਟ ਖਾਲੀ ਰਹੇਗਾ ਤਾਂ ਵੀ ਗੈਸ ਬਣੇਗੀ।
- ਪੁਦੀਨੇ, ਅਨਾਰਦਾਣੇ, ਪਿਆਜ, ਧਨੀਏ ਆਦਿ ਦੀ ਚਟਨੀ ਜਰੂਰ ਖਾਓ।
- ਭੋਜਨ ਵਿੱਚ ਲਸਣ ਤੇ ਅਦਰਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਰੂਰ ਕਰੋ।
- ਭੋਜਨ ਪਚੇਗਾ, ਪੇਟ ਸਾਫ ਰਹੇਗਾ ਤਾਂ ਗੈਸ ਘੱਟ ਬਣੇਗੀ। ਬਾਬੂ, ਪਾਲਕ ਤੇ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦਾ ਸਾਗ ਖਾਓ। ਖੀਰੇ, ਤਰਾਂ, ਗਾਜਰਾਂ ਤੇ ਚੁਕੰਦਰ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਕੱਚਾ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਨਾਰੀਅਲ ਦਾ ਪਾਣੀ ਦਿਨ ਵਿੱਚ 3 ਵਾਰ ਪੀਓ।

ਦਮਾ

ਦਮਾ ਇਕ ਆਮ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਹ ਲੈਣ ਅਤੇ ਛੱਡਣ ਵਿੱਚ ਤਕਲੀਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਰੀਜ਼ ਜੋਰ ਜੋਰ ਨਾਲ ਖੰਘਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਦਮ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗਾ ਹੋਵੇ। ਦਮੇ ਵਿੱਚ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਾਹ ਛੱਡਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਤਕਲੀਫ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਹ ਨਾਲੀ ਵਿੱਚ ਸੁਜਨ ਆ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਦਮੇ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਕਤ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਰੁੰਤ ਉਪਚਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦਮਾ ਕਈ ਕਾਰਣਾਂ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਖਰਾਬ ਮੌਸਮ, ਧੂੜ, ਧੂੰਆਂ, ਐਲਰਜਿਕ ਖਾਧ ਪਦਾਰਥ, ਆਦਿ।

ਸ਼ਹਿਦ

ਦਮੇ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਸ਼ਹਿਦ ਬਹੁਤ ਉਪਯੋਗੀ ਹੈ।

ਵਿਧੀ

ਦਮੇ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਦੇ ਨੱਕ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਬੂੰਦ ਸ਼ਹਿਦ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀ ਹਵਾ ਸ਼ਹਿਦ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਦ ਮਰੀਜ਼ ਸਾਹ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਦਮੇ ਦੇ ਦੌਰੇ ਤੋਂ ਤਰੁੰਤ ਰਾਹਤ

ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅੰਜੀਰ - ਅੰਜੀਰ ਵੀ ਦਮੇ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਦੁਆਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਫ਼ ਕੱਢਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਮਰੀਜ਼ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਹ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਨਿੰਬੂ - ਨਿੰਬੂ ਦਮੇ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਮੇ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਭੋਜਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਗਲਾਸ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਿੰਬੂ ਦਾ ਰਸ ਪੀਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਮੇ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕਰੇਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ - ਕਰੇਲੇ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਔਸ਼ਧੀ ਗੁਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅਨੇਕਾਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਵਿਧੀ - ਇਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੀਸ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਇੱਕ ਚਮਚ ਲੱਗਭਗ) ਅਤੇ ਉਨੀ ਹੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪੱਤੇ ਵੀ ਮਿਲਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਜਾਏ। ਇਹ ਦਮੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਕਾਰੀ ਔਸ਼ਧੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਲਸਣ - ਦਮੇ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਲਸਣ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਕਾਰੀ ਘਰੇਲੂ ਉਪਚਾਰ ਹੈ।

ਵਿਧੀ - ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਆਪ ਲਸਣ ਦੀਆਂ ਲੱਗਭਗ 10 ਪੋਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲਗਭਗ 30 ਮਿਲੀ ਲਿਟਰ ਦੁਧ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲ ਲਵੋ। ਇਸ ਮਿਸ਼ਰਣ ਨੂੰ ਆਪ ਰੋਜ਼ ਜਰੂਰ ਪੀਓ। ਇਹ ਨਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਦਮੇ ਦੇ ਰੋਗ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰੱਖੇਗਾ ਬਲਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬਚਾਵੇਗਾ।

ਅਦਰਕ - ਅਦਰਕ ਦੀ ਚਾਹ ਕਫ਼ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਛੱਡਣਾ ਅਸਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਅਦਰਕ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲੋ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾ ਲਵੋ। ਅਦਰਕ ਦੀ ਇਸ ਚਾਹ ਨੂੰ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਪੀ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਮੂੰਹ ਦੇ ਕੈਂਸਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਦਲਦੀ ਜੀਵਨਸ਼ੈਲੀ -

ਕੈਂਸਰ ਦਾ ਫੈਲਾਅ ਹਰ ਸਾਲ ਵਧਦਾ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਉਮਰ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮੂੰਹ ਦੇ ਕੈਂਸਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਥੇ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਮਰਦ ਵਧੇਰੇ ਪੀੜਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਥੇ ਹੀ ਹੁਣ ਔਰਤਾਂ 'ਚ ਵੀ ਸਮੇਕਿੰਗ ਅਤੇ ਅਲਕੋਹਲ ਲੈਣ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਨੇ ਇਸ

ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਕੈਂਸਰ ਡੇਅਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸੀਨੀਅਰ ਕੰਸਲਟੈਂਟ ਰੇਡੀਏਸ਼ਨ ਆਨਕੋਲੋਜੀ ਵਿਭਾਗ, ਮੋਹਨਦਈ ਓਸਵਾਲ ਕੈਂਸਰ ਹਸਪਤਾਲ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਡਾ. ਸੰਧਿਆ ਸੂਦ ਨੇ ਕਹੀ। ਡਾ. ਸੰਧਿਆ ਸੂਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੂੰਹ ਦੇ ਕੈਂਸਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਦਲਦੀ ਜੀਵਨਸ਼ੈਲੀ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਓਰੋਫੇਰਿਜੀਅਲ ਕੈਂਸਰ ਦੇ ਹਰ ਸਾਲ ਲੱਗਭਗ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਨਵੇਂ ਮਾਮਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ 'ਚ 10 ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚੋਂ 4 ਵਿਅਕਤੀ ਮੂੰਹ ਦੇ ਕੈਂਸਰ ਨਾਲ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਬ੍ਰਿਟੇਨ 'ਚ ਹਰ ਸਾਲ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਮੂੰਹ ਦੇ ਕੈਂਸਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਅੱਧੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕੈਂਸਰ ਸਰੀਰ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵੱਜੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਚ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਗਾਂ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਕੋਸ਼ਿਕਾਵਾਂ ਦਾ ਅਨਿਯਮਿਤ ਅਤੇ ਬੇਕਾਬੂ ਵਾਧਾ ਹੋਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਕਾਰਨ ਸੈਲਾਂ ਦੀ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਗੰਢ ਨੂੰ ਹੀ ਕੈਂਸਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਥਿਤੀ 'ਚ ਤਾਂ ਕਾਫੀ ਛੋਟੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਸਮਾਂ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਥਿਤੀ 'ਚ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਲਾਜ ਸੰਭਵ ਹੈ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਆਦਾਤਰ ਔਰਤਾਂ ਕੈਂਸਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵੱਜੋਂ ਕੈਂਸਰ ਤੀਜੀ ਅਤੇ ਚੌਥੀ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰ ਸਕਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਸਰ ਜਨ ਸਾਧਾਰਨ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੂੰਹ ਦੇ ਕੈਂਸਰ ਵਰਗੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਥਿਤੀ 'ਚ ਕਿਵੇਂ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਏ। ਮੂੰਹ ਦਾ ਕੈਂਸਰ ਅਜਿਹਾ ਕੈਂਸਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਕ੍ਰੀਨਿੰਗ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਥਿਤੀ 'ਚ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਾਰਨ

ਸਮੇਕਿੰਗ ਅਤੇ ਅਲਕੋਹਲ ਦਾ ਸੇਵਨ।

ਮੂੰਹ 'ਚ ਤਿੱਖੇ ਦੰਦ ਦੇ ਚੁੱਭਦੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਵੀ ਕੈਂਸਰ ਵਰਗੀ ਸਮੱਸਿਆ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਧੇਰੇ ਜੰਕ ਫੂਡ ਦਾ ਸੇਵਨ ਵੀ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਨਵੀਂ ਖੋਜ ਨਾਲ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮਲਟੀਪਲ ਯੋਨ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਕੈਂਸਰ ਦਾ ਖਤਰਾ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿਗਰਟਨੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬਨੋਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਗਲੇ 'ਚ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਪਰੋਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਛਾਲਾ ਇੱਕ ਭਿਆਨਕ ਖਤਰੇ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਯੋਨ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਵਾਇਰਸ ਮੂੰਹ ਦੇ ਕੈਂਸਰ ਦਾ ਖਤਰਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਛੁਟਕਾਰਾ

ਜਿਆਦਾਤਰ ਕੈਂਸਰ ਨੂੰ ਬਾਓਪਸੀ ਰਾਹੀਂ ਡਾਇਗਨੋਸਿਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੈਂਸਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਪਤਾ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਇਹ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੂੰਹ ਦੇ ਕੈਂਸਰ ਦਾ ਇਲਾਜ ਸਰਜਰੀ ਰੇਡੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕੀਮੋਥੈਰੇਪੀ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ 'ਚ ਤਿੰਨੋਂ ਥੈਰੇਪੀਜ

ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੁਝ 'ਰੇਡੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕੀਮੋਥੈਰੇਪੀ ਰਾਹੀਂ ਦਰਦ ਰਹਿਤ ਇਲਾਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੋਟ

ਮੂੰਹ ਦਾ ਕੈਂਸਰ ਅਜਿਹਾ ਕੈਂਸਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਕ੍ਰੀਨਿੰਗ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਥਿਤੀ 'ਚ ਹੀ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(-----)

(ਪੰਨਾ 41 ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਹੈ ਭਾਈ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਦੇ ਹੋਣਗੇ ਸੰਜੋਗਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲੇ,
ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਵਹਿਣ ਵਿਛੜੇ।

ਨਦੀਆ ਵਾਹ ਵਿਛੁੰਨਿਆ ਮੇਲਾ ਸੰਜੋਗੀ ਰਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੪੩੯

ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਨਾਲੇ ਨਦੀਆਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਆਹ ਸੰਸਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਦਰਿਆ ਦਾ ਰੇਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਛੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇੱਥੇ ਦਾ ਰੇਤਾ ਓਧਰ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਦਾ ਏਧਰ। ਸਮੁੰਦਰ ਤੱਕ ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਉਹ ਪਾਣੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਸੋ ਅਖੀਰ ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਾਰਾ ਜਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਅਮਰ ਜੀਵਨ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਨਿੱਜ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਸਚਖੰਡ ਦੇ ਅੰਦਰ -

ਸਚ ਖੰਡਿ ਵਸੈ ਨਿਰੰਕਾਰੁ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲ ॥

ਅੰਗ - ੮

ਸੋ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਉਥੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸੋ ਬਾਕੀ ਭੁੱਲਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਚੱਲੇ ਹਾਂ -

ਜਬ ਲਗੁ ਜੋਬਨਿ ਸਾਸੁ ਹੈ ਤਬ ਲਗੁ ਇਹੁ ਤਨੁ ਦੇਹ ॥

ਅੰਗ - ੨੦

ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਹਰਿ ਚਲਸੀ ਹਰਿ ਅੰਤੇ ਲਏ ਛੁਡਾਇ ॥

ਹਉ ਬਲਿਹਾਰੀ ਤਿਨ ਕਉ ਜਿਨ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵੁਠਾ ਆਇ ॥

ਜਿਨੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੋਤਿਓ ਸੇ ਅੰਤਿ ਗਏ ਪਛੁਡਾਇ ॥

ਹੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭਿ ਲਿਖਿਆ

ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ॥

ਅੰਗ - ੮੨

ਸੋ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਇੱਥੇ ਹੀ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਬੋਲੋ ਭਾਈ।

ਗੁਰਸਤੋਤਰ, ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ।

(-----)

(ਇਥੋਂ ਕੱਟ ਕੇ ਭੇਜੋ ਜੀ)

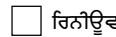
ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪੜ੍ਹਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "ATAM MARG MAG. VISHAV G. R. MISSION CH. TRUST" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।

Subscription form

with in India

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

ਰਿਨਿਊਵਲ

ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

Annual

Life

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	U.S.A.	50 US\$	500 US\$
1 Year	Rs. 200/280	Rs. 450/530	U.K.	30 \$	300 \$
3 year	Rs. 500/580	Rs. 1250/1330	Aus.	80 \$	800 \$
5 Year	Rs. 700/780	Rs. 2450/2530	Europ	50 Euro	500 Euro
life	Rs.2000/2080				

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....

.....

Pin Code.....

Phone.....

E-mail : .....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰ ਕੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਅਰਸੇ ਵਿੱਚ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਜਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਉਸ ਦਾ ਹਰ ਮਿੰਟ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖ ਬੜਾ ਸਿਆਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਮੁੰਦਰ ਤਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚੰਗੇ ਮਲਾਹ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣਾ ਆਪਣੀ ਹੱਤਕ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਸਿਆਣਪ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਮਨਮੁਖ ਗੋਤੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਭੰਵਰ ਵਿਚ ਫਸਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਡੁਬਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਦਾ, ਹਵਾਵਾਂ, ਝੱਖੜਾਂ ਤੇ ਤੁਫਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਗੁਰਦੇਵ ਮਲਾਹ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਚੀਰਦਾ, ਆਪਣੇ ਸਫਰ ਨੂੰ ਅਡੋਲ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਲਿਪਤੁ ਰਹੈ ਸੰਸਾਰੇ ॥

ਗੁਰ ਕੈ ਤਕੀਏ ਨਾਮਿ ਅਧਾਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੮

(-----)

(ਨੋਟ)

ਹਰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸ਼ਾਮ 6.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 1.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੱਥੇ ਆਪਣੇ ਮਨੋਹਰ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੰਤਰ ਚਕਿਤਸਾ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੰਤ 1.00 ਵਜੇ ਔਸ਼ਧੀਆਂ ਭਰਪੂਰ ਦਰਗਾਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਖੀਰ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗ ਟੁਟਦੇ ਹਨ।

ਗੁ. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਬੰਧੀ

ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ 1.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸੰਗਰਾਂਦ - 14 ਮਾਰਚ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ

(ਸਵੇਰੇ ਸਮੇਂ 5.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 8.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਚੜ੍ਹਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 7 ਮਾਰਚ, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ

(ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ 7.00 ਰਾਤ 1.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਰੈਣ ਸਬਾਈ ਕੀਰਤਨ)

ਜਰੂਰੀ ਸੂਚਨਾ - ਹਰ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਤੇ ਅੱਧੀ ਭੇਟਾ ਨਾਲ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਸਲਾਨਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਖੀਰ ਹਰ ਇਕ ਚੜ੍ਹਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਰਾਤ 1.00 ਵਜੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵਰਤਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਚੜ੍ਹਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਰਾਤ ਨੂੰ 8.00 ਵਜੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ - ਮਿਤੀ 8 ਮਾਰਚ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਦੇ 6.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 11.00 ਤੱਕ ਕੀਰਤਨ ਹੋਣਗੇ।

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲਬਧ ਹਨ।

	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	50/-	70/-
2. ਕਿਵ ਕੂਕੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	40/-	35/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ -ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	155/-	235/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -੧	30/-	35/-
5. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -੨	60/-	65/-
6. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ੩	100/-	100/-
7. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ	25/-	30/-
8. ਚਉਥੈ ਪਹਿਰ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-
9. ਸੁਰਤਿਅਾਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	40/-
10. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-
11. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-
12. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-
13. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-
14. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-
15. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	15/-	15/-
1੬. ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	
18. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	100/-	100/-
19. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-	
20. ਪਵਿਤਰ ਪੌਡਾ	25/-	
21. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-
22. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	
23. ਰਾਜ ਯੋਗ	40/-	
24. ਸਾਸਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-
25. ਅਭਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-1	90/-	90/-
26. ਅਭਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-2	90/-	90/-
27. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ -1	60/-	60/-
28. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ - 2	60/-	60/-
29. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	
30. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ	80/-	
31. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	50/-	

32. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....।	100/-
33. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-
34. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪੁਸ਼ਨ? ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉਤਰ	25/-
35. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	50/-
36. ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ	35/-
37. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	130/-
38. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	135/-
39. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-
41. 'ਸਿਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ'	150/-
42. 'ਮਾਨੁੱਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	160/-
43. 'ਯੋਗਾ ਉਪਰ ਲੈਕਚਰ',	30/-
44. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ' :-	30/-
45. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	300/-
46. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-
47. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-

English Version

	Price
1. Baisakhi (ਵੈਸਾਖੀ)	Rs. 5/-
2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੂਕੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ)	Rs. 70/-
3. Discourses on the Beyond-1 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ -੧)	Rs 50/-
4. Discourses on the Beyond -2 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ -੨)	Rs. 50/-
5. Discourses on the Beyond -3 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ -੩)	Rs. 50/-
6. Discourses on the Beyond -4 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ -੪)	Rs. 60/-
7. Discourses on the Beyond -5 (ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ -੫)	Rs. 60/-
8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	Rs. 80/-
9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	Rs. 20/-
10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰ ਸਬਾਹ ਕੈ)	Rs. 70/-
11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	Rs. 80/-
12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	Rs. 80/-
13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	Rs. 110/-
14. The Dawn of Khalsa Ideals	Rs. 10/-
15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	Rs. 5/-
16. Divine Word Contemplation Path' (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)	Rs.150/-
17. The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)	Rs 260/-
18. Why Not thy Contemplate the Lord ? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀਂ ?)	Rs 200/-

Guru Amardas - Abode of Bliss

Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh

(English Translation of "Guru Amar Das Parsiye" in series.)

What happens when shoots of actions of past births sprout, of noble actions, not of mere words and dry philosophy, but of meritorious and virtuous deeds full of love? Then the Enjoyer and Renunciate is met resulting in—

'On meeting the Lord was Nanak's darkness dispelled.

After sleep of multiple births, was my understanding awakened.'

P.204

ਮਿਟਿਓ ਅਧਿਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ॥

ਅੰਗ - 204

By meeting the holy, the darkness of ignorance in us is removed. Our sleeping consciousness is awakened. Many devotees ask: 'Is our consciousness sleeping? We read and write. We have done Ph.D. and become scientists. We work in offices. Even then are we asleep?' Guru Sahib says— 'None of you is awake; the whole world is sleeping—

'In the Three Qualities (of Maya) is the world wandering asleep;

In sleep is life's night passed.

By the Guru's (Master's) grace are awakened those in whose self is the Lord lodged—

Amrita their utterance.' P.920

ਤਿਹੀ ਗੁਣੀ ਸੰਸਾਰੁ ਭ੍ਰਮਿ ਸੁਤਾ

ਸੁਤਿਆ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ॥

ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੇ ਜਨ ਜਾਗੇ

ਜਿਨਾ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਬੋਲਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ॥

ਅੰਗ - 920

Guru Sahib affirms- 'O man! you are sleeping; wake up from this sleep. Meet the awakened and enlightened one; he will wake you up also. Don't spend your life in this state of sleep. Such is the Guru's edict--

Refrain: O my simple mind! forget thy ego-consciousness.

ਧਾਰਨਾ - ਮਨ ਭੋਲਿਆ, ਹਉਮੈ ਸੁਰਤ ਵਿਸਾਰ।

We affirm that we are conscious and awake. Guru Sahib says, "You are in the state of ego-consciousness. *Rajogun*(passion, emotion), *Tamogun*(evil, undesirable propensity), and *satogun* (virtuous traits, goodness) are the three streams of *Maya*(Mammon); in them, not only you, but the whole world is slumbering. If anyone wakes up from this sleep, it is the True Guru or those persons who abide in 'Brahm' (The Lord Creator) — *Brahm vakta* (Discoursing on Brahma), *Brahm satotri* (Praising Brahma), and *Brahm neshti* (Having faith in Brahma). The rest of the world is asleep. Guru Sahib says that when such a True Holy Preceptor is met, then—

'As shoots of deeds of previous births burst forth,

Appeared a person yearning after God, thirsting for joy in Him.

On meeting the Lord was my darkness dispelled, O Nanak. After sleep of multiple births was my understanding awakened.'

P.204

ਪੁਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ

ਭੋਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ॥

ਮਿਟਿਓ ਅਧਿਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ॥

ਅੰਗ - 204

The mark of such a person is that after meeting him, one's darkness of ignorance is dispelled. This darkness envelops everyone's mind; the other is seen; one's own true form and image is not seen in all. Falling from his true form, man considers himself a physical body. What a bad thing has come to pass!

'Thou art ordure, bones and blood wrapped up in skin.

It is on this that thou art harbouring pride . Realization of one truth alone shall bring thee purity.

Without such realization shalt thou ever remain impure.' P.374

ਬਿਸਟਾ ਅਸਤ ਰਕਤੁ ਪਰੇਟੇ ਚਾਮ॥

ਇਸੁ ਉਪਰਿ ਲੇ ਰਾਖਿਓ ਗੁਮਾਨ॥

ਏਕ ਵਸਤੁ ਬੁਝਹਿ ਤਾ ਹੋਵਹਿ ਪਾਕ॥

ਬਿਨੁ ਬੁਝੈ ਤੂੰ ਸਦਾ ਨਾਪਾਕ॥

ਅੰਗ - 374

It is this bag of ordure that man calls__ 'I am this. It is very surprising that man has become so much lost in sleep. If the occupant of a house is asked—'Who are you?' — he gives his number—, 'I am such and such number'. People say, 'This is the number of your house'. He replies, "You do not know, I am that number." All of us will laugh at him thinking that he is drunk. He is again asked: "You should tell your name." He again gives the number of the house. People say, "Brother! you are the occupant and not the house; there is difference between the two". In the same manner, he who is asleep, he describes his body as__ 'I am this thing. My name is such and such.' But the soul has no name. So forgetting its soul-form, the world is asleep in the 'Three Modes of Maya'. It is in 'Turiya awastha' (Fourth State) that the God-directed become awake and enlightened. So Guru Sahib says—

'On meeting the Lord was my darkness dispelled, O Nanak.

After sleep of multiple births was my understanding awakened.' P.204

ਮਿਟਿਓ ਅਧੋਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ॥

ਅੰਗ - 204

First, darkness is dispelled; secondly, one stops seeing the other. Then the consciousness lying asleep for millions and billions of births is awakened. Philosophers and psychologists are of the opinion that trees are awake from 1 to 25 degrees, birds and animals, from 25 to 50 degrees, and human beings, from 50 to 75 degrees. But the fact is that man is not even 50 degrees awake; his degree of awakening is that of birds and animals. If he were more awake, why would he take bribes? Why would he indulge in fraud and cheating? Why would he do ignoble deeds? He does not know what will become of him in the Divine Court and that he will have to account for his deeds of omission and commission there—

'Says Nanak: Hear thou, O man, the true instruction.

Seated in judgment and taking out His ledger, God shall call thee to account.

The rebels of the Lord, with outstanding against them, shall be summoned.

Azrail, Angel of Death shall be appointed to punish them.

Trapped in the narrow lane,

they shall see no way of escape or coming and going.

Falsehood shall come to an end,

O Nanak, and truth shall ultimately prevail.' P.953

ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਰੇ ਮਨਾ ਸੁਣੀਐ ਸਿਖ ਸਹੀ॥

ਲੇਖਾ ਰਬੁ ਮੰਗੋਸੀਆ ਬੈਠਾ ਕਢਿ ਵਹੀ॥

ਤਲਬਾ ਪਉਸਨਿ ਆਕੀਆ ਬਾਕੀ ਜਿਨਾ ਰਹੀ॥

ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਹੋਸੀ ਆਇ ਤਈ॥

ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਨ ਸੁਝਈ ਭੀੜੀ ਗਲੀ ਫਹੀ॥

ਕੁੜ ਨਿਖੁਟੇ ਨਾਨਕਾ ਓੜਕਿ ਸਚਿ ਰਹੀ॥

ਅੰਗ - 953

When this is the case, why harbour enmities? Why practise dishonesty and indulge in adulteration? Why do you cheat others? Why do you give short measures to the customers? You horde riches; will the ill-gotten riches go with you to the other world?

'Money is of him who spends and consumes. It is God who gives, causes to be given and satiates (the mortals).

Man should not eat alone, for wealth cannot be preserved.

Investigation shows that only the philanthrope goes to heaven.'

(An Epistle of Advice)

ਦਮੜਾ ਤਿਸੀਕਾ ਜੋ ਖਰਚੈ ਅਰ ਖਾਇ॥

ਦੇਵੈ ਦਿਲਾਵੈ ਰਜਾਵੈ ਖੁਦਾਇ॥

ਹੋਤਾ ਨ ਰਾਖੈ ਅਕੇਲਾ ਨ ਖਾਇ॥

ਤਹਕੀਕ ਦਿਲਦਾਨੀ ਵਹੀ ਭਿਸਤ ਜਾਇ॥ ਨਸੀਹਤਨਾਮਾ

Money is meant to be shared with others. You accumulate it and preserve it carefully—one lakh, ten lakhs, fifteen lakhs, fifty lakhs. At the time of departure from the world, will you tell your heirs to tie the bank documents with our body? Will they go with you to the other world? You are sleeping in ignorance. If you wish to carry it to the other world, transfer it in the name of God and distribute it among others. So, in this way, Guru Sahib says that the whole world is sleeping and refuses to wake up from this slumber. Real awakening and understanding begins from 75 degrees. The Gurmukh (God-directed, or Guruward) is awake from 75 to 100 degrees. There are seven stages of those who engage in God's devotional worship and follow the path of spirituality. The first stage is that of attending the holy

congregation. Second is that of becoming a Sikh (disciple). Third stage is that of a Gurmukh (God-directed or Guruward). In this way, this stage or role keeps rising, and when the devotee reaches the fifth stage, his mind's desires are annulled and he gains knowledge of reality. Then delusion is dispelled, and man gains perfect understanding and enlightenment.

So, in this way, the whole world is lost in sleep. When a Perfect Holy man is met, man is awakened and gains understanding. So Baba Amar Dass was lamenting over his not having met a Perfect Holy Preceptor who could wake him up and enlighten him. He said, "O Brahmchari! I met great holy men, abbots of big abbeys and monasteries but to my ill fortune, I haven't met a perfect one as yet."

No sooner did the Brahmchari (celibate) hear this, he got up and said, "Baba Amar Dass! I have been duped. I got deceived. I kept keeping the company of a person without a holy preceptor and continued taking food from his hands. O what a misfortune! I have been undone. My sacred vow has been broken. Now, how shall I be liberated?" Cursing in this manner, as he got ready to leave, Baba Ji tried to check him.

He said, "Baba Amar Dass! now don't talk to me. Your childhood was devoured by youth, and youth by old age. Now tell me __ you have become 72 years old and yet haven't you found a holy preceptor; when will you find one? You have lost your life in a gamble and you have spoiled my life too."

After having made such harsh utterances, he went away. Baba Ji kept dissuading him with tears flowing from his eyes. Holy congregation! those were not simple utterances. Every word pierced his heart like an arrow. The Brahmchari who had been with him for several months and who loved him, left him in an instant on just one account. At that moment, Baba Ji's heart was filled with intense feeling of renunciation. He kept sitting there till evening. Coming back home, he neither ate nor drank anything. Climbing the roof, he sat there and spent the whole night without sleeping. On the next day, he went out. Again on returning home, he did not eat anything. Food was brought for him, but he declined to eat anything. All the members of the family were surprised. They wondered what had happened. Perhaps, he had been stricken with the pangs of separation from the Brahmchari who lived with him, or perhaps, something else had happened. None had the courage to ask him, while he himself was not revealing anything.

Holy congregation! these things are not known to common folk. After all, what had happened which had disenchanted his heart scalded with the snares of Maya (Mammon)? He who has some understanding in his mind, is pierced with Gurbani like arrows__

'The passion of devotion to God is like piked arrows.' P.327

ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਅਨੀਆਲੇ ਤੀਰ ॥ ਅੰਗ - 327

Guru Sahib says that pointed are the arrows of the Lord's devotional service.

Refrain: He, who is afflicted with pain, knows;

Nobody knows another's pain.

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਸ ਤਨ ਲੱਗੀਆਂ ਸੋਈ ਤਨ ਜਾਣੇ,
ਕਿਸੇ ਦੀ ਲੱਗੀ ਕੌਣ ਜਾਣਦੈ।

'Those afflicted with this pain alone feel it:

The passion of devotion to God is like piked arrows.' P.327

ਲਾਗੀ ਹੋਇ ਸੁ ਜਾਨੈ ਪੀਰ ॥

ਰਾਮ ਭਗਤਿ ਅਨੀਆਲੇ ਤੀਰ ॥

ਅੰਗ - 327

So, he (Baba Amar Dass) was so deeply hurt by the Brahmchari's words that for two days, he ate nothing. On the third day, he prayed again and again with folded hands__ "O God! I am sure that my Guru does exist in the world, but I do not know about him. Kindly be merciful to me." Then he thought, "My Guru is all powerful. If he has not met me, it does not matter__

'He can see into the hearts of all;

He knows the pain and suffering of both good and bad.' Kabiovach Benati__ Tenth Guru

ਘਟ ਘਟ ਕੇ ਅੰਤਰ ਕੀ ਜਾਨਤ ॥

ਭਲੇ ਭੁਰੇ ਕੀ ਪੀਰ ਪਛਾਨਤ ॥

ਕਬਜੋ ਬਾਚ ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ

The capable Guru, who can see into the hearts of all, surely knows the state of my mind." So there was a powerful yearning in the heart of Baba Amar Dass Ji.

'Sit not idle those who, in their heart, have intense yearning.

Day and night, in their eyes flows love's slumbering.

On an endless march urges them one sole longing.

Know they not any place before their love's meeting;

So ever and ever are they moving.' Dr. Bhai Vir Singh Ji

ਸੀਨੇ ਖਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਧੀ

ਓ ਕਰ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੇ।

ਨਿਹੰ ਵਾਲੇ ਨੈਣਾਂ ਕੀ ਨੀਂਦਰ

ਓ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਪਏ ਵਹਿੰਦੇ।

ਇਕੋ ਲਗਨ ਲਗੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ

ਟੋਰ ਅਨੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਵਸਲੋਂ ਉਰੇ ਮੁਕਾਮ ਨ ਕੋਈ

ਸੋ ਚਾਲ ਪਏ ਨਿਤ ਰਹਿੰਦੇ।

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

So, the news went round that Baba Amar Dass Ji had suffered some deep hurt or shock about which he neither talked, nor did he eat and drink anything. But again again did such entreaties rise from the recesses of his heart__

*Refrain: When shall I have a glimpse of thee,
O Lord? My eyes are longing for
Thine vision.*

ਧਾਰਨਾ - ਕਦੋਂ ਹੋਣਗੇ ਦੀਦਾਰੇ ਤੇਰੇ,

ਅੱਖੀਆਂ ਤਰਸਦੀਆਂ ਸਾਹਿਬਾ।

*'If Thou say so, I would cut off my head and
give it to Thee, O my Friend.*

*Mine eyes long for Thee. When shall I see
Thine vision, O Lord.'* P.1094

ਤੂੰ ਚਉ ਸਜਣ ਮੈਡਿਆ ਡੇਈ ਸਿਸੁ ਉਤਾਰਿ॥

ਨੈਣ ਮਹਿੰਜੇ ਤਰਸਦੇ ਕਦਿ ਪਸੀ ਦੀਦਾਰੁ॥ ਅੰਗ - 1094

Again and again, he made such entreaties. Then this thought came into his mind__ "He who is my Guru (Holy Preceptor) is omniscient. My supplication must be reaching him. O Sovereign! send some Thine beloved one. I am ready to give him the greatest fee he wants. Let him come and tell me something about Thee; let him come and tell where Thou art, O capable and all powerful Holy Preceptor." According to Guru Nanak Sahib's edict, "What should man give to the beloved one who talks about the Holy Preceptor? Should he give him money?" Should he give him land and property? Guru Sahib says__ "Not these things; he should be prepared to make the biggest sacrifice—

Refrain: Cutting off my head, I would make

*it a stool for him who talks about
Thee.*

ਧਾਰਨਾ - ਸੀਸ ਵੱਢ ਕੇ ਬਣਾ ਦਿਆਂ ਮੂੜਾ,

ਗੱਲਾਂ ਜੋ ਸੁਣਾਵੇ ਤੇਰੀਆਂ।

*'Nanak, what hast thou to offer to any to thee
His message brings?*

*To offer him my severed head for a seat;
without this head to serve him.'* P.558

ਤੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਆਖੈ

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਦੀਜੈ॥

ਸੀਸੁ ਵਢੇ ਕਰਿ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ

ਵਿਣੁ ਸਿਰ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ॥

ਅੰਗ - 558

The devotee is ready to give the greatest price to any one who talks of his beloved Master. Of worldly love there are numerous examples. Majnu, a native of the Iranian city of Shehraj, was in love with Laila. He had come to India. While he was sitting at a place, a caravan from Shehraj happened to pass by. About Laila he enquired from everyone and thus talking about his beloved, he accompanied the caravan to Delhi. Similarly, there is love and devotion for one's beloved True Guru. One asks about him again and again. If from the foreign land where your children live, a dear friend happens to come to your place, you will ask about them! Even after he has told you everything, you will ask him again__ 'What else did they say?' So from his heart emanated entreaties—'O Sovereign! send some one who brings a message from Thee'. Baba Amar Dass's entreaty reached the Divine Court, and a miracle came to be wrought. Third night too passed while he sat absorbed in thoughts of his Master. The stars twinkled in the sky. At 2 A.M. he heard someone opening the door. He became a little attentive and started contemplating who the person could be. After sometime, he

heard the sound of water being drawn on the pulley from the well. Bucket of water was drawn and poured into a vessel. This happened two-three times. He found that some body was taking bath in his own house. He thought, "My respected brother does not get up so early. Then who can be this person? There is none in our home, who gets up so early. Then who is this person getting up in the ambrosial hours of the morning?" Holy congregation! who gets up at the nectarine hour? The world sleeps at this hour. In the fourth watch of the night wake up those, who wish to make their human birth fruitful; God's devotees get up at this hour. Such is the Guru's edict__

Refrain: Who wake up in the ambrosial morning?

Those who are lovers and devotees of God.

ਧਾਰਨਾ - ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਓ ਕੌਣ ਜਾਗਦੇ।
ਕੋਈ ਜਾਗਦੇ ਨੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ।

They do not want to forget God even for an instant. They always keep the Lord's lotus feet and the holy Word in their mind.

'Discarding pride, attachment and evil passions,

*To the feet of the holy attach thyself:
Thus shalt thou be saved.*

States Nanak in humility: With the Lord I seek shelter.

By great good fortune is obtained His sight.'
P.1312

ਤਜਿ ਮਾਨ ਮੋਹ ਬਿਕਾਰ ਸਾਧੂ

ਲਗਿ ਤਰਉ ਤਿਨ ਕੈ ਪਾਏ॥

ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਸੁਆਮੀ

ਬਡਭਾਗਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਏ॥

ਅੰਗ - 1312

So, he woke up at the ambrosial hour of the morning. In the Guru's abode, morning's nectarine hour has great

significance. Guru Sahib says__ 'He who does not get up early in the morning is dead while living__

'The mortal rises early for evil deeds;

When it is the time to contemplate the Lord's Name,

*he leisurely sleeps.'*P.738

ਬੁਰੇ ਕਾਮ ਕਉ ਉਠਿ ਖਲੋਇਆ॥

ਨਾਮ ਕੀ ਬੇਲਾ ਪੈ ਪੈ ਸੋਇਆ॥

ਅੰਗ - 738

'To do good is man slothful;

*in doing evil quick as a tiger'*P.518

ਚੰਗਿਆਈ ਆਲਕੁ ਕਰੇ ਬੁਰਿਆਈ ਹੋਇ ਸੇਰ॥ ਅੰਗ - 518

At the time of practising Divine Name meditation, man becomes lazy and indolent, but for doing evil he becomes lion-hearted.

Once, in the course of his travel, Sovereign Guru Nanak Sahib reached a place. In the ambrosial hours of the morning, Bhai Mardana performed 'kirtan' (singing) of 'Asa Di Var.' When he finished the 'kirtan', he saw a man of very tall stature carrying a very big quilt. Looking at him, he asked: "True Sovereign! who can possibly be this person?"

Guru Sahib said, "O Mardana! he met us earlier also, when he was offering us pearls. He is 'Kalyuga'."

He said, "Sir! what is he carrying?" Guru Sahib said, "Call him and ask him about it."

When he called 'Kalyuga,' he came and put down the quilt beside him. Guru Sahib said, "Brother! what is this that you are carrying?"

He said, "It is the quilt of sloth and indolence."

Guru Sahib asked, "What is it meant for?" He replied, "In the first part of the

night, I don't let people sleep but keep them involved in eating, drinking and many other diversions. At that time, the world does not sleep and I keep the people stabbing with sinful pleasures. Then I cover them all with the quilt of sloth and indolence. In the first part of the night, I keep them awake and in the latter part, I do not let anyone wake up." Guru Sahib asked, "Why are there holes in this quilt?"

He replied, "What should I say? My power does not work on the Gursikhs of Guru Nanak Sahib. By making holes in my quilt of sloth, they come out of it."

Once Guru Angad Dev Sahib asked Guru Nanak Sahib, "Reverend sir! is there any virtue or merit in bathing at the ambrosial hour of the morning?"

Guru Sahib said, "Everything is done in the prescribed manner. Bathing too is done in a proper manner as prescribed. If bath is taken in that manner, when one watch of the night is left, you get the fruit of giving away 1-1/4 maunds (about 40 kg) of gold in charity. If bath is taken two *gharis* (one *ghari*=22.5 minutes) later, you receive the fruit of giving away in charity 1-1/4 maunds of silver. If one wakes up still another '*ghari*' later, the fruit is that of donating 1-1/4 maunds of foodgrains. If man gets up after sunrise, it is only cleaning the body; neither any sin nor any virtue is involved in it."

So, in this way, somebody did get up at the ambrosial hour and there was a noise. Baba Amar Dass Ji assessed every member of the family. None of them was such that would get up early in the morning. During the day, they worked and

at night they slept. He thought, "Is'nt it she who has got up, the newly wed Bibi Amro? Earlier, she did not come to my notice, but she used to get up daily." Thereafter, again there was sound of pouring water. He realized that she had taken bath. Thinking further, he wondered what she would do then. She became silent. She practised Divine Name meditation continuously for two hours. Lost in the self, she kept doing God's devotional worship. It was 4 O' clock and the signs of the approaching dawn became visible, and then he heard her humming something. He got up and came to the parapet to know whose voice was coming. The voice that fell into his ears was understood by him as such__

Refrain: May I be a sacrifice to my Guru (Holy Preceptor)!

ਧਾਰਨਾ - ਜਾਵਾਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ।

'A hundred times each day am I a sacrifice to my Guru.' P.462

ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਦਿਉਹਾੜੀ ਸਦ ਵਾਰ॥ ਅੰਗ - 462

He heard her singing__ 'I am a sacrifice unto my Guru, and that too a hundred times a day, and which Guru? Who changed men into gods.' Baba Amar Dass was thrown into deep reflection__

'Who into gods has turned mere men, without a moment's delay.' P.462

ਜਿਨਿ ਮਾਣਸ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਕੀਏ ਕਰਤ ਨ ਲਾਗੀ ਵਾਰ॥

ਅੰਗ - 463

Refrain: He who transforms men into gods, To such a Guru am I a sacrifice.

ਧਾਰਨਾ - ਜਿਹੜਾ ਮਾਣਸਾਂ ਤੋਂ ਦੇਵਤੇ ਬਣਾਵੇ,
ਜਾਵਾਂ ਬਲਿਹਾਰ ਗੁਰਾਂ ਤੋਂ।

He thought__ 'Is there such a Guru in the world who turns men into gods?'

Holy congregation! this is not a big

thing. Guru Nanak Sahib transformed even demons into gods or angels. Guru Sahib accompanied by Bhai Bala and Bhai Mardana went to Sajjan thug (robber). Sajjan spent the whole night making plans to rob and murder Guru Nanak Sahib. Ambrosial hour of the morning came. He sat awake thinking— 'As soon as he goes to sleep, I shall kill him.' He sat prepared with ropes, spears and battle axes. From Guru Sahib's lips came out only one hymn—

'Bronze is bright and shining but by rubbing, its sable blackness appears.

By washing its impurity is removed not, even though it be washed a hundred times.'
P.729

ਉਜਲੁ ਕੈਹਾ ਚਿਲਕਣਾ ਘੋਟਿਮ ਕਾਲੜੀ ਮਸੁ ॥

ਧੋਤਿਆ ਜੁਠਿ ਨ ਉਤਰੈ ਜੇ ਸਉ ਧੋਵਾ ਤਿਸੁ ॥ ਅੰਗ - 729

Realization dawned upon him after hearing the entire hymn. He cried out: "O Sajjan! you consider every holy man a hypocrite and a cheat. In your eyes, none in the world was a votary of truth. But this holy man (Guru Nanak Sahib) has exposed all my evil deeds."

The dart of the holy Word hit him. He wept with remorse and fell at Guru Sahib's lotus feet. The hired killers came. But he said to them, "Keep away; today I have met a perfect one." He kept weeping and prayed again and again, "Mercy! Mercy!! Mercy!!! Forgive! Forgive!! Forgive!!! O Sovereign! what you have sung is a picture of my inner self. Outwardly I have put on a holy garb. For the Muslims I am Sajjan Sheikh and for the Hindus, Sajjan Shah. On one side, I have built a temple, on the other, a mosque. O Sovereign! in your hymn, you have given the picture of my within. You have pierced

and shaken my heart with your arrow. Show thine mercy unto me. Come with me. Let me show to you what, in truth, I am." He wailed loudly. He took torches and opened the door of the basement.

Mardana said, "O Sovereign! he will take us down in the underground cell."

Guru Sahib said, "The demon's soul has flown out of him. Now a saint's soul has entered him. So come with me without any worry and fear."

Leading them into the cell, he said— "O Sovereign! there are many other cells which are filled with the skeletons of the persons killed by me. What you have described in your hymn is my portrait."

Guru Sahib came out of the cell and said, "O Sajjan! if you wish to be truly a 'sajjan' (gentleman), then become one because gentlemen are those who come to the help of the people in times of need." Such was the Guru's edict:—

Refrain: When adversities fall, gentlemen-friends do come to help.

Accompany them to the Court Divine.

ਧਾਰਨਾ - ਭੀੜਾਂ ਪਈਆਂ ਤੇ ਸੱਜਣ ਕੰਮ ਆਉਂਦੇ,

ਦਰਗਹ 'ਚ ਨਾਲ ਚਲਦੇ।

'Those are true friends who are one's companions of the way;

And when their reckoning is called for, instantly render it.' P.729

ਸਜਣ ਸੇਈ ਨਾਲਿ ਮੈ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਚਲੰਨਿ ॥

ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਖੜੇ ਦਿਸੰਨਿ ॥

ਅੰਗ - 729

Guru Sahib said, "Such persons are friends, who come to help in time of need. O Sajjan! on hearing your name, one's heart is filled with love that a friend has been met. But, O Sajjan! you yourself are not as handsome as your name is. [That is,

you do not do good deeds.] Your parents gave you this name after much thought." Guru Sahib made the following utterance:—

*Refrain: Your name, Sajjan, is beautiful,
But your deeds are villainous, O Sajjan!*

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਸੱਜਣ ਹੈ ਸੋਹਣਾ,
ਕੰਮ ਕਰੋਂ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ, ਸੱਜਣਾ।

"Beautiful is your name, but your deeds are those of enemies--luring people, robbing them and killing them, for which you have put on the garb of a holy man. You appear to be a saint, neutral and impartial. You have put on a string of beads round your neck and in your hands you are holding a rosary. In mosque, you offer 'Namaaz' (Muslim prayer), and in the temple, you go and ring bells, and perform worship."

'The herons arrayed in white feathers abide in places of pilgrimage.

Tearing and rending, they eat living beings. So they cannot be called white or immaculate'.

P.729

ਬਗਾ ਬਗੇ ਕਪੜੇ ਤੀਰਥ ਮੰਝਿ ਵੰਸਨਿ॥

ਘੁਟਿ ਘੁਟਿ ਜੀਆ ਖਾਵਣੇ ਬਗੇ ਨਾ ਕਹੀਅਨਿ॥ ਅੰਗ - 729

He was hit with the arrow. So he fell at Guru Sahib's feet and prayed, "Sovereign! you have seen my evil deeds with your own eyes."

Guru Sahib came out of the underground cell, and said, "O Sajjan! do you truly want to become a gentleman-friend?"

He said, "Sovereign! make me whatever you like."

Guru Sahib said, "Then demolish these houses and mansions. Distribute your ill-gotten wealth among the heirs of all those whom you robbed, if you remember their

names. If you don't remember, then distribute it among the poor and needy."

He remained busy in this task for three days. After three days, he came and said, "Sovereign! I have demolished everything and distributed all wealth. Now I have nothing left of the ill-gotten wealth."

Guru Sahib said, "O Sajjan! then sit before me and utter—'Waheguru' (God's Name.)"

As soon as Guru Sahib made him utter 'Waheguru', the Name-melody started rising from every part of his body, from head to toe. Sajjan was transformed and became Bhai Sajjan, Saint Sajjan.

Guru Sahib said, "O Sajjan! sit on this string cot. Devotees and seekers will come to you. Continue distributing or passing on among them this spiritual joy which you have obtained. It will never be exhausted."

So Guru Nanak Sahib transformed even demons into gods. Thus Baba Amar Dass Ji heard (from Bibi Amro) that the Guru turns men into angels—

*'Who into gods has turned mere men,
without a moment's delay.'* P.462

ਜਿਨਿ ਮਾਣਸ ਤੇ ਦੇਵਤੇ

ਕੀਏ ਕਰਤ ਨ ਲਾਗੀ ਵਾਰ॥

ਅੰਗ - 462

So he thought— 'Is there such a Guru? Truly if there is such a Guru, we should be sacrifice unto him a hundred times.' Further, Bibi Amro sang the verse, which Baba Ji understood as thus—

(... to be continued)

Why not contemplate the Lord?

Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh

(Continued from P. 83, issue Feb., 2012)

Maya virtually devours a person. Consider this kingdom as the Guru's sacred trust. Guru Sahib had made us understand clearly. Your father had surrendered his all to him. Guru Sahib had said to your father, "Look, O King! you have surrendered your kingdom and your body to us. Now considering this body and kingdom as our gift unto you, you should rule it on our behalf." This kingdom belongs to the Guru; it is not ours. So you are not to get drowned in it; you have make use of it for the people's good and welfare -

'Discard Maya-association, and with the Lord take shelter.

Know the world's joys to be unreal; false is all this show.' P. 1352

ਮਾਇਆ ਕੇ ਸੰਗੁ ਤਿਆਗੁ ਪ੍ਰਭ ਜੁ ਕੀ ਸਰਨਿ ਲਾਗੁ ॥
ਜਗਤ ਸੁਖ ਮਾਨੁ ਮਿਥਿਆ ਝੂਠੇ ਸਭ ਸਾਜੁ ਹੈ ॥

The joys of the world are momentary. A joy comes; it lasts for a short while, and thereafter, man comes back to the same state because his mind is loaded with the demand for ever new pleasures and sensual desires. If a man does not have a son and God blesses him with a son, this joy lasts for a short period - a day, or two or ten. Then, it ceases to be a source of joy. This is called momentary joy. Eternal joy comes from the Name Divine. If once the joy of Divine Name meditation comes to abide in the mind, the heart-lotus blooms, then ripples of joy continue rising within

spontaneously. Man is beside himself with joy; he dances with joy. People come to know that there is everlasting joy in him. There is ecstasy in his eyes and smile on his lips. Guru Sahib says that worldly joys last for a moment -

'Know the world's joys to be unreal ...'

P. 1352

ਜਗਤ ਸੁਖ ਮਾਨੁ ਮਿਥਿਆ..... ॥

There are three stages of man's life-

'Know thou that there are three stages of life childhood, youth and then old age.'

P. 1428

ਬਾਲ ਜੁਆਨੀ ਅਰੁ ਬਿਰਧਿ ਫੁਨਿ ਤੀਨਿ ਅਵਸਥਾ ਜਾਨਿ ॥

The joy of childhood is not to be found in youth, and the joy of youth is not to be found in old age. Old age is a mine of maladies, sometimes one, and sometimes another. So this joy is false, and why should one take pride in it?

'Know the world's joys to be unreal; false is all this show.

Know wealth to be unreal as dream.'

P. 1352

ਜਗਤ ਸੁਖ ਮਾਨੁ ਮਿਥਿਆ ਝੂਠੇ ਸਭ ਸਾਜੁ ਹੈ ॥
ਸੁਪਨੇ ਜਿਉ ਧਨੁ ਪਛਾਨੁ ॥

This sovereignty, this state power, this wealth and the people willing to do your bidding - all these are unreal like a dream. The 'jeev' (man, soul) is only having a dream. He has not yet realized his real self. he is lost in the joy of the dream -

'Know wealth to be unreal as dream:

For what art thou proud?

Royal authority over the earth is frail as a wall of sand.'

P. 1352

ਸੁਪਨੇ ਜਿਉ ਧਨੁ ਪਛਾਨੁ ॥

ਕਾਚੇ ਪਰਿ ਕਰਤ ਮਾਨੁ ॥
ਬਾਰੂ ਕੀ ਭੀਤਿ ਜੈਸੇ ਬਸੁਧਾ ਕੋ ਰਾਜੁ ਹੈ ॥

This kingdom you are ruling - regard it as a wall of sand. If wind blows, or rain falls, this wall of sand will collapse -

*'Saith Nanak, servant of God:
Thy body shattered shall be.
As came yesterday to end instant by instant,
So shall today be.'* P. 1352
ਨਾਨਕੁ ਜਨੁ ਕਹਤੁ ਬਾਤ ਬਿਨਸਿ ਜੈਹੈ ਤੇਰੋ ਗਾਤੁ ॥
ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਕਰਿ ਗਇਓ ਕਾਲੁ ਤੈਸੇ ਜਾਤੁ ਆਜੁ ਹੈ ॥

So, in this manner, she advised him in various ways and aligned his mind with the Guru's feet at all times. She made him read and recite Gurbani. She made him memorise many Gurbani compositions. She told him repeatedly - 'Son! this world is not worth living. All relationships are false? Whose is this mother and whose this father?

*'Who is whose mother? Who, the father?
All relationships are nominal, false.'*

P. 188

ਕਾ ਕੀ ਮਾਈ ਕਾ ਕੋ ਬਾਪ ॥
ਨਾਮ ਧਾਰੀਕ ਤੂਠੇ ਸਭਿ ਸਾਕ ॥

All these relationships are false and unreal -

*'Who is whose mother, father, progeny and wife?
Who is anyone's brother?'* P. 1231
ਕਾਂ ਕੀ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ ਕੋ ਕਾਹੂ ਕੋ ਭਾਈ ॥

Who is anyone's brother? the 'jeev-atma' (individual soul) does not have any relationship with anyone? The soul continues to be in existence eternally. Nobody knows how much of the journey has it completed -

*'Numerous trees and plants in our incarnation
have we observed;
Numerous are the animal forms in which we
were created.
In numerous serpent - forms were we
incarnated;*

*As numerous bird-species on wings did we fly.
P. 176*

ਕੇਤੇ ਰੁਖ ਬਿਰਖ ਹਮ ਚੀਨੇ ਕੇਤੇ ਪਸੂ ਉਪਾਏ ॥
ਕੇਤੇ ਨਾਗ ਕੁਲੀ ਮਹਿ ਆਏ ਕੇਤੇ ਪੰਖ ਉਡਾਏ ॥

*'For numerous births were we incarnated as
worms and winged creatures.
For numerous more births, elephants, fishes
and deer.*

*For numerous births did we become birds,
snakes;
For numerous births yoked as horses,
bullocks.'* P. 176

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥

Then who can be its kin?

*'Who is whose mother, Who whose father?
who is whose husband or wife?
As is smashed the pitcher, none gives man any
care -*

All cry to push him out. P. 478

ਕਾ ਕੀ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਤ ਕਹੁ ਕਾ ਕੋ
ਕਵਨ ਪੁਰਖ ਕੀ ਜੋਈ ॥
ਘਟ ਫੂਟੇ ਕੋਊ ਬਾਤ ਨ ਪੁਛੈ ਕਾਢਹੁ ਕਾਢਹੁ ਹੋਈ ॥

Then, nobody comes near; nobody keeps him even for a few minutes. So, in this way, Guru Sahib says - 'Brothers! understand the truth that nobody knows when and what mishap may happen to this body -

*'What reliance can be reposed in this body's
vessel,
That with small jolt may be shattered.'*

P. 1253

ਕਹਾ ਬਿਸਾਸਾ ਇਸ ਭਾਂਡੇ ਕਾ ਇਤਨਕੁ ਲਾਗੈ ਠਨਕਾ ॥

Only a little stroke may shatter this body. Guru Sahib says that we are men and there is no surety about our life span

-

*'We are men of but one breath, and know not
the appointed time and moment of our
departure.'* P. 660

ਹਮ ਆਦਮੀ ਹਾਂ ਇਕ ਦਮੀ ਮੁਹਲਤਿ ਮੁਹਤੁ ਨ ਜਾਣਾ ॥

So, in this way she tried to advise him by giving him many counsels -

*Refrain: Make a raft for the future;
What reliance can be placed on wealth?*

ਧਾਰਨਾ - ਆਗੇ ਕਉ ਕੁਛ ਤੁਲਹਾ ਬਾਂਧੋ,
ਕਿਆ ਭਰਵਾਸਾ ਤਨ ਕਾ ਜੀ -2, 2.
ਕਿਆ ਭਰਵਾਸਾ ਤਨ ਕਾ ਜੀ -4, 2.
ਆਗੇ ਕਉ ਕੁਛ ਤੁਲਹਾ ਬਾਂਧੋ,..... -2.

*'Who other than the Lord shall prop the mind?
Mother, father, brother, progeny wife -
Attachment to all these is a mere play.'*

P. 1253

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਕਉਨੁ ਸਹਾਈ ਮਨ ਕਾ॥
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਸੁਤ ਬਨਿਤਾ
ਹਿਤੁ ਲਾਗੋ ਸਭ ਫਨ ਕਾ॥

This love or attachment has no meaning, no significance. None comes to help -

*'Make thou a raft for the world hereafter.
What reliance can be placed on wealth?
What reliance can be reposed in this body's
vessel? It perishes with a slight stroke.'* P .
1253

ਆਗੇ ਕਉ ਕਿਛੁ ਤੁਲਹਾ ਬਾਂਧਹੁ
ਕਿਆ ਭਰਵਾਸਾ ਧਨ ਕਾ॥
ਕਹਾ ਬਿਸਾਸਾ ਇਸ ਭਾਂਡੇ ਕਾ ਇਤਨਕੁ ਲਾਗੈ ਠਨਕਾ॥

Man suffers a slight fall from the bicycle and dies. Something else happens to him and he dies. He suffers from regurgitation or suffers a heart attack and dies. He is bound to die -

*'Thou shalt obtain the fruit of all the pious
deeds and alms, if thou desirest to become the
dust of the feet of all God's devotees.'*P. 1253
ਸਗਲ ਧਰਮ ਪੁੰਨ ਫਲ ਪਾਵਹੁ ਧੂਰਿ ਬਾਂਢਹੁ ਸਭ ਜਨ ਕਾ॥

Guru Sahib says - 'Seek the dust of the feet of saints and Gurus (Holy Preceptors). This will do good unto you.

*'When the Lord becomes merciful, man bathes
in the dust of the saints' feet.'*

P. 80

ਧੂੜੀ ਮਜਨੁ ਸਾਧ ਖੇ ਸਾਈ ਥੀਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ॥

Guru Sahib says, "When God is merciful, man gets the opportunity to listen to a holy man's discourses - he gets the dust of the saints' utterances as well as of their feet." It was Guru Nanak Sahib who had explained to his Gursikhs (disciples) that dust is two kinds - of the utterances and of the feet. Where Gods' devotees - practitioners of Divine Name meditation place their blessed feet, that place becomes sacred. When they sit -

*'Beautiful is the place, where the pious persons
sit.'*

P. 319

ਜਿਥੈ ਬੈਸਨਿ ਸਾਧ ਜਨ ਸੁ ਥਾਨੁ ਸੁਹੰਦਾ॥

that place becomes truly lovely. When they discourse, it is called the dust of the mouth. Man obtains both kinds of dust when God becomes merciful to him.

*'When the Lord becomes merciful, man bathes
in the dust of the saint's feet.
All the boons are then obtained....'*

P. 80

ਧੂੜੀ ਮਜਨੁ ਸਾਧ ਖੇ ਸਾਈ ਥੀਏ ਕ੍ਰਿਪਾਲ॥
ਲਯੇ ਹਭੇ ਥੋਕੜੇ.....॥

Then nothing is lacking in the boons bestowed ...

*'... by Nanak of Divine wealth and
substance.'*

P. 80

..... ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਧਨੁ ਮਾਲ॥

Therefore, says Guru Sahib, we should cultivate friendship with the holy.

*'Thou shalt obtain the fruit of all the pious
deeds and alms, if thou desirest to become the
dust of the feet of all God's devotees. Saith
Kabir: Listen devotees of God!*

*This mind is like a bird of the forest,
Ever on the wing.'*

P. 1253

ਸਗਲ ਧਰਮ ਪੁੰਨ ਫਲ ਪਾਵਹੁ ਧੂਰਿ
ਬਾਂਢਹੁ ਸਭ ਜਨ ਕਾ॥
ਕਹੈ ਕਬੀਰੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ
ਇਹੁ ਮਨੁ ਉਡਨ ਪੰਖੇਰੁ ਬਨ ਕਾ॥

So -

'Nanak, break thou with the false and seek for the saints.

Who are true friend.

They, the false, shall leave while alive, and they, the saints shall forsake thee not even in death.' P. 1102

ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜਿ

ਫੁਢਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਕਿਆ॥

ਓਇ ਜੀਵੰਦੇ ਵਿਛੁੜਹਿ ਓਇ ਮੁਇਆ ਨ ਜਾਹੀ ਛੋੜਿ॥

In this way, the mother tried to counsel her son - 'Those who align with the Name Divine are ferried across the world ocean because Kalyuga (age of darkness and evil) has come -

'O, the Dark age has now arrived.

Sow, sow, thou the One Lord's Name.'

P. 1185

ਅਬ ਕਲੁ ਆਇਓ ਰੇ॥ ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਬੋਵਹੁ ਬੋਵਹੁ॥

But it is very difficult indeed -

'Make thy mind the ploughman, good deed the farming, modesty the water and thy body the field.

Let Lord's Name be thy seed, contentment the levelling-plank, and garb of humility thy fence.

Doing deeds of love, the seed shall sprout ....'

P. 595

ਮਨੁ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ ਸਰਮੁ ਪਾਣੀ ਤਨੁ ਖੇਤੁ॥

ਨਾਮੁ ਬੀਜੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸੁਹਾਗਾ ਰਖੁ ਗਰੀਬੀ ਵੇਸੁ॥

ਭਾਉ ਕਰਮ ਕਰਿ ਜੰਮਸੀ.....॥

Man does not know the deeds of love and devotion by which the seed of the Name sprouts. When this seed sprouts -

'.... then thou shalt see such a home blessed and flourishing.' P. 595

..... ਸੇ ਘਰ ਭਾਗਠ ਦੇਖੁ॥

Those homes become blessed -

'Fortunate are Thine saints, O Lord Master, in whose home the wealth of Thy Name abides. Approved is accounted their advent into this world and fruitful are their deeds.'

P. 749

ਭਾਗਠੜੇ ਹਰਿ ਸੰਤ ਤੁਮ੍ਹਾਰੇ ਜਿਨ ਘਰਿ ਧਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮਾ॥

ਪਰਵਾਣੁ ਗਣੀ ਸੇਈ ਇਹ ਆਏ ਸਫਲ ਤਿਨਾ ਕੇ ਕਾਮਾ॥

Guru Sahib says - 'The rest of the world is sinking and going down without the Name Divine -

Refrain: Many multitudes have been drowned without the True Name

ਧਾਰਨਾ - ਕੇਤੇ ਭੁੱਬੇ ਸਾਥ, ਸਚੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ -2, 2.
ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਸਚੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ -2, 2.
ਕੇਤੇ ਭੁੱਬੇ ਸਾਥ,..... -2.

'Without meditating on God's Name, all other ritual actions, holy pilgrimages, charities, fasts, yagyas (sacrificial rituals) do not fall into any reckoning in the Kalyuga (Dark age). These are blind deeds. When the deeds are blind or thoughtless -

'In performing thoughtless acts the mind grows blind ....' P. 1287

ਅੰਧੀ ਕੰਮੀ ਅੰਧੁ ਮਨੁ .....

the mind becomes blind. And when the mind becomes blind -

'... .. blindness of mind makes blind the physical faculties.' P. 1287

..... ਮਨਿ ਅੰਧੈ ਤਨੁ ਅੰਧੁ॥

The body too becomes blind. Guru Sahib says that all the worldly actions are blind, which have made the mind blind. Due to the mind's becoming blind, the body too has become blind. Then what will the body do? It will indulge in backbiting, slandering, jealousy and squabbling. All the bickerings in the world are due to blind or thoughtless minds.

What can you do by giving charity? It is nothing but mud -

'What can plastering with mud do ....'
ਚਿਕੜਿ ਲਾਇਐ ਕਿਆ ਥੀਐ .....

What can you do by giving charity? It is nothing but mud -

'... when the dam of stones gives way?'

P. 1287

..... ਤੁਟੈ ਪਥਰ ਥੰਧ॥

If the stone embankment gives way, it cannot be secured with mud.

'As breaks the embankment, neither boat ....'
P. 1287

ਬੰਧੁ ਤੁਟਾ ਬੇੜੀ ਨਹੀਂ ..... ॥

If the dam breaks down, man does not have the boat of God's devotional worship in which he may cross the world ocean. The dam of Kalyuga (Dark age) has given way. In the absence of the boat or ship of God's devotional worship, the mortal cannot cross the world-ocean -

'.... nor raft ....' P. 1287
..... ਨਾ ਤੁਲਗਾ ..... ॥

He does not have the raft of God's love -

'.... nor the oar.' P. 1287
..... ਨਾ ਹਾਥ ॥

and nor has he the oar of renunciation. All the three things he does not have. Then how can he cross the world-ocean? He has neither God's devotional worship, nor renunciation, nor love -

*'Saith Nanak: Bereft of succour of the holy Name,
Are numerous bands sunk.'* P. 1287
ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਵਿਣੁ ਕੇਤੇ ਡੁਬੇ ਸਾਥ ॥

So multitudes of men continue getting drowned without the True Name of the Lord. In this way, holy congregation, mother was aligning her son with God's Name. In olden times, such mothers were called 'dhai' (two and a half) mothers. But these were before the emergence of Sikhism. One mother is said to be of Dhruv. She aligned Dhruv with God's devotional worship. But afterwards, she was agitated and frightened that she had sent a mere child into the forests. Second mother is said to be of Farid. She sent

Farid to the forests to practise Divine Name meditation and penances for 36 years. He practised rigorous austerities and performed God's devotional worship for 24 years. After 24 years, what he learnt, the mother did not know. The mother did send away the child to the forests, but she could not enable him to become perfect in the spiritual realm. Third mother is said to be of Gopichand. Her name was Mainawati. One day, Gopichand was having a bath. From above, she happened to see him. He had a very handsome figure. When he saw his body, she was carried away by emotions. She thought - 'My son will grow old. Who knows when death strikes him and this beautiful body will be burnt on the funeral pyre.' She imagined the son's body burning before her eyes. Tears spontaneously welled up in her eyes and started falling. Tears were so profuse that they fell upon Gopichand's body who was bathing below. Feeling the hot tears, he looked up and saw his mother weeping. He put on his clothes and went to his mother and asked, "Mother! what is the matter? I cannot bear tears in your eyes. Tell me - 'What troubles you? Even if I lose my life, I will remove the cause of your suffering.'" He was a worthy son, and so could not bear his mother's suffering. There are many types of feelings in the mother's mind which the son does not know. In the world, none other than Shraavan saw the suffering of his mother. Generally, the son goes on and on. The mother is happy to see her son growing. But here was a son who said to his mother, "Mother! tell me - how can you be happy?" She said, "Son! your body will be

reduced to ashes. I want you to meditate on Gods' Name. This kingdom and its rule are of no value. This cohabiting with your queens is of no use." Consequently, he gave up his kingdom and wandered from house to house begging alms -

'Kings (reference to Gopichand and Bharthari, kings turned yogis) wailed as they got their ears pierced, from door to door begging.' P. 954

ਰੋਵਹਿ ਰਾਜੇ ਕੰਨ ਪੜਾਇ ਘਰ ਘਰ ਮਾਰੈ ਭੀਖਿਆ ਜਾਇ ॥

It is good when it was not known how many are real mothers. They used to impart very good advice and inspiration. They have been called blessed also. So recite in the following manner -

Refrain: Blessed, blessed are the mothers whose sons meditate on the Name Divine.

ਧਾਰਨਾ - ਧੰਨ ਧੰਨ ਨੇ ਜਣੇਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨਾਮ ਜਪਦੇ -2, 2.
ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨਾਮ ਜਪਦੇ -2,
2.
ਧੰਨ ਧੰਨ ਨੇ ਜਣੇਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ,... -2.

'Those that He to Himself has attached, are the true devotees.

Blessed is the mother that, bore them; fruitful their life.' P. 485

ਆਪਿ ਲੀਏ ਲੜਿ ਲਾਇ ਦਰਿ ਦਰਵੇਸ ਸੇ ॥
ਤਿਨ ਧੰਨੁ ਜਣੇਦੀ ਮਾਉ ਆਏ ਸਫਲੁ ਸੇ ॥

So, holy congregation! the life of those persons is fruitful -

'They who night and day contemplate the Name in their mind; their entire life becomes fruitful.

They themselves swim across, deliver the whole world and their entire lineage too is saved.' P. 1264

ਜੋ ਅਨਦਿਨੁ ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹਿ
ਸਭੁ ਜਨਮੁ ਤਿਨਾ ਕਾ ਸਫਲੁ ਭਇਆ ॥
ਓਇ ਆਪਿ ਤਰੇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭੁ ਤਾਰੀ
ਸਭੁ ਕੁਲੁ ਭੀ ਪਾਰਿ ਪਇਆ ॥

Blessed are the sons who liberate all

their forebears and blessed are the mothers who aligned their sons with God, because most mothers fear lest their sons should renounce the world and become attached with God. Otherwise too mothers fear lest their sons should become addicted to drinking. It is not the mother who imparts instruction; it is the Guru (Holy Preceptor) who imparts right and proper instruction. So, in this way, though Mainawati (Gopi Chand's mother) aligned her son with God, she took into consideration neither her son's sufferings, nor the difficulties of the state, which was left without a ruler. Guru Nanak Sahib did not like this kind of conduct. He said to Gorakhnath, "Gorakh! now you are asking me about the right social conduct and behaviour in the world. What reply should I give unto you? All the blame falls upon you." He asked, "How am I to blame?" Guru Sahib said-

'The Sidhas (holy men possessing spiritual powers) have repaired to the mountain - caves; then who can save the drowning world?'

Bhai Gurdas Ji, Var 1/29

ਸਿਧ ਛਪਿ ਬੈਠੇ ਪਰਬਤੀ
ਕਉਣੁ ਜਗਤਿ ਕਉ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਾ ॥

You have made the Rajas (rulers) abdicate their thrones, such as Bharthari and Gopi Chand who were to rule with honesty and righteousness. In this way, you deprived the subjects of all the virtues of religion. When the people are deprived of goodness or virtue, then there is imminent and certain downfall -

'When the Creator Himself feeds a person, he is bereft of goodness.'

ਜਾ ਕੋ ਕਰਤਾ ਆਪ ਖੁਆਇ ਖੁਸ ਲਏ ਚੰਗਿਆਈ ॥

Then comes decline and downfall of the kingdom, when there is loss of

goodness. Goodness you have taken to Sumer Parbat (a mythical mountain) and confined in caves. Then what will happen here in the world?

He said, "O Nanak! won't you do this very thing?"

Guru Sahib said, "No! we won't do this. We shall make the rulers achieve perfection even while they are sitting on their thrones. We shall instruct them about their duties and vows - 'The king's vow is to dispense justice.' (P. 1240) The king's duty is to do justice to his people. His devotional worship consists of doing justice. When the king dispenses justice, his subjects will be happy. When the subjects are happy, it will be the rule of truth and justice. It will not become dirty or corrupted. The subjects will be prosperous. What you have done, Gorakh, I do not like. What have you done?"

'Kings wailed as they got their ears pierced...'
P. 954

ਰੋਵਹਿ ਰਾਜੇ ਕੰਨ ਪੜਾਇ.....॥

You made the kings get their ears pierced, leave their homes and abdicate their thrones. They did not know: 'Now what will happen to us? We have to eat food. We have to beg alms at the homes of those very householders. We shall have to be angry with one, and pleased with another thinking or saying - This devotee is very good; he shows great reverence; he gives clothes also.' In this way, love and hatred continues to remain even after renouncing the home. We are not to make the devotees renounce their homes. We intend to rid them of attachment, like and dislike. But we have to keep them in their households, in the world, and we have to

keep them immersed in the world very much like the lotus in a pond, and the duck in water."

But this mother, who was named Swaranmati, was wise and intelligent. She had understanding and wisdom because she had kept the company of Guru Tegh Bahadur. She knew - 'My Guru does not abandon the home. He alleviates the sorrows and sufferings of the people by living in the world.' All the time, she advised her son, "Son! you are not to leave the home. You have to make spiritual attainment from the Guru while staying at home." Guru Sahib says, "Farid's mother had sent him to the forests, where he practised Divine Name meditation and such rigorous austerities for 24 years that -

*'Farid, penance has left my body a skeleton;
Crows peck at my soles.*

*God still has not revealed Himself - such is
my destiny.'* P. 1382

*ਫਰੀਦਾ ਤਨੁ ਸੁਕਾ ਪਿੰਜਰੁ ਥੀਆ ਤਲੀਆਂ ਖੁੰਡਹਿ ਕਾਗ ॥
ਅਜੈ ਸੁ ਰਬੁ ਨ ਬਾਹੁੜਿਓ ਦੇਖੁ ਬੰਦੇ ਕੇ ਭਾਗ ॥*

The mother said to him, "Go into the refuge of the capable Guru. There is no need to leave the home. Serve the Guru. What you are going to get, you will obtain from the Guru." so, this mother advised her son, "In the Guru's abode, both Divine Name meditation and devoted service are important. You have to live in the midst of the world but without being caught in its snares.

*'Saith Kabir: Shouldst the householder's life
thou enter, practise righteousness;
Else renunciation practise.*

*Should a renunciate into bonds of household
duties fall,*

Is he greatly unlucky.'

P. 1377

*ਕਬੀਰ ਜਉ ਗਿਹੁ ਕਰਹਿ ਤਾ ਧਰਮੁ ਕਰੁ
ਨਾਹੀ ਤ ਕਰੁ ਬੈਰਾਗੁ ॥*

ਬੈਰਾਗੀ ਬੰਧਨੁ ਕਰੈ ਤਾ ਕੋ ਬਡੋ ਅਭਾਗੁ ॥

The Guru's edict about a true householder is -

'He alone is the true householder who checks his passions.'
P. 952
ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਜੋ ਨਿਗ੍ਰਹੁ ਕਰੈ ॥

There are two things in man's life; one is attachment, and the other is renunciation.

Restraint is called renunciation. It means ruling the kingdom by living within it but considering it as belonging to the Guru; it means ruling the state as the Guru's slave." So the mother gave her such counsels and told him about the Guru's love.

One day, it so happened that when he pushed his hair a little back, he noticed a mark. He asked his mother, "Mother! what is this mark? Did I suffer a fall in my childhood? Is this the mark of some injury? Kindly tell me about this mark." As soon as the mother heard this, the entire scene came before her mind's eyes and tears started flowing from them. At this, he took his mother in his embrace and said, "Mother! have I said something wrong which has pained you?" She said, "No son!" He said, "Then what has troubled you?"

She said, "The memory of an incident of the past has come to my mind. The entire scene has been reflected on the screen of my mind."

He said, "Mother! what is the matter?" She said, "Son! this house was consecrated when Guru-god came here. I will call him God Himself because -

'I have churned the body ocean and I have seen

an enamoring thing come to view.

The Guru is God and God is the Guru, O Nanak. There is no difference between the two, my brother.'
P. 442

ਸਮੁੰਦੁ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ

ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੁਪ ਦਿਖਾਈ ॥

ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁੰਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥

He himself came to the home of the sinners like us; it was like God's coming to the abode of an ant. We did not have any issue. We served that True Guru. Our service pleased him. He was carefree, a prophet. There was none who could rival him. We had earlier performed many yagyas, many recitations of spiritual texts, got 'jagratas' (night-long hymn-singing) performed, went on holy pilgrimages, gave charities etc. but in no way were we blessed with a son. He came and pleased with our service, he removed his ring. While making utterances, he sometimes held the ring in one hand, and sometimes in the other. When your father made a request to him, he said, "O king! there is no son written in your fate. Nevertheless we will get you one from Guru Nanak Sahib's abode, and this will be our mark or seal." And he put his ring-seal on your father's forehead. This injury mark, you are referring to is infact the word 'Ek Onkar' written your brow. This is the mark imprinted by that True Guru." At this the son said, "Mother! then why did you conceal this thing from me for so long? Why did you not tell me about the glory and greatness of that Guru? Let me now go into his refuge. You sermonize me about the Name Divine and non-attachment with the world. But why did you not tell me about the Guru? Kindly tell me now where that Guru (*Holy Preceptor) is." She said, "Son! that Satguru

(True Holy Preceptor) had left behind in our palace four of his enlightened Sikhs (disciples). It was they who instructed us in Sikhism and news of the True Guru used to come to them."

He said, "Where is that True Guru?"

She said, "Son! don't be in a hurry. Let me tell you. He got tidings that the people were suffering. Aurangzeb said one thing - 'I won't let two religions survive. I will make them one. Two religions are the cause of disturbance and conflict every other day. People quarrel among themselves. So I am going to bring all persons within the fold one religion.' He got the report that if anyone created hurdles in the way of his plans, they were the Sikhs of Sovereign Guru Nanak Sahib. They embraced Islam neither themselves, nor let the weak embrace it. They prevented the weak from joining Islam. But he (Aurangzeb) was demolishing temples and causing endless sufferings to the people. At that time, Aurangzeb's advisers said to him, "If you bring two peoples into the fold of Islam, then the rest will automatically embrace Islam. First are the Kashmiri Brahmins, who are highly learned. If they become Muslims, then the rest of the Hindus will automatically come into the fold of Islam. None other can rival them. Secondly, if from among Jats, if you persuade the Bhatias to embrace Islam, then the rest of the Jats will automatically come into the Islamic fold. About the rest of the castes also he was told whom to target for making conversions. So, a reign of suppression was let loose and many atrocities were perpetrated on the Brahmins in Kashmir. When Guru Tegh Bahadur

Sahib heard about these atrocities, he went from here to the Punjab. Afterwards we got the news that since untold atrocities were being perpetrated in Kashmir, many learned Brahmins reached Anandpur Sahib and narrated their tale of woe to Guru Sahib. Guru Sahib sat there while they prayed to him, "O Lord! now we have none who can save us. We have come into your refuge. Kindly save us." They wept while Guru Tegh Bahadur Sahib, sitting there as the saviour of the whole of India, said to them, "Why do you grieve?" they said, "Sir! listen to our tale of suffering. Our women are being dishonoured. Besides, the Afghan ruler of Kashmir, who was already very cruel, has now received orders from Delhi. This has made him even more brutal and ruthless. Daily he makes a group of 100 Brahmins. He removes as many 'janeus' (sacred thread worn by Hindus) as he can. One day, he took meals after removing 'janeus' weighing 1¼ maunds. [One maund = 40 seers; one seer = 900 gms. Approx.] You can yourself guess the number of persons whose 'janeus' will weigh 1¼ maunds. Sir! he selects 100 persons who refuse to convert to Islam. He himself comes and sits at Srinagar. He brings many persons there. There is a virtual carnival. Binding the Brahmins in chains, he rolls them in water. Water enters the mouths of the young, while the older ones try to save themselves by standing on tip-toes, but are carried away by the current. This provides amusement to the spectators. People make fun of them and laugh at them. Sir! in this way are the hapless Hindus being killed, and their women are being disgraced and dishonoured." Son, when Satguru Tegh

Bahadur Sahib heard all this, he was thrown into a sombre mood. In the meanwhile, Guru Sahib's son, slightly older than you, came after playing outside. When he saw that all were weeping and his father (Guru Sahib) too was sitting quietly, he gently put his arms round his father's neck and sitting in his lap asked, "Revered father! are you lost in such deep thoughts?" Guru Sahib said, "Son! these people are very unhappy and miserable." He asked, "Why?" Guru Sahib replied, "Son! their religion is being forcibly usurped. Both 'tilak' (sacred mark on the forehead) and 'janeu' (sacred thread worn by the Hindus) are being removed, and at this moment, nobody is ready to help them. All these persons tell me - 'We went to Amarnath shrine. There we went on hunger strike. When we remained hungry, a heavenly voice was heard - at this moment, I cannot help you. If there is anyone in the world who can help you, he is Satguru Tegh Bahdur Sahib. Go to him and take his refuge. He will save you. So that is why these persons have come here.'" The Sahibzada (Guru's son) said, "Sir! then is there any cure?" At this, Guru Sahib said, "If a true and perfect holyman sacrifices his head, then their suffering can be removed." The Sahibzada (Guru's son) said, "Father! then, at this time, there is none in the world who is greater than you."

Guru Sahib said, "My dear son, I am very happy to hear your words. I was hoping that you will give me this very suggestion."

Thereafter, son, Guru Tegh Bahadur sent a message to Aurangzeb, "Don't

oppress these people. Have talks with us; all the Hindus in India will come into the fold of Islam." Guru Sahib set out from Anandpur Sahib and slowly and slowly, he reached Aurangzeb in Delhi. There he was told either to perform some miracle, or embrace Islam, or accept death.

In the Guru's abode, inspite of having miraculous powers, they are not shown; sufferings are tolerated. In the battle, the magicians of our state used all their powers, but Guru Sahib got fired from the cannon just one 'Waheguru' mantra (mystic formula), which destroyed all magic. Do you think he did not possess power? No son! Sovereign Guru Nanak's abode does not make a display of miraculous worldly and spiritual powers. In Guru's abode, the greatest power is that of the 'gift of spiritual life'. Man is transformed; he is changed. As for miraculous powers, man has not changed through them till now. He becomes a spectator; he watches shows. The 'Sidhas' (holymen possessing miraculous worldly and spiritual powers) can fly from one place to another but that does not make any healthy impression on man's mind. Guru Nanak came to transform mankind, to change man's nature. The Guru's abode says this -

*'Showing miracles is a very bad deed.
God's devotees feel ashamed of working miracles.'*

*Bachittar Natak, Tenth Guru
ਨਾਟਕ ਚੋਟਕ ਕੀਏ ਕੁਕਾਜਾ।
ਪ੍ਰਭ ਲੋਗਨ ਕਹ ਆਵਤ ਲਾਜਾ।*

(... to be continued)

**Vishav Gurmat Roohani Mission
Charitable Trust, U.S.A.**

For Atam Marg Publications Audio,
Video, CDs & DVDs
Contact : Baba Satnam Singh Ji Atwal
Po. Box No. 32845, Sanjose,
CA - 95152, U.S.A.
Phone & Fax - 001-408-263-1844
vgrmctusa@yahoo.com

**Atam Marg Organisation, New York
For Atam Marg Publications Audio,
Video, CDs & DVDs**

P.O. Box. 190-167,
South Richmind Hill
New York, 11419
Tel : 718-322-2395

**Atam Marg Spiritual Scientific
Educational Charitable Trust (U.K.)**

9 Elizabeth Rd., Walsall West Midlands
WS5 - 3PF U. K.

**For Atam Marg Publications
Audio, Video, CDs & DVDs**

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair
Tel : 0121 200 2818, Fax : 0121 200 2879
Voicemail : 08701654402
Raj Mobile : 07968734058
Email : info@atammarguk.com

You will be pleased to know that recitation by Sant Baba Waryam Singh Ji is being broadcast on **Amrit Bani Radio Station, Satellite Channel 0176** as per schedule given below. This programme is sponsored by 'Atam Marg Spiritual Scientific Education Charitable Trust', U.K.

Sunday	10.00 A.M.	11.00 A.M.
Monday	7.00 P.M.	8.00 P.M.

**IMPORTANT NOTICE
FOR FOREIGN SUBSCRIBERS**

For all enquiries about '*Atam Marg*' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following :

U. S. A.

BABA SATNAM SINGH JI ATWAL, SANJOSE
Phone & Fax - 001-408-263-1844
vgrmctusa@yahoo.com

CANADA

Mr. Parmjit Singh Sandhu
Email:-pbkrj@yahoo.ca
S. Jasbir S. Ranu
Phone :- 001-604-589-
0189

ENGLAND

**BIBI GURBAKSH KAUR &
JAGTAR SINGH JI (JAGGI)**
Phone - 0121-200-2818
Fax - 0121-200-2879
Raj Mobile 07968734058

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque £ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

AUSTRALIA

BHAI JIWAN SINGH JI
Phone - 03-943-65865
Fax - 03-943-65867